

EDIȚIUNEA FONDULUI „CORESI,” BRAȘOV.

Op. 1.

*T. Gh. Gîmbu
abs*

SINTAXA LIMBEI LATINE

PENTRU

CLASA III. ȘI IV. GIMNASIALĂ

DE

VASILE GOLDIȘ

PROF. GIMN.

*Fost deputat în
Camera mare a
DE VISA.*

SĂ CETIȚI ȘI BINE SĂ SOCOTIȚI, CĂ
„VEȚI VEDE ÎNSIVÉ, CĂ E CU ADEVÉR.”

DIACONUL CORESI, 1577.

BRAȘOV,

TIPOGRAFIA A. MUREȘIANU.

1896.

În comisiune la Librăria H. ZEIDNER, în Brașov.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota 437419

Inventar 406295

de la

re a celut-o

in

→ Dimitriu, G. Trajan.

Cl. V. M.

1908-909.

bre! be!
nu mai spun

Spre orientare.

Cartea de față a conceput-o trebuința. În cadrul învățămîntului secundar gimnasial, pe lângă limba de propunere a institutului, studiul principal este limba latină. În învățarea unei limbi sintaxa este unul dintre cele mai de frunte mijloce. Și tocmai de acest fruntaș mijloc institutul nostru era lipsit de zeci de ani. Sunt acum 7 ani de când am început a propune limba latină la gimnasiul nostru din Brașov. De atunci dinpreună cu ceilalți colegi neîntrerupt mă sbat să fac pe școlari să înțelegă rostul sintaxei latine. Experiența noastră de 7 ani pe acest teren e concretisată în cartea de față.

Născută din o simplă trebuință școlară, cartea de față nici nu are alta în vedere, decât numai scopul instrucțiunii latine în gimnasiu. Acest scop culminează în înțelegerea autorilor clasicii latini. Pentru această înțelegere școlarul are trebuință să cunoască structura limbii latine. În conturii mari, dar trasate adânc, trebuie să-și fie școlarul totdeauna înaintea ochilor țesătura sintaxei latine. Trunchiul cu ramurile-și tari să fie totdeauna luminos în intelectul elevilor. Pentru aceea acest arbore al limbii latine trebuie să fie lipsit de frunze și flori, căci scopul lui principal este *înțelegerea*, nu *desfătarea*. Frunzele și florile vor avea loc în o stilistică specială latină; în sintaxă ele încurecă, obosec și obosind desgustă pe școlari. Aceste vederi motivează împrejurarea, că în cartea de față se află numai regulii mari, generale și aproape fără excepțiuni. „Dacă multe manuale de școlă sufer de defectul de-a împreuna pe paginile lor pe lângă aceea ce e esențial și neapărat și mult balast de subtilități științifice, ce nu mai intră în cadrul școlilor medii, apoi sintaxele latine sunt formal asficsiate de acest balast de subtilități științifice, cari fac, ca suma notelor, excepțiunilor și abaterilor să întrecă de câteva ori suma regulilor, suma legilor normale. Din o ast-

fel de sintaxă nu putea evada nici un școlar cu cunoștințe reale și temeinice, dacă cumva nu ar fi avut o memorie fenomenală. Manualul de față nu îngreunează memoria școlarului cu un balast enorm de subtilități științifice, nici cu sute și mii de excepțiuni. El se mărginește la ce e esențial și neapărat a se ști pentru a înțelege clar și corect pe autorii latini și pentru de a ști traduce corect și elegant latinesce din limba română.“*) Am ținut să relev aceste idei conducătoare în lucrarea de față mai ales pentru a întâmpina descoperirile probabile ale eventualilor recenzenți, cari ar căuta să dovedească lipsa totală a multor subtilități și excepțiuni aflătoare în belșug în alte manuale. Acești domni se nu se ostenească de geaba. Eită o spunem noi înșine, că multe lucruri am lăsat total afară din sintaxa noastră. Motivul principal l'am spus: Arborii se nu ascundă pădurea. De-c fi trebuință vom spune mai multe.

„Pornind din faptul, că sintaxa este o știință a propozițiunii, manualul acesta își împarte materialul nu din punctul de vedere greșit al morfologiei gramaticale, ci după al categoriilor sintactice. — Ca orî-ce știință așa și sintaxa s'a dezvoltat pe cale empirică, din observațiuni concrete făcute asupra diferitelor propozițiuni. Motive psihologice reclamă decî dela pedagog, ca și el se desvolte cunoștințele științifice ale elevului în mic pe aceeași cale, pe care în mare omenimea și le-a agonisit în vreme de sute și mii de ani. Dacă decî sintaxa, ca ram de știință, s'a dezvoltat din observarea empirică a propozițiunii, tot așa și cunoștințele sintactice ale școlarului vor avé să se desvolte din observarea empirică a propozițiunii. Va trebui decî să se începă învățămîntul sintactic cu analize sintactice asupra propozițiunii.“**)

În urmarea vederilor expuse aci cartea de față procede în chipul următor: Fie-care capitolu al cărții constă din 3 părți, cari împreună dau și constituie cunoștința nouă, ce are să-și însușească școlarul. Aceste 3 părți sunt: *exemple*, *regula* și *deprinderea*. La „*exemple*“ sunt propozițiuni latine alese orî piese de ceteră, cari cuprind în formă hotărîită și clară acea calitate sin-

*) Din recenziunea d-lui Virgil Onițiu asupra acestei cărți. A XXXII programă a gimnasiului din Brașov; 1896 p. 49.

**) L. c. p. 47 și 48.

tactică a limbei latine, despre care tocmai tractează capitolul. După ele urmăze „regula“ stilisată clar, scurt și la înțeles, ca rezultat al analizei făcute asupra propozițiilor de model. Țr la fine urmăze propozițiunii românești — „deprinderea“ — cari aũ se fie traduse de școlarii în limba latină, pentru de a aplica observarea sintactică făcută și regula învățată. Exemplele latine, piesele de cetire și propozițiunile din deprinderi parte le-am cules eũ însumi din autorii clasici, parte le-am luat din cărțile următore: 1) Lateinisches Übungsbuch von Prof. Dr. Christian Ostermann, 18-te Doppel-Auflage, Leipzig 1888; 2) Sämtliche Sätze des Cornelius Nepos von Alfred Bähmisch, Leipzig 1890; 3) Stichverse zur Lateinischen Syntax, von Dr. Gustav Hartung, Leipzig 1874; 4) Cours de exerciții gramaticale pentru limba latină de G. C. Bou, Iași 1885; 5) Szepesi Imre Latin nyelvtana, II. rész. Mondattan. Budapest 1887; 6) Latin Mondattan, irták Bartal Antal és Malmosi Károly, 3. kiadás, Budapest, 1890; 7) Lateinische Grammatik, de Schmidt; 8) Rerum Romanarum Liber, de E. Pirchala. 9) Cărțile de deprinderi ale lui Holzweissig.

Procedura cu privire la întrebuintarea acestei cărți mi-o închipuesc în felii următor. Instrucțiunea limbei latine se face deja din cl. I gimn. pe basă sintactică. Astfel în cl. III școlarii vor avé deja o mulțime de noțiuni sintactice. Instrucțiunea proprie sintactică nu face altă ce, decât sistemiseză și întregesce cunoscințele sintactice câștigate pe basa lecturei de până aci. Profesorul în cl. III. și IV. gimn. va destina 1 oră 2 ore pe săptămână anume pentru sintaxă. La aceste ore profesorul se va pregăti conscientios din materialul respectiv, zicem dintr'un capitol. Exemplele latine ori piesele de cetire, profesorul le va da școlarilor spre pregătire. Acéstă pregătire a școlarilor va consta numai din recunoscerea cuvintelor și din analiza propozițiilor. Profesorul se se ferescă a cere traduceri dela școlarii. Cuvintele școlarii le vor afla în dicționariul latin-român (la Adause). Fiind astfel pregătiți școlarii, traducerea respectivă se va face în clasă sub conducerea profesorului prin conlucrarea tuturor. Acéstă traducere a propozițiilor de model profesorul o va conduce astfel, ca fenomenul respectiv sintactic, despre care tractează capitolul, se iasă clar și bine limitat înaintea vederii intelectuale a școlarilor. Regula respectivă școlarii o experiază și o învăță traducând propozițiunile de model. Dacă la sfârșitul traducerii șco-

lariî nu sunt consciî de regula respectivă, prelegerea a fost zadarnică și profesorul va face bine, să o începă din nou. Regula tipărită servește numai ca mijloc de a pute reîmprospăta mai ușor cele învățate. Fiind consciî de regula respectivă, drept deprindere, școlariî vor avé să pregătéscă acum traducerea în latinesce a propozițiunilor române din „deprindere“. Spre acest scop școlariî vor învăța cuvintele și expresiunile respective din „preparațiunile pentru deprinderi“ (Aduș III), vor scrie și învăța cuvintele necunoscute căutându-le în „dicționarul român-latin“ (la Aduș), în fine vor analiza propozițiunile respective. Traducerea se va face éráși în clasă prin conlucrarea tuturor. (Domniî profesori, cari vor pretinde și scrierea traducerilor, la finea anului să nimicéscă aceste traduceri scrise ale școlariilor. Motivul — ușor de înțeles). Așa se va urma dela începutul instrucțiunii sintactice până la sfârșirea ei. Se înțelege că lectura clasei va sprijini instrucțiunea proprie a sintaxeî.

În cl. IV gimn. pe basa lecturii poetice școlariî vor trebui să-și câștige cunoscințe din metrica latină. Spre acest scop servește adaușul II din cartea acésta: „*Elemente de metrică*“. Acest adauș este opera exclusivă a domnului director *Virgil Onițiu*. Pentru acest prețios dar priméscă Dumnea-lui și la acest loc sincera mea mulțumită.

Rog în sfârșit pe toți domniî colegi, cari vor folosi cartea acésta, să binevoiéscă a-mi comunica observările lor, ca astfel la o eventuală nouă edițiune se pot folosi datele experiințelor mai bogate ale colegilor spre îmbunătățirea manualului.

Brașov, în luna lui August 1896.

Vasile Goldiș.

→ Dimitriu, G. Trajan. —
Cl. V. M.

SINTAXA LIMBEI LATINE.

→ Dimitriu, G. Trajan.
Cl. V. M.

Întroducere.

1. Împărțirea propozițiilor.

Exemple. α) 1. Gallia est omnis divisa in partes tres. Ter terna non sunt decem. 2. Utinam amicus convalescat. 3. I, lictor, deliga ad palum! 4. Visne, o Damocles, fortunam tentare meam? 5. Deus pater, te sancte oro!

β) 1. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen dividit. 2. Ubi se iam paratos esse arbitrati sunt, Helvetii oppida sua omnia comburunt, ut domum reditionis spe sublata paratiores essent ad omnia pericula. 3. a) Caesar respondit. Traditum est Homerum caecum fuisse. b) Dareus, Persarum rex, bellum Scythis intulit. Caesar ea legione, quam secum habebat, a lacu Lemanno, qui in flumen Rhodanum influit, ad montem Iuram murum perducit. c) Apud Helvetios nobilissimus atque ditissimus fuit Orgetorix. Cum Sabini bellum Romanis intulissent proeliique certamen varium atque anceps fuisset, Romulus cum T. Tatio, rege Sabinorum, foedus icit.

γ) Poeni partem fluminis occupant, id verum Romanis indignum visum est et extemplo Poenos invaserunt.

δ) Si mihi tecum non et multae et iustae causae amicitiae privatim essent; neque iam ab ineunte adoles-

centia permulta inter nos mutua officia extitissent: repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.

Regulă: ① După înțeles propozițiunile sânt:
1. Propozițiunii indicative (positive sau negative); 2. Propozițiunii optative; 3. Propozițiunii provocătoare; 4. Propozițiunii întrebătoare; 5. Propozițiunii exclamative.

② După cum sânt exprimate părțile propozițiunii, propozițiunile se împart în: 1. *Propozițiunii simple*, în care părțile propozițiunii sânt exprimate prin vorbe singuratice sau prin uniri etimologice. 2. *Propozițiunii compuse*, în care una sau mai multe părți ale propozițiunii sânt exprimate prin uniri sintactice (propozițiunii secundare, Acusativ cu infinitiv, Nom. sau Dat. cu infinitiv, Ablativ absolut, participiu relativ). Aceste propozițiunii se mai numesc și *propozițiunii compuse prin subordinațiune*. 3. Atât propozițiunile simple, cât și cele compuse se împart éraș în: a) *pure*, b) *desvoltate*, c) *contrase*. *Pură* se numesce acea propozițiune, în care se află chiar numai un subiect și un predicat; *desvoltată* este propozițiunea, când în ea afară de subiect și predicat se află și alte părți de ale propozițiunei, ér' *contrasă* se zice propozițiunea atunci, când în ea una sau mai multe părți obvin coordonate de mai multe ori.

③ O cugetare adeseori se póte exprima prin două sau mai multe propozițiunii, cari stău în óre-care raport logic între sine. Acéstă formă a exprimării cugetărilor se numesce *construcțiune de propozițiunii* (sau propozițiune compusă prin *coordinațiune*).

④ *Period* se numesce un fel deosebit de a-și exprima gândirea. Periodul se compune din două părți, din *premisă* (protasis) și din *conclusie* (apodosis). Premisa trebuie să conțină cel puțin două propozițiunii de acelaș fel.

Notă. Câte-odată vre-o parte a propozițiunei póte să lipséscă, fiindcă se înțelege de sine. Astfel de propozițiunii se numesc *cliptice*. D. ex. Sic Aeneas = Așa Aeneas (adecă: Așa a vorbit Aeneas).

2. Infinitivul, gerundiul și supinul.

(Verbul substantiv).

Exemple. 1. *Pulchrum est pro patria mori. Volo scribere.* 2. *Mihi scribendum est. Ars scribendi utilissima est hominibus. Comitia habita sunt creando pontificem. Homo ad duas res, ad intellegendum et ad agendum est natus. Hominis mens discendo alitur et cogitando. Virtus cernitur in agendo.* 3. *Helvetii legatos miserunt pacem petitum a Caesare. Humanus animus cum nullo alio, nisi cum ipso Deo, si hoc non indignum est dictu, comparari potest.*

Regulă: 1. *Infinitivul* se folosește în propozițiune saă ca subiect saă ca obiect direct. Drept aceea infinitivul se consideră de un substantiv neutru, ce stă în Nominativ saă în Acusativ. În l. română infinitivul se traduce saă cu infinitivul saă cu conjunctivul.

2. *Nominativul gerundiului* se folosește ca predicat impersonal atunci, când voim să zicem, că o lucrare *trebuie* să se întempe; subiectul unū astfel de predicat în l. latină se pune în Dativ. Predicatul acesta în românesce se exprimă totdeauna cu ajutoriul verbului „*trebuie*“ și conjunctivul verbului respectiv, eră subiectul se pune în Nominativ.

Genitivul gerundiului se folosește totdeauna ca atribut substantival. *Dativul gerundiului* se întrebuițeză ca determinațiune adverbială de scop, *Acusativul* (mai ales cu prep. *ad*) tot așa, eră *Ablativul gerundiului* se întrebuițeză ca determinațiune adverbială de mai multe feluri. Înaintea Ablativului se pôte pune ori-ce prepoziție.

În l. română gerundiul se traduce saă prin infinitivul precedat de prep. *de*, saă printr'un substantiv verbal; ablativul însă adeseori se traduce și cu gerundiul românesc.

3. *Supinul* are două casuri: *Acusativul* și *Ablativul*. *Acusativul* supinului se folosește ca determinațiune adverbială de scop după verbele, care însemnă *mişcare*

(*vin, merg, trimit, chem* ș. a.). *Ablativul* supinului se folosește ca determinățiune adverbială (de origine) la întrebarea „*în ce privință?*” — În limba românească *Acusativul* supinului se traduce cu o propozițiune secundară ori cu altă expresiune adverbială, *eră Ablativul* supinului se traduce cu infinitivul verbului respectiv, simplu ori cu prep. *de*, sau cu expresiuni ca „*la zis, de vedut, la spus*” ș. a.

Observare: După verbele, care arată mișcare, scopul în latinesce se poate exprima în mai multe feluri. Așa:

- Legati missi sunt, ut pacem peterent.
- Legati missi sunt, qui pacem peterent.
- Legati missi sunt pacem petendi causa.
- Legati missi sunt pacis petendae causa.
- Legati missi sunt ad pacem petendam.
- Legati missi sunt pacem petitori.
- Legati missi sunt pacem *petitum*.

Deprinderea 1. A governa bine statul este foarte greu. A păcătui nu este nici-odată folositor, fiind-că totdeauna este neonest. Eu pot scrie. Încep să citesc. Am de gând să plec. Lui M. Antonius i s'a dat voie de a dăruii soldaților săi ogoarele. Tinereța este timpul învățaturii. La Roma în fiecare an se ținea adunare pentru de a alege câte doi consuli. A fi totdeauna drept și iubitor de omeni ajunge pentru de a trăi bine și fericit. Caesar și-a câștigat mărime dând și iertând. Juppiter își are numele dela a ajuta. Copiii trebuie să-și iubescă părinții. Nu este nici un plan, care să nu se potă schimba. Nimic nu este mai greu, decât a afla, ce este perfect în ori-ce parte. Mai bine este a suferi, ceea ce nu poți schimba. Este mai folositor a trăi în pace, decât în resbel. Filip prefera a fi iubit, Alexandru a fi temut. Alexandru, regele Macedoniei, dupăce cuprinsese Teba, porunci a se cruța casele poetului Pindar. Lăudăm pe acela, care deodată cu speranța de a învinge a lăpădat și pofta de a se lupta. Dumnezeu prin nimic nu a despărțit pe om mai mult de celelalte animale, decât prin puțința de a vorbi. Timpul scurt al vieții este de ajuns pentru de a trăi bine și cinstit. Calul este făcut pentru de a alerga, boul pentru de a ara. Cedeză celui mai mare, cedând vei învinge. Adunându-și din toate părțile cetele, Caesar și-a condus armata în hotarele Heduilor pentru de a ierna. Cele mai multe

lucruri sunt ușore de zis, dar grele de făcut. Nimic nu este mai plăcut la audīt, decât sfaturile amicilor credincioși. Ceī din Veii au trimis deputați la Roma, ca să cêră pace. Hannibal a fost chemat în Africa, ca să-și apere patria în contra Romanilor. Școlariī merg cu învățătorul să se plimbe.

3. Participiul.

(Verbul adiectiv).

Exemple. Puer *amans* = Băétul iubitor (care iubesc). Puer *amaturus* = Băétul, care va iubi (sau care voesce a iubi). Puer *amatus* = Băétul iubit (decī cineva a început a-l iubi mai nainte). *Puer *coenatus* = Băétul prânzit (care a prânzit). Puer *amandus* = Băétul de iubit (care trebuie să fie iubit). — Magister *hortans* (dela hortari) = învățătorul, care îndemnă (îndemnător). Magister *hortatus* = învățătorul, care a îndemnat. ** Magister *comitatus* (comitari = a însoți) = învățătorul însoțit (care este însoțit). Magister *hortaturus* = învățătorul, care va îndemna (are de gând să îndemne). Magister *hortandus* = învățătorul, care trebuie îndemnat.

***Traianus imperator anno post Christum *natum* (după nascerea lui Christos) centesimo quinto Decebalem devicit. Horatius poëta anno ab urbe *condita* (dela zidirea orașului) septingentesimo quadragesimo quinto mortuus est. *Occisus* Caesar (uciderea lui Caesar) aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videbatur.

Regulă. Când voim să arătăm, că o lucrare órecare este însușirea vre-unui lucru sau vre-unei ființe, atunci în l. latină verbul îl punem în *participiu*.

Verbul activ are numai participiul presinte și viitor. *Verbul pasiv* are numai participiul perfect și viitor.

* Este însă de observat, că participiile perfecte ale unor verbe pasive au și înțeles activ. Așa: *coenatus* (coe-

nare) = cel care a prânzit; *pransus* [prandere] = cel care a dejunat; *potus* (potare) = cel care a beut; *iuratus* (iurare) = cel care a jurat; *coniuratus* (coniurare) = cel care s'a conjurat; *nupta* (nubere) = cea care s'a măritat; *adultus* (adolescere) = cel care a crescut; *obsoletus* (obsolescere) = învechit; care s'a învechit.

Verbul deponent are participiu presinte și perfect cu înțeles activ și 2 participii viitoare, unul activ și altul pasiv.

** Este însă de observat, că participiile perfecte ale unor verbe deponente aū și înțeles pasiv. Așa: *comitatus* (comitari) = cel însoțit; *adeptus* (adipisci) = cel câștigat; *aspernatus* (aspernari) = cel desprețuit; *conatus* (conari) = cel încercat; *expertus* (experiri) = cel încercat.

*** Adeseori participiul (mai ales cel perfect al verbelor pasive) se folosește în înțeles substantival, deși după forma sa este atributul vreunui substantiv. În cazul acesta în l. română participiul se traduce cu un substantiv,  ră substantivul latin se pune în Genitiv.

Deprinderea 2. Principele, care guvern ză bine, este iubit. Băeții, cari vor iubi pe părinții lor, vor fi lăudați. Romanii învinși au trimis deputați la Pyrrhus. Cei conjurați aū convenit la Catilina. Cu drept cuv nt sunt desprețuiți aceia, cari nu folosesc nici siesi, nici altora. Omul imitator este asemenea maimuții. Comandantul, care a îndemnat pe soldați, pregătesce navală. Regele, care era să împartă soldaților prada, a c dut lovit de o lance. Hanno se căia pentru începerea resbelului (gen.) în contra Romanilor. C știgarea învingerii este gloria soldaților. Elevul, care trebuie îndemnat la învățatură, nu va fi nicic nd cel dint i. Nimeni, privind la p m nt, nu se va îndoi de înțelepciunea lui Dumnezeu. Tarquinius Superbus b t nd Ardea și-a pierdut domnia. Cei ce erau cu Aristoteles, se zicea  „plimbători” (Peripatetici), fiindcă discutau plimb ndu-se. Schimbarea țerii nu schimbă moravurile. Prinderea lui Regulus a întristat pe toți Romanii. Pythagoras a readus la simplitate pe poporul Crotonian c dut la desfri . Ne suim pe munții înalți, ca să vedem sórele răsărind. Te-am vădut eșind, dar' nu rein-

torcându-te. Copiii se desfăteză, când aud priveghetorea cântând. Scăparea patriei a înveselit toate inimile. Luarea Saguntului Romaniî au considerat'o ca o rupere a contractului cu Carthageniî. Socrates murind a mângăiat pe amicii săi.

4. Participium relativum.

Exemple. Odiosum est genus hominum officia negligentium (qui officia negligunt). Omne malum nascentis (cum nascitur) facile opprimitur. Verum dicentibus (iis, qui verum dicunt) facile credam.

Regulă. Dacă *subiectul* propozițiunii secundare obține după înțeles și în propozițiunea principală, atunci propozițiunea secundară se poate contrage cu cea principală într'o singură propozițiune așa, că conjuncțiunea și subiectul propozițiunii secundare se lasă afară, ér' predicatul ei punându-se în participiul potrivit concórdă în gen, număr și cas cu acel cuvânt din propozițiunea principală, care a fost subiectul celei secundare. Acest participiu se numește *participiu relativ* (*participium relativum*). În l. română astfel de participiî se traduc sau cu o propozițiune secundară sau cu gerundiul său mai rar cu participiul. Dacă participiul se referă la un pronume, atunci acel pronume rămâne afară din propozițiunea prescurtată.

Deprinderea 3. Severus, pe când fugia, a fost ucis în Ravenna (Ravennae). Vin deputații Athenienilor cerând, ca cei prinși la râul Granicus să fie dați îndărăt. Hannibal a hotărît să ducă resbel împotriva Saguntinilor, ca nu cumva întârziând să fie și el omorît. Scrisele tale, Varrus, deși demult le aștept, nu le-am primit. Hannibal a hotărît să atace pe Carpetani, pe când treceaî riul. Mórtea pe mulți ómeni i-a stins, pe când nu credeaî. Saguntiniî au trimis deputați la Roma (Romam), ca să cêră ajutor la resbel. Germaniî, când erau să mêrgă în luptă, cântaî. Lysander a lăsat după sine mare renume, pe care l'a câștigat mai mult cu noroc, decât prin virtute. Athenieniî au fost scăpați de resbel prin Codrus, care s'a dat morțiî pentru binele patriei. Nicî un stat nu pôte fi fără legi, cari poruncesc

cele bune și opresc cele rele. Principiul, care guvernază statul, trebuie să fie dreptul. Iubiți-vă părinții, cari vă fac nenumărate binefaceri. Urmașii vor mânca fructele arborilor, pe cari i-am plantat noi. Cultivați virtutea, căci ea trebuie preferită tuturor bunurilor. Cetatea, care a fost întemeiată de Romulus pe muntele Palatin, a fost la început foarte mică. Alexandru a trimis pe Ephestion în Bactriana, ca să adune provisiune pentru ernenă.

5. Ablativus absolutus.

Exemple. *Jove tonante* (cum Juppiter tonat) cum populo agi non est fas. *Pietate adversus deos sublata* (si pietas adversus deos tollitur) fides et societas generis humani tollitur. Caesar libertum gratissimum *nullo querente orī: quamvis nullo querente* (quamvis nemo querebatur) poena capitali affecit. (Caesar a pedepsit cu mörte pe cel mai drag libertin al său, deși nimeni nu s'a plâns de el). Carthaginienses *regno diuturnis bellis exhausto* pacem rogaverunt (quia regnum diuturnis bellis exhaustum erat).

Notă: 1) *Natus est Augustus Cicerone et Antonio consulibus.*
2. *Oppius non explorato circa* (quia non exploravit) circumventus est.

* *Dionysium in Orientem praemisit Augustus ituro in Armeniam maiore filio* (antequam maior filius in Armeniam ivisset.)

Regulă. Proposițiunile secundare, mai ales cele *de timp*, mai rar cele *conditionale*, *concesive* și *causale*, dacă subiectul lor nu obvine și în propozițiunea principală, se pot exprima în l. latină și prin construcțiunea numită „*ablativus absolutus*“. Ablativul absolut se formează așa, că lăsând afară conjuncțiunea (conjuncțiunile *concesive* pot chiar să rămână) subiectul propozițiunii secundare se pune în Ablativ, erta predicatul în participiul concordat cu subiectul său în cas, număr și gen. Coincidența de timp se exprimă prin participiul prezente, precedența prin participiul perfect și succedența

prin participiul viitor. *Casul din urmă însă obvine foarte rar.

Notă: 1. Dacă predicatul propozițiunii secundare e verbul „esse”, atunci numai subiectul propozițiunii secundare vine în Ablativ concordându-se cu el întregirea predicativă. D. e. Hannibale duce (Cum Hannibal dux erat) = Sub conducerea lui Hannibal. 2. Câte odată un singur participiu în Ablativ se folosește în înțelesul unui Ablativ absolut. Astfel se folosesc mai ales ablativetele: *audito* = auzind, *cognito* = cunoscând, *conperto* = aflând, *nunciato* = anunțând (încunoscind), *edicto* = hotărînd (poruncind), *explorato* = sciricind, *permisso* = permițînd. Ablativul absolut se traduce în românesce de regulă prin o propozițiune secundară sau cu gerundiul românesc sau cu un substantiv verbal și un atribut.

Deprinderea 4. Apropiindu-se sórele nóptea fuge. Răsărind sórele se face ziuă, apunînd se face séră. După ce a învins pe Pompeius, Caesar a mers în Egipt. Antiochus a fost în Ephesus (Ephesi) sigur, par'că Romaniî nu erau să trecă în Asia. — Dacă statul înflorește, înflorește și științele. Aflându-se cauza bólei, mediciî cred, că s'a aflat vindecarea. Caelius scrie, că C. Flaminius a cădút lângă Trasumenus, pentrucă a desprețuit legea lui Dumnezeu. Câte odată tună chiar fiind ceriul senin. Dintre tóte resbelele cel mai memorabil este acela, pe care l'au purtat Carthaginiî cu Romaniî sub conducerea lui Hannibal. Romaniî au cucerit Gallia sub conducerea lui Caesar. Auzînd, că cestelul Luppia este asediat, comandantul a dus acolo șase legiuni. De aici consulul a plecat la Pulvinus neaflînd încă, unde sunt dușmaniî. La rugarea Mamertinilor Romaniî au trecut în Sicilia pe timpul consulilor Appius Claudius și Quintus Fulvius. Thales din Milet a prevestit întunecimea de sóre, care s'a întemplat, pe când domnia Astyages. Șcólele sunt speranța patriei, căci, dacă acestea înflorește, și patria este tare. Chiar tóte lucrurile se péră, virtutea nici-odată nu va peri. Pe când domnia Servius Tullius, s'a făcut un șanț împrejurul zidurilor Romei. Sub domnia lui Numa Romaniî nu au purtat nici un rebel. Pesciî au perit, pentru că apa a fost scósă din pescărie. Militariî n'au trecut la dușmani, măcar că li s'a promis răsplată mare. Catilina nu s'a sfiit a rămăné în Roma (Romae), cu tóte că conjurațiunea lui se descoperise.

6. Gerundivul în locul gerundiului.

Exemple. *Hominibus amandum est virtutem* = *Hominibus virtus amanda est*. *Demosthenes cupidus fuit audiendi Platonem* = *Demosthenes cupidus fuit Platonis audiendi*. *Romae quotannis comitia habebantur creando consules* = *Romae quotannis comitia habebantur consulibus creandis*. *Multitudo animalium partim ad vescendum, partim ad colendum agros facta est* = *Multitudo animalium partim ad vescendum, partim ad colendos agros facta est*. *Tollendo superstitionem non tollitur religio* = *Tollenda superstitione non tollitur religio*. *Maxima virtus cernitur in repudiando voluptatem* = *Maxima virtus cernitur in repudianda voluptate*.

Regulă. Dacă în óre-care propozițiune ar fi să se întrebuințeze gerundiul și acest gerundiul ar avé și obiect direct, atunci în l. latină se folosește *gerundivul* (participiul viitor pasiv). În cazul acesta se urmăzește așa, că obiectul direct al gerundiului se pune în cazul, în care este gerundiul, din gerundiul facem gerundiv și îl concordăm cu fostul obiect direct. — Acéstă „*construcțiune gerundivă*“ în l. română se traduce *saú* cu infinitivul verbului respectiv cu prepoziția „*de*“, rămânând substantivul obiect direct, *saú* traducem gerundivul cu un substantiv verbal și facem din substantivul respectiv un atribut (în Genitiv). D. e. *Romae quotannis comitia habebantur creandis consilibus* = În Roma se ținea în fie-care an adunare pentru *de a alege consuli* (saú pentru *alegerea consulilor*).

Deprinderea 5. Óre bărbații cei buní trebuie să facă tóte, cele ce pot face? Acelora, care vorbesc multe, trebuie să le dăm puțină credință. Învață, dar' dela cei învățați; pe cei neînvețați învață-î însuși, căci trebuie să propagăm învățătura lucrurilor bune. Paséřile sunt docile pentru de a imita sunetul vocii omenesci. Memoria trebuie deprinsă prin memorisarea scrierilor filosofilor. Lui Xenophon nimic nu i-se părea atât de măreț, ca dragul de a cultiva pământul. Lemnul uscat e bun pentru de a

face foc. Înțelepciunea este cunoștința lucrurilor, care sunt de dorit și a acelorora, care sunt de incunjurat. Consulul a cuprins un loc pentru întărirea taberei. Germanicus a plecat în Egipt, pentru ca să cunoască anticitatea. Cicero a scris o carte despre desprețuirea morții. Magnetul are puterea de a atrage fierul. Trebuie să prețuim mult virtutea, căci ea nu se poate pierde nici prin naufragiu, nici prin foc. Numa Pompilius a cunoscut aproape cu 200 de ani mai înainte decât Grecii înțelepciunea de a așeza statul. Poporul roman a crezut, că Marius este harnic de a respinge pe Cimbri și pe Teutonii. Cine a învățat pe painjen meșteșugul țesăturii? Unele popoare sunt mai doritoare de a face negustorie, decât de a cultiva ogórele. Oile dau lână spre a țese postavul, lapte spre a scóte unt și pei spre a face diferite lucruri din ele. Adeseori o vorbă e de ajuns pentru de a pierde pe un om. Să dăm copiilor cărți folositoare spre a le ceti. As-tyages a dat pe Cyrus lui Harpagus spre a-l ucide. O mare certy s'a iscat între Romulus și Remus pentru numirea și guvernarea cetății întemeiate. Veturia prin lacrimi abătú pe fiul său dela baterea cetății. Fii cu luare aminte în alegerea amicului.

scribura

PARTEA ÂNTÂIA.

PROPOZIȚIUNEA SIMPLĂ.

I.

Predicatul.

1. Predicatul propozițional.

Asinus et lupus.

Ad asinum gravi morbo aegrum socii *venerunt*, ut, quid *ageret*, *viderent*. Aliquando lupus quoque *advenit*. Qui cum corpus eius *tangeret* et *interrogavisset*, quaenam corporis partes maxime *dolerent*, asinus *respondit*: „Eae partes corporis maxime *dolent*, quas tu *tangis*.“

Regulă. Predicatul propozițional în limba latină, întocmai ca și în l. română, este totdeauna un verb finit.

A) *Verbul* poate fi:

I. *activ*, care se împarte în:

a) verb transitiv: *scribo*;

b) verb intransitiv: *curro*.

Multe verbe însă au înțeles și transitiv și intransitiv. D. e. *movere* = a mișca ceva, dar și a se mișca, a pleca; *vivere* = a trăi, *vitam vivere* = a duce o viață.

II. *pasiv*, care este format din verbul activ transitiv: *amari* = a fi iubit.

Verbul intransitiv numai în a 3-a persoană poate fi folosit ca verb pasiv, când se întrebuintează ca predicat impersonal având în cuget un subiect general. D. e. *Sic itur ad astra* = Astfel se înalță omenii.

III. *deponent*, care are formă pasivă, dar înțeles activ: *imitari* = a imita.

Ⓔ) **Formele** verbului finit arată :

1. persóna subiectului (persona);
2. numărul subiectului (numerus singularis et pluralis);
3. timpul lucrării (tempus actionis);
4. starea lucrării (status actionis);
5. modul lucrării (modus actionis).

Timpuri sunt trei: presinte = praesens, trecut = praeteritum și viitor = futurum.

Starea e de două feluri: durativă = imperfectum, orî isprăvită = perfectum.

Astfel sunt 6 forme de timp, care arată :

starea durativă în presinte = praesens imperfectum (presintele durativ): amo;

starea isprăvită în presinte = praesens perfectum (presintele isprăvit): amavi;

starea durativă în trecut = praeteritum imperfectum (trecutul durativ): amabam;

starea isprăvită în trecut = praeteritum perfectum (trecutul isprăvit): amaveram;

starea durativă în viitor = futurum imperfectum (viitorul durativ): amabo;

starea isprăvită în viitor = futurum perfectum (viitorul isprăvit): amavero.

Moduri sunt 3: modul indicativ (modus indicativus), modul conjunctiv (modus coniunctivus) și modul imperativ (modus imperativus).

Ⓒ) **Lucrarea** mai pôte fi *voită* (coniugatio periphrastica cu participiul viitor activ: amaturus sum) sau *poruncită* (coniugatio periphrastica cu participiul viitor pasiv: amandus sum).

2. Întregirea predicativă.

Exemple. Hortus patris *magnus est*. Hirundo *est avis*. M. Tullius et C. Antonius *consules declarantur*. Amulius Rheam Sylviam *vestalem fecit*. Difficile *est esse regem*.

Regulă. Sunt unele verbe atât în l. română, cât și în cea latină, cari ele singure nu pot forma predicatul, ci trebuie să le întregim prin o vorbă, care se referă ori la *subiectul* ori la *obiectul direct* al verbului respectiv. Astfel de verbe întregitoare se numesc: *întregire predicativă*. Întregirea predicativă, care se referă la subiectul verbului se zice *subiect predicativ* (*subiectum praedicativum*) și concórdă cu acel subiect, érá care se referă la obiectul direct al verbului, se zice *obiect predicativ* (*obiectum praedicativum*) și concórdă cu acel obiect.

Astfel de verbe sunt mai ales următoarele :

a) esse = a fi ;

b) verbele, care însemnă: *a deveni ceva, a păré* ori *a se vedé* a ceva. Așa: *fieri, evadere* = a deveni ceva, a se face ceva; *existere* = a eși a ceva; *manere* = a rămâne ceva; *videri, apparere* = a păré a ceva; *nasci* = a se nasce a ceva.

c) Verbele, cari însemnă: *a face, a denumi, a alege, a zice, a ținé* pe cineva de ceva. Așa: *appellare, nominare, vocare* = a numi; *dicere* = a zice, a numi; *eligere, creare* = a face, a alege; *ducere, habere, putare, credere, existimare* = a ținé, a crede, a considera, a privi pe cineva de ceva; *iudicare* = a judeca, a socoti; *declarare* = a declara, a proclama; *renunciare* = a vesti.

Notă. Dacă infinitivul acestor verbe ar forma subiectul vreunei propozițiuni, atunci întregirea predicativă stă totdeauna în Acusativ.

Deprinderea 6. Matia a fost rege. Fenicienii aũ fost inventatorii literelor. Istoria este învățătórea vieții. Atena a fost inventătórea tuturor sciințelor. Horatius s'a născut poet. Nimeni nu se face bun din întâmplare. Nimeni nu s'a făcut nemuritor prin lașitate. Antonius din cauza bunătății sale a fost numit „cel blând“. Mulți se țin învățați, cari nu sunt. Cicero a fost proclamat consul de poporul întreg. Puniĩ aũ făcut pe Hannibal conducător. Romulus după numele său a numit orașul „Roma“. Poporul întreg a proclamat pe Cicero consul. Sgârcitul consideră sărăcia mare păcat. Plato a ținut pe Socrates cel

mai înțelept. Cato în consulat și în censură a avut tovarăș pe Valerius Flaccus. Nerva s'a arătat cumpătat și milostiv. Cato a voit mai bine să fie, decât să pară bun. În resbelul Catilinar Cicero s'a făcut apărătorul statului. Cicero este privit de cel mai mare orator. Fiul ingrât cu drept cuvânt este considerat ca cel mai rău. Istoria se zice învățătoarea vieții. Tullus a ales dintre bătrâni pe Numa Pompilius pontifice. Tote perturbațiunile sufletului filosofii le numesc morburî. Cu drept cuvânt se numesce Socrates părintele filosofiei. Prietinia face și nefericirea mai ușoră. Eă totdeuna te-am cunoscut om drept. Bogăția cea mai mare este a fi mulțumit cu lucrurile sale. Dorința cea mai mare a tuturor muritorilor este de a fi fericiți.

3. Concordarea predicatului cu subiectul.

Exemple. Ego valeo. Tu vales. Vos valetis. Equi currunt. *A*) *a*) *Magna multitudo* undique ex Gallia perditorum hominum *convenerunt*. *b*) *Pompeius*, nostri amores, *ipse* se *afflixit*. *Corioli oppidum captum est*. *c*) *Palatinum Romulus*, *Aventinum Remus capiunt*. *Senatus populusque Romanus vult*. *Aetas et forma et super omnia Romanum nomen* te ferociorem fecit. *d*) Si Socrates aut Antisthenes *diceret* (orî *dicerent*). Et proavus Murena et avus praetor *fuit*. *B*) *a*) Si tu et Tullia, lux nostra, valetis, ego et suavissimus Cicero valemus. In tuto ego, at ille in periculo esse coepit. Et tu et omnes homines sciunt. *b*) Sic itur ad astra.

Contentos dicunt esse beatos. Diligere oportet, quem velis. Quae volumus, et credimus libenter.

Regulă. Verbul ca predicat concórdă cu subiectul seă în număr și persónă.

A) Cu privire la număr e de observat:

a) dacă subiectul este un substantiv colectiv, predicatul pôte sta și în plural. Acésta se numesce con-

cordare la înțeles (constructio ad intellectum sau ad synesim).

f) dacă subiectul are aposiție, atunci predicatul numai cu subiectul concordă; dacă însă subiectul e un „plurale tantum“ de oraș sau popor și are aposiție (urbs, oppidum etc.), predicatul concordă cu aposiția.

c) dacă sunt mai multe subiecte, predicatul stă în plural. Póte sta însă în singular, dacă acele subiecte forméză la olaltă o singură noțiune sau dacă unul dintre subiecte îl accentuăm cu deosebită tărie.

d) dacă subiectele sunt legate prin „aut“, predicatul póte sta fie în singular, fie în plural. Când subiectele sunt legate prin „aut-aut“, „et-et“, „nec-nec“, „neque-neque“ — predicatul concordă cu cel mai de aproape subiect.

e) *Cu privire la persónă:*

a) dacă între subiecte se află și persóna I, predicatul se pune în persóna I; dacă subiectele sunt de persóna II și III, predicatul vine în persóna II. Fiind subiectele de una și aceeaș persónă, predicatul concordă cu ele la persónă.

În propozițiunile adversative însă și când subiectele sunt despărțite prin „et-et“, predicatul concordă cu subiectul mai de aproape.

b) In propozițiunile cu subiect general, predicatul stă în pasiv orî activ persóna a III, dar' póte sta și persóna II, orî persóna I.

Deprinderea 7. α) Tu înveți, surorile se plimbă. Arborii înfloreasc. Vorbirile desfrânate strică moravurile cele bune. O mare parte de soldați trec riul prin vadurile cele dintâi. Perdând pe comandantul lor o mică parte a dușmanilor au fost duși desarmați la Roma. Phocion a sfătuit poporul Atenienilor, să nu iriteze pe învingătorul Alexandru. — Titus, iubirea și desfătarea némului omenesc, a fost împăratul Romanilor. Gabii, un oraș al Italiei, a fost cucerit de Romani prin înșelăciune. Veii, un oraș al Etruscilor, a fost luat de Romani în anul 396 înainte de Christos. — Antonius și Octavianus au învins pe Brutus și pe

Cassius la Philippi. Mândria și risipa adeseori strică pe oameni. Fomea și setea se alungă prin mâncare și beaură. Senatul și poporul Roman vă mulțămesc, că ați stat tari în credință și în prietinie. Lui Caesar i s'au votat și delegații și soldul pentru soldați.

Ⓕ) Tu și fratele tău vă jucați, eu și fratele meu ne plimbăm. Miltiades și Themistocles au perit ca vai de ei (misere). În vreme ce Romanii pierd timpul cu trimiterea de deputați, Hannibal, de-orece soldații erau oboșiți de lupte, a dat odihnă punând păzitori pentru păzirea întăriturilor. Într'acestea el aprinde inimele soldaților acum ațitându-i în contra dușmanilor, acum prin speranța premiilor. Când apoi (ut vero) înaintea adunării a zis, că prada orașului cucerit va fi a soldaților, într'atâta s'au aprins cu toții, că îndată s'ar fi dus în luptă.

4. Concordarea subiectului predicativ cu subiectul.

Exemple. Ⓐ) a) *Vulpes est astuta. Capita coniurationis virgis caesi ac securi occisi sunt.* b) *Mater, soror, filia mortuae sunt. Ira et avaritia imperio potentiora sunt.* c) 1. *Pater mihi et mater mortui sunt.* 2. *Saecundae res, honores, imperia, victoriae fortuita sunt.* 3. *Rex regiaque classis una profecti sunt. Natura sunt inamica libera civitas et rex.* — Ⓑ) *Somnus est imago mortis. Usus est optimus magister. Vita rustica parsimoniae magistra est. Tempus est optimus magister.*

Regulă. Ⓐ) *Dacă subiectul predicativ e adiectiv:*

a) Adiectivul, ca subiect predicativ, concordă cu subiectul în *gen*, *număr* și *cas*, dacă se ține numai de un singur subiect. Câte odată însă și aci aflăm „constructio ad synesim.“

b) Dacă sunt mai multe subiecte de acelaș gen, adiectivul ca subiect predicativ concordă cu acele subiecte în *gen* și stă fie în singular, fie în plural. Dacă însă acele subiecte n'ar fi persoane, atunci subiectul predicativ poate sta și în pluralul neutru.

c) Dacă subiectele sunt de gen diferit, atunci adiectivul subiect-predicativ stă :

1. în pluralul masculin, dacă subiectele sunt persoane ;
2. în pluralul neutru, dacă subiectele nu sunt persoane ;
3. dacă subiectele sunt persoane și lucruri, atunci adiectivul subiect-predicativ său concórdă cu persoana, care e subiect, său stă în pluralul neutru.

Ⓓ) *Dacă subiectul predicativ e substantiv :*

Substantivul ca subiect predicativ numai în *cas* și *număr* pôte concorda cu subiectul ; în *gen* concórdă numai atunci, dacă e un „substantivum mobile“. Dacă subiectul e neutru, atunci substantivul mobil ca subiect predicativ stă în genul masculin.

Notă. Tot aceste reguli sunt în vigóre și la „obiectum praedicativum.“

Deprinderea 8. Ⓐ) Părinții sunt binefăcători. Trupurile sunt trecătoare. Gallia a fost împărțită în trei părți. Elefantul este cel mai mare dintre toate animalele. Fie-care parte era doritoare de luptă. O mare parte de soldați au fost răniți ori uciși. Temeritatea și disprețuirea este păcătoasă în toate împrejurările. Sorămea și fiica lui sunt bolnave. Bogăția și forma exterioară sunt trecătoare. Fratele meu mai mare și mama ta au murit deja mai înainte. Munca și desfrêul sunt cele mai neasămănătoare între sine. Comandantul și legiunea au plecat împreună.

Ⓑ) Prisonerii au fost prada soldaților. Șoimul este regele paserilor. Sórele este îndreptătorul stelelor. Invidia este însoțitoarea norocului. Atena a fost orașul cel mai vestit al Greciei. Nu fie-care greșelă trebuie numită prostie. Sărăcia multora li-se pare povară. Iphigenia a fost preutésa Dianeî. Roșela este vestitorea rușinei. Cocostêrcul și rêndunica sunt vestitorea primăverei. Horatius și Vergilius au fost poeții cei mai renumiți ai Romanilor.

5. Modurile și timpurile.

A) In propozițiuni indicative.

Modurile. X

Exemple. *Est Deus. Non scripsi epistolam.*

a) Aut non suscipi bellum oportuit, aut geri pro dignitate populi Romani. b) *Possum* persequi multa oblectamenta rerum rusticarum, sed ea ipsa, quae dixi, sentio esse longiora. c) *Longum est* persequi mulorum utilitates et asinorum.

Regulă. Latinul în genere *modul indicativ* îl folosește, întocmai ca și Românul, atunci, când o lucrare saă stare o afirmăm saă negăm hotărît fără nici o șovăire saă îndoială.

Câte-odată însă Latinul folosește *modul indicativ* deosebit de limba română și anume în următoarele cazuri:

a) când exprimă, că ceva *ar fi de lipsă, necesar, s'ar cuveni, ar trebui*. Așa: *oportet, debet* = ar trebui; *necesse est* = ar fi de lipsă; — *ndus, a, um est* = ar trebui; *dedit* = s'ar cuveni; *dedecet* = nu s'ar cuveni.

b) la verbele *possum* = aș pot; *cupio* = aș dori; *niror* = m'aș mira.

c) în expresiunile: *longum est* = ar fi lung (ar dura mult); *difficile est* = ar fi greu; *aequum est* = ar fi just.

În cazurile acestea Românul întrebuintează *modul condițional*.

Deprinderea 9. Caesar cu acea legiune, pe care o avea cu sine, și cu soldații, cari se adunaseră din provincie, trage un zid și un șanț dela lacul Lemannus, care se varsă în riul Rhodanus, până la muntele Iura, care desparte ținuturile Sequanilor de Helvețieni. a) La porunca consulului deja mai înainte ar fi trebuit să fii dus la mörte, Catilina! Tu Cicero, n'ar trebui să lipsesci patria de privirea ta. S'aă n'ar fi trebuit primită acea afacere, o Antonius, saă, după ce ai primit'o, ar fi trebuit apărataă până la sfërșit. b) Aș pot spune multe despre

folosul câinilor, dar nu voesc să fiu lung. Aș dori să știu ce este bine și ce este rău. c) Ar fi prea lung a înșira toate, ce a dăruit natura oamenilor. Ar fi just să fi lăudat, dacă nu ți-ai neglija datorințele. Ar fi greu să-ți povestesc, câte toate am vădut și am auzit în Roma (Romae).

Timpurile. X

Praesens imperfectum.

Exemple. a) „*Condiunt Aegypti mortuos et eos servant domi*“, — dicit Cicero. b) *Concordia res parvae crescunt, discordia maxime dilabuntur.* c) *Roma crescit Albae ruinis; duplicatur civium numerus; Caelius additur urbi mons.*

Regulă. Presintele (praesens imperfectum) se folosește:

a) atunci când lucrarea se întâmplă în același timp cu vorbirea despre ea.

b) în ziceri, care conțin vre-un adevăr vecinic.

c) când istorisim cu vioiciune lucruri trecute. (Ne închipuim, că vedem așa de viu acele întâmplări, ca și cum s'ar întâmpla în decursul povestirii). În cazul acesta presintele se numește: *presinte istoric.* (Praesens historicum).

Praeteritum imperfectum.

Exemple. a) *Caesar Ravennae expectabat suis postulatis responsa.* b) *Romae quotannis bini consules creabantur.* c) *Consules sedabant tumultum, sedando interdum movebant.*

Regulă. Imperfectul (praeteritum imperfectum) se folosește:

a) când voim să arătăm, că o lucrare în trecut a durat timp mai îndelungat.

f) dacă o lucrare s'a întâmplat de repetite ori.

c) când voim să arătăm, că o lucrare în trecut a fost începută ori încercată. În cazul acesta imperfectul se zice: *praeteritum imperfectum conatus*.

Futurum imperfectum.

Exemple. a) ^{puna} Donec eris felix, multos numerabis amicos. b) Cras litteras scribam ad Marcum. c) Tu non cessabis, et ea, quae habes instituta, perficies.

Regulă. Futurum imperfectum se folosește:

a) când o lucrare se întâmplă totdeauna, astfel și în viitor.

b) când voim să spunem, că o lucrare se va întâmpla numai în viitor.

c) în propozițiunii provocătoare în locul imperativului.

Praesens perfectum.

Exemple. a) *Odērunt* hilārem tristes, tristemque iocosi. (Ceī triști *urēsc* pe cel vesel și ceī veseli pe cel trist). Cum pudore summo in concionem vestram *processi*, Quirites. (Cu cea mai mare rușine *vin* în adunarea vōstră, cetățenilor). b) Troia a Graecis expugnata in ceteros *saevitum est* Troianos; duobus, Aeneae Antenorique, quia pacis reddendaeque Helenae semper auctores fuerunt, *pepercerunt* victores. Casibus deinde variis Antenor cum sociis *venit* in intimum Adriatici maris sinum ibique *condidit* civitatem, quae postea Veneta est appellata.

Regulă. Perfectul (praesens perfectum) limbii latine e de 2 feluri:

a) *Adevăratul perfect* (*praesens perfectum logicum*) se referese la timpul prezente al vorbirii și arată o lucrare, despre care vorbitorul vrea să zică, că lucrarea,

începută în trecut, există în prezente în rezultatul său. Prin urmare în românesce astfel de perfecte se exprimă cu prezentele verbelor, care arată rezultatul acțiunii din trecut. Așa d. ex. perfectul *concedi* după înțelesul verbal va să zică = *m'am pus jos, m'am pus să șed*; după înțelesul său logic însă acest perfect însemnă pe românesce: *eă șed*.

Astfel de perfecte sunt mai ales: *novi* = cunosc, *memini* = îmi aduc aminte, *odi* = urăsc, *consuevi* = obișnuiesc, am obiceiul, *concedi* = șed. Dar și alte verbe se pot folosi în acest înțeles. D. ex. *veni* = am venit (care va să zică: sunt aici), *progressi* = am plecat (sunt aici).

6) Perfectul se mai folosește și pentru de a povesti numai întâmplări trecute fără nici o referință la prezente. În cazul acesta perfectul se numește: *istoric* (*Praesens perfectum historicum*).

Praeteritum perfectum.

M. Piso și sclavul.

M. Pupius Piso, orator Romanus, servis imperaverat, ut tantum ad interrogata responderent, nec praeter ea quicquam dicerent. Evenit, ut Clodium, qui tum magistratum gerebat, ad convivium invitari iuberet. Hora cenae instabat. Aderant ceteri convivae omnes. Solus expectabatur Clodius. Piso servum, qui solebat convivas invitare, aliquotiens emisit visum, num veniret. Vesperascente iam caelo, cum adventus eius desperaretur, Piso servo: „Quid“ — inquit — num forte non invitavisti Clodium?“ — „Invitavi.“ „Cur ergo non venit?“ — „Quia venturum se esse negavit.“ — Tum Piso: „Cur id non statim dixisti?“ — Cui servus: „Quia de eo non sum abs te interrogatus.“

Regulă. Timpul „*praeteritum perfectum*“ în pozițiunii principale are acelaș înțeles pentru trecut, ca și „*praesens perfectum*“ pentru prezente. *Praeteritum perfectum* adecă arată o lucrare, care fiind isprăvită în

trecut, a produs o anumită *stare dăinuitoare* în trecut. În exemplul premergător „*imperaverat*“ arată, că săvârșindu-se acea lucrare, din ea pentru sclavii lui Piso a urmat ca o stare permanentă, acea regulă, ca să nu răspundă decât numai la întrebare. Și numai în urma acestei dispoziții exprimate prin „*imperaverat*“ s'a putut naște confuzia din cestiune.

Pract. perf. deci arată în prop. principale (*pract. perf. logicum*) mai mult o *stare*, decât o acțiune. Pentru aceea în românesce se și traduce mai corect prin cuvinte nominale. Așa: *consummerat, assummerat* = avea obiceiul (se obicinuise), *cognoverat, perspexerat* = era cunoscut, vădit, — *statuerat, constitucrat* = era hotărât; *notum erat* = îi era cunoscut.

Futurum perfectum.

Exemple. În una urbe universam *ceperitis* Hispaniam (Cu un singur oraș *ai cucerit* Hispania totă). — *Fecero* (voiă face la tot casul).

Regulă. *Praeteritum futurum* în propozițiunii principale arată o lucrare, care se va întâmpla — ce e drept — în viitor, dar' e atât de sigură întâmplarea, că se pôte privi ca și împlinită deja. Pentru aceea se și traduce în românesce adeseori cu perfectul.

Deprinderea 10. 1. a) Ungurii locuesc în Ungaria. În Ungaria locuesc și alte popóre. Regele nostru este Francisc Iosif I. În România domnesce regele Carol I. b) Locul, nu sufletul își schimbă aceia, cari fug peste mare. Ómenii cei bunî nu înșală pe nimenî. Lucrurile omenesci sunt trecătoare și schimbăciose. c) Soldații fac, ce li s'a poruncit și dând îndată din tóte părțile năvală omórá o parte a dușmanilor, pe ceialalți îi fugăresc și nu-î lasă să se opréscă nici chiar în locurile mai ridicate. Astfel fiind tóte cetele dușmanilor împraściate soldații se întorc în tabéra lor. 2. a) Când purtarea resbelului i-s'a dat lui Pompeius, pirații prin marea întrégă umblău de-a lungul și de-a latul. Cimon a ajuns iute la ântăietate, căci el poseda destulă oratorie, o dărnicie fórte mare și o înțelepciune mare.

Caesar a hotărît să impresore Alesia. Oraşul acesta era pe un vîrf de colină, ale cărei pôle din două părţi le spălau două rîuri; înaintea oraşului se întindea un şes de o mărime mijlocie; din toate celelalte părţi oraşul era încunjurat de deluri. *f)* Atticus nici nu spunea, nici nu putea suferi minciuna. Sofistii filosofau său de dragul făloşiei său pentru câştig. *c)* Comandantul încerca să îndemne pe soldaţi la luptă, dar' aceia deja erau oboşiţi. 3. *a)* Dacă vom urma ca conducătorii natura, niciodată nu vom greşi. *b)* Măne mă voiî plimba în pădure cu amicul meu. *c)* Dacă se va fi întemplat ceva nou, fă, să şciu. 4. *a)* Cu cea mai mare ruşine viî în adunarea vóstră, cetătenilor. O să învingem, prietinelor, pe duşmanii perfidii. Nu mai suntem Troianii, nu mai e Ilion. *f)* Regulus a venit în senat, a expus cele încredinţate lui, a zis, că nu este folositor a da prizonerii îndêret. 5. Themistocles învêtase (decî: scia) numele tuturor cetătenilor. Caesar hotărîse a trece Rinul. 6. Cine va fi învins pe Antonius, va fi sfêrşit resbelul. Măne la tot casul voiî afla în grădina amicului nostru pe Paul.

Principatus us

planities ee

B) In propoziţiuni potenţiale, condiţionale, concesive şi optative.

Exemple. *a)* Quaerat quispiam (Ar poté întreba cineva). Forsitan quispiam dixerit (Din întemplare ar poté zice cineva). Crederes (Ai fi potut crede). Placidum quoque ingenium tam atrox iniuria accendisset (Chiar şi o fire blândă ar fi potut' o aprinde o nedreptate atât de aspră). *b)* Forma honesti mirabiles amores excitaret sapientiae, si oculis cerneretur (Chipul cinstei, dacă s'ar poté privi cu ochiî, ar deştepta o dragoste de minune pentru întelepciune). Pluribus verbis ad te scripsissem, si res verba desideraret (Ti-aş fi scris în mai multe vorbe, dacă cestiunea ar avé lipsă de vorbe.) *+c)* Sed fuerint illa veteribus, si vultis, incognita (Dar' las' să fi fost acelea, dacă voiţi, necunoscute bêtânilor). — *d)* Valeant cives mei, sint beati (Să fie sănătoşi concetăteniî mei, să fie fericiţi). Utinam ami-

cus convalesceret (De s'ar însănătoşa amicul meu).
Utinam pater venisset (De-ar fi venit tatăl meu).

Regulă. În propozițiunile neindicative (potențiale, condiționate, concesive și optative) în limba latină se folosește *modul conjunctiv*.

a) În propozițiunii *potențiale* posibilitatea în timpul de față se exprimă cu „^{praesens} praesens imperfectum) coniuictivi“ ori cu „^{perfectum} praesens perfectum coniuictivi“ é' posibilitatea în trecut se exprimă prin „^{imperfectum} praeteritum imperfectum) coniuictivi“, ori cu „praeteritum perfectum coniuictivi“. Astfel: videas, diceres, crederes, putares, cerneres, decerneres. (Coniuictivus potentialis).

b) În propozițiunii *condiționate* lucrarea condiționată în timpul de față se exprimă prin „praeteritum imperfectum coniuictivi“, é' cea condiționată în trecut prin „praeteritum perfectum coniuictivi“ (Coniuictivus conditionalis).

c) În propozițiunii *concesive* lucrarea concésă în timpul de față se exprimă prin „praesens imperfectum coniuictivi“, é'ă cea concésă în timpul trecut prin „praesens perfectum coniuictivi (Coniuictivus concessivus).

d) În propozițiunii *optative* dorința, care se pôte împlini în timpul de față, se exprimă prin „praesens imperfectum coniuictivi“, é'ă dorința, care nu se pôte împlini în timpul de față, se exprimă prin „praeteritum imperfectum coniuictivi“. Dorința neîmplinită în trecut se exprimă prin „praeteritum perfectum coniuictivi“ (Coniuictivus optativus).

C) In propozițiunii provocătore.

Exemple. 1. Redite in aciem; erit copia pugnandi, ne timete. In sententia permaneto. 2. Imitemur nostros maiores. Nullam aciem, nullam proelium timueris. *a) Ne ducas nos in tentationem. Magnum fac animum habeas et spem bonam. Nolite id velle, quod fieri nequit. Cura ut quam primum ad me venias. 3) Tu non cessabis.

Regulă. 1. La provocări folosim în limba latină imperativul simplu, când provocarea e adresată la o anumită persoană, ér' imperativul al doilea, când provocarea se face mai mult în general.

2. În locul imperativului se mai folosește și „*praesens imperfectum*“ orî „*praesens perfectum coniunctivi*“ (*Coniunctivus imperativus* orî *adhortativus*).

3. Câte odată se folosește în locul imperativului viitoriul I. orî II.

Notă. a) În loc de imperativele: *ne dic, ne fac, ne duc* se folosește mai des conjunctivul: *ne dicas, ne facias, ne ducas*.

b) În locul imperativului se mai folosesc și expresiunile: *cura, fac, cura ut, fac ut*, ér' la opriri: *cave ne, fac ne* și conjunctivul; apoi verbul: *noli, nolite* și infinitivul verbului respectiv.

În toate casurile acestea Românul folosește imperativul orî conjunctivul.

D) In propozițiuni întrebătoare.

Exemple. I. *Ambulabimus hodie in horto?*
II. *Mirer, si vana vestra auctoritas est?* (óre se mă mir,... înțelesul e: nu mă mir). 1. *Ubi aut qualis est mens?* 2. *Meministine me dicere in senatu, fore in armis certo die Manlium?* (Îți aduci aminte, că eă am spus în senat, cumcă în o zi anumită Manlius va fi în arme?) *Num me fefellit dies?* (Óre m'a înșelat ziua? = Așa e că nu m'a înșelat ziua?) *Nonne hunc in vincula duci imperabis?* (Veï porunci ca acesta să fie dus în temniță? = Așa e, că veï porunci, ca acesta să fie dus în temniță?) III. *Utrum ea vestra, an nostra culpa est? Uter nostrum popularis est: tune, an ego? Eloquar, an sileam? *An tibi irasci videmur?*

Regulă. I. În întrebări hotărîte se folosește modul indicativ.

II. Dacă întrebarea exprimă vre-o îndoială, se folosește conjunctivul. (*Coniunctivus dubitativus*).

Notă. 1. Dacă întrebăm numai un cuvânt, acesta se face prin pronume orî adverbe întrebătoare. (*Ubi? quis? quamdiu? quoties? quando? etc.*)

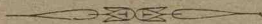
2. Dacă însă întrebarea se referă la înțelesul întreg al propozițiunii, atunci conjucțiunile întrebătoare sunt: *ne, num, nonne*, dintre care *ne* se adaugă totdeauna la sfârșitul vorbeii prime din propozițiune. Cu *ne* întrebăm, când răspunsul e *nehotărît*, afirmativ ori pozitiv, — cu *num*, când ne așteptăm la răspuns *negativ* și cu *nonne*, când ne așteptăm la răspuns *afirmativ*.

III. Câte odată întrebarea are mai multe părți, care se eschid una pe alta. În cazul acesta Latinul în partea primă a întrebării folosește vorbele întrebătoare: *utrum, ne* ori nici o vorbă întrebătoare, ér' în tóte părțile următoare se pune: *an*.

* Câte odată partea primă din astfel de întrebări adversative lipsesce, căci se înțelege de sine din cele precedente, și se pune numai partea a doua cu *an*. Atunci: *an* = sau (ori) doră?

Deprinderea 11. Dacă ai zice acésta, ai greși. Nimeni cu mintea sănătoasă nu se îndoesce despre prețul virtuții. Pe vecinul l-ai ajuta póte în adunarea bucatelor mai iute, decât pe un frate, dar', dacă ar fi vorbă de proces, póte că ai apăra pe un frate sau amic mai mult, decât pe un vecin. Prin binefacere ai primit dela mine, ceea ce n'ai putut primi cu amenințări. Ai crede că este nópte. Pe toți senatorii i-ai zice vinovați. Diligența ta ar fi mișcat chiar și pe ómenii cei fără inimă. Cât aş fi eú de fericit — a zis regele Porsenna — dacă virtutea lui Scaevola ar exista pentru patria mea. Porsenna ar fi trimis înderét pe Cloelia, dacă Romanií ar fi dat'o de ostatic regelui Etruscilor. Las' se cuteze Canuleius a vorbi în senat, că el va împedeca de a se face recrutarea; ce este acésta altă ceva, decât că el amenință, că va trada patria. Să zicem, că durerea nu este réul cel mai mare, réu de bună sémă este. Trăescă academia, trăescă profesorii. De-am puté încunjura și bănuiala. De-ar fi fost soldații mai puțin doritori de viață, patria ar fi scăpată. Mergi, ieși din oraș, porțile sunt deschise, plécă! Iartă totdeúna altuia, ție nici-odată. Să nu-l îngropați pe omul mort în oraș, nici să-l ardeți — zice legea în cele 12 tabule.† „Senatorii să cătănescă, senatorii să prindă armele“, așa ațița tribunul pe pepor în contra senatului. Nimic să nu ierți, nimic să nu faci de dragul hatirului, să nu fii mișcat de îndurare, dar' totdeúna să fii drept. † Să nu faci vre-odată ceva în contra pa-

triei tale ~~X~~ Să te feresci de a pune înaintea lui Cato chiar și pe acela, pe care Apollo l'a judecat de cel mai înțelept. Să nu omoriți pe regina. Unde plécă tatăl tău? De ce să mă plâng mai întâiu sau ce mai vêrtos să încep sau dela cine să cer ajutor? Óre aceeaș este încăpăținarea și perseveranța? Óre nu este cânele asemenea lupului? Óre tu nu-ți aduci aminte, orî eũ nu te-am înțeles orî ți-ai schimbat părerea? Óre tréba ostășescă mai mult progreséză prin puterea trupului orî prin vitejia sufletului? Óre sunt acestea adevêrate, orî false?

II.

Subiectul.

Exemple. 1. *Puer discit. Errare humanum est.* „*Quum*“ est coniunctio. *Tres venerunt.* 2. *Constat ad salutem civium inventas esse leges.* Valde me iuvat te hilari animo esse. *Creditur Numam fuisse auditorem Pythagorae.* Certum est *liberos a parentibus amari.* 3. *Romulus fortissimus fuisse fertur.* *Tu beatus esse videris.* 4. *Licet vobis nunc fortunissimis esse.*

Regulă. 1. Subiect pöte fi oră-ce vorbă, despre care se zice ceva.

2. Dacă subiectul e o propozițiune secundară, atunci în limba latină această propozițiune subiectivă se pune în „*Acusativ cu infinitiv*“. Astfel de subiect aũ de regulă:

a) verbele impersonale: *apparet* = se pare; *constat* = e clar; *decet* = se cuvine; *dedecet* = nu se cuvine; *iuvat me* = mă bucur; *fugit, fallit, praeterit, latet me* = nu scitũ, îmi scapă din vedere, îmi e ascuns; *interest, refert* = e de interes, are de a face; *convenit* = convine, e bine; *poenitet me* = îmi pare rău; *puđet me* = mă-e ruşine; *piget me* = îmi cade greu; *taedet me* = mă scărbesc, îmi e scărbă.

b) Verbele, care arată o observare saũ indicare și sunt folosite în a 3-a persoană pasivă cu înțeles impersonal: *videtur* = se vede, se pare; *traditur, fertur, dicitur* = se zice; *creditur* = se crede (ómenii cred).

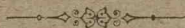
c) espresiunile: *apertum, manifestum est* = este vedit, învederat, este clar; *verum est* = este adevărat; *iustum est* = e just, este cu drept; *verum est* = este drept;

aequum est = e just, se cuvine; *par, facile, difficile est, laus, mos, opinio, spes, fas, nefas, facinus, tempus est* ș. a.

3. Proposițiunea subiectivă se pune în „*Nominativ cu infinitiv*“, dacă predicatul e un verb pasiv, care se concórdă în persoană cu subiectul din proposițiunea secundară subiectivă. Astfel de predicate sunt verbele din punctul 2 c.

4. După predicatul *licet, oportet, necesse est* = trebuie, este de lipsă, este iertat, — proposițiunea secundară subiectivă se pune în „*Dativ cu infinitiv*“. În locul Dativului cu infinitiv se pôte pune însă și „*Acusativ cu infinitiv*.“

Deprinderea 12. Noi trăim. Este urit a minți. Cele trecute nu se pot schimba „*Totdeauna*“ este un adverb. Este sciut, că înaintea lui Homerus au fost mulți poeți. Nu-mi pare rău, că am trăit. Legea trebuie să fie scurtă. Este adevărat, că prietiniă nu pôte fi, decât numai între cei buni. Gallilor li se vestese, că Romanii sunt de față. A rămas tradiția (*traditum est*), că Homerus a fost orb. A rămas veste, că Hannibal a trecut Alpii. Din multe lucruri se înțelege, că zeii sunt fericiți. Încă nu s'a auzit, că Bibulus a fost în Syria. Se zice, că Phocion Athenianul nici-odată n'a ris înaintea altora. Se povestese, că Aristides dintre toți a fost cel mai vitez. Omul trebuie să móră. Trebuie să fiți bărbați viteji. Lacedemonii ziceau, că afară de Pelopones nici un oraș al Greciei nu trebuie să aibă ziduri. Thucydides zice, că Themistocles a murit de morb în Magnesia, dar' a fost și altă veste, că ar fi luat venin de bună voie, fiindcă n'a putut împlini, ceea ce promisese regelui Persiei despre supunerea Greciei. A rămas convingerea, că Themistocles a avut legături cu regele Persilor. Se pare, că resbelul, pe care l'au purtat în contra Peloponesienilor, Athenienii l'au terminat în al 26-lea an. Este sciut, că nimeni nici în păcate nici în virtuți n'a fost mai distins decât Alcibiades. Este vedit, că, dacă n'ar fi fost Conon, Agesilaus era să răpescă Asia până la Taurus. Îndată a ajuns la urechile diregătorilor din Theba, că Pelopidas a venit în oraș. Tuturor li-a fost clar, că, dacă n'ar fi fost Agesilaus, Sparta n'ar mai fi existat. E timpul, să facem sfârșit acestei cărți.

III.

Obiectul direct.

Exemple. A) Amamus patriam. Audaces fortuna iuvat. Miles clamabat „vae“ „vae“. Incipio legere.

1. Studia adolescentiam alunt, senectutem delectant.
 2. Numero equites hostem aequabant. Lupus me fugit.
 3. Parvum parva decent. Res Hannibalem non diu latuit.
 4. Populum iudicii sui poenituit.
 5. Caesar hostium adventum mansit.
 6. Improbi mortem horrent. Dolebam casum infelicis amici.
 7. Flumen Visurgis Romanos milites Cheruscosque interfluebat.
 8. Pulcherrimum et verissimum iuravi iuramentum.
 9. Fallacem hominum spem fragilemque fortunam!
 10. Catilina multis modis iuventutem mala facinora edocebat. Iugurtha milites pauca hortatus est.
 11. Pyrrhus, rex Epiri, Tarentinis suppetias ivit.
- B) Adolescentes caveant oblivisci beneficiorum.
- C) Thales Milesius dixit aquam esse initium rerum. Gaudeo id te mihi svadere, quod ego mea sponte fecissem.
- a) Neminem tam infelicem esse, quam ego!
- b) Pythia respondit, ut moenibus ligneis Athenienses se defenderent.

Regulă. A) Obiect direct pôte fi ori-ce vorbă. Obiectul direct stă în cazul *Acusativ*.

În limba latină aŭ obiect direct:

1. Tôte verbele active transitive: *video, emo*.
2. În l. latină însă multe verbe sunt transitive, care în l. română nu sunt transitive. Astfel de verbe sunt mai ales:

aliquem	{	aequare, adaequare, aequiparare = a fi egal cu cineva, a se poté măsura cu cineva.
		aemulari = a se întrece cu cineva.
		adulari = a linguși cuiva.
		fugere = a fugi de cineva.
		deficit = a-î lipsi cuiva, a se deslipi de cineva, a se desface de cineva.
		ulcisci = a-și răsbuna asupra cuiva și pe cineva.
		cavere = a se feri de cineva.
		consulere = a cere sfat dela cineva.

3. Cu Acusativ stau și următoarele verbe impersonale:

aliquem (me, te, s. a.)	{	iuvat = mă înveselesc, mă bucur.
		decet = mi se cuvine, îmi șade bine.
		dedecet = nu mi se cuvine.
		delectat = îmi cade bine.
		fallit = mă înșel.
		fugit = nu știu, îmi scapă din minte, scap din vedere.
		latet = îmi este necunoscut, ascuns.
		praeterit = nu observ.

4. În mod foarte deosebit de l. română se folosesc în l. latină cu Acusativ și Genitiv următoarele verbe impersonale:

aliquem alicuius rei	{	piget = îmi (Acc.) este rușine pentru ceva (Gen.)
		pudet = îmi este greu.
		poenitet = mă căesc, îmi pare rău.
		taedet = mă-e scârbă, mă scârbesc.
		miseret = compătinesc (eū = Acc.) pe cineva (Gen.), mă îndur de cineva.

5. Unele verbe intransitive se folosesc și ca transitive, dar atunci au alt înțeles:

- tacere aliquid = a ascunde ceva.
- ridere aliquem = a-și bate joc de cineva.
- ludere aliquem = a înșela pe cineva.
- festinare, properare aliquem = a da zor cuiva, a grăbi pe cineva.
- manere aliquem = a aștepta pe cineva, ori a face pe cineva să aștepte (a reține pe cineva).

6. Lângă verbele, cari arată vre-o dispoziție sufletescă, obiectul la care se referă acea dispoziție (causa) Latinul îl pune tot în Acusativ. Românul acest obiect îl consideră de cauza respectivei stări sufletesci și pentru aceea îl și exprimă cu determinațiuni adverbiale de cauză. Așa:

aliquid

- desperare = a-și perde nădejdea, a despera despre ceva.
- dolere = mă dore de ceva, a jeli pentru ceva.
- erubescere = a roși de ceva.
- flere {
- lugere { = a deplânge, a plânge pentru ceva.
- gemere = a ofta pentru ceva, după ceva.
- horrere = a se spăria, a se înfricoșa de ceva.
- lamentari = a lamenta pentru ceva, a se plânge.
- maereri = a fi trist, a se înduioșa de ceva.
- mirari = a se mira de ceva.

7. Unele verbe intransitive se folosesc ca transitive, dacă sunt compuse cu prepozițiunile: *circum*, *inter*, *per*, *praeter*, *sub*, *super*, *trans*, *ad*, *con*. În limba română aceste verbe nu se compun cu prepozițiuni, ci rămân simple, ér' prepozițiunea se pune separat înaintea substantivului, care în l. latină este obiect direct. Cele mai usitate verbe de felul acesta sunt:

- aliquid { circumsonare = a suna în jurul.
- aliquid { circumstare = a sta în jurul.
- aliquid { circumire = a merge în jurul.

aliquem orī

- percurrere = a cutreera ceva, a merge peste ceva.
- permeare {
- transire { a trece peste.
- praeterire = a trece pe lângă.
- supervadere = a trece peste.
- trāscendere = a păși peste.
- interfluere = a curge printre.
- convenire = a se întâlni cu.

8. Lângă unele verbe intransitive póte sta ca obiect direct vre-un substantiv de acelaș înțeles. Așa: *vitam vivere* = a duce o viață; *iuramentum iurare* = a jura jurământ; *ludum ludere* = a juca un joc.

9. Exclamațiunile asemenea pot sta în Acusativ. O hominem malum! (Ce om rău!).

10. Lângă unele verbe latine stă și obiectul și persoana în Acusativ. Așa:

aliquem aliquid	celare = a ascunde ceva înaintea cuiva.
	docere = a învăța pe cineva la ceva.
	orare = a cere ceva dela cineva.
	flagitare, poscere = a pretinde ceva dela cineva.
	reoscere = a pretinde îndărăt.
	rogare = a întreba ceva de cineva.
	interrogare, percontare (ori: percontari) = a întreba.
	consulere = a cere dela cineva sfat asupra vre-unui lucru.
	moneo = a îndemna pe cineva la ceva, a face atent pe cineva la ceva.
	hortari = a aduce aminte cuiva ceva, a îndemna.

cogere = a sili pe cineva la ceva.

iubere = a porunci cuiva ceva.

velle = a voi, a cere ceva dela cineva.

11. Verbul *ire* cu unele Acusative formeză nise expresiuni proprii latinesci:

venum ire = a se vinde, a ajunge la vânzare.

suppetias ire = a veni într'ajutor.

exequias ire = a merge la înmormântare.

pessum ire = a se ruina.

infittias ire = a nega, a tăgădui.

praeire verba = a dicta.

⊗) Lângă unele verbe obiectul stă în Genitiv. Acest Genitiv se numescă: *Genitivus obiecti*. Astfel de verbe sunt:

alicuius rei	meminisse, reminisci = a-și aduce aminte de ceva.
	oblivisci = a uita ceva.
	admonere, commonere, { a face atent, a atrage aten- commonefacere { = țiuinea la ceva.

©) Dacă obiectul direct e o propozițiune secundară obiectivă, atunci această propozițiune obiectivă în l. latină se pune în „Acusativ ou infinitiv“ atât după verbele transitive, cât și după toate verbele, cari chiar deosebbit de l. română pot avé în l. latină obiect direct.

Notă. a) Proposițiunile exclamative în limba latină asemenea pot fi puse în „Acusativ cu infinitiv“.

é) Dacă prin propozițiunea secundară nu voim să exprimăm obiectul direct, ci mai mult scopul verbului respectiv, atunci propozițiunea, care numai la aparență e obiectivă, se pune cu *ut* și conjunctivul.

Deprinderea 13. Hannibal, tu scii învinge. Somnul îmbrățișează membrele obosite. Dacă nu înveți, tatăl te va pedepsi. Senatorii au început să măgulască poporul. Nimeni nu putea întrece pe Alcibiades în puterile trupului. Datorim multă mulțumită părinților. Zeii obicinuesc a-și răsbuna asupra oamenilor pentru păcate. Celor buni nici-odată nu le va lipsi vorbirea cinstită. Caecilia a primit în casa sa pe Roscius, care fugia de armele hoților. Dacă nu mă înșel, dimineța vor veni părinții noștri la noi. Lui Caesar nici-odată nu-i scăpa nimic din vedere. Celor săraci nu li se cuvin petreceri. Oamenilor li se cuvine blânda pace, fiérelor furia sêlbatică. Sunt oameni, cărora nu li-e rușine nici nu li-e scârbă de patima lor și de infamia lor. Nu mi-e rușine a mărturisi, că nu scii, ce nu scii. Mai mult compătimim pe aceia, cari nu caută compătimirea noastră, decât pe aceia, cari ni-o cerșesc. Mi-e rușine și mi-e scârbă de moravurile oamenilor blăstemați. Dușmanii au înșelat pe păzitorii noștri. Nu li-se cuvine tinerilor a-și bate joc de bătrâni. Pe cei buni îi duria de jalea mea. Caesar a cutreerat întreg agrul Picen. Euphratul trece prin mijlocul Babylonului. Trei-zeci de tirani au stat împrejurul lui Socrates. Lângă Cannae Romanii au luptat o luptă foarte crâncenă. O, minunată dreptate a zeilor! Videm, că paserile își fac cuiburi. Cine nu scie, că cea dintâiu lege a istoriei este, ca să nu cuteze a spune ceva fals? Vestea ținea, că tu ești în Syria. Dușmanii au promis, că vor da înderét pe ostaticii. Nădêduesc, că prietinia noastră nu va fi lipsită de dovezii. Sunt consciu, că această greșală este departe de mine. Germanii nu sufer, ca vinul să fie importat la ei. I-am zis, ca să-mi scrie. Senatul a poruncit, 'flotila să trecă în Italia. Portul Pi-reului în măreție (dignitas) era egal cu însuși orașul, în folos însă îl întrecea. Nimeni nu se putea măsura în puterea trupului cu Alcibiades. Tissaphernes s'a desfăcut de prietinia regelui Persilor. Epaminondas a zis, că el nu se întrece cu Agamemnon.

IV.

Determinațiunile adverbiale.

Felurile determinațiunilor adverbiale.

Exemple. 1. Conon plurimum *Cypri* vixit, Timotheus Lesbi. Legati *undique* ad Caesarem gratulatum convenerunt. Proba vita via est *ad caelum*. 2. Ad Ciceronem in Tusculanum venit *heri* Caesar. Romani *ab sole orto* steterunt in acie. Ab hora octava *ad vesperum* collocuti sumus. 3. a) Hannibal omnium *assensu* imperator appellatus est. Milites *nudo corpore* dimicaverunt. Amicitia *inter bonos* esse potest. b) Alcibiadis *consilio* Lacedaemonii cum rege Persarum amicitiam fecerunt. Cato ortus est *municipio Tusculano*. Hanno unus adversus senatum Carthaginiis causam foederis, *magno silentio* propter auctoritatem suam, tamen non cum adsensu audientium egit. c) Boum cervices natae sunt *ad iugum*. Lycurgus agros locupletium *plebi* dedit. Miltiades, *magna cum offensione* civium suorum rediit.

Regulă O lucrare pöte fi determinată mai depröpe arătându-i-se *locul* (unde se întemplă), *timpul* (când se întemplă) și alte *imprejurări* (sub care se întemplă). Aceste determinări ale verbului se numesc: *determinațiunii adverbiale*.

Fie-care dintre aceste 3 determinațiuni adverbiale este éráși de 3 feluri. Ele saü *insoțesc* lucrarea (starea în loc, sunt deodată cu lucrarea); saü *premerg* lucrării (punctul de plecare), saü îi *urméză* (punctul final).

Deci cu privire la *loc*, putem arăta locul: *unde?* se întâmplă, ori *de unde?* își ia începutul, ori *până unde?* în ce direcțiune? se întâmplă lucrarea.

Cu privire la *timp* deosebim timpul: *când?* ori *de când?* ori *până când?* se întâmplă lucrarea.

Cu privire la *împrejurări* deosebim: a) *modul*, *starea* și *condițiunea*, cari însoțesc lucrarea; b) *causa*, *originea* și *concesiunea*, cari premarg lucrării și c) *scopul*, *ținta* și *urmarea*, cari sunt după începutul lucrării.

Observare. Din exemple se vede, că determinațiunile adverbiale se pot exprima în l. latină: 1. prin *adverbe*, 2. prin vorbe nominale cu *prepozițiuni* și 3. prin *casuri singuratic* fără prepozițiuni.

De ôrece adverbele se învață dimpreună cu alte cuvinte latinesci după trebuință, érá prepozițiile se învață în partea morfologică a gramaticii, noi aci vom învăța numai aceea, că determinațiunile adverbiale în limba latină *când* și *cum* se exprimă prin *casuri singuratic*. În urmă însă vom adauge și un conspect despre adverbele și prepozițiunile latinesci.

Tabela determinațiunilor adverbiale.

	Locul	Timpul	Împrejurări
Starea în loc	unde? (ubi?) pe unde? (qua?)	când? cât timp? (quando? quot tempus?)	1. Modul (Modus) 2. Starea (Status) 3. Condițiunea (Conditio)
Punctul de plecare	de unde? (unde?)	de când? de cât timp? (ex quo?)	1. Causa (Causa) 2. Originea (Origo) 3. Cociunea (Concessio)
Punctul final	până unde? unde? încãtro? (quoad?) (ubi?) (quo?)	până când? (quo usque?)	1. Scopul (Finis) 2. Ținta (Obiectum indirectum) 3. Urmarea (Consecutio)

A) Locul.

a) Starea în loc. (Ubi?)

1. Locativus.

Exemple. 1. Multos hospitem urbis caritas *Romae* tenuit. Conon plurimum *Cypri* vixit, Timotheus *Lesbi*. Hannibal non *Carthagini* vixit. *Notă:* Tribuni plebis *in ipsa Roma* (sau și *ipsa Roma*) habitabant. Cimon *in oppido Cicio* mortuus est. Archias *Antiochiae*, (în) celebri quondam urbe et copiosa, natus est. 2. Titus Torquatus *ruri* habitabat.

Regulă. 1. La întrebarea *unde?* (*ubi?*) (starea în loc) numele de orașe, insule mai mici și peninsule de decl. I și II, dacă au singular, se pun în *Locativus* (forma e egală cu Genitivul). Locativ mai au și unele localități de a III. decl. Așa: *Carthagini*, *Neapoli*, *Lacedaemoni*, *Tiburi*, *Anxuri*.

Notă. Dacă înaintea numelui unui oraș se află *oppidum*, *urbs* ș. a., atunci la întrebarea *unde?* se folosește Ablativul cu „*in*“, dar' dacă *urbs*, *oppidum* stă ca aposiție după numele orașului, atunci această aposiție stă fie cu *in*, fie fără *in* în Ablativ.

2. Locative mai sunt în l. latină și următoarele: *ruri* = la țară; *domi* = acasă; *humi* = pe pământ; *animi* = în inimă; *domi militiaeque* sau *domi bellique* = în pace și în rebel.

2. Ablativus loci-ubi?

Exemple. *Tarquinius mortuus est Cumis*, *Alexander Babylone*. *Menippus orator tota Asia disertissimus erat*. *Pausanias eodem loco sepultus est, ubi vitam posuerat*. *Exercitus Aurelia via profectus est*. *Veritate magis nitor, quam fama*.

Regulă. 1. Latinul exprimă locul la întrebarea *unde?* (stare în loc) prin *Ablativ* (Ablativus loci-ubi), dacă locul este arătat prin numele unui oraș „plurale

tantum“, sau de decl. III, — apoi dacă locul are ca atribut mai ales vorbele: *totus, solus, omnis, medius, tot*. La întrebarea unde? cuvintele *locus* și *pars* stau în Ablativ cu orî-ce atribut. Asemenea în Ablativ stau totdeuna și cuvintele *via* și *iter* la întrebarea: pe unde?

2. Ablative de loc mai sunt și: *dextra, laeva, altera, alia* (se înțelege: parte), apoi: *porta* = prin poartă, *limite* = pe linia; *terra marique ori mari et terra* = pe mare și pe uscat; *terra* = pe uscat.

3. Ablative de loc mai aflăm și în expresiunile:
niti aliqua re = a se răzima (basa) pe ceva.
stare foedere s. in iudicio = a sta pe lângă învoială sau părere.

3. Dativus loci-ubi.

Exemple. *Caesar adfuit comitiis. Tuscus ager Romano adiacet. Exercitui Atheniensium decem praetores praefuerunt. Thebanorum genti plus inest virium, quam ingenii. Pelopidas omnibus periculis Epaminondae affuit.*

Regulă. Lângă unele verbe intransitive, compuse cu prepozițiunii, locul la întrebarea: unde? (ubi?) stă în Dativ. Astfel de verbe sunt mai ales:

alicui rei	{	adesse = a fi de față la.
		adiacere = a zăce lângă.
		inesse = a fi în.
		interesse = a se afla între, a lua parte la.
		obesse = a sta în față.
		praeesse = a sta în fruntea, în capul.
		subesse = a se afla sub.
		superesse = a se afla deasupra, a fi deasupra.
		praestare
		excellere
		antecellere
		} = a întrece pe.
insidere = a se așeza în, pe.		
insistere = a sta în, pe.		

b) **Punctul de plecare.** (Rom.: **De unde?** Lat.: **Unde?**)

1. Ablativus loci-unde.

Exemple. Caesar *Tarracone* discedit. Vercingetorix expellitur *ex urbe Gregovia*. Demaratus, Tarquinii regis pater, fugit Corintho, (ex) urbe amplissima.

2. Quam Tullius *rure* redierit, mittam eum ad te.

Regulă. 1. La întrebarea *de unde?* numele oraşelor și al insulelor mai mici stă în *Abl. loci-unde*. Dacă înaintea numelui de oraş stă *urbs, oppidum, caput* ș. a., atunci se pune de regulă prepoziția „*ex*”. Dacă însă aceste aposiții stă după numele oraşului, atunci numai înaintea lor se pune „*ex*”, care însă poate să și rămână afară.

2. *Ablativi-loci-unde* sunt și Ablativele: *rure* = dela țară, *domo* = de acasă, *humo* = dela pământ, de pe pământ.

2. Ablativus separationis.

Exemple. Ptolomaeus Cleopatram *regno* expulerat. Themistocles certiozem Xerxem fecit id agi, ut *reditu* în Asiam excluderetur. Alcibiades *patria* pulsus fuerat. Exules *praesidium Lacedaemoniorum ex arce* expulerunt. Alpes *Italiam ab Gallia* seiungunt. Aedui *ab oppidis* vim hostium prohibent. Viri boni lapidibus *e foro* pellebantur. Cicero abdicavit se *magistratu*.

Regulă. 1. După verbele, care conțin în sine noțiunea *despărțirii*, lucrul, dela care se face *despărțirea*, stă de regulă numai în Ablativ, dar' se poate folosi și prepozițiunea: *ab* ori *ex*. Acest Ablativ se numește: *Ablativus separationis* (Ablativul *despărțirii*).

Astfel de verbe sunt următoarele:

segregare, separare, {
dirimere, seiungere, } = a despărți.

abesse, distare = a fi departe

abalienare, alienare = a înstrăina.

diiudicare, distinguere, {
discernere, } = a distinge, a deosebi.

discrepare, differre = a se deosebi, a diferi.

abhorrere = a se înspăimânta dela ceva.

arcere, prohibere = a reține, a respinge.

abstinere = a se reține.

absterrere, deterrere = a înspăimânta dela.

excludere = a eschide.

pellere, depellere |
expellere | = a alunga.

removere, summoveere = a depărta.

continere = a reține.

expedire, liberare, |
solvere, exonerare | = a elibera, a scăpa.

desistere = a se lăsa de.

2. Ablative de felul acesta mai aflăm în expresiunile:

abdicare se *magistratu*, dictatura ș. a. = a abdice de direcție ș. a.

interdicere alicui *aliqua re* = a opri pe cineva dela ceva.

loco cedere = a-și părăsi locul.

foro cedere = a lipsi dela bursă, din piață.

c) Punctul final și direcțiunea. (R.: Unde? L.: Quo?)

1. Accusativus loci-quo.

Exemple. α) *Curtius primus elephantos quattuor Romam duxit.* * *Consul pervenit in oppidum Cirtam.* (Consul pervenit Cirtam, in oppidum....). β) *Milites aggerem latum pedes trecentos triginta extruxerunt.* Zama iter quinque dierum abest a Carthagine. A regula mihi non licet *digitum* discedere. γ) *Nos tui liberi domum deduxerunt.* * *Ariovisti copiae milibus passuum quattuor et viginti aberant.*

Regulă. α) Numele de orașe sau insule mai mici vin la întrebarea *unde? încâtro?* în Acusativ. E de observat însă, că dacă înaintea numelui de orașe se află *urbs, oppidum* etc., atunci se folosește *in* și Acusativul, ăra dacă aceste cuvinte se pun după numele orașului, atunci numai înaintea lor punem *in*, care însă poate se și rămână.

c) *Măsura*, cât de lat, lung, adânc sau înalt este ceva, se pune asemenea în Acusativ, mai ales după adiectivele: *longus, latus, altus*. Tot în acest înțeles folosește Latinul cazul Acusativ pentru de a arăta, cât de departe este ceva sau în ce măsură se întâmplă ceva.

c) *Acusativi-loci-quo* sunt și Acusativele: *domum* = acasă și *rus* = la țară.

2. Dativus loci-quo.

Exemple. *Accesit advena delubris nostris. Mirus furor invaserat improbis. Persarum rex, Darius, Scythis bellum inferre decrevit. Darius classem quingentarum navium comparavit eique Datim et Artaphernem praefecit. Epaminondam propter invidiam cives sui praeficere exercitui noluerunt. Tendebam brachia caelo.*

Regulă. Local, spre care se întâmplă lucrarea, se pune în Dativ, mai ales după verbele compuse cu prepozițiile: *ad, ante, con, in, inter, ob, post, prae, sub* și *super*.

Tot în acest înțeles stă Dativul și după verbele: *tendere* = a întinde spre, la.

iungere {
copulare } = a lega de.

(Acest Dativ se numește Dativus-loci-quo. În locul lui stă însă foarte des Acusativul cu vre-o prepoziție).

Deprinderea 14. a) Miltiades a avut casă în Chersonesus.

În fiecare an în Roma se alegeau câte doi consuli, în Carthagea câte doi regi. Caesar chiar în Roma a fost ucis. Gintea Fabius adeseori li-a fost Romanilor cel mai mare ajutor și în pace și în rebel. Așa a fost Fabricius în Roma, ca și Aristides în Athena. În Delphi a fost un oracol al lui Apollo. Coloniile orașului Tyrus au fost împrăștiate aproape pe întreg rotogolul pământului cunoscut celor vechi: Carthago în Africa, Gades în Hispania. Caesar hotărîse să ierneze în toate orașele maritime. Aemilius Paullus a triumfat fiind dus într'un car de aur. Îndemnați de vaza lui Miltiades Athenienii și-au așezat tabăra într'un loc potrivit. Am călătorit pe un drum ferbinte și plin de praf. Icilius și tribuniul militarilor au intrat în oraș prin porța Collină și prin mijlocul orașului au mers cu căta pe Aven-

tinus. Xerxes a dus resbel în contra Greciei și pe mare și pe uscat. Norocul ómenilor nu se razimă numai pe adevăr, ci câteodată și pe numele strămoșilor. Aristides a fost de față în lupta lângă Salamis. *ℓ*) Dion a rugat pe Dionysius, ca să cheme pe Plato din Athena. Lacedemoniî au cerut din Delphi oracul. Demaratus a fugit din orașul Corinthus. Helvețienii au poruncit, ca fie-care să-și aducă de-acasă d'ale mâncării. Alpii despart Italia de Gallia. Timotheus a scăpat de asediu orașul Cyzicus. Cei lași ușor se lasă de părerea lor. Unii nici chiar prin bătăi nu se lasă înspăimântați dela scrutarea adevărului. Caesar a reținut pe ai săi dela luptă. Celce la Romani a fost oprit dela apă și foc, acela era silit să-și părăsescă casa și să pribegescă. În anul 48 înainte de Christos Caesar a abșis de dictatură. *c*) Caesar s'a depărtat din Tarraco, și de aici a sosit pe jos la Narbo și la Marsilia. Când consulul a sosit la Placentia, Hannibal deja plecase din tabără. Consulul a trimis pe questorul Sextius în orașul lui Jugurtha, în Vaga. Caesar a hotărît să ridice două dolme de 15 pași late. Saguntul, un oraș foarte bogat, a fost aședat la vre-o 1000 de pași dela mare. Romanii și-au aședat tabăra cam la 2500 de pași dela dușmani. Brașovul este cale de vre-o 3 zile departe de Sibiiu. Laelius și Scipio sburau din oraș la țară, ca din nisce lanțuri. Natura a adaus simțurilor resonul. E lucru murdar a pune banul mai pre sus decât priedinina. Creusa a ridicat cătră tatăl său pe micul Iulus.

B) Timpul.

a) Starea în loc. (Când? În ce timp?)

1. Ablativus temporis-quando.

Exemple. Socrates orationem babuit *eo ipso die*, quo excessit e vita. *Augustus *anno quarto et decimo post Christum natum mortuus est*. Agamemnon cum universa Graecia *vix decem annis* (abia după 10 ani) unam cepit urbem.

Regulă. Vorba, care arată timpul, *când* saū *în decursul căruia* se întemplă ceva, se pune de regulă în

Ablativ fără prepoziție, mai ales dacă acea vorbă în-
sași exprimă timpul său părțile lui. Așa Ablative sunt
mai ales :

die, luce = ziua; *nocte* = noaptea; *vespere (vesperi)* =
sêra; *hieme* = iernă; *aestate* = vara; *vere* = primăvara;
initio, principio = la început; *meridie* = la amiezii; *pace*
= în timp de pace; *bellō* = în timp de război; *comitiis*
= pe timpul adunării; *ludis* = pe timpul jocurilor; *ortu*
solis, occasu solis = la răsărirea soarelui, la apusul soare-
lui; *tranquillo, sereno* (se înțelege: *coelo*) = în vreme
bună, pe timp frumos; *adventu, discessu alicuius* = la
venirea, la plecarea cuiva; *primo consulatu* = pe timpul
primului consulat; *prima pueritia* = pe timpul copilăriei.

Notă. La exprimarea timpului, numeralele ordinale se fo-
losesc, când e vorba de timpul, în care cade vre-o întâmplare,
eră numeralele cardinale, când e vorba de timpul, la sfârșitul
cărui se întâmplă ceva.

b) Punctul de plecare. (De când? Incepând de când?)

Accusativus temporis ex quo.

Exemple. *Lacedaemonii septingentos iam annos*
unis moribus vivunt. Hannibal novem annos natus iu-
ravit se hostem populo Romano fore. Pater abhinc
duo et viginti annos mortuus est.

Regulă. Timpul *de când* durează o lucrare, se
pune în Acusativ. După cuvântul *natus* timpul, de când
e născut cineva, se pune asemenea în Acusativ. În ex-
presiunii de felul acesta l. latină diferă mult de cea
română. S. p.

puer *novem annos natus* = copil de 9 ani.

maior *natus* = mai bătrân.

minor *natus* = mai tânăr.

maior s. minor *decem annos natus* = mai bătrân s. mai tânăr
de 10 ani.

Mai ales după cuvântul *abhinc* (acum) se pune în
Acusativ timpul, care a decurs dela întâmplarea, despre
care e vorba. (Se poate și Ablativul).

c) **Punctul final. (Cât timp? Până când?)**

Accusativus temporis quamdiu.

Exemple. Pericles *quadraginta annos* praefuit Athenis. Ab hora octava *ad vesperum* collocti sumus. Auctio constituta est *in mensem* Ianuarius. (Licitația s'a hotărît *pe luna* Ianuarie).

Regulă. Vorba, care arată *cât timp* (până când) a durat o lucrare, se pune în Acusativ fără prepozițiune.

Dacă voim a arăta timpul, *până la care* a durat o lucrare, ne folosim de prepozițiunea *ad*, érá terminul unei lucrări il indicăm cu prepozițiunea: *in*. Observăm aci expresiunile:

in lucem dormire = a dormi până 'n ziură.

ad lucem dormire = a dormi până la ziură.

ad tempus = la timp.

ad diem = la o zi (anumită).

ad annum = peste un an, la anul.

in praesens = până acum.

in dies saũ in singulos dies = din zi în zi, de pe o zi pe alta.

in horas, in annos ș. a.

Deprinderea 15. Eră a venit Caesar la mine în Tusculanul meũ. Plato a murit scriind în anul al opt-zeci și unulea. Caesar nóptea târziũ s'a întors în taberă. Alexandru după puțină ană a cucerit Asia întrégă. În acea nópte, în care s'a născut Alexandru, a ars biserica Dianeĩ din Ephes. Hannibal după 9 zile a ajuns pe culmea Alpilor. Nu cu mult după Maecenas a murit poetul Horatius în anul 8 după nascerea lui Christos saũ în 746 după zidirea orașuluĩ. Albinele vara se așeză pe deosebite florĩ. După patru zile Pyrrhus a trimis deputați la Roma.

Roma a fost deja de o mie de anĩ capitala lumĩ. Cicero a fost ucis fiind mai bêtrân de 63 de anĩ. Cicero a fost cu 8 anĩ mai tĩner, decât Hortensius, cu 11 anĩ mai bêtrân, decât Cato cel cu Utica. Hannibal a fost făcut comandant fiind mai tĩner de 25 de anĩ. Tu ai fost questor acum 14 anĩ.

Preotului lui Juppiter nu i-a fost permis a rămâne afară din oraș o singură noapte. Unele animale trăesc numai o zi. Se dice, că Alba-Longa, care a fost 300 de ani capitala țerii, a zidit'o Ascanius, fiul lui Aeneas. Troia a fost bătută 10 ani de zile. În Roma aũ domnit 7 regi 244 de ani. Sophocles a scris tragedii până la adânci bătrânețe.

C) Imprejurări.

I. Insoțitoare.

a) Modul.

1. Ablativus modi.

Exemple. Deum semper *incorrupta mente* veneremur. Graeci Troiam *fraude* occupaverunt.

Regulă. Modul, *cum* se întemplă o lucrare, se exprimă prin *Ablativus modi*, dacă este indicat prin un cuvânt, care are atribut. Unele cuvinte însă și fără atribut se pun în Ablativus modi. Așa mai ales:

ordine = după regulă, de regulă, după cum se cuvine.

ratione = cu plan.

more = după obicei.

iure = cu drept.

iniuria = fără drept.

clamore = cu larmă, sbierând.

silentio = în linisce.

sponte, voluntate = de bună-voie, cu învoirea.

consensu = cu consimțirea.

vi = cu puterea.

vitio = în mod păcătos.

cursu = fugind.

2. Ablativus instrumenti.

Exemple. *Cornibus* tauri, *apri dentibus* se tutantur. Homo utitur *bonis*, quae a deo ei data sunt.

Regulă. *Instrumentul* său mijlocul, cu care său cu ajutorul căruia se săvârșește o lucrare, se pune în Ablativul numit „*instrumenti*“.

În limba latină acest Ablativ în chip deosebit se folosește și în următoarele expresiuni:

a) equo, curru, navi vehi = a călări, a merge cu trăsura, cu corabia.

tuba, tibiis, fidibus, cithara canere = a cânta din trîmbiță, flaută, liră, cithară.

pila, alea ludere = a se juca de-a pila, de-a coțca.

hostiis sacrificare, immolare = a jertfi, a aduce jertfă.

b) pluit lapidibus, sanquine = cade grindină.

sudo sanquine = asud sânge.

c) $\left. \begin{array}{l} \text{uti, abuti} \\ \text{frui} \\ \text{fungi} \end{array} \right\} \text{ = a se folosi, a abusa de ceva.}$

$\left. \begin{array}{l} \text{frui} \\ \text{fungi} \end{array} \right\} \text{ = a se folosi } \left\{ \begin{array}{l} \text{de ceva.} \\ \text{a umbla cu ceva.} \\ \text{a împlini ceva.} \end{array} \right.$

$\left. \begin{array}{l} \text{a umbla cu ceva.} \\ \text{a împlini ceva.} \end{array} \right\}$

$\left. \begin{array}{l} \text{potiri} \\ \text{potiri} \end{array} \right\} \text{ = a ocupa ceva, a deveni stăpân peste ceva.}$

3. Ablativus mensurae saũ differentiae.

Exemple. Pompeius *biennio* maior fuit, quam Caesar. *Quanto* superiores sumus, *tanto* nos geramus submissius. Diogenes disputare solebat, *quanto* regem Persarum superaret. Nostri *parvo spatio* distant ab hoste.

Regulă. *Măsura*, care ne arată diferența între două persoane sau lucruri, apoi peste tot măsura vreunei lucrări (în ce măsură? întrucât? cu cât? cât de mult?) se pune în Ablativul numit „*mensurae sive differentiae*.“ Așa dară acest fel de Ablativ stă mai ales lângă comparativ sau superlativ, dar stă și lângă verbele, care conțin în sine noțiunea comparării. Așa:

$\left. \begin{array}{l} \text{antecedere, praestare,} \\ \text{praecellere, superare,} \\ \text{vincere} \end{array} \right\} \text{ = a întrece (măsura, în care întrec, vine în Ablativ).}$

malle = a voi mai bine (cu cât mai bine?)

esse, abesse, distare = a fi departe (cât de departe?)

Măsuri generale foarte usitate sunt Ablativele: *multo* = cu mult; *paullo* = cu puțin; *aliquanto* = cu cevaș; *nilo* = cu nimic; *dimidio* = cu jumătate; *altero tanto* = cu încă odată atâta; *tanto* = cu atât; *quanto* = cu cât.

4. Ablativus pretii.

Exemple. *Vigintis talentis unam orationem Isocrates vendidit. Te omni honore indignissimum iudico. Cibus uno asse venalis est.*

Regulă. Prețul, cât costă ceva sau cât e prețuit ceva, se pune în Ablativul numit „pretii“. Astfel de Ablativ stă deci:

a) lângă verbele, cari însemnă a cumpăra, a vinde, a prețui sau așa ceva: *emere* = a cumpăra; *vendere* = a vinde; *venire* = a vinde (prin altul); *stare, constare, esse* = a costa, a prețui; *licere* = a fi de vândut; *conducere* = a lua în arândă; *locare* = a da în arândă; *aestimare* = a prețui.

b) lângă vorbele: *dignus* = demn; *indignus* = nedemn; *dignari* = a ține demn.

c) lângă adiectivele: *carus* = scump; *venalis* = de vândut; *vilis* = ieftin.

5. Ablativus sociativus.

Exemple. *Consules templum Jovis magno comitatu ingrediuntur.*

Regulă. Adeseori lucrul, care însoțesc o lucrare, mai ales dacă are și atribut, se pune în Ablativul numit „sociativus“. Astfel se folosește mai ales substantivul „comitatus“ (alaiu). Foarte des se folosește însă în cazul acesta prepoziția *cum* și Ablativul.

b) Starea.

1. Ablativus status.

Exemple. *Milites nudo corpore dimicaverunt.*

Regulă. Starea, în care se află subiectul unei lucrări, dacă acea stare se referă mai ales la cele exterioare, se pune de regulă în Ablativul numit „*status*“.

c) Condițiunea.

1. Ablativus conditionalis.

Exemple. *Hominis mens discendo alitur et cogitando. Medici causa morbi inventa curationem esse inventam putant.*

Regulă. Condițiunea, sub care se întîmplă o lucrare, se pune în Ablativus conditionalis. Astfel de Ablative sunt mai ales Ablativele gerundiului, apoi Ablativele absolute.

Deprinderea 16. α) 1. Miltiades a făcut toate lucrurile cu cea mai mare dreptate. Hannibal a fost dus în cortul comandantului și a fost numit comandant cu consimțirea tuturor. Mulți Romani au trăit după obiceiul grecesc. Ariovistus în linisce a dus armata în oraș. 2. Să scoți natura cu furca, totuș érași se va întorce. Nimeni nu s'a făcut nemuritor prin lașitate. Dușmanii au pustiit toate ogórele cu foc și fier. Este urit a câștiga bunăvoința cetățenilor prin mituire. Caesar s'a dus pe corabie în Graecia. Se zice, că Apollo cânta din cithară. În Picenum cădea adeseori grindină. Cicero a zis în senat lui Catilina: „Până când vei abusa, o Catilina, de răbdarea noastră?“ Dușmanii s'au făcut stăpâni peste bagajul nostru și pe tabăra noastră. 3. Cicero a fost cu 11 ani mai bătrân, decât Cato cel cu Utica. Sórele e cu mult mai mare, decât pământul. În Syracuse sunt mai multe biserici, dar cea a Minervei și a Dianei întrec cu mult pe celelalte. Alcibiades a fost cu mult mai frumos, decât toți tinerii Athenieni. Caesar a fost încunosciițat, că cetele lui

Ariovistus sunt într'o depărtare de 24 miș de pași dela ai noștri. Hibernia este cu jumătate mai mică, decât Britannia. Nu prin puterile ori înțelepciune se sêvêrșese lucrurile cele mari. Negustorii merg adeseori cu corabia. Tinerii se jôcă bucuros de-a pila. Fratele meu și-a vândut averea pe un preț mic. Jugurtha, regele Numidiei, a cumpêrat cu bani mulți pacea dela comandantii romanii. Sofiștii instruaă numai pentru plată mare. Ômenii cei mai buni sunt cei mai demni de prietinia noastră. 4. Pe Puni i-a costat învingerea mult sânge și rănii. Și în Roma și în Italia întrégă sarea era cu un „sextans“. Plato instrua pe tineri fără nici o plată. Caesar a fost demn de tatăl sêu, de moșul sêu și de strămoșii sêi. Virtutea nu se pôte cumpêra nici cu pietri scumpe, nici cu purpur. Virtutea bărbaților escelenti nu este demnă de invidia noastră, ci de imitare. 5. Dușmanii cu armata rămasă s'aău aședat nu departe de zidurile orașului. Comandantul s'a întors la Roma cu 10 corăbii. Trimișii Allobrogilor încep a pași pe podul Mulvius cu mare alaiă. Scipio a plecat în Sicilia cu 30 de corăbii lungi. 6) 1. Desfrîul se zugrăvesce în haină crăiască ședend pe tron. Romanii de regulă umblaă cu capul gol. c) Ômenii prin nimic nu se apropiă mai tare de zei, decât făcend bine ômenilor. Memoria se deprinde mai vêtos învêtând de rost cât mai multe poesii. Sub conducerea naturei în nici un chip nu poți greși. Soldații nici-odată nu s'aău încređut într'un comandant mai mult, decât în Hannibal.

II. Premergătoare.

a) Causa.

1. Ablativus causae.

Exemple. a) *Homines aegri morbo gravi relevari videntur, si aquam gelidam biberunt. Servius Tullius regnare coepit non iussu, sed voluntate atque concessu civium.* 6) *Vir bonus aliorum salute gaudet. Antonius flagravit odio in Ciceronem.*

Regulă. a) Causa, pentru care se întâmplă o lucrare, se pune de regulă în Ablativ. Acest Ablativ se numește „Ablativus causae“. Mai des sunt usitate în acest înțeles Ablativele: *iussu* = la porunca; *iniussu* = fără porunca; *rogatu* = la rugarea; *admonitu* = la admoniarea.

ℓ) După verbele și adiectivele, cari arată vre-o stare sufletescă, lucrul, care a cauzat această stare sufletescă, se pune tot în „Ablativus causae“. Astfel de verbe și adiective sunt mai ales:

a l i q u a r e	{	laetari, gaudere, exultare = a se bucura.	de, cu sa u pen tru ce va.
		triumphare = a triumfa.	
		gloriarı = a se lăuda.	
		delectari = a se delecta, a se înveseli.	
		dolere, maerere = a jěli, a fi trist.	
		laborare = a suferi.	
		laetus = vesel, voios.	
		anxius = îngrijat.	
		contentus, a, um = mulțumit.	
		ardere, flagrare = a se aprinde, a arde.	

Notă. Lângă *laborare* partea trupului, de care suferim, vine cu *ex* și Abl. d. e. *laboro ex pedibus* = mă dor picioarele; ăra după *gaudere*, *dolere*, *gloriarı* cauza se pöte exprima și prin *de* și Ablativul.

2. Genitivus causae.

Exemple. a) *Miltiades proditiōnis accusatus est.*
ℓ) *Me nunquam voluntatis meae poenitebit.*

Regulă. Causa vre-unei lucrări se exprimă în Latină și prin „Genitivus causae“. Așa:

a) după verbele, care arată *acusă*, *dovedire*, *osândire* sau *eliberare* (verba iudicandi), *pecatul*, *vina*, pentru care este cineva *acusat*, *dovedit*, *osindit* sau *de sub care este eliberat* se pune în „Genitivus causae“. Așa verbe sunt mai ales:

alicuius rei	{	accusare, arguere, incusare = a acusa, a învinui, a pîri.
		arcessere, citare, postulare, reum facere = a împrucesua, a da în proces.
		convincere, coarguere = a-î dovedi cuiva o vină.
		absolvere, purgare, liberare = a absolvea, a elibera, a achita.

c) Lângă verbele impersonale :

piget me alicuius rei = îmi este rușine de saũ pentru ceva.
pudet me alicuius rei = îmi este rușine de saũ pentru ceva.
poenitet me alicuius rei = mă căesc, îmi pare rău de ceva.
taedet me alicuius rei = mî-e scãrbã de ceva,

lucrul, care causéază rușinea, cãința etc. vine în Genitiv, érá persóna, cãreia i-e rușine etc. vine în Acusativ.

Tot așa vine Genitivus causae și lângă verbele :
misereri, *miserescere* alicuius = a se îndura de cineva.
D. e. Deus miserere nostri! (Dómne, îndurã-te de noi.)

b) Originea.

1. Ablativus originis.

Exemple. 1. Cato ortus est *municipio Tusculano*.

* Ab illo *Catone Censorio* ortus est Cato minor.

Regulã. Lucrul (locul, persóna etc.), dela care își trage originea, de unde isvoresce un alt lucru se pune adeseorî în *Ablativus originis* fără prepozițiune.

* Adeseorî însã originea se exprimã prin „*ex*“ saũ „*ab*“, mai ales, dacã e vorba de o origine mai îndepãrtatã (moși, strãmoși).

2. Ablativus materiae.

Exemple. Corona constat *gemmis et auro*. * Homo *ex animo* constat et corpore.

Regulã. Materia, din care este compus un lucru, se exprimã câte-odatã — mai ales la poeti — prin „*Ablativus materiae*“. De regulã însã se folosesc „*ex*“ cu Ablativul.

3. Ablativus copiae et inopiae.

Exemple. α) Abundarunt semper *auro* regna Asiae. Dionysius *carebat* amicis. Deus *bonis omnibus* explevit mundum. β) Non nobis opus est *verbis*, rebus credimus. *Dux* nobis opus est.

Regulă. Lucrul, *de care ducem lipsă, sau de care avem în belșug*, se pune în „Ablativus copiae sive inopiae“. Astfel de Ablative stați:

α) după verbele și adiectivele, cari conțin în sine noțiunea lipsei ori a belșugului. Așa:

a l i q u a r e	}	abundare, rebundare = a avea în belșug (berechet).
		scatere = a fi plin.
		affluere = a fi plin.
		florere = a înflori.
		carere = a fi lipsit, a duce lipsă de ceva, a nu avea ceva.
		egere = a fi lipsit, a duce lipsă de ceva, a nu avea ceva.
		indigere = a avea trebuință.
		complere, explere, implere = a umple.
		afficere = a prevedea, a resplăti.
		cumulare, onerare = a îngrămădi, a împovăra.
		refercire = a împli, a îndesa.
		orbare, privare, spoliare, nudare, fraudare = a lipsi (pe cineva de ceva), a lua (de la cineva ceva).
		vacare = a fi gol, lipsit, liber.
		dives, opimus, opulentus = bogat.
onustus = încărcat.		
nudus = desbrăcat, stors, lipsit.		
vacuus, inanis = gol, lipsit.		
orbis = orfan, lipsit.		

β) După cuvântul *opus est* = e lipsă, e trebuință (am lipsă, am trebuință), lucrul, de care are cineva lipsă, vine de regulă în *Ablativus inopiae*, era subiectul, care are lipsă, se pune în Dativ. *Lucrul, de care avem trebuință, se poate pune însă și în Nominativ.

4. Ablativus comparationis.

Exemple. Tullus Hostilius ferocior fuit *Romulo*.
Non puto alium *sapiente bonoque* beatum.

Regulă. În limba latină lucrul, cu care se compară un alt lucru, vine în „Ablativus comparationis“; acest Ablativ obvine deci totdeauna după gradul comparativ. În locul acestui Ablativ se poate însă pune și Nominativul precedat de conjuncțiunea: *quam*. *Astfel de Ablativ aflăm câte odată și după cuvântul: *alius*.

5. Ablativus limitationis.

Exemple. a) *Neminem Thrasybulo praefero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore.* b) *Humanus animis cum nullo alio, nisi cum deo, si hoc fas est dictu, comparari potest.* c) *Ennius fuit maior natu, quam Plautus et Naevius.*

Regulă. a) Lucrul, cu privire la care (în cât privește acest lucru) afirmăm ceva, se pune în *Ablativus limitationis*. (Fiindcă afirmarea noastră o *limităm* numai la acel lucru). În românesce ne folosim totdeauna de expresiunile: „cu privire la“, „în cât privește“, „în privința“, „dacă considerăm“ ori „dacă privim“.

f) Ablativul supinului stă tot în acest înțeles după cuvintele: *opus est* = e de lipsă; *fas est* = este ertat; *nefas est* = nu este ertat; *facilis, difficilis est* = este ușor, greu; *optimus, honestus, turpis, incredibilis, dignus*.

c) Tot Abl. lim. este și ablativul „*natu*“ în expresiunile: *maior, maximus natu* = mai bătrân, cel mai bătrân; *minor, minimus natus* = mai tinăr, cel mai tinăr; *grandis natu* = în vîrstă, bătrân.

Notă. Poetii în locul acestui fel de Ablativ foarte des folosesc Acusativul, care se numește „*Accusativus Graecus*“, fiindcă Grecii folosiau Acusativul în acest înțeles. D. e. *Mercurio similis vocemque coloremque* (Sămăna lui Mercur și la voce și la colóre). *Multo iam fractus membra labore* (Frânt la membre de munca multă).

c) Concesiunea.

1. Ablativus concessivus.

Exemple. Hanno unus adversus senatum Carthaginis causam foederis *magno silentio* propter auctoritatem suam, (tamen) non cum adsensu audientium egit. [Chiar numai Hanno a apărat față de senatul Carthaginei cauza învoelii într'o linisce mare (— ce e drept —), din cauza vađei sale, dar' nu cu consimțământul ascultătorilor]. *Perditis rebus omnibus* tamen ipsa virtus se sustentare potest.

Regula. Lucrul conces, care totuș nu schimbă esența indicării din verb, stă în „Ablativus concessivus.“ În l. română lângă astfel de determinațiune adverbială punem de regulă expresiunile: „cu tot“, sau „— ce e drept —“, ér înaintea verbului „totuș“, „dar“ . — În înțeleles concessiv aflăm foarte multe Ablative absolute.

Deprinderea 17. α) 1. Strămoșii noștri au alungat pe Collatinus, fiind nevinovat, numai din bănuială. Mulți au suferit tăriia maltratărilor de frica morții. Unii ómeni își părăsesc datoriile din moleșirea sufletului. Ce pôte fi mai absurd, decât a se desfăta de multe lucruri deșerte, și a nu se desfăta de sufletul părtaș de virtute? Mai ales de două pecate suferia statul roman, de lăcomie și de risipă. Toți cei buni se întristéză de mórtea consângenilor. Nu sunt totdeuna mulțumiți cu sórtea lor aceia, cari parcă saltă de bucurie. Dușmanii au fugit de frică.

2. Fannius a învinuit pe Verres pentru lăcomie și obrăznicie. Acutius Rufus a dat în proces pe Afranius pentru trădare. Cicero a dovedit lăcomie la Verres. Se zice, că Coriolanus a fost învinuit de trădare și a fost ucis de Volscii. Pomponius Labeo a fost învinuit, că a administrat rău provincia și pentru alte crime. Judele Caelius a achitat de vătămarea de onóre pe acela, care vătămase pe scenă pe poetul Lucilius. Mí-e rușine și mí-e milă de voi. Pe aceia trebuie să-i compătimim, cari din nenoroc, nu pentru réutatea lor sunt în miserie. Dumnezeule, îndură-te de poporul nostru!

3. 1) Hippocrates și Epicycles s'au născut în Carthaginea, își trag originea din Syracusa. Maecenas își trage originea din strămoși regi. Marius s'a născut dintr'un neam mic, Catilina însă din unul de frunte. 2) Noi suntem compuși din trup și din suflet. 3) Antiochia era plină de ómenii cei mai învățați. Soldații aveau trebuință de acelea lucruri, care se folosec la aședierea taberilor. Poporul răsplătesce cu premii pe cei binemeriți pentru stat. Nici o parte a vieții nu pôte fi lipsită de datorință. Numidia a fost fórte bogată în arme și în bărbați. Lui Caesar i-s'a predat orașul golit de garnisonă, plin de femei. Sufletul tare este liber de orice grijă și temeri. „Acum e trebuință, o Aeneas, de curaj, acum de suflet tare“, — așa cântă Vergilius. Nu avem lipsă de cărți multe, ci de bune. Nici Fabritius, nici Curius Dentatus n'au avut trebuință de averi mari, pentru-ca să fie fericiți.

4. Nimic nu este mai drăgălaș, decât virtutea. Statul roman n'a avut bărbați mai mari, decât pe P. Africanus, C. Laelius și L. Furius. Patria îmi este cu mult mai scumpă, decât viața. Mie nimic nu-mi este mai scump, decât părinții. Nimeni nu este mai nefericit, decât omul păcătos. Nimic nu se uscă mai iute, decât lacrima.

5. Agesilaus a fost rege ceea ce privesce numele, nu după putere. Toți Gallii se deosebesc între sine cu privire la limbă, instituțiuni și legi. Helveții întrec în vitejie pe ceialalți Gallii. Noi numai chiar în aceea stăm mai pre sus de fiare, fiindcă putem exprima simțirile noastre prin limbă. Să faci aceea, ce ți s'ar păre mai bun de făcut. Cicero a fost mai bătrân, decât Augustus. Ce pôte fi mai plăcut de auzit ori de cunoscut, decât vorbirea împodobită cu sentențe înțelepte. Tatăl meu a fost mai bătrân, decât al tău. Medea iese din casă cu picióarele góle.

III. Următóre.

a) Scopul.

1. Ablativus finalis. 2. Accusativus finalis.

Ex. 1. Jam belli *causa* certamina cum finitimis serabantur. 2. Veientes pacem *petitum* legatos Roman mittunt. Parens mittit pueros *discere* ad magistrum. Lentulus nos *trucidandos* tradidit Cassio.

alicii s. alicui rei		occurere, obviam ire,	=	a se întâlni, a conveni cu cineva.
		obvius esse s. fieri		a eși în calea cuiva.
		parcere = a cruța pe.		
		patrocinare = a sprijini, a proteja pe.		
		persuadere alicui de aliqua re = a îndupleca pe cineva la ceva, a convinge pe cineva despre ceva.		
		ridere, arridere = a zimbi cuiva.		
		studere = a se nizuși la ceva, a-și da silință pentru ceva.		
	supplicare = a se ruga de.			

2. După verbele compuse cu: *ad, ante, con, in, in-ter, ob, post, prae, sub* și *super*. Dativul după acest fel de verbe pöte fi și determinațiune adverbială de loc.

3. Unele verbe se pot folosi cu 2 construcțiuni: „*alicui aliquid*“ și „*aliquem aliqua re*“, fără să se schimbe înțelesul. Astfel de verbe sunt:

adspergere, inspergere = a împröșca, a stropi ceva cu ceva.

circumdare, circumfundere = a încunjura.

impertire = a face părtaș, a împărți.

intercludere = a eschide.

interdicere = a opri pe cineva dela ceva.

inurare = a timbra pe cineva prin ceva.

exuere = a desbrăca pe cineva de ceva.

induere = a îmbrăca pe cineva cu ceva.

donare = a dărui pe cineva cu ceva.

mactare = a jertfi cuiva ceva.

4. Mai multe verbe aű în diferite construcțiuni diferite înțelesuri. Astfel de verbe sunt:

cavere alicui = a îngriji de cineva.

cavere aliquem s. aliquo = a se feri de cineva.

consulere alicui = a îngriji de cineva, a fi cuiva spre ajutor.

consulere aliquem = a cere sfat dela cineva.

consulere rem, de re = a se sfătui asupra vre-unui lucru.

convenire alicui = se cuvine cuiva.

convenire aliquem = a cerceta pe cineva, a se întâlni cu
cineva.

convenit alicui cum aliquo = a se înțelege cu cineva.

cupere alicui = a voi bine cuiva.

cupere aliquid = a dori ceva.

imponere alicui s. in aliquem = a impune cuiva ceva.
imponere alicui = a înșela pe cineva; a duce pe ghéță.
incumbere rei = a se răzima de ceva.
incumbere in s. ad rem = a se apuca de ceva, a se pune pe lucru.

metuere, timere, vereri alicui = a fi îngrijat pentru cineva.
metuere, timere, vereri aliquem = a se teme de cineva.
moderari, temperare alicui rei = a se modera în vre-un lucru.
moderari, temperare rem = a administra, a governa ceva.
tempero mihi a re = mă rețin dela ceva.
tempero alicui = cruț pe cineva.
petere alicui = a cere pentru cineva sau dela cineva.
petere aliquid = a se nisui spre ceva, a merge spre ceva, a ataca ceva.

prospicere, providere alicui = a se îngriji de cineva.
prospicere, providere aliquid = a prevedé ceva, a se teme de ceva.

solvere alicui aliquid = a plăti cuiva ceva.
solvere aliquem = a scăpa, a elibera pe cineva.
solvere navem = a pleca cu corabia.
succedere alicui = a urma după cineva, a se pune în locul cuiva.

succedere rem s. sub rem = a se apropia de ceva.
vacare rei = a se pune pe un lucru.
vacare re s. a re = a fi liber de ceva, a fi scutit.

5. *Dativus obiectivus* stă încă și lângă substantivele formate din acelea verbe, cari pot avé obiect indirect.

6. Lângă multe adiective:

a) lângă adiectivele, cari însemnă: *a fi de folos, stricacios, potrivit, nepotrivit*. Așa: *utilis* = folositor, de folos; *inutilis* = fără folos, stricacios; *saluber* = de folos; *noxius* = stricacios; *periculosus* = periculos; *exitiosus* = primejdios; *aptus, accomodatus, idoneus* = apt, acomodat, potrivit; *alienus* = nepotrivit, străin.

6) lângă adiectivele, cari însemnă *bunăvoință* ori *rea-voință* față de cineva. Așa: *amicus* = prietin, prietinos; *benevolus* = binevoitor; *carus, gratus* = plăcut, iubit; *fa-*

miliaris = prietin, *fidus* = credincios; *propitiu*s = binevoitor; *inimicus*, *infestus*, *alienus*, *contrarius* = dușman, răuvoitor; *infidus* = necredincios; *incundus* = iubit, plăcut; *acceptus* = bineprimit; *invisus* = răuvedut, nesimpatie;

c) lângă adiectivele, cari însemnă o asemănare, *egalitate* sau contrarul acestora. Așa: *similis* = sémănă, este asemenea; *dissimilis* = nu sémănă; *par* = egal, asemenea; se pôte măsura; *inpar*, *dispar* = neegal, neasemenea, nepotrivit, nu se pôte măsura; *aequalis* = egal;

2) lângă adiectivele, care arată *înrudire*, *apropiure*. Așa: *proprius* = propriu; *communis* = comun; *propinquus*, *affinis* = înrudit; *sacer* = sfințit; *contrarius* = contrar; *vicinus*, *finitimus* = vecin; *prope*, *proprior*, *proximus* = aproape;

c) lângă adiectivele, care arată, că ceva este *cunoscut* ori *necunoscut* cuiva. Așa: *notus* = cunoscut; *ignotus*, *obscurus* = necunoscut.

7. Astfel de Dativ mai aflăm și lângă *adverbele*, care sunt formate dela vorbe și adiective de acelea, cari cer Dativul. Așa: *congruenter*, *convenienter* = în consonanță (cu ceva); *constanter* = cu statornicie (în ceva); *fideliter* = cu credință; *amice* = cu prietenie (față de ceva).

Notă. Verbul *esse* încă pôte sta cu Dativul în înțelesul următor:

a) *est mihi* = am; *deest mihi* = nu am;

b) *est mihi tecum amicitia*, *consuetudo*, *simultas* = trăesc în prietenie cu tine; *est mihi tecum controversia* = trăesc în dușmănie cu tine etc.;

c) *est alicui (datur, imponitur) nomen d. ex. Paulo, s. Paulus, s. Pauli.*

2. Dativus ethicus. Ex. Quid tibi vis? (Ce vrei?)

Regulă. Dativul pronumelor personale: *mihi*, *tibi*, *nobis*, *vobis*, *sibi* arată câte odată chiar numai *interesul*, *mirarea*, *supărarea*, de care este cuprinsă persóna față de lucrarea din cestiuine. În poesiile poporale române se întâlnesc astfel de Dative.

D. e.: „*Èr fratele cel mai mare,
Paloșul mi-l învîrtia,
În Mogoș il asvêrlia,
Dar' nici că mi-l nimeria*“.

Acest fel de Dativ se zice „*ethicus*“.

c) Urmarea.

1. Dativus consecutivus. Ex. a) Incumbite in studium eloquentiae, ut et vobis *honori* et amicis *utilitati* et reipublicae *emolumento* esse possitis. b) Postquam divitiae *honori* esse coeperunt, paupertas *probro* haberi coepit. c) Caesar quinque cohortes *praesidio* castris reliquerat.

Regulă. Lucrul, care este *urmarea*, *resultatul* vreunei lucrări sau care exprimă *menirea* unei acțiuni, stă în „*Dativus consecutivus*“ (Determinațiune adverbială de urmare). Astfel de Dativ stă:

a) lângă *esse*, *fieri*, în înțelesul de *a fi*, *a deveni* spre ceva;

b) lângă verbele: *dare*, *habere*, *tribuere*, *vertere* = a atribui, a considera un lucru *de ceva*. *Vitio dare* = a atribui ca păcat;

c) lângă verbele: *capere*, *dare*, *donare*, *eligere*, *mittere*, *relinquere*, *venire* = a primi, a da, a dărui, a alege, a trimite, a lăsa, a veni *ca ceva* (cu o menire óre-care).

D. ex. *Venit auxilio* = a venit de ajutor.

2. Dativus commodi sau **incommodi. Ex.** *Non scholae, sed vitae discimus.*

Regulă. Lucrul, pentru care din acțiunea respectivă isvoresce vre-un *folos*, sau *pagubă* se exprimă tot prin Dativ (*Dativus commodi* vel *incommodi*).

3. Ablativus consecutivus. *Atticum pater omnibus doctrinis* erudit.

Regulă. Lângă verbele: *instruere*, *crudire*, *instituere* = a instrua, a învăța, a deprinde pe cineva *la ceva*; *imbuere* = a obicinui, a deda; *assuefacere* = a obicinui; *exercere* = a esercia, a deprinde; — lucrarea, *la care* deprindem pe cineva ș. a. vine în *Ablativus consecutivus*.

Deprinderea 18. I. (Scopul). 1. (Abl. fin). Nu trebuie să te scuzi, dacă ai greșit pentru prietinul tău. Nimeni nu trebuie respătit

pentru virtute. Sofiști se numiau aceia, care filosofau pentru câștig. Catilina a venit în senat numai de dragul prefacerii. Prietinel meu a greșit de dragul meu. 2. (*Acc. fin.*) Trimișii Galliei întregi au venit la Caesar, ca să-l felicite. Trimișii au venit în tabăra Aequilor, ca să se plângă pentru nedreptățile suferite. Hannibal a fost revocat din Italia, ca să apere patria și a purtat rebel în Africa în potriva lui P. Scipio. Pe cei ôșindiți la mörte pretorul i-a predat lictorilor, ca să-i omöră.

3. (*Dat. fin.*) Poporul a ales 3 bărbați, ca să conducă coloniile. Volscii au ales pe regele Attius Tullius și pe Coriolanus pentru de a duce rebelul cu Romani. În Roma se ținea în fie-care an adunare pentru de a alege consul. Câmpul deschis e förte potrivit pentru rebel. Pământul, care e potrivit pentru vița de vie, este folositor și arborilor. Caesar a plecat în Gallia, pentru ca să pörte rebel. Consulul și-a dat nisuință, ca să împace pe zei. În fruntea apărării orașului era Hasdrubal.

II. (*Ținta și obiectul indirect*). (*Dat. obicc.*) Virtutea militară a dat poporului roman mărire vecinică. Tatăl a cumpărat fiilor săi cărți folositoare. 1. Tesaloniceni, după-ce și-au pierdut speranța în oraș, au început a-și întări cetatea. Timpul vindecă și pe cei proști. Venus s'a măritat cu Vulcanus. Cicero s'a rugat pentru prietini săi la Caesar. Este păcat a ne supăra pe aceia, pe care-i iubim. Arare-orî invidiam pe aceia, de a căror putere nu ne temem. 2. Hannibal a băgat mare frică în Romani. Este lucru murdar a pune bani mai presus de prietenie. Adeseori cu drept cuvânt se asemănă cele mici cu cele mari. Sgârțitul nu câștigă avere pentru sine, ci pentru alții. 3. Romulus a încunjurat orașul cu ziduri. Semiramis a zidit Babilonia și a încunjurat-o cu zid. Focul dă căldură binefăcătoare tuturor. Poporul a dăruit nemurire lui Cicero. Ușorați celor săraci necazurile. 4. Eu voiesc să îngrijesc de tine mai bine, decât cum obicei-esci a îngriji tu de alții. Vettius l-a făcut atent pe Pompeius, ca să se ferescă de Cicero. Cine îngrijesc numai de o parte a poporului, ăra pe cealaltă parte o negligă, acela aduce neînțelegera în stat. Mai târziu ori mai curând mörtea il așteptă pe fie-care. Moderăză-ți inima și vorbirea, dacă ești supărat. Cocó-rele nisuindu-se spre locuri mai calde trec preste mare. Îngrijiți-vă de voi, dar' îngrijiți-vă și de patrie. În Italia după vioarele urmază trandafirul. Soldații se apropiă de oraș și alergă

sub ziduri. 5. Dreptatea este ascultarea de legile scrise și de hotăririle poporului. 6. Póte fi vre-unui cetățan de folos aceea, ce este nefolositor statului? Ceea ce-ți este ție de folos, mie-mi va fi plăcut. Multe mâncări sunt stricăciose sănătății. Cruzimea este cea mai nepotrivită cu firea omului. Pentru soldați lucrul cel mai drag este învingerea. Cicero întru atâta a iubit pe Atticus, că nici chiar frate-său, Quintus, nu i-a fost mai drag. Gaius Caesar sēmēna fórtē cu Lucius; nici odată n'am vėđut om mai asemenea altui om; lapte cu lapte nu sēmēnă mai mult, nici apă cu apă. Themistocles a ȃis, că flotila întregă a Grecilor se póte mėsura cu Perșii. Stejarul este sfințit lui Juppiter. Cu desfriul mai înrudit este scărba. Bėtrăneța este mai aprópe de mórte. Pentru prietenii tóte sunt comune afară de sórte. Vitejia Germanilor era fórtē cunoscută Gallilor. America și Australia le erau Romanilor necunoscute. Sė vorbiți și sė lucrați totdeauna în consonanță cu voi înși-vė. Creștinii trăiesc în prietenie cu toți ómenii. (*Discă*). a) Ómenii cei bunii totdeuna aű, ce sė dea la sėraci. În timpurile cele vechi elocința avea mare trecere. Cei bunii nu aű pėcate. b) Cicero trăia în cea mai mare prietenie cu Atticus. Mai înainte Caesar trăia în prietenie cu Pompeius, mai târđiű însă în cea mai mare dușmănie. c) Învețătorul meű se chėmă Vergilius. Tatăl meű se chėmă Valerius.

2. (*Dat. ethicus*) Ce-mi face óre Celsus? Tu vrei sė-mi aperi obrăsnicia aceluí om?

III. *Urmare. (Dat. cons.)* Virtutea le este ómenilor spre cinste și mătire. Minteaa sănătósă le este spre bine ómenilor și la bine și la răű. Tinerii romani se plăngeaű, că libertatea altora a devenit sclăvia lor. Hortensius cea mai mare laudă i-a considerat-o lui Sextus Roscius de pėcat. Sė nu-ți socotesci ție de laudă, ceea-ce altora li-o iaí de pėcat. Pausanias li-a venit Atticilor în ajutor. Numai chiar vırteaa nu se dă și nu se ia ca dar. Nimeni nu-ți póte da înțelepciunea ca dar. Cu drept cuvėnt modestia li se consideră ca laudă tinerilor. A privi statul de speculă nu numai că este lucru urit, dar' este chiar criminal. Pentru tine ari, pentru tine grapi, tot pentru tine sameni. Sgăreitul nu pentru sine, ci pentru alții adună bogății. (*Abi. cons.*). Suevií nededați la nici o disciplină nu fac nimic în contra voinței lor. Noi dedați cu poruncile părinților noștri suntem aduși la obiceiul și moravul lor.

Adverbele.

Exemple. Caesar, cum omnes copiae *undique* in Thessalia contractae essent, Pompeium *cotidie* ad pugnam provocabat. Atheniensibus Pythia, sacerdos Apollinis Delphici, praecepit, ut Miltiadem *imprimis* ducem sibi sumerent. Homo *primo* est infans, *deinde* puer, *tum* iuvenis, *postea* vir, *denique* senex. Omnia *eo* revertuntur, unde orta sunt. Vir probus de aliorum vitiis non *aliter* iudicat, ac de suis. Nescimus, quid *cras* futurum sit. Romani, cum equitatum Gallorum *procul* vidissent, *statim* castra moverunt. *Heri* in villa fuimus, *hodie* domi manemus, *cras iterum* rus proficiscemur. Deus non habet corpus, *ideoque*, etsi *ubique* est, *nusquam* oculis eum videmus. Fugientes hostes agros *longe lateque* vastaverunt. Caesar legatos totius Galliae *benigne* accepit. *Sapienter* hoc a Deo institutum est, ut multa sint vitae genera neque omnia omnibus placeant. Quo occultiora sunt pericula, *eo difficilius* evitantur. Homo suorum vitiorum *facillime* obliviscitur. Bona consilia *raro* audiuntur. Athenienses Socratem *falso* accusaverunt. Orator alias res *breviter* dicat, alias *copiose* narret. *Bene* sentire *recteque* facere satis est ad *bene beateque* vivendum. Romani impetum hostium *facile* prohibuerunt.

Regulă. Adverbele se pot împărți în 4 feluri: *de loc, de timp, de mod și de cauză*. Adverbele de mod se formeză mai ales din adiective după regulile învățate în morfologia limbei latine. La întrebunțarea adverbelor între l. latină și cea română nu este nici o deosebire.

Adverbele latine, care se întâlnesc mai des, sunt următoarele:

1. Adverbe de loc.

a) Ubi? = unde? (Stare în loc)

hic = aici, aci.

ibi = acolo.

usquam = undeva (positiv).

usquam = undeva (negativ).

nusquam = nicăiri.

qua? = pe unde? pe ce drum?

hac = pe aici, pe drumul acesta.

ea = pe acolo, pe drumul acela.

ubicunque = ori unde.

alicubi = undeva.

ubique = pretutindeni.

istic = acolo (la tine).

illic = acolo.

alibi = în alt loc, altundeva.

utrobi, utrobique = din ambele
părți.

quacunque = în toate părțile.

aliqua = pe undeva.

istuc = pe acolo.

illuc = pe acolo.

alia = în altă parte, pe alt drum.

*

supra = deasupra.

infra, subter, subtus = din jos.

b) Unde? (Rom.: De unde?)

hinc = de aici.

inde = de acolo.

unde = de unde.

undecunque = de ori unde.

undique = de pretutindeni.

alicunde = de undeva.

istinc = de aici.

illinc = de acolo.

utrimque = din ambele părți.

prope, propius, proxime =
apropie ș. a.

propter = aproape.

procul = departe.

citra = dincoți.

ultra = dincolo.

contra = în față.

ante = înainte.

pone, post = mai târziu, după
aceea, apoi.

intus, intra = înlăuntru.

extra = afară.

circa, circum = jur împrejur.

*

cominus = de aproape.

eminus = de departe.

dextra = din dreapta.

sinistra = din stânga.

praesto = de față, present.

penitus = din lăuntru, în lă-
untru.

foris = afară, în afară.

passim = încoci și încolo, îm-
prăsciat.

intrinsicus = de dinlăuntru.

extrinsicus = de dinafară.

intus = de dinlăuntru.

desuper = de deasupra.

funditus = din fundament.

radicitus = din rădăcină.

c) Quo? (Rom.: Unde? Incătro?)

huc = aici, intr'acóci, încóci.
 eo = acolo, intr'acolo, încolo.
 utro? = încătro?
 quousque? = până unde?
 quotenus? = până unde? cât de departe?

aliquo	}	= undeva.
quoquam		
quovis	}	= orí unde.
quolibet		
quoquo		

isto, istuc = aci.
 illo, illuc = acolo.
 eodem = tot acolo.
 alio = alt undeva.
 utroque = în ambele părți.
 neutro = în nici o parte.
 quousque = până unde.

hactenus = până aci.
 illuctenus = până acolo.
 eatenus = până acolo.
 aliquotenus = până la un punct óre-care.

*

introrsus, introrsum = în lă-
 untru.
 ultro citroque = în partea de
 dincóci și de dincolo.
 retro, retrorsum = îndărăt.
 sursum = sus, în sus.
 detrorsum = în drépta.
 sinistrorsum = în stânga.
 quoquoversus = în tóte părțile.
 hucusque = până aci.
 porro = mai departe.
 foras = afară.
 obviam = în față, înainte.

2. Adverbe de timp.

a) Quando? (Când? In cât timp?)

quando = când.
 quandoque = orícând,
 quocumque = de câteori.
 aliquando = vre-odată, odată.
 nunc = acum.
 tunc = atunci.
 tum = acum, atunci.
 quando = odată.
 una = dimpreună, deodată.
 olim = odinióră.
 alias = altădată.
 iam = deja.
 unquam = vre-odată.
 nunquam = nici odată.
 nonnunquam = câte-odată.

ante, antea, antehac = înainte
 de acésta (aceea).
 post, postea, posthac, postmodo
 = după aceea, mai apoi, în
 urmă.
 pridem = mai nainte, de de-
 mult.
 interim, interea = într'aceea.
 interdum = câte-odată.
 usque = neconținut.
 protinus { numai decât, de
 protenus } = timpuriu.
 iamiam, iam, iamque = p'aci
 p'aci.
 demum = în sfârșit.

nondum = încă nu.
vixdum = încă abia.
dudum = de demult, timp îndelungat.
iam dudum = deja de demult, mult timp.
denique = în urmă, în sfârșit.
tandem = în sfârșit.
saepe = adeseori.
modo = numai, tocmai acum.
postmodum = după aceea.
nuper = mai deunăci.
semper = totdeauna.
mox = în curând.
confestim }
illico }
extemplo } = numai decât.
statim }
continuo = după aceea.
simul = deodată, împreună.

denuo = din nou.
vespere (vesperi) = seara.
noctu = noptea.
diu = ziua.
mane = dimineața.
bene mane = des de dimineața.
hodie = azi.
heri = ieri
quotidie = zi de zi, în fiecare zi.
propediem = cât mai curând.
interdiu = ziua, de cu ziua.
perendie = poimâne.
pridie = în ziua premergătoare, cu o zi mai în urmă.
postridie = în ziua următoare, cu o zi mai în urmă.
nudius tertius = alaltăieri.
cras = mâine.
quotannis = în fiecare an.

La înșirări se folosesc: primo — tum — porro — dein, deinde, deinceps — exin, exinde, subinde — denique, postremo.

b) Ex quo? (De când?)

abhinc = acum (socotind de acum în trecut).
dehinc = de acum înainte (socotind de acum în viitor).
deinde }
exinde } = după aceea.
iam diu }
iam dudum } = deja de de mult
iam non = mai mult nu.
quam dudum = de când.

c) Quousque? (Până când?)

usque = totdeauna, într'una.
usque eo = până atunci.
quoad = până când.
quousque = până când.
adhuc = până acum, încă.
hactenus = până acum.
etiam = încă.
diu = mult timp, timp îndelungat.
tamdiu, tantisper = până atunci
aliquam diu = puțin timp.
parumper }
paulisper } = pentru scurt timp, puțin.
aliquantisper }
continuo }
semper } = în continu, totdeauna.

3. Adverbe de mod.

- sic, ita = așa.
 vel = cel mai, ce e mai mult.
 aliter, secus = altfel.
 quam = ca, decât.
 tam | într'atăta, așa, atât de
 adeo | = mult.
 tantum = numai.
 sicuti, sicut | ca și cum, ca și
 veluti, velut | = când.
 item, itidem = tocmai așa, tot
 astfel.
 identidem = éráși, tot așa.
 perquam = fôrte tare, prea.
 aequae = tot astfel, în același chip.
 rite = după cuviință, cum se cu-
 vine, după obicei.
 recte = corect, cum se cuvine.
 valde = fôrte.
 plane, omnino = de tot, peste tot.
 longe = cu mult, mult, fôrte.
 summe = mai ales.
 praecipue = cu deosebire.
 abunde = în abundență, din
 bogat.
 potissimum = mai ales.
 magis, maxime, |
 potius, potissimum | = mai ales.
 parum, minus, |
 minime | = mai puțin.
 nimis, nimium = fôrte, fôrte tare,
 fôrte mult.
 satis, sat = de ajuns, destul, în
 destul.
 peritus, prorsus = de tot.
 crebro, saepe = adese.
 iterum = din nou, éráș, a două-
 óră.
 magnopere, admodum = fôrte.
 quomodo, quemadmodum =
 precum.
 obiter = la ocaziune.
 perperam = în mod greșit, din
 greșelă.
 inprimis = înainte de tóte, mai
 vêrtos.
 praesertim = mai ales, cu deo-
 sebire.
 affatim = din belșug, cu abun-
 danță.
 quoties = de câte óri.
 toties = de atâtea óri.
 profecto = da, într'adevăr, de
 fapt, de bună sémă.
 nae s. ne = da, într'adevăr.
 sane = așa, fie, într'adevăr.
 certe = totuș, zéu, cel puțin.
 certo = la tot cazul.
 saltem = cel puțin.
 vero = într'adevăr, cu drept
 cuvânt.
 quidem = ce e drept, ceea ce
 se atinge, în cât privesce.
 utique = la tot cazul.
 nimirum = fără îndoială.
 videlicet | adecă, vezí bine,
 scilicet | = se'nțelege.
 nempe = fără îndoială.
 quippe = bine înțeleș, firesce.
 paene, prope = aprópe.
 fere, ferme = cam.
 fortasse |
 forsitan | = póte, dórá, din în-
 forte | = tēmplare.
 non = nu.

haud = nu, nu tocmai.

frustra = în zadar, fără nici un rezultat.

nequiquam = înzadar, de geaba.

nequaquam = arareori.

neutiquam = nici-decum, la nici un cas.

non nunquam = câte odată.

non nusquam = undeva.

nunquam non = totdeauna.

nusquam non = pretutindenî.

4. Adverbe de cauză.

Quare? Cur? (Pentru ce?)

eo, idcirco, ideo, |
propterea | = pentru aceea.

inde, proinde = de aici, din cauza acesta.

Deprinderea 19. Și aici, și acolo e mare pericol. Nicăiri nu te-am văzut. Acolo staă dușmanii și regele vine încóce. Păstorii își pasc turmele departe de oraș. Dușmanii încep așediarea orașului de departe. Paserile sbóră încóci și încolo. Dușmanii dau năvală și din drépta, și din stânga. Soldații noștri băteaă cetatea din tóte părțile. Roma e aședată nu departe de acel loc, unde Tibrul se varsă în mare. Ori unde mergi, Dumneđeū te va vedé. Cine e înlăuntru? Călărimea a mers îndérét. — Când vei pleca? Nici odată nu voiū pleca. De demult literile eraū necunoscute. Câte odată și cei mai bunî greșesc. Și mâne și poimâne vom lucra în vie. Cât mai curénd te vom cerceta. Mai întâiū gândesce-te, după aceea răspunde. Deja de demult discută filosofii, care se fie viața cea mai fericită. Cine se culcă séra de timpuriū, acela se se scóle des-deminéță. Alexandru cel mare a murit înainte de acésta cu multe sute de ani. Baterea orașului a durat timp îndelungat. Neconținut îndemnăm pe școlari, ca diua și nóptea se cetéscă cărțile ómenilor distinși. În Roma în fie-care an se alegeaū câte doi consuli. De bună sémă nimenî nu este, de care se mă tem de acum înainte. În sférșit până când vei mai abusa, Catilina, de răbdarea nóstră? Tacî puțin.

Voi face așa, cum vei diuce tu. Cetățenii aū dat soldaților de mâncare cu abundență. Într'adevăr fórte tare greșesc aceia, care zic, că sufletul este muritor. Învață-ți cel puțin lecțiunea, dacă nu voesci a ceti și alte cărți. Póte voiū veni mâine la tine. La ori ce cas poimâne vom merge la prietinul nostru. Copiî aū fost dimpreună cu părinții lor în grădină. Îndată-ce comandantul a scos legiunile din oraș, dușmanii numai decât

aŭ dat năvală asupra cetăţenilor pacinici. Miltiades ŝi Themistocles aŭ fost contimporanŭ, pentru aceea ei se luptău între sine pentru ântăiatate. Pentru aceea trebuie să ascultăm de legi, pentru-ca să putem fi liberi. De binefacerea ta trebuie să uiţi numai decăt, de a altuia nici odată. În lupta aceea nu numai mulţi soldaţi aŭ fost ucişi, dar' aprăpe ŝi toţi comandanti, puţinŭ abia aŭ scăpat cu fuga; afară de aceea aceia, cari n'aŭ fugit, aŭ fost prinşi. Edificiile cele de stat ale celor vechi aŭ fost împodobite mai bogat, decăt cele private. Folosiţi cu înţelepciune timpul! Nu arare-orŭ tocmai aceia sânt amicii cei mai credincioşi, cari mai înainte ni-aŭ fost duşmanii cei mai mari. Mai bine încunjură păcatul, care încunjură ocasiunea de a păcătui. Duşmanii aŭ susţinut forţe mult timp atacul Romanilor ŝi s'aŭ luptat timp mai îndelungat, decăt aşteptaseră Romanii.

Prepoziţiunile.

1. Locul.

Exemple. (Locul). 1. *Ubi?* Ossa Themistoclis *in Attica* ab amicis sepulta sunt. Antonius *in statua* inscripsit: Parenti Optime Merito. Nonnulli philosophi voluptatem *in bonis* numerant. Cantabit vacuus *coram* latrone viator. Horatius ibat trigemina spolia *prae se* ferens. Novam Ascanius urbem *sub Albano monte* condidit. Postumius dictator *ad lacum Regillum* agmini hostium occurrit. Belgae *apud oppidum* morabantur. Neoptolemus *apud Lycomedem* erat educatus. Germani totos dies *iuxta ignem* agunt. Ariovistus *praeter castra* Caesaris suas copias traduxit. Plebs *prope ripam* Anienis consederat. In pratulo *propter Platonis statuam* consedimus. Exercitus *secundum flumen* ibat. Post me erat Aegina, *ante me* Megara. *Pone tergum* hostes erant. Non mihi mors *ob oculos* versabatur. *Infra* (orŭ *subter*) *lunam* nihil est, nisi mortale et caducum, *supra* (orŭ *super*) *lunam* sunt aeterna omnia. *Circa flumina et lacus*

frequens nebula est. Tempora Romae circum forum erant. Erat inter ingentes solitudines oppidum magnum nomine Capsa. Milites iam intra moenia erant. Apud Germanos latrocinia nullam habent infamiam, quae extra fines civitatis fiunt. Caesar significationem per castella fumo fecit. Germani cis (s. citra) Rhenum incolunt et trans (ultra) Rhenum. Asia Orientem versus contra Europam sita est. — **Unde?** (Rom.: De unde?) Ex vita discedo tamquam ex hospitio. Caesar maturat ab urbe proficisci. Alpes Italiam a Gallia seiungunt. In aciem suas copias de vico produxit. — **Quo?** (Până unde?) Proba vita via est in coelum. Conon ad mare est missus. Mithridates Aspim ad (înaintea) regem duxit. Galliae una pars vergit ad septentriones. Romani adversus Perseum ibant. Britanniae unum latus est contra Galliam. Consul equo citato subter muros hostium ad cohortes advenit. Iter per Sequanos angustum est et difficile. Germani fugientes usque ad flumen prosequuntur. Ad me usque Ephesum venerunt. Antiochus Tauro tenus regnavit.

Regulă. Determinațiunile adverbiale de loc se exprimă forțe des prin casuri precedate de anumite prepozițiuni. Prepozițiunile de loc sunt mai ales următoarele:

1. La întrebarea unde?

in (cu Abl.) = în.
 coram = înaintea, în fața.
 prae {
 pro { = înaintea.
 sub (cu Abl.) = subt.
 ad {
 apud { = la, lângă, înainte.
 iuxta {
 praeter { = lângă.
 prope = aproape de (propius, proximē).
 propter = aproape de.

penes = la, în mâine.
 secundum = de-alungul.
 ante, ob = înaintea.
 post = după.
 pone = în dosul, după, îndărătul.
 infra, subter (Abl.) = subt, din jos de, pe subt.
 supra, super = din sus de, deasupra.
 circa, circum = împrejurul, în jurul.

inter = între, în mijlocul.
 intra = înlăuntrul.
 extra = afară din.
 per = prin.

cis, citra = dincóci de.
 trans, ultra = dincolo de.
 contra = în fața, față de.

La prepozițiunea *in* observăm expresiunile: *inscribere, imprimere in* = a scrie pe, a imprima pe...; *numerare, ducere, habere, ponere in* = a număra, a socoti, a pune întré...; *in oculis est* = se vede; *res in manibus est* = s'aú apucat de lucru.

La prepozițiunea *sub* observăm expresiunile: *sub oculis* = înaintea ochilor; *sub manu est* = este la îndemână; *sub iactu teli* = în depărtare de o aruncătură de suliță; *sub armis* = în arme; *sub sarcinis* = cu tótă povara; *sub divo* saú *sub die* = subt ceriul liber.

2. La întrebarea: *de unde?*:

e, ex = din.

a, ab, abs = din, dela, de pe.

de = dinspre, dela.

În locul acestor prepozițiuni stă adeseori „Ablativus separationis“.

3. La întrebarea: *unde? încătro?*

in (cu Ac.) |
 ad | = în, la, spre, pe,
 inter = între.

super |
 supra | = deasupra.

adversus |
 contra | = în contra, împotriva,
 spre.

cis, citra = dincóci de.
 trans, ultra = dincolo de.

sub
 subter (cu Ac.) | = subt.

usque |
 usque ad | = până la.

tenus (cu Abl.) = până la. (Se pune în urma cuvântului, de care se ține).

Deprinderea 20. Lângă Salamis a fost o luptă crâncenă între Greci și Persi. În fața litoralului Galliei e Britannia. Suebiî locuesc dincóci de Rin, Gallii și Helvețienii dincolo de Rin. Lacedemonii aú fost învinși de Epaminondas lângă Mantinea în anul 362 înainte de Christos. La Dumnezeú este împărăția lumii întregi. La Egipteniî cei vechi femeile îngrijaú de afacerile afară din case, bărbații de cele dinlăuntrul casei. Hannibal a fost chemat înderét din Italia. La Zama Hannibal a fost în-

vins de Scipio, pe al cărui tată el îl bătuse mai întâiu lângă Rhodanus, apoi lângă Padus, în urmă lângă Trebia. Mórtea trebuie să le fie tuturor înaintea ochilor. Lângă lacul Trasimenus Romanii au fost învinși. A naviga de-alungul țermului este adeseori foarte periculos. Perdiccas s'a dus în contra lui Ptolemeus, ca să ocupe Egiptul. Gallia, care era dincóce de Alpi, se numia Gallia Cisalpina, érá Gallia, care era dincolo de Alpi, se numia Gallia Transalpina. Numai ceriul îl schimbă aceia, cari călătoresc peste mare. Pomponius Atticus a fost îngropat lângă „via Appia“ la pétra a cincia. Noi scriem dela mâna stângă spre dreapta, Evreii scriau dela mâna dreaptă spre stânga. Alexandru cel Mare a supus popóarele Asiei până la Ocean. Manlius, care scăpase Capitoliul, mai târziu a fost aruncat de pe stânca Tarpeică. Îndemnați de sfatul lui Miltiades Athenienii au scos toate cetele din oraș și au așezat tabăra într'un loc potrivit. Vulturii se așeză de-asupra arborilor înalți. De-asupra cortului lui Dareus strălucia chipul sórelui. Nu vedem toate, ce vin subț ochii noștri. Găina își chemă puii sub aripile sale.

2. Timpul.

Exemple. *In pueritia descendum est. Hoc in tempore adeo magno animo civitas fuit, ut consuli gratiae actae sunt, quod de republica non desperasset. Pedites equitesque in tempore subvenerunt. Caesar suos a proelio continebat, ac satis habebat in praesentia hostes populationibus prohibere. Sulla pariter cum ortu solis castra posuit. Sub profectioe milites oppidum iraperunt. Ab hac concione legati missi sunt. Non bonus est somnus de prandio. Germani intra annos quatuordecim tectum non subierant. Animus per somnum sensibus et curis vacuus est. Haec inter coenam Tironi dictavi. Ante mortem nemo est beatus. Post Hasdrubalis mortem Hannibal imperium accepit. Secundum hanc pugnam consul Messanam venit. Ad lucem dormire coepi. Postero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit. Prope Calendas Sextiles puto me Lao-*

diceae fore. Pompeius *sub noctem* naves solvit. — Romani *ab sole orto* steterunt in acie. *Ex adolescentia* amicitiam tecum habui. — Ab hora octava *ad vesperum* collocuti sumus. Sophocles *ad summam senectutem* tra-goedias fecit. Auctio constituta erat *in mensem Ianuarium*.

Regulă. *Determinațiunile adverbiale de timp* câte-odată se exprimă prin prepozițiuni.

Prepozițiuni de timp sunt următoarele :

1. La întrebarea *când?*:

in = în. Prepozițiunea *in* se folosește la exprimarea timpului, când voim să exprimăm o stare óre-care. Așa: *in pueritia* = în copilărie; *in iuventute* = în tinerețe; *in senectute* = la bătrânețe. Prepoziția *in* în legătură cu *tempus* exprimă *împrejurare, situațiune, stare*. Așa: *In hoc tempore* = în astfel de împrejurări, în starea acésta; *in tali tempore* = în astfel de împrejurări. *In tempore* = tocmai la timp; *in praesentia, in praesenti* = pentru acum, în împrejurările de față.

cum = deodată cu, la.

ante = înaintea.

sub = în decursul, la.

post, secundum = după.

ab = dela, începând dela.

ad = cătră, în spre.

de = cu, îndată după.

circa = cam la.

De die = în mijlocul nopții.

prope = aproape de, cam la.

de die = de cu ziună.

sub = în decursul, pe la.

intra, inter, per, super = în de-cursul.

ultra = mai mult de.

2. La întrebarea: *de când?*:

a, ex = dela, din.

Ex adolescentia = din tinerețe.

3. La întrebarea: *până când?*:

in = până în, pe.

ad = până la.

usque ad = până la.

Deprinderea 21. Hiero, regele Siracusei, a păstrat credință Romanilor în decurs de 50 de ani. În decurs de mulți ani pu-terea supremă a fost în mâinile tribunilor militari. Copiii se nu dormă mai mult de 7 óre. În resbelele civile adeseori cetățenii

se luptă în contra cetățenilor, părinții în contra fiilor. În decursul pericolului celui mai mare s'a născut certă, ce ar fi de făcut? Prietinia adevărată va rămâne până la cea din urmă zi a vieții. Pe la sfârșitul luptei de călăreți s'a început lupta pedestrașilor. În decursul unei omenii discutau despre nemurirea sufletului. Apröpe în acelaș timp au venit deputați la senatul roman și dela regele Attalus și dela locuitorii insulei Rhodus. Jugurtha la răsărirea sórelui a ajuns la rîul Moluccha. Mai ales în resbelul punic a strălucit vitejia lui Scipio. În decursul consulatului lui Cicero s'a descoperit conjurațiunea lui Catilina. La sosirea Romanilor dușmanii s'au depărtat din oraș. M. Crassus numai odată a ris în decursul vieții sale. Caesar a plecat de cu ziuă din tabără. Legile tac în decursul resbelurilor. După câteva luni Caesar a fost ucis. S'a făcut pace pe 20 de ani.

3. Alte împrejurări.

Exemple. (Modul). Numa Pompilius *ad cursum lunae in duodecim mensem describit annum. In has leges ictum est foedus. Quid est ad primum consulatum secundus? Cives Romani servilem in modum cruciati et necati sunt. Per simulationem amicitiae perdidierunt me. Facilius est secundum naturam, quam contra eam vivere. Metellus per legatos Jugurthae postulata sua mandavit. Clam civibus Cicero ex urbe discessit.* — (Starea) Divitiacus *multis cum lacrimis Caesarem complexus obsecrare coepit. Hannibal cum reliquis copiis Pyrenaeum transgreditur. Nemo sine vitiis nascitur. Hostes pro vallo carros obiecerant. Jugurtha pro tempore benigne respondit. In voluptate repudianda virtus maxime cernitur.* — (Causa) Hostes in oppidum *propter timorem se recipiunt. Bellum motum est ob superbum responsum Veientis senatus. Senatus per infrequentiam nihil agere potuit. Nihil prae lacrimis loqui possum. Flebat pater de filii mortem. Discordia domi ex legibus agrariis fuit.* — (Origine) *Ex studiis gaudium provenit. Macedonum*

reges genus ab *Hercule* repetebant. Homo ex animo constat et corpore. Orba fuit ab *optimatibus* illa concio. Ludi de nomine Augusti Augustales vocantur. A Romanis vobis nulla spes est. — (Scopul). Boum cervices natae sunt ad iugum. Flagitiosum est ob rem iudicandam accipere pecuniam. Tres legiones in praesidium missae sunt. Dulce et decorum est pro patria mori. — (Tinta.) Pugna iam ad gladios venerat. Scripsi ad te epistolam. Caesar adversus Pompeium dimicavit. Justitia erga deos religio dicitur, erga parentes pietas. Senatus contra Caesarem Pompeium misit.

Regulă. Determinațiunile adverbiale de împrejurări adeseori se exprimă prin prepozițiuni cu Acusativ ori cu Ablativ. Prepozițiunile, prin cari se exprimă determinațiunile adverbiale de împrejurări, sunt mai ales următoarele:

1. Modul se poate exprima prin:

ad și *in* = după, amăsurat, față de, în comparațiune cu.

Observăm la prepozițiunea *ad* și *in* expresiunile: *ad (in) modum* = în modul, după chipul; *ad morem* = după obiceiul; *ad verbum* = din cuvânt în cuvânt; *in speciem* = la aparență, prefăcându-se; *in vicem* = reciproc.

sine = fără.

secundum = amăsurat, conform cu, după.

cum = cu.

contra = în contra.

inter = între.

clam = fără scirea.

per = prin.

La prepozițiunea *per* observăm expresiunile: *per iocum*, *per ludum* = în glumă; *per ludibrium* = în batjocură; *per speciem* = sub pretextul, sub cuvântul; *per vices* = alternativ; *per vim* = cu forța; *per fraudem* = cu înșelăciune; *per literas* = în scris.

2. Starea se poate exprima prin:

cum = cu.

sine = fără.

una cum = dimpreună cu.

pro = în locul, ca, în chip de.

Afară de acestea mai aflăm folosite în sens figurat și prepozițiunile: *in*, *sub*, *super*, *extra*, *inter*, *penes*, *secundum*.

3. *Causa* se p^ote exprima prin :

propter, ob, per, prae, { = pentru, din cauza,
ex, de, pro { = din pricina.

Observăm expresiunile: per me licet = nu-mi pasă; per me stat = atârna delă mine.

4. *Originea* se p^ote exprima prin :

ab { = delă, din, de.
ex {
de = după, din, despre.

5. *Scopul* se p^ote exprima prin :

ad { = pentru, spre.
ob {
in {

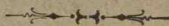
6. *Tinta* se p^ote exprima prin :

ad { = la, pentru, față de, în.
in {
adversus { = față de, în contra, împotriva.
contra {
ergo {

Notă : Câte odată și *atributul* se p^ote exprima prin prepozițiuni; mai ales prin prepozițiunile: *erga, adversus, apud, ad, a, de, in*. *Ex.*: Pietas *erga* (sau: *adversus, in*) *parentes*. Pugna *apud* (ori: *ad*) *Salamina*. *Litterae a Dario*.

Deprinderea 22. 1. Poporul roman domnesce după arbitriul său. În comparațiune cu Roma Sparta n'a fost nimic. Fiii lui Brutus au fost uciși prin lictori, pentru că făcuseră o conjurațiune în contra patriei lor. Între ómenii rai nu există prietiniă tare. Judele a osândit pe cel vinovat amăsurat legilor patriei. Printr'un sclav foarte credincios li s'a vestit Romanilor sosirea dușmanilor. Tóte se le facem cu Dumnezeu. Copiii cei bunți nu fac nimic fără scierea părinților. Bias, unul dintre cei 7 înțelepți, a zis: „Tóte ale mele le port cu mine.“ Paul a vorbit cu mine în batjocură. La Thermopylae Perșii au învins pe Greci cu înșelăciune. Cu forța nimeni nu se p^ote face bun. Dă-mi părerea ta în scris. — 2. Oratoriul sunt ascultați cu seriozitate, poeziile cu plăcere. A trăi cinstit va se zică a trăi cu virtute. Hannibal a adunat 3 armate mari; una dintre acestea a plecat în Africa, alta a rămas cu fratele său Hasdrubal în Hispania, pe a treia Hannibal a dus'o cu sine în Italia. Sunteți

destul de siguri, dacă Dumnezeu este cu voi. O armată fără comandant e ca și un trup fără suflet. Armata lui Caesar adeseori a învins fără nici o rană. Numantia, un oraș fără ziduri și fără turnuri a resistat atacului Romanilor cinci ani de zile. Germanii cei vechi erau îngropați dimpreună cu armele lor. — 3. Dușmanii desconsiderau legiunea pentru micimea ei. Démul abia se pôte vedé din cauza mulțimii ómenilor. Athenienii se temeău de puterea prea mare a concetățenilor lor din cauza tirăniei lui Pisistratus. Poporul roman a fost pedepsit fórte de zeii pentru pécatele sale. Se zice, că pentru posesiunea Atenei din pricina frumseții orașului a fost cértă chiar între doi zeii, între Neptunus și Minerva. Suntem datorii mulțumită părinților pentru atâtea binefaceri, cari le primim. Regele Perșilor a zis: „Din pricina multelor săgeți n'o sê vedeți sórele“. Atunci însé Grecii aũ răspuns: „Ne vom lupta în umbră.“ Din cauza lăr-muirii soldaților abia se auđia glasul comandantului. — 4. Din Cato Censorius s'a născut Cato Minor. Tótă speranța nóstră atárnă de sórte. Themistocles, care a scăpat Grecia de perire, a fost desmoștenit de tatăl sêu pentru risipă. Din scrierile lui Xenophon și ale lui Plato cunóscem mai ales învățăturile lui Socrates. Romanii aũ răpit dela regele Antiochus tótă Asia. Nu din vorbe, ci din fapte se cunóște adevărata natură a omului. Plugarii vorbesc despre ogóre și despre vite, soldații despre resbele și rănii, marinarii despre vânturi. Tacitus a scris o carte despre moravurile Germanilor. — 5. A simți cinstit și a lucra cinstit este de ajuns pentru de a trăi fericit. Firea a împodobit pe om cu simțuri pentru de a simți lucrurile. Timpul nu este potrivit pentru de a naviga. Se zice, că dintre aceia, cari la Thermopylae au murit pentru patrie, cel mai vítéz a fost Dienece. Trimișii Britanniei aũ venit pentru pace la Caesar. — 6. Chiar și față de cei mai de jos trebue sê păstrăm dreptatea. Sê fim mulțumitori față de părinți, dela cari primim binefaceri atât de mari. În resbelele civile cetățenii se luptă în contra cetățenilor. Iubirea lui Dumnezeu pentru ómenii e mai mare, decât iubirea părinților pentru copii. În contra morții nu avem arme. Conducătorii Perșilor aũ condus armata din tabără în potriviva Grecilor, cari luptând pentru libertate aũ ucis vre-o 3000 de dușmani. Cicero a ținut 14 vorbiri în contra lui Antonius.

Atributul.

1. Feliurile atributului și exprimarea lui.

Exemple. A) 1. Mors Hamilcaris *peropportuna* distulit bellum. Hasdrubal inter patrem ac filium *octo* ferme annos imperium tenuit. Omnes aliud *agentes*, aliud *dicentes* perfidi sunt. Multi saepe Hannibalem militari sagulo opertum humi *iacentem* conspexerunt. 2. α) Hannibal filius *Hamilcaris* fuit. *Domus eius* maior est, quam nostra. Phoenices artem *scribendi* invenisse dicuntur. β) Leonidas, *rex* Spartanorum, in pugna apud Thermopylas mortuus est. *Historiam, magistram* vitae, discite die et nocte. β) *Senatus laetus* Scipioni triumphum decrevit. Hannibal *senex* in patriam revertit, unde *puer* profectus est.

Regulă. A) Atributul este de 2 felii:

1. *Atributul adiectival*, care pöte fi exprimat printr'un adiectiv, numeral, pronume adiectival sau participiu. Este însä de observat, cä participiul atribut înlocuesce totdeuna o propoziþiune secundarä, fie atributivä, fie determinativä, și în limba romänescä nici cä se pöte traduce, decät sau printr'o propoziþiune secundarä sau prin o expresiune adverbialä.

2. *Atribut substantival*, care ëräși este de 2 felii:

α) *atribut substantival propriu*, care pöte fi exprimat prin un substantiv, pronume substantival și gerundiu. Atributul substantival propriu stä totdeuna în *casul Genitiv*.

ℓ) *aposiție*, care nu p^ote fi dec^{at} un substantiv concordat la cas(și *gen* dec^a se p^ote) cu substantivul, de care se ține.

⊗) Adeseorⁱ în l. latină atributul adiectival său aposiția se ține numai după formă de substantivul respectiv, dar' după înțeles se ține de predicat și în fapt este o determinațiune adverbială. Astfel de atribut și aposiție se numesc *atribut predicativ și aposiție predicativă* (attributum praedicativum și appositio praedicativa). În l. română astfel de atribut său aposiție se traduce totdeuna cu vre-o expresiune adverbială.

2. Atributul adiectival și concordarea lui cu substantivul.

Exemple. 1. α) *Vir magnus non invidet fortunae aliorum. Columbae timidae timent aquilam rapacem.* ℓ) *Metus hostilis invaserat milites nostros.* (Frica de dușman i-a cuprins pe soldații noștri.) 2. *Haec castra posuerunt milites nostri. In qua nunc expectatione, patres conscripti, creditis coniuges liberosque nostros esse?* (său *nostras coniuges liberosque*).

Regulă. 1. Atributul adiectival după înțeles e de 2 feluri. El adecă arată: α) o însușire subiectivă (attributum subiectivum) a lucrului, de care se ține sau ℓ) o însușire obiectivă (attributum obiectivum) a aceluï lucru, ceea ce va să zică, că un atare atribut exprimă obiectul direct al lucrării exprimate prin substantivul, de care se ține acel atribut.

În „*vir magnus*“, atributul „*magnus*“ e numai subiectiv, fiindcă arată o însușire proprie noțiunii „*vir*“. Dar' în „*amor paternus*“, atributul „*paternus*“ p^ote fi subiectiv în înțelesul „iubirea din partea tatălui“ și p^ote fi obiectiv în înțelesul „iubirea față de tatăl“. În „*metus hostilis*“ atributul „*hostilis*“ nu p^ote fi dec^{at} numai obiectiv și însemnă „frica de dușman“.

2. În privința concordării atributului adiectival concórdă cu substantivul său în *gen*, *număr* și *cas*. Dacă un atribut se ține de mai multe substantive, atunci acela concórdă în *gen*, *număr* și *cas* cu substantivul, care stă mai aproape de atribut; astfel de atribut se pune saū înaintea cuvintelor, de care se ține saū la urmă de tot.

3. Atributul substantival propriu.

Exemple. Hortus *patris* magnus est. 1) Urbs *Romae* (saū Roma) opulentissima erat omnium urbium. Q. Metellum *patris* nomine salutabant cives. Ars *scribendi* difficilis est. 2) Libri *Ciceronis* multi sunt. 3) Domus *patris* magna est. α) Est *adulescentis* maiores natu vereri. *Vestrum* est parentes amare. β) *Magni interest patris*, ut filii bene discant. *Interest omnium recte facere. Salutis communis valde interest duos consules in republica esse. Illud mea magni interest, ut te videam.* 4) Appius *vehementis ingenii* vir nobilissimus fuit Romanorum. 5) In palatio *Neronis colossus centum viginti pedum* stabat. 6) Pater mihi emit vestem *magni pretii*. α) Mihi mea conscientia *pluris* est, quam omnium sermo. β) *Divitiae a me minimi* putantur. γ) Emit Canius hortum *tanti, quanti* Pythius voluit. 7) Quondam etiam *lactis imber* defluxit. 8. α) M. Minucio A. Sempronio consulibus *magna vis frumenti* ex Sicilia advecta est. *Libra olei vilis* est. β) Caesar duas *legionum* in hibernis reliquit. γ) *Nemo mortalium* semper est felix. *Justitia nihil expetit praemii, nihil pretii.* δ) Alexander seniores *militum* in patriam remisit. ε) *Tunc temporis* Romani potentissimi erant. 9) Amor *patris* pueris iucundus est. α) *Metus hostium* nostros milites invaserat. Caesar pro veteribus Helvetiorum iniuriis *populi Romani* ab iis poenas bello repetivit. β) Plerique homines *cupidi* sunt *divitiarum*. Omnes *immemorem bene-*

ficii oderunt. c) Romani semper *appetentes gloriae* atque *avidi laudis* fuerunt. 10) Novius *narabili magnitudine* *uvam* invenit.

Regulă. Atributul substantival propriu se exprimă de regulă prin Genitiv. Acest Genitiv se folosește în diferite înțelesuri.

1. *Genitivus explicativus.* Prin *Genitivul explicativ* arătăm lucrul, pe care voim să-l numim dintre toate lucrurile, cari se cuprind în noțiunea substantivului respectiv. Substantivul de lângă acest Genitiv poate să și lipsescă, căci cuvântul folosit ca atribut tot atâta înseamnă și singur, ca și cu substantivul respectiv. D. e. Urbs *Antiochiae* = Antiochia; arbor *palmae* = palma; genus *avium* = aves.

2. *Genitivus originis.* *Genitivus originis* arată lucrul sau persoana, de unde își are ceva originea, de unde izvoresce ceva. D. e. Filius *Darei* = Fiul lui *Dareus*; gloria *belli* = gloria rebelului (gloria, care iese din rebel).

3. *Genitivus possessivus.* *Genitivus possessivus* arată pe posesorul, al cui e ceva sau de care se ține ceva. D. e. *Crassi* *divitiae*. *Arbores silvarum*. La acest fel de Genitiv avem de observat următoarele:

a) Când voim să zicem, că ceva este *înșurirea*, *obiectul*, *dorința*, *treba*, *oficiul*, *lucrul*, *semmul cuiva* sau *a ceva*, atunci în latinesce aceste substantive nici nu se exprimă, ci se pune numai atributul lor în Genitiv cu verbul: *esse*. În românesce însă trebuie să spunem și substantivul respectiv. D. ex. *Adolescentis est* = este *datoria* tinărului. Când e vorba de persoane, se folosesc pronumele posesive: *meus*, *tuus* etc. în Genitiv.

b) Lângă verbele *interest* și *refert* (este în interesul cuiva, mă privește, are de a face): *persóna*, în a cărei interes este ceva, vine în Genitiv sau se exprimă prin Ablativele: *mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*;

măsura interesului vine tot în Genitiv (*Genitivus pretii*) sau se exprimă prin vorbele: *valde*, *magis*, *maxime* — *multum*, *plus*, *plurimum*, — *minus*, *aliquid*, *nil*, *tantum*, *quantum*;

lucrul, care este în interesul cuiva p^ote fi exprimat prin infinitiv, Acusativ cu infinitiv, prin o propozițiune secundară cu conjuncțiunea *ut* sau *ne*, prin „interrogatio obliqua“ sau prin un pronume neutru.

4. *Genitivus qualitatis*. *Genitivus qualitatis* arată însușirea internă, permanentă și esențială sau val^orea vre-unui lucru sau pers^one. D. ex. *Vir magni ingenii* = un bărbat de mare talent; *corona aurea parvi ponderis* = o cunună de aur de o greutate mică.

5. *Genitivus quantitatis* s. *numeri*. *Genitivus quantitatis* s. *numeri* arată cantitatea, m^osura în timp și în spațiu a vre-unui lucru. Pe lângă astfel de Genitiv stă de regulă și câte un număr. D. e. *Classis ducentarum navium* = o flotilă de 200 de corăbii. *Iter unius diei* = cale de o zi.

6. *Genitivus pretii*. *Genitivus pretii* arată val^orea, preț^{ul} vre-unui lucru și este exprimat de regulă prin „*pretii*“ prov^odit cu un atribut adiectival. D. ex. *servus parvi pretii* = un sclav de o val^ore mică. Astfel de Genitiv stă mai ales :

a) lângă verbul *esse* în înțelesul de „a preț^{ui}“ ceva. D. ex. *Arma parvi sunt* = armele preț^{uesc} puțin.

é) lângă verbele, care însemnă „a preț^{ui}“ (aestimare, ducere, existimare, putare, pendere, facere, habere). D. ex. *auctoritatem magni aestimo* = e^u preț^{uesc} mult vaza.

c) lângă verbele, care însemnă: *a vinde* sau *a cum^op^ora*, spre a arăta preț^{ul}. În comparațiune se folosesc vorbele: *tanti-quantii, pluris-quam, minoris-quam*.

7. *Genitivus materiae*. *Genitivus materiae* arată materia, din ce este comp^os ceva. D. ex. *Montes auri* = munțⁱⁱ de aur.

8. *Genitivus partitivus* s. *totius*. *Genitivus partitivus* s. *totius* arată întregul, din care se ia o parte. Astfel de Genitiv stă: a) lângă numerale, é) lângă pronumele: *nemo, nullus, solus, nonnulli, alter-alter, uter, uterque, neuter, quis, quidam, quicumque, unus, nihil*. c) lângă

comparative și superlative. ∂) în expresiunea „tunc temporis“ = pe acel timp.

9. *Genitivus subiectivus și obiectivus*. *Genitivus subiectivus* arată subiectul acțiunii din substantivul, de care se ține; și *Genitivus obiectivus* arată obiectul direct al acelei acțiuni.

Genitivul obiectiv stă mai ales: a) lângă substantive verbale; b) lângă adiective care arată dorință, participare, puțință, știință, aducere aminte sau contrarul acestora (avidus, cupiens, studiosus — socius, particeps, consors — expers, exsors, compos, potens, impotens, peritus, imperitus, gnarus, ignarus, conscius, inscius, memor, immemor, plenus, inops); c) lângă participiile verbelor, care au înțelesul adiectivelor din punctul b.

10. *Ablativus qualitatis*. *Ablativus qualitatis* exprimă mai ales însușiri externe sau și interne, dacă nu sunt durabile.

4. Aposiția (Appositio). Atributul predicativ și aposiția predicativă.

Exemple. 1. Leonidas, *rex Spartarum*, vir fortis fuit. Trucidate eum, patriae proditorem. 2. Senatus laetus triumphum Scipioni decrevit. Hortensium virum amavi, Crassum non odi mortuum. Priori Remo augurium venisse fertur. Hannibal princeps in proelium ibat, ultimus conserto proelio excedebat. Roscius erat Romae frequens. Germani unis Suebis concedunt. Hannibal senex in patriam revertit, unde puer profectus est.

Regulă. 1. Aposițiunea (appositio) este un atribut substantival, care concordă în *cas* — sau și în *gen*, dacă se poate — cu substantivul, de care se ține.

2. Adeseori în l. latină aposiția sau atributul peste tot se ține numai după formă de vre-un substantiv, dar după înțeles se ține de predicat și de fapt e determi-

națiune adverbială. Astfel de atribut saŭ aposiție se numesce *atribut predicativ* saŭ *aposiție predicativă* (attributum praedicativum și appositio praedicativa). În limba română astfel de atribut se traduce cu un adverb saŭ expresiune adverbială.

Ca *atribute predicative* se folosesc mai ales :

a) *adiectivele și participiile*, care arată *voință, cunoscință, stare* (sciens, nesciens = sciind, pe neașteptate; volens, libens = de bună voie; invitus = fără-voie; coactus = de silă; occultus = pe ascuns; laetus, hilaris = bucuros, cu bucurie; sobrius = tréz; ebrius = bét; absens = în absență, nefind de față; praesens = în prezentă, fiind de față; vivus = fiind în viață, pe când trăia; mortuus = după mórte).

b) *adiectivele*, care arată *loc saŭ timp*: inferior = mai în jos; superior = mai sus; prior = mai nainté; princeps, primus = mai ântâiŭ; propior = mai aprópe; postremus, ultimus = mai pe urmă; infimus = mai de jos; medius = în mijloc.

c) *adiectivele*, care arată *număr*: unus — singur; totus = tot, peste tot; omnis = întreg; frequens = în număr mare, adeseori; creber = adeseori; rarus = arareori; assiduus = neconținut.

Ca *aposiții predicative* se folosesc mai ales cuvintele, care însemnă: *oficiu, etate saŭ stare*. D. ex. Litteras Graecas senex didici. Astfel de cuvinte sunt mai ales: praetor, consul, censor, quaestor, — senex, puer, iuvenis ș. a.

Deprinderea 23. I. *Atribut adiectival*. Porumbiŭ fricoși se tem de vulturul răpitor. Socrates în ziua din urmă a vieții a vorbit cu prietiniŭ săi despre nemurirea sufletelor. Munca și virtutea, fôrte asemenea după firea lor, nu se află totdeuna împreunate. Caesar a trimis legiunile a un-spre-zecea și a două-spre-zecea în contra dușmanilor, care încă nu aŭ trecut râul. M. Cicero înfricat de mânia cea mare și de puterea dușmanilor săi s'a depărtat din oraș.

II. *Atribut substantival*. 1. Orașul Carthaginea a fost mare și fôrte vechiŭ. În Europa sunt mulți plopî. 2. Cărțile lui Ci-

cero sunt pline de vorbe însemnate. Ordinațiunea pretorului a fost primită cu cea mai mare bucurie de provincialiști. Mărirea resbelului face sëlbatice pe mulți ómenî. 3. Casa regelui Hiero era în insula Sicilia. Locuitorii orașului asediat în urma lipsei tuturor lucrurilor aũ fost siliți a se preda dușmanilor. Soldații cereaũ dela comandant semnalul luptei. a) Nimic nu este semnul unei inimî strîmte așa, ca iubirea bogăției. A ceda împrejurărilor (tempus) s'a considerat totdeuna ca semn al înțeleptului. Datorința bărbaților viteji este de a suporta durerea cu sufletul liniștit. Înșușirea unui suflet bărbat și constant este sã nu se confunde în împrejurările grele. Este trãba vóstrã, fruntașilor, a hotãri ce este mai bun pentru noi și pentru stat. Este însușirea unui suflet nobil de a apãra pe cei sãraci. Este datorința poporului mulțumitor sã rãsplãtescã cu daruri pe cetãtenii binemeritați pentru stat. Este semn de ușurință a suporta fãrã cumpët norocul și nefericirea. 6) Este în interesul statului, ca Caesar sã fie bine. Este în interesul tãu sã fii iubit de cei buni. Ce interes avem noi, ca Antonius sã fie învins? Pentru noi toți are mult a face, dacã óre ómenii sunt fericiți ori nefericiți? Pentru Alexandru era de mare interes, ca sã învingã pe Dareus. Măgarul a rãspuns stãpãnului sãu, care-l îndemna sã fugã, când a vëzut pe dușman: „Ce mã privesce, cui îi servesc, dacã trebuie sã port desagi?” Sulla i-a zis lui Bochus: „Dacã tu vreai, ca senatul și poporul roman sã-ți fie mulțamitor, trebuie sã faci, ceea ce este mai mult în interesul acelora, decãt în interesul tãu: predã pe Jugurtha.” Pentru viața fericitã nimic nu are a face, cum trãesci, óre mãnãnci din vase de aur ori de lut. 4. Tarquinius a avut de frate pe Arnus, un tinër de fire blãndã. Titus a fost un bărbat de o dãrnicie atãt de mare, încãt nimenui nimic nu-i denega. Am vëduț în port o corabie de o mãrime neobicinuitã. 5. Aristides a fost osãndit de Athenieni la exil pe 10 ani. Se zice, cã dupã mórtea lui Romulus a fost o sedivacanță de un an. Comandantul a poruncit, ca soldații sã ducã cu sine mãnãcare pe trei zile. Flotila lui Xerxes a fost de 200 de corãbii lungi. Acest copil este de 10 ani. 6. Prietinel meu mi-a trimis un sclav de mare preț. Nimic nu este mai de valóre, decãt virtutea. Alexandru dintre toți amicii sãi mai mult a prețuit pe Hephaestio. Este de mai mare preț a lucra înțeleptesce, decãt a cugeta înțeleptesce. Pe prietinel bun sã-l

prețuiți mai mult, decât averea. Virtutea întru nimic nu prețuesce desfruiul. Epistola ta imi va fi de mare preț. După ce Alexandru a supus Thracia, a venit la el delegați cu daruri, cari mai mult erau prețuite la el. Cele cinstite trebuiesc mai mult prețuite, decât cele folositoare. Germanii cel mai mult prețuiau prietenia bărbaților viteji. Negustorii, cari vând cu un preț mai mic, decât au cumpărat, în scurt timp se vor depărta din piață. Filosoful Aristippus a răspuns unui tată, care zisese, că pentru atâta, cât a cerut el pentru instruirea fiului său, poate cumpăra un sclav: „Cumpără, atunci vei avea doi.“ 7. Munți de aur nu sunt în natură, ci numai în povești. 8. În casa lui Antonius a fost adunată o mare grămadă de aur și argint. Cicero poruncise, să se ducă la Roma o mare mulțime de bucate. Tarquinius, al 7-lea dintre regiii Romani, a învins pe Volsci. Dintre toți Romani singur împăratul Traian a fost îngropat în lăuntru orașului. Care dintre muritori s'a născut fără greșeli? Tribuniul poporului a adus lege, ca unul dintre consuli să fie ales din popor. Dintre toți Galii cei mai viteji au fost Belgii. Este constat, că dintre toți Grecii Patroclus i-a fost mai drag lui Achilles. În lupta dela Granicus au căzut cei mai viteji dintre Perși. Alexandru cel Mare a fost odată cel mai mare rege din totă lumea. 9. Aducerea aminte de resbelele trecute este plăcută. Pofta de glorie a îndemnat pe Pyrrhus, ca să le vină Tarentinilor în ajutor împotriva Romanilor. Themistocles a făcut pe Athenieni cei mai isteți în resbelul maritim. Dintre toate ființele singur omul are parte de judecată și de griu. Pythagoras a numit filosofi pe cei doritori de înțelepciune. Adeseori oamenii sunt mai poftitori de avere, decât de înțelepciune. Omul bun totdeauna își aduce aminte de binefacerile primite. 10. Nu toți oamenii sunt de mare talent. Cato în toate lucrurile a fost de o sirguintă fără păreche. Herodotus este de o elocință atât de mare, că desfătează sufletele cetitorilor. Caesar a trimis la Ariovistus pe Valerius Procillus, un tiner de o bărbăție foarte mare.

III. *Appositio*. În cărțile lui Herodotus, părintele istoriei, se află multe povești. Romani au purtat un resbel greu cu Tigranes, regele Armenilor. Athena, inventătoarea tuturor artelor, a produs mulți și distinși poeți. Mulți Athenieni au deplâns mórtea lui Socrates, cel mai înțelept bărbat. Demaratus s'a dus

la Tarquinii, un oraș al Etruriei. Din Sagunt, cel mai mare oraș al Hispaniei, a venit delegați la Roma, ca să ceară ajutorul Romanilor. Trupul lui Alexandru cel mare a fost îngropat în Alexandria, un oraș al Egiptului.

IV. *Attributum praedictivum și appositio praedictiva.* Lupul sta mai sus, cu mult mai jos sta mielul. Părinții trebuie cinstiți și în viață și după moarte. Tatăl Anchises vesel și-a ridicat ochii spre cer. Cărmaciul ședea liniștit în partea dindărăt a corăbiei. Singur înțeleptului i se întâmplă, ca să nu facă nimic fără voie, nimic cu părere de rău, nimic silit. Severus a fost ucis în Ravenna, pe când fugia. Îți va părea rău de ceea ce ai zis supărat. Cicero pe când era quaestor, a administrat Sicilia, pe când era aedilis a pîrit pe Verres, consul fiind a alungat pe Catilina din oraș. Alexandru în tinerețe a supus Asia întregă.

Cum se exprimă părțile propoziției?

Predicatul	1. Un verb în formă finită. 2. Infinitivus historicus.	
Subiectul	1. Nominativus. 2. Accusativus s. Nominativus s. Dativus cum infinitivo.	
Obiect. direct	1. Accusativus. 2. Accusativus cum infinitivo.	
Det. adv. de loc	În cătro?	I. 1) Locativus 2) Ablativus loci-ubi. 3) Dativus loci-ubi. II. Prepozițiunile: in, coram, prae, pro, sub, ad, apud, iuxta, praeter, penes, prope, propter, ante, ob, post, pone, infra, subter, supra, super, circa, circum, inter, intra, extra, per, cis, citra, trans, ultra, adversus, contra. III. Adverbe de loc la întrebarea <i>unde?</i>
	De unde?	I. 1) Ablativus separationis. 2. Ablativus loci-unde. II. Prepozițiunile: ex, e, ab și de. III. Adverbe de loc la întrebarea <i>de unde?</i>
	Unde?	I. 1) Accusativus loci-quo. 2) Dativus loci-quo. II. Prepozițiunile: in, ad, inter, intra, extra, adversus, versus, contra, sub, subter, super, supra, per, cis, citra, trans, ultra, usque, tenus. III. Adverbe de loc la întrebarea <i>în cătro?</i>
Det. adv. de timp	Când?	I. Ablativus temporis-quando. II. Prepozițiunile: in, cum, sub, ab, de, ex, intra, inter, per, ante, post, secundum, ad, circa, prope, sub. III. Adverbe de timp la întrebarea <i>când?</i>
	De când?	I. Accusativus loci-ex quo. II. Prepozițiunile: a, ex. III. Adverbe de timp la întrebarea <i>de când?</i>
	Până când?	I. 1) Accusativus temporis-quam diu. II. Prepozițiunile: ad, in, usque ad, usque in, per. III. Adverbe de timp la întrebarea <i>până când?</i>

Cum se exprimă părțile propoziției.

Împrejurări însoțitoare	Modul	I. 1) Ablativus modi. 2) Ablat. instrumenti. 3) Ablat. mensurae. 4) Ablativus pretii. II. Prepozițiunile: ad, in, per, secundum, contra, clam. III. Adverbe de mod.
	Starea	I. 1) Ablativus status. 2) Ablativus sociativus. II. Prepozițiunile: cum, sine, pro, in, sub, super, extra, inter, penes, secundum. III. —
	Condiț.	I. 1) Ablativus conditionalis. II. — III. —
Împrejurări premergătoare	Causa	I. 1) Ablativus causae. 2) Genitivus causae. II. Prepozițiunile: propter, ob, per, prae, ex și de. III. Adverbe de cauză.
	Originea	I. 1) Ablativus originis. 2) Ablativus materiae. 3) Ablativus copiae et inopiae. 4) Ablativus comparationis. 5) Ablativus limitationis. II. Prepozițiunile: ex, ab, de, pro. III. —
	Conces.	I. Ablativus concessivus. II. — III. —
Împrejurări următoare	Scopul	I. 1) Accusativus finalis. 2) Ablativus finalis. II. Prepozițiunile: ad, ob, in, pro. III. —
	Ținta	I. 1) Dativus obiectivus. 2) Dativus ethicus. II. Prepozițiunile: ad, in, adversus, contra, erga. III. —
	Urmarea	I. 1) Dativus consecutivus. 2) Dativus commodi orī incommodi. 3) Ablativus consecutivus. II. Prepozițiunile: ad, in. III. —
Atributul	I, 1) Un adiectiv. 2) Genitivus: explicativus, originis, possessivus, qualitatis, quantitatis, pretii, materiae, partitivus, subiectivus, obiectivus. — 3) Ablativus qualitatis. II. Prepozițiunile: erga, in, ad, adversus, a, de, ex.	
Aposiț.	Un substantiv.	

PARTEA A DOUA.

PROPOZIȚIUNEA COMPUSĂ.

I.

Definițiunea propozițiunei compuse.

Daedalus.

Daedalus antiquis temporibus artifex nobilissimus fuisse dicitur. Multae et praeclarae statuae ab eo factae sunt, multa templa aedificata. Propter eadem aliquam relinquere patriam coactus in Cretam navigavit, ubi apud regem Minoem per annos multos mansit. Tum vero, cum Theseum et Ariadnam consilio suo adiuvisset, una cum Icaro filio in Labyrinthum, quem ipse aedificaverat et unde Theseum liberavit, inclusus est. Sed regis potentia calliditate artificis victa est. Nam custodibus corruptis ipse cum filio e carcere evasit et alis summa arte fictis per aëra volavit. Ovidius autem narrat eum, cum in carcere illas alas fingeret, dixisse: „Omnia possideat, non possidet aëra Minos“.

Regulă. *Propozițiune compusă* numim aceea propozițiune, în care vre-o parte a propozițiunii este exprimată prin uniri sintactice.

Sub *unire sintactică* înțelegem aceea unire de vorbe, în care se cuprinde, fie expres fie subînțeles, noțiunea de subiect și predicat, care însă întrăgă formeză numai o parte din propozițiunea proprie. Unirile sintactice sunt de 2 feluri: 1. *Uniri sintactice*, care sunt introduse prin conjuncțiunii și predicatul lor stă în mod personal. Aceste unirii sintactice se numesc: *propozițiuni secundare*. Propozițiunea secundară este *subordinată* propozițiunii, din care

face parte și care în acest raport se zice *supraordinată*. Acest raport între propozițiuni se numesce: *raport de subordinațiune*. Două sau mai multe propozițiuni secundare, care determină acelaș cuvânt, se zic între sine *coordonate*; ele stau în *raport de coordinațiune*. — 2. *Uniri sintactice*, cari nu sunt introduse prin conjunțiuni și predicatul lor stă în infinitiv ori participiū, erva subiectul în Nominativ, Acusativ, Dativ ori Ablativ (Nominativ, Acusativ ori Dativ cu infinitiv, Ablativul absolut). Astfel de unire sintactică este în limba latină și *participiul relativ*, care de fapt totdeauna ține locul unei propozițiuni secundare și în limba românească se traduce de regulă prin o propozițiune secundară ori prin o expresiune adverbială. Astfel de uniri sintactice se zic: *uniri sintactice proprii*.

II.

Proposițiunile secundare și folosirea modurilor.

Amasis et Polycrates.

Constat Polycratem, regem insulae Sami, cum Amasi, Aegypti rege, hospitium habuisse. Brevi tempore Polycratis potentia ita aucta est, ut per totam Graeciam celebraretur. Quocunque duces eius cum classibus proficiscebantur, ut finitimis populis bellum inferrent, omnia iis feliciter succedebant.

Amasis, cum ei nuntiatum esset Polycratem ingenti felicitate uti, haec ad eum scripsit: „Amasis Polycrati salutem dicit. Iucundum quidem est audire amicum felicem esse. Licet enim homini beato esse. Sed, cum gauderem te beatum scire, tamen nimia tua felicitas mihi non placet. Equidem mihi cupio, ut ea, quae suscipiam, partim prospere partim male succedant. Nec dii quidem omnino sunt felices, nedum homines sine malis vivere possint. Multos enim homines novi, qui, postquam omnes res bene gesserunt, postremo miserrime interierunt. Tu igitur, si consilium meum sequaris, eam rem, cuius iacturam gravissime ferres, abiicias, ne amplius inter homines appareat. Si hoc feceris, idem iterum ac saepius fac, ut hoc modo nimiae tuae felicitati ipse obnitaris. Ut sementem feceris, ita metes.“

Hac epistula lecta Polycrates, quia intellexit Amasim bonum sibi consilium dedisse, aureum anulum,

quem omnium suarum rerum pretiosissimum arbitratur, in mare abiectis dicitur. Evenit, ut quinque vel sex diebus post piscator quidam magnum pulchrumque piscem caperet, quem, cum Polycrati dono dare vellet, in domum regiam portavit. Polycrates imperavit, ut piscator coram se veniret. Tum rex piscatorem interrogavit, quid sibi ferret. Ille autem respondit: „Hunc piscem, quem hodie cepi, in forum ferre nolui, etsi manu mea victum quaero, sed tibi dono.“ Polycrates gratias egit piscatori. Regis autem ministri piscem secantes in ventre eius Polycratis anulum invenerunt. Quod Polycrates ad Amasim regem perscripsit.

Polycratis epistula lecta Amasis intellexit impediri non posse, quominus hospes interiret. Factum est, quod Amasis timuerat; nam paulo post Polycrates Persae cuiusdam perfidia deceptus cruci affixus est.

Regulă. 9) *Felurile propozițiilor secundare.* Propozițiunea secundară ia locul unei părți de propozițiunii. Prin urmare propozițiunile secundare sunt de atâtea feluri, câte părți de propozițiune avem, afară de predicat, de orice predicatul nu pöte fi exprimat decât numai prin un verb. Propozițiunile secundare sunt deci următoarele:

I. *Propozițiunii secundare subiective*, care exprimă subiectul unei propozițiunii. Acest fel de propozițiunii secundare în limba latină se exprimă prin unirile sintactice proprii: *Nominativ cu infinitiv, Accusativ cu infinitiv* ori *Dativ cu infinitiv*. *Ex.*: Polycrates aureum anulum in mare abiectis dicitur. Constat Polycratem cum Amasi hospitium habuisse. Licet homini beato esse.

Trebue totuș să observăm, că după predicatele: *fit, factum est, evenit, accidit* ș. a. = *se întâmplă* ori *s'a întâmplat* subiectul și în limba latină este o propozițiune secundară introdusă prin conjuncțiunea: *ut*; predicatul acestei propozițiunii secundare subiective în limba la-

tină se pune totdeauna în modul conjunctiv. *Ex.* Evenit, ut quinque vel sex diebus post piscator quidam magnum pulchrumque piscem caperet. (Latinul consideră acest fel de propozițiunii secundare ca propozițiunii consecutive, nu subiective).

II. *Propozițiunii secundare obiective*, care exprimă obiectul direct al vre-unui verb din propozițiunea supra-ordinată. Dar și aceste propozițiunii secundare în limba latină se exprimă prin unirea sintactică proprie: *Acusativ cu infinitiv*. *Ex.* Iucundum est audire amicum felicem esse. Polycrates intellexit Amasim bonum sibi consilium dedisse.

Trebue însă să observăm, că dacă obiectul direct al unui verb este exprimat prin o propozițiune întrebătoare, atunci această propozițiune secundară obiectivă nu se pune în Acusativ cu infinitiv, ci se introduce prin vre-o conjuncțiune ori un pronume întrebător, era predicatul ei se pune totdeauna în conjunctiv. Acest fel de propozițiune secundară obiectivă se numește: *întrebare indirectă (interrogatio obliqua)*. *Ex.* Rex piscatorem interrogavit, quid sibi ferret.

Adeseori ni se pare, că unele propozițiunii secundare latinesci introduse cu conjuncțiunea „*ut*” sunt propozițiunii obiective. Dar astfel de propozițiunii numai la aparență sunt obiective, ci de fapt ele sunt *optative, provocătoare* ori *de scop*. *Ex.* Equidem mihi cupio, ut ea, quae suscipio, partim prospere partim male succedant.

III. *Propozițiunii secundare determinative*. Aceste erauși sunt: 1) *de timp*. *Ex.* Multos homines novi, qui, postquam omnes res bene gesserunt, postremo miserrime interiorunt. — Amasis, cum ei nuntiatum esset Polycratem ingenti felicitate uti, haec ad eum scripsit.

2) *de loc*. *Ex.* Quocumque duces eius cum classibus proficiscebantur, omnia iis feliciter succedebant.

3) *de alte împrejurări*. Aceste erauși pot să fie:

α) *însotitoare*. Propozițiunile determinative însotitoare sunt: *comparative, condiționale și adversative*. *Ex.*: Ut se mentem feceris, ita metes. Si hoc feceris, idem iterum ac saepius fac, ut hoc modo nimiae tuae felicitati obni-

taris. Nec dii quidem omnino sunt felices, *nedum homines sine malis vivere possint.*

6) *premergătoare*. Proposițiunile determinative premergătoare sunt: *de causă, de origine și concesive*. *Ex.*: Hac epistula lecta Polycrates, *quia intellexit Amasim bonum sibi consilium dedisse*, aureum anulum in mare abiecisse dicitur. Polycratis epistula lecta Amasis intellexit impediri non posse, *quominus hospes interiret*. Hunc piscem, quem hodie cepi, in forum ferre nolui, *etsi manu mea victum quaero*.

c) *următoare*. Proposițiunile determinative următoare sunt: *finale* (de scop), *consecutive* (de urmare), *optative* ori *provocătoare*. *Ex.*: Quocunque duces eius cum classibus proficiscebantur, *ut finitimis populis bellum inferrent*, omnia iis feliciter succedebant. Tu igitur consilium meum secutus eam rem, cuius iacturam gravissime ferres, abiice, *ne amplius inter homines appareat*. — Brevi tempore Polycratis potentia ita aucta est, *ut per totam Graeciam celebraretur*. — Ecquidem mihi cupio, *ut ea, quae suscipio, partim prospere, partim male succedant*. — Polycrates imperavit, *ut piscator coram se veniret*.

IV. *Proposițiunii secundare atributive*. *Ex.*: Multos homines novi, *qui*, postquam omnes res bene gesserunt, *postremo miserrime interierunt*. Tu igitur eam rem, *cuius iacturam gravissime ferres*, abiice. Polycrates aureum anulum, *quem omnium suarum rerum pretiosissimum arbitrabatur*, in mare abiecisse dicitur.

8) *Folosirea modurilor în proposițiunile secundare*. Piesa de cetire de mai sus dovedesce, că modurile în proposițiunile secundare în genere se folosesc tot așa, ca și în proposițiunile principale. Adecă *modul indicativ* îl folosim atunci, dacă voim să indicăm lucrarea din proposițiunea secundară ca ceva *hotărît*, care fără nici o îndoială se întâmplă ori nu se întâmplă, era *modul conjunctiv* îl întrebuițăm atunci, când voim să exprimăm, că lucrarea din proposițiunea secundară este numai *posibilă* (coniunctivus-potentialis), ori *dubiosă* (coniunctivus dubitativus), ori *poruncită, provocătoare* (coniunctivus adhortativus), ori că cele cuprinse în proposițiunea secun-

dară sunt cuvintele *altuia*, *păreră altuia* (coniunctivus obliquus).

Folosirea modului deci atârnă dela aceea, că în *ce chip* înțelege Latinul acțiunea din propozițiunea secundară. În privința acésta însă este ici-colea deosebire între limba latină și cea română. Unele propozițiuni secundare Latinul le înțelege într'un chip, Românul în alt chip. De aici urmăză, că în limba latină modurile nu se folosesc în totdeauna tocmai așa, ca în limba română. Afară de aceea conjunctivului latin în limba română îi corăspund 2 moduri: conjunctivul și optativul.

Pe basa piesei de cetire „*Amasis et Polycrates*“ și din înțelesul arătat al modurilor observăm în *deosebi* următoarele:

1. Propozițiunile secundare determinative *de loc*, *de timp* și cele *comparative* conțin de regulă o indicare hotărîtă și neîndoișă, un fapt real. Pentru aceea în aceste propozițiuni secundare se întrebuintăză *modul indicativ*. *Ex.*: Quocunque ducēs eius cum classibus proficiscēbantur, ut finitimis populis bellum inferrent, omnia iis feliciter succedebant. — Multos homines novi, qui, postquam omnēs res bene gesserunt, postremo miserrime interierunt. — Ut sementem feceris, ita metes.

Se înțelege, că și în propozițiunile acestea secundare va fi *modul conjunctiv*, dacă lucrarea exprimată prin predicatul lor e înfățișată numai ca *posibilă*, *dubișă*, *poruncitoare*, ori ca *păreră altuia*.

Trebuie însă să observăm, că în propozițiunile secundare *de timp* în limba latină adeseori aflăm conjunctivul, chiar și dacă predicatul acelei propozițiuni indică o acțiune hotărîtă și reală. Cel puțin Românul așa înțelege astfel de propozițiuni și pentru aceea pune în ele totdeauna modul indicativ. Dacă vom observa însă bine, vom vedé, că Latinul în astfel de propozițiuni de timp află totodată și *indemnul* pentru lucrarea din propozițiunea principală și pentru aceea folosește în ele modul conjunctiv. În cazul acesta în latinesce se întrebuintăză de regulă conjuncțiunea „*cum*“. *Ex.*: Amasis, cum ei nuntiatum esset Polycratem ingenti felicitate uti, haec ad

eum scripsit. (*Amasis, după ce i se vestise, că Polycrates se bucură de un noroc foarte mare, i-a scris următoarele.* Propozițiunea secundară „după ce i-se vestise, că Polycrates se bucură de un noroc foarte mare“ arată timpul, dar' conține totodată și ceea ce l'a îndemnat pe Amasis să-î scrie lui Polycrates).

2. În propozițiunile secundare *adversative, finale, consecutive, optative* și *provocătoare* Latinul folosește totdeauna **modul conjunctiv**. În cele *adversative, finale* și *consecutive* se pune modul conjunctiv pentru aceea, fiind că aceste propozițiuni Latinul le gândește într'o legătură atât de strînsă cu propozițiunea supraordinată, încât acțiunea lor fără cea din propozițiunea principală nu are absolut nici o valoare sintactică. Conjunctivul arată tocmai această absolută dependență. În propos. *optative* și *provocătoare* aflăm *coniunctivus optativus* și *adhortativus*. Tot modul conjunctiv ori optativul îl folosim în propozițiunile acestea și în limba românească afară de *propozițiunile consecutive*, în care Românul de regulă folosește modul indicativ. *Ex.*: *Nec dii quidem omnino sunt felices, nedum homines sine malis vivere possint.* — *Quocumque ducet eius cum classibus proficiscebantur, ut finitimis popullis bellum inferrent, omnia iis feliciter succedebant. Si hoc feceris, idem iterum ac saepius fac, ut hoc modo nimiae tuae felicitati ipse obnitaris.* — *Equidem mihi cupio, ut ea, quae suscipiam, partim prospere partim male succedant.* — *Polycrates imperavit, ut piscator coram se veniret.* — *Brevi tempore Polycratis potentia ita aucta est, ut per totam Gracciam celebraretur.*

3. În propozițiunile secundare *condiționale* și *concessive* Latinul folosește **când modul indicativ, când modul conjunctiv**, după cum adecă predicatul din acestea propozițiuni indică o lucrare hotărîtă, reală, ori numai o lucrare presupusă, dorită, dubioasă. Românul în propozițiunile acestea folosește modurile întocmai ca și Latinul cu observarea — bine înțeles — că în locul conjunctivului latin Românul poate folosi și optativul. *Ex.*: *Tu igitur, si consilium meum sequaris* (nu sunt sigur că-l vei urma), *eam rem, cuius iacturam gravissime ferres, abicias. Si hoc feceris* (cred că o vei face), *idem*

iterum ac saepius fac, ut hoc modo nimiae tuae felicitati ipse obnitaris. — Sed, *cum gauderem te beatum scire* (nu sciu însă dacă mă pot bucura), tamen nimia tua felicitas mihi non placet. Hunc piscem, quem hodie cepi, in forum ferre nolui, sed tibi dono, *etsi manu mea victum quacro*.

4. În propozițiunile *causale* Latinul asemenea folosește *când indicativul, când conjunctivul*, după cum adecă cauza este ceva hotărît, vre-un fapt real, orî numai gândită, presupusă, orî părerea altuia. În l. românescă modurile se folosesc la propozițiunile causale de regulă tot așa, ca și în l. latină. *Ex.*: Hac epistula lecta Polycrates, *quia intellexit Amasim bonum sibi consilium dedisse*, aureum anulum in mare abiecisse dicitur.

Trebue însă să observăm, că în propozițiunile secundare *causale*, întocmai ca și în cele de timp, în limba latină adeseori aflăm conjunctivul, chiar și dacă predicatul acelei propozițiuni indică o acțiune hotărîtă și reală. Latinul adecă și în aceste propozițiuni vrea să zică, că cele cuprinse în cauză aŭ servit ca *indemn* (con. adhortativus) pentru acțiunea din propozițiunea supraordinată. În cazul acesta însă Românul folosește numai modul *indicativ*. *Ex.*: Evenit, ut quinque vel sex diebus post piscator quidam magnum pulchrumque piscem caperet, quem, *cum Polycrati dono dare vellet*, in domum regiam portavit. — Trebuie să observăm, că în astfel de cazuri Latinul folosește de regulă conjuncțiunea „*cum*“.

5. În propozițiunile secundare *atributive* stă de regulă *indicativul; conjunctivul* se folosește numai atunci, dacă voim să zicem, că lucrarea din propozițiunea secundară e numai *posibilă*, orî *condiționată* de altă lucrare, orî *dorită*, orî că ea exprimă *scopul* vre-unei alte lucrări ș. a. D. ex. Multos enim homines novi, *qui*, postquam omnes res bene gesserunt, *postremo miserrime interierunt*. Hunc piscem, *quem hodie cepi*, in forum ferre nolui, sed tibi dono. Equidem mihi cupio, ut ea, *quae suscipiam* (ce aș întreprinde), partim prospere, partim male succedant. Tu igitur eam rem, *cuius iacturam gravissime ferres* (dacă ai perde-o), abiicias.

III.

Folosirea timpurilor în propozițiunile secundare.

(Consecutio temporum).

De Solone et Croeso.

Solo Atheniensis, vir sapientissimus, optimas leges Atheniensibus dedit. Postquam hoc fecit, experiri volebat, quomodo Athenienses legibus suis usuri essent. Itaque decem annos peregrinatus est, ne illas leges mutare cogeretur. Nam Atheniensibus ipsis non licebat leges ab illo datas mutare, cum iuravissent se decem annos legibus eius usuros esse. Solo autem sperabat Athenienses illo temporis spatio bonitatem legum ita intellecturos esse, ut de iis nihil mutare cuperent. Solo ob eam causam consilio peregrinandi capto multas terras urbesque vidit et mores institutaque multorum populorum cognovit.

Solo, cum Sardes ad Croesum, opulentissimum illum Lydiae regem venisset, hospitio ab eo exceptus est. Tertio aut quarto die, postquam Solo advenerat, Croesus cupidus sciendi, quid Solo de eius felicitate dicturus sit, hospitem a ministris circumduci eique omnes opes regis ostendi iubet. Quas cum Solo spectasset et magna admiratione affectus contemplatus esset, rursus ad regem se contulit, qui cum eo colloqui cupiebat. Tum Croesus: „Hospes Atheniensis“ — inquit — „te virum sapientem esse et multas terras

vidisse dicunt; dic mihi, quem videris omnium hominum felicissimum.“ Croesus autem opinabatur se ipsum omnium hominum felicissimum esse. At Solo nulla usus adulatione: „Felicissimum“ — inquit — „vidi Tellum Atheniensem.“ Hoc responsum miratus Croesus eum interrogat, cur Tellum felicissimum fuisse existimet. „Tellus“ — inquit Solo — „cui satis magnae opes erant, ut commode vivere potuerit, florente civitate filios habebat bonos honestosque. Idem splendidissime vita decessit; nam in proelio fortiter pugnans, postquam hostes in fugam vertit, cecidit et eodem loco, quo cecidit, ab Atheniensibus honorificentissime sepultus est.“

Quae cum Solo dixisset, rursus eum Croesus interrogavit, quem praeter Tellum vidisset felicissimum sperans se certe secundum fore. At Solo: „Cleobim“ — inquit — „et Bitonem, Argivos, quibus et victus facilis et tantae corporis vires erant, ut uterque praemia certaminum ferret. De iisdem etiam haec prodita memoriae sunt. Die festo Iunonis matrem eorum curru ad templum vehi ius erat. Cum autem boves morarentur, iuvenes ipsi ad iugum accesserunt et currum quadraginta quinque stadia ad templum vexerunt. Ita sacerdos in templum vecta est. Qua pietate iuvenes omnium, qui aderant, oculos in se converterunt. Cum autem Argivi, qui aderant, vires iuvenum laudassent, mulieres matrem praedicassent, quod tam pios filios haberet, mater et facto filiorum et sermone hominum laeta, a dea precata esse dicitur, ut Cleobi et Bitoni filiis praemium daret pro pietate, quod maximum homini dari posset a dea. Iuvenes, qui, postquam cum matre epulati sunt, in templo somno se dederunt, mane inventi sunt mortui. Qua re dea docuit, melius esse

hominibus mori, quam vivere. Argivi autem statuas eorum, cum optimi iuvenes fuissent, Dēlphis constituerunt.“

Cum Solo Cleobi et Bitoni secundum felicitatis locum tribuisset, Croesus iratus exclamavit: „Hospes Atheniensis, meane felicitas tam parva tibi videtur esse, ut privatos homines mihi praeponas?“ Tum Solo: „O rex“ — inquit — „nunc quidem dives et rex es multarum gentium, sed felicem te non praedicabo, nisi audiverim, te bonum vitae finem habuisse. Nam multi homines iucunde quidem vivunt, sed non feliciter vita decedunt; is autem solus felix praedicari potest, cui utrumque obtigit. Ita nemo mortalium ante mortem beatus est.“ His verbis Solo iram regis ita concitavit, ut neque donum ei daret, neque benigne eum dimitteret, eum stultum hominem esse iudicans, qui praesentia bona pro nihilo putaret et neminem ante mortem beatum esse iudicaret. Stulte tamen Croesus Solonem odit, cum ita de felicitate hominum iudicaverit, nam ipsa Croesi fortuna sapientiam Solonis monstravit.

Consecutio temporum. 1. În piesa de cetire „De Solone et Croeso“ vedem, că în *proposițiunile secundare indicative* timpurile se folosesc în acelaș înțeles și după aceleași reguli, ca și în *proposițiunile principale*. În astfel de casuri nici nu este mare deosebire între limba latină și cea română. *Ex.: Postquam hoc fecit*, experiri volebat, quo modo Athenienses his legibus usuri essent. Tertio aut quarto die, *postquam Solo advenerat*, Croesus hospitem a ministris circumduci eique omnes opes regis ostendi iubet. Quas cum Solo spectasset et magna admiratione affectus contemplatus esset, rursus ad regem se contulit, *qui cum eo colloqui cupiebat*. Qua pietate iuvenes omnium, *qui aderant*, oculos in se converterunt. Felicem te non predicabo, *priusquam audivero*, te

bonum vitae finem habuisse. Is autem solus felix praedicari pōtest, cui utrumque obtigit.

2. În *propozițiunile secundare conjunctive* latine timpurile se folosesc fōrte deosebit de limba românească.

I. Înainte de tōte observăm, că timpurile conjunctive din propozițiunile subordonate latine nu arată timpul adevărat al lucrării din acele propozițiuni, ci *raportul de timp* dintre lucrarea din propozițiunea subordonată și lucrarea din propozițiunea supraordinată.

Acest raport este de 3 feluri: *coincidentă*, *precedență* și *succedență*. *Coincidentă*, când lucrarea din propozițiunea subordonată se întâmplă deodată sau este gândită ca fiind *deodată* cu lucrarea din propozițiunea supraordinată, — *precedență*, când lucrarea din propozițiunea subordonată se întâmplă *înaintea* lucrării din propozițiunea supraordinată, — *succedență*, când lucrarea din propozițiunea subordonată se întâmplă *după* lucrarea din propozițiunea supraordinată.

II. Cu privire la chipul, cum se exprimă aceste raporturi în propozițiunile secundare, observăm următoarele:

1. Cele 3 raporturi de timp se exprimă *într'un fel*, dacă în propozițiunea principală sunt timpuri referitoare la prezente și la viitor, și *în alt fel*, dacă în propozițiunea principală sunt timpuri referitoare la trecut. Timpuri referitoare la prezente și la viitor sunt: *praesens imperfectum*, *praesens perfectum logicum*, *futurum imperfectum*, *futurum perfectum* și *imperativul*. Timpurile referitoare la trecut sunt: *praesens imperfectum historicum*, *praesens perfectum historicum*, *praeteritum imperfectum*, *praeteritum perfectum*, *infinitivus historicus*.

2. a) Față de timpurile referitoare *la prezente și la viitor* din propozițiunea supraordinată, în propozițiunea subordonată se exprimă:

coincidenta prin *praesens imperfectum conjunctivi*.

precedența prin *praesens perfectum conjunctivi*.

succedența prin *praesens imperfectum conjunctivi* din conjugarea perifrastică (-urus, a, um, sim -ndus, a, um, sim).

6) Față de timpurile referitoare *la trecut* din propozițiunea supraordinată, în propozițiunea subordonată se exprimă:

coincidentă prin praeteritum imperfectum coniunctivi.

precedentă prin praeteritum perfectum coniunctivi.

succedentă prin praeteritum imperfectum coniunctivi din conjugarea perifrastică (-urus, a, um essem; -ndus, a, um essem).

Exemple din piesa de cetire:

α) Față de timpurile referitoare *la prezente* ori viitor:

coincidentă: Croesus eum *interrogat*, cur Tellum felicissimum esse *existemet*. (Croesus îl întreabă, pentru ce ține pe Tellus de cel mai fericit).

precedentă: Dic mihi, quem *videris* omnium hominum felicissimum. (Spune-mi, pe care l'ai văzut mai fericit dintre toți oamenii).

Stulte tamen Croesus Solonem *odit*, cum ita de felicitate hominum *iudicaverit*. (Croesus totuș din prostie a urit pe Solo, pentru că astfel a judecat despre fericirea oamenilor).

Felicem te non *praedicabo*, nisi *audiverim* te bonum vitae finem habuisse. (Nu te voi ține fericit, numai dacă voi fi auzit, că ai avut sfârșit bun vieții tale).

succedentă: Croesus cupidus sciendi, quid Solo de eius felicitate *dicturus sit*, hospitem a ministris circumduci eique omnes opes regis ostendi *iubet*.

Deci în genere:

interrogo	}	quid dicat (coincidentă).
interrogavi (logicum)		quid dixerit (precedentă).
interrogabo	}	(orî dicendum sit) (succedentă).
interrogavero		
interroga (imp.)		

6) Față de timpurile referitoare *la trecut*:

coincidentă: Itaque decem annos *peregrinatus est*, ne illas leges mutare *cogeretur*. (Astfel a călătorit prin străinătate 10 ani de zile, ca să nu fie silit a schimba legile acelea).

Solo autem sperabat Athenienses illo temporis spatio bonitatem legum ita intellecturos esse, ut de iis nihil mutare cuperent.

Cum autem boves morarentur, iuvenes ipsi ad iugum accesserunt. (De órece boiî întârziaû, înşişi tinerii s'aû prins la jug.).

precedență: Atheniensibus ipsis non licebat leges ab illo datas mutare, cum iuravissent se decem annos legibus eius usuros esse.

Solo, cum Sardes ad Croesum, opulentissimum illum Lydiae regem venisset, hospitio ab eo exceptus est.

succedență: Postquam hoc fecit, experiri volebat, quomodo Athenienses legibus suis usuri essent.

Deci în genere:

interrogabam	}	quid diceret (coincidență).	}	(succedență).
interrogaveram		quid dixisset (precedență).		
interrogavi (hist.)		quid dicturus esset		
interrogo (hist.)		(dicendum esset)		
interrogare (hist.)				

Tóte acestea pe seurt le-am puté cuprinde în următórea *regulă generală*: *Coincidența* în propozițiunea secundară se exprimă prin starea durativă a timpului din propozițiunea principală, *precedența* se exprimă în propozițiunea secundară prin starea isprăvită a timpului din propozițiunea principală, *eră succedența* se exprimă în propozițiunea secundară prin presintele conjunctiv perifrastic față de timpurile referitóre la presinte și viitor, și prin imperfectul conjunctiv perifrastic față de timpurile referitóre la trecut din propozițiunea principală.

Acéstă regulă se numesce *regula urmării timpurilor* (consecutio temporum).

Observări: 1. Timpurile *infinitivului* și ale *participiului* încă arată raportul de timp. Anume *presintele* arată coincidență, *perfectul* arată precedență și *viitoriul* arată succedență. *Ec.*: Hospes Atheniensis, te virum sapientem esse et multas terras vidisse dicunt. Croesus opinabatur se ipsum omnium hominum felicissimum esse. Mater a dea precata esse dicitur. Felicem te non praedicabo, nisi audiverim, te bonum vitae finem habuisse. Atheniensibus ipsi non licebat leges ab illo datas mutare, cum iuravissent se decem annos legibus eius usuros esse. Solo autem sperabat Athe-

nienses illo temporis spatio bonitatem legum ita *intellecturos esse*, ut de iis nihil mutare cuperent. — Tellus *florente civitate* filios *habebat* bonos honestosque. In proelio fortiter *pugnans cecidit*. Solo *consilio* peregrinandi *capto* multas terras urbesque vidit. Hoc responsum *miratus* Croesus eum interrogat.

2. Dacă o propozițiune secundară conjunctivă ar determina mai de aproape vre-un verb în infinitiv ori participiu ori gerundiu, atunci verbul propozițiunii secundare nu atârână dela acest infinitiv ori participiu, ci dela predicatul personal al propozițiunii, de care se ține. *Ex.*: Solo autem *sperabat* Athenienses illo temporis spatio bonitatem legum ita *intellecturos esse*, ut de iis nihil mutare *cuperent*. Croesus cupidus *sciendi*, quid Solo de eius felicitate *dicturus sit*, hospitem a ministris circumduci eique omnes opes regis ostendi *iubet*.

3. *Urmarca și scopul* se consideră totdeauna coincidente cu lucrarea dela care atârână; pentru aceea propozițiunile *finale și consecutive* stău de regulă în raport de coincidență cu propozițiunea supraordinată. La propozițiunile consecutive însă trebuie să observăm, că în ele timpul adeseori se folosește independent de propozițiunea subordinată, adecă tocmai așa, ca și în propozițiunile principale. *Ex.*: Decem annos peregrinatus est, ne illas leges mutare cogeretur. Hospes Atheniensis, meane felicitas tam parva tibi *videtur esse*, ut privatos homines mihi praeponas? His verbis Solo iram regis *ita* concitavit, ut neque donum ei daret, neque benigne eum dimitteret. *Dar*: Tellus, cui satis magnae opes *erant*, ut commode vivere *potuerit*, florente civitate filios habebat bonos honestosque.

4. În limba română încă există între propozițiunii raportul de coincidență, precedentă și succedentă. În românesce coincidența se exprimă prin presinte, precedentă prin perfect și succedentă prin viitor. În unele propozițiunii însă Românul nu are în vedere aceste raporturi, pe când Latinul le are. În astfel de propozițiunii deci timpurile în românesce se vor folosi independent, în latinesce însă ele se vor folosi conform cu regula urmării timpurilor. Astfel de propozițiunii sunt mai ales cele *causale și consecutive*. *Ex.*: Postquam hoc fecit, experiri volebat, quomodo Athenienses legibus suis usuri essent. In proelio fortiter pugnans, postquam hostes in fugam vertit, cecidit et eodem loco, quo cecidit, ab Atheniensibus sepultus est. Itaque decem annos peregrinatus est, ne illas leges mutare cogeretur. *Dar*: Solo autem *sperabat* Athenienses illo temporis spatio bonitatem legum ita *intellecturos esse*, ut de iis nihil mutare cuperent (că nu *vor dori* a schimba nimic din ele). Cum autem boves morarentur (de órece boii întârziau), iuvenes ipsi ad iugum accesserunt.

Deprinderea 24.

Theseus.

Cu puțină ani înaintea sosirii lui Theseus Athenienii purtaseră rebel cu Minos, regele Cretei. După aceea însă învinși de Minos făcuseră pace cu aceea condițiune, ca în fiecare an să trimită pe insula Creta câte șapte tineri și șapte feciøre. Pe aceștia Minos îi închidea în Labyrinth, pe care un artist foarte vestit îl făcuse astfel, încât nimeni dintre aceia, cari intraseră, nu putea afla eșirea. Theseus, după ce a auzit, ce mare nefericire apasă asupra statului Athenienilor, a hotărît să plece el însuși pe insulă cu tinerii și cu feciørele. După ce corabia a sosit la Creta, Ariadne, fiica lui Minos, a învățat pe Theseus, în ce chip ar pute scăpa din Labyrinth. Theseus, după ce a ucis pe Minotaurul, un monstru ce se nutria cu trupuri omenesci, a dus pe Ariadne cu sine. După ce însă a lăsat'o, pe când dormia în insula Naxos, zeul Liber a luat'o de soție.

+

Codrus.

Între Athenieni și Dori erau dușmăni vechi. Ca să-și răsbune pentru nedreptățile suferite dela Athenieni, Dori au hotărît să ducă rebel împotriva Athenienilor și au întrebat oracolul despre rezultatul rebelului. Li s'a răspuns, că Dori vor fi învingători, dacă nu vor ucide pe regele Athenienilor. După ce dar' au plecat la rebel, li s'a poruncit soldaților, ca să prindă de viș pe regele. Regele Athenienilor pe acel timp era Codrus. Acesta, după ce a cunoscut planul dușmanilor, a desbrăcat haina regescă și a năvălit în tabăra dușmanilor. Acolo, deorece rănise pe unul dintre soldați, a fost ucis de soldatul rănit. Dori, după ce au recunoscut trupul regelui, s'au depărtat fără luptă. Astfel Athenienii au scăpat de rebel prin virtutea regelui, care a murit pentru patrie.

Calul troian.

Grecii, după ce deja asediaseră Troia în decurs de zece ani fără rezultat, au hotărît să se folosescă de înșelăciune. Simulând decî fuga s'au retras pe insula Tenedos, după ce făcuseră un cal de lemn de o mărime de admirat, în care s'au ascuns bărbații cei mai viteji. Troianii vedînd calul, l'au tras cu mare bucurie în cetate, unde era biserica Minervei.

Nóptea însă, pe când Troianii durmiau oboșiți de joc și de vin, Grecii au eșit din cal; după ce au ucis pe păzitorii porților, le-au deschis pe acestea și au ocupat Troia.

Despre Arminius.

1.

Carthagenenii, poporul cel mai puternic al Africeii, au fost învinși de Romani și orașul lor a fost dărâmat. Gallia, Hispania și alte țări supuse prin arme ascultați de poruncile Romanilor. Nimeni nu cuteza a se opune imperiului Romanilor afară de Germani. Germania în timpurile cele vechi nu oferia aceeași prilej, pe care o oferă acum. Acum totă Germania este bine cultivată, are orașe mari, sate multe, edificii mărețe și vestite opere d'ale artiștilor. Odinioară Germania cu pădurile și mocirlele sale imense era îngrozitoare și neumblată. Strămoșii Germanilor locuiați în colibă. De aici umblau încoci și încolo prin munți și prin păduri la vânat, îmbrăcați în pieile fiarelor ucise. Mai vârtos se desfătau în resbel și, deorece erau foarte viteji, de cele mai multe ori se depărtau învingători din luptă.

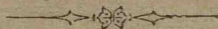
2.

După ce Romanii au supus Gallia, Germanii au devenit vecini cu imperiul Roman. Astfel Romanii credeau, că trebuie să fie supuși și Germanii. De orece însă au înțeles, că Germanii nu pot fi învinși prin forță și prin arme, au hotărât a se folosi de înșelăciune. Așa dară au corupt pe mulți fruntași ai Germanilor cu bani sperând, că astfel Germanii se vor supune stăpânirii Romanilor. Pe vremea când s'a întâmplat acesta, împăratul Romanilor era Augustus. Acesta a trimis în Germania pe Varus cu armată. După ce Varus a venit în Germania, a tractat foarte rău pe Germani, căci mai întâiu a aruncat asupra lor dări mari, cu toate că ei nu posedau nici aur nici argint, după aceea au poruncit, ca Germanii să asculte de legile Romanilor, în sfârșit la judecâți se folosia de limba latină, pe care strămoșii Germanilor abia o scia.

3.

În acel timp Arminius, principele Cherusilor, a scăpat pe Germani din sclăvia Romanilor. Căci acesta, deși a fost crescut la Roma și a fost investit cu dreptul de cetățen roman, totuș

iși iubia patria mai mult, decât onorurile date lui de Romani. Astfel Arminius i-a vestit lui Varus, că în partea dinlăuntru a Germaniei s'a făcut o răscolă și l'a îndemnat, ca să vină acolo cu armata. Varus a crezut, că Arminius a vorbit adevărul, dar' Arminius a înșelat pe dușman sperând, că astfel îl va pute învinge mai ușor și că întreaga armată a Romanilor va peri. Varus a și sosit în pădurea Teutoburgică. Atunci deodată Arminius a dat năvală asupra Romanilor. Cei mai mulți dintre Romani au căzut în luptă; alții, cari fugiseră, și-au pierdut viața în mocirle sau fugind au fost uciși de Germani; ceilalți au fost prinși. Se zice, că împăratul Augustus, după ce a auzit, că armata sa a fost învinsă și nimicită, cuprins de cea mai mare durere adeseori striga: „Vare, Vare, dă-mi înderēt legiunile mele.“

IV.

Propozițiunile secundare cu con- juncțiunile lor.

A) Locul.

Propozițiuni secundare de loc.

Exemple. Multi ubivis malunt esse, quam ibi, *ubi sunt*. *Qua terra* patet, fera regnat Erinnyis. Dux legatos in fines suos, *unde erant profecti*, reverti iussit. *Quocumque oculos tuos convertis*, divinae providentiae vestigia vides.

Regulă. 1. *Propozițiunile secundare de loc*, întocmai ca determinațiunile adverbiale de loc, răspund la întrebările: *unde?* *pe unde?* (stare în loc), *de unde?* (punctul de plecare) și *unde? încăt?* (punctul final).

2. *Conjuncțiunile* propozițiunilor secundare de loc sunt:

ubi = unde.

ubicumque |
ubiubi | = ori unde.

qua = pe unde.

quacumque = ori pe unde.

unde = de unde.

undecumque = ori de unde.

quo = unde, încăt.

quocumque |
quoquo | = ori încăt, ori unde.

În propozițiunile supraordinate aflăm de regulă ad-
verbele: *ibi* = acolo; *istic* = acolo; *ca* = pe acolo; *inde*
= de acolo; *eo* = acolo, într'acolo etc.

3. *Modul* propozițiunilor secundare de loc este *indicativul*. *Conjunctivul* îl aflăm numai atunci, dacă îl cere *înțelesul* propozițiunii (coniunctivus obliquus, potentialis, conditionalis, finalis).

B) Timpul.

Propozițiunii secundare de timp.

Exemple. I. Când? *Coincidentă*: Quando aliquod officium existit amici in periculis aut adeundis aut communicandis, quis est, qui id non maximis efferat laudibus? — Qui non propulsat iniuriam a suis, *cum* potest, iniuste facit (*cum* temporale). — Vix ea fatus eram, gemitu *cum* talia reddit: „Venit summa dies.“ (*cum* additivum). — *Cum* caelum contemplamur, dei magnitudinem admiramur (*cum* iterativum). — Fraus fidem in parvis sibi praestruit, ut, *cum* operae pretium sit (*cum* temp. cu conjunctiv), *cum* mercede magna fallat. — *Precedentă*: Hamilcar, *postquam* in Hispaniam venit, magnas res secunda gessit fortuna. — *Ut primum* nuntiatum est Veios captos esse, Romae immensum gaudium fuit. — M. Curius Dentatus, *cum* de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphasset, extremum tempus aetatis in vita rustica consumpsit. — *Succedentă*: *Antequam* (s. *priusquam*) pro Murena dicere instituo, pauca supra repetam. — Caesari non credebam, *priusquam* convenissem et collocutus essem. II. De când? *Coincidentă*: ^{cu desăvârșire mi se vedea} Plane *posteaquam* (postquam, postquam ut, ex quo, cum, ut) in Formiano sum. III. Până când? *Coincidentă*: *Donec* eris felix, multos numerabis amicos. — De comitiis, *dum* rediit Marcellus, silentium fuit. /

Regulă. *Propozițiunile secundare de timp* răspund la 3 întrebări: *când? de când? până când?*

I. *Propozițiunile*, cari răspund la întrebarea *când?* sunt *coincidente, precedente, ori succedente*.

Conjuncțiunile coincidente sunt:

quando = când;

cum (temporale) = când.

un trandafir, credea, că începe primăvara. Numai atunci vei fi fericit, când vei fi desprețuit plăcerile. Epaminondas, după ce a învins pe Lacedemoni și vedea, că móre în urma ranei grele, a întrebat, dacă este scapat scutul? Alexandru, după ce a ucis pe Clitus, prietinel sãu, a fost cuprins de mare durere. Dușmanii, îndată ce au zãrit cãlãreții noștri, dând nãvalã au adus pe ai noștri în disordine. Îndată ce a sosit Caesar în Italia, Pompeius a pierdut orî-ce speranță. După ce Persii au fost învinși, Grecii au purtat resbele între sine. În anul al noulea, după ce a venit în Hispania, Hamilcar a fost ucis. Nu voi dormi, înainte de ce îmi voi fi terminat afacerile. Achaeii n'au cutezat a începe resbelul, pãnã ce nu s'au reîntors din Roma trimisiilor lor. Lupta s'a început, înainte de ce s'ar fi așezat ordinea de bãtaie. 2) Sunt mulți ani, de când te iubesc. De când ai plecat din Brundisium, nici o epistolã n'am primit dela tine. De când bogãția a început sã fiã luată drept onóre, virtutea a început a slãbi. 3. Pe când Romanii se sfãtuiau, Hannibal deja bãtea Saguntul. Cato, cât a trãit, n'a încetat a lãuda virtutea. Némul Lacedemonilor era vitéz, pãnã când legile lui Lycurg erau în putere. Cât a fost frig mare, soldaților li-s'a dat odihnã. Cât a mai fost puținã speranță în sufletul meũ, am luptat pentru binele patriei. Așteptã puțin, pãnã ce sã pot merge cu tine. Romanii au rãspins condițiunile pãcii, cât timp Pyrrhus ar fi în Italia.

C) Alte împrejurãri.

a) Însoțitoare.

1. Proposițiuni comparative.

Exemple. 1. *Ut sementem feceris, ita metes.* — *Dissimulatio est, cum alia dicis, ac sentias.* — *Virtus nihil aliud est, quam in se perfecta natura.* — *Eo crassior est aer, quo terrae propior.* — 3. *Tantus patres metus cepit, velut si iam ad portas hostis esset.* — 4. *Quale est factum, tale est praemium.*

Regulã: Proposițiunile secundare comparative comparã:

față, îndată ce însă au zărit érna sorti, toți sbórá dela noi. Zeno mái bine a suferit tóte, decât sê-și spună tovaréșii. ^{parafrazat} Cu cât mái mult vom fi cuprins cu sufletul și cu mintea ^{puterea} virtúții, cu atât mái mult o vom admira. Zic, că mórtea este asemenea somnului, ca și când cineva ar voi sê tráescă 90 de ani așa, că, după ce a împlinit 60, ceialaltí sê-í petrecă dormind. Ómenii îngâmfați tráesc așa, ca și când ei ar desprețui onorurile, și totuș astfel le dorese, ca și când ar fi tráit cinstit. Mulți ómení nu pot înțelege, cum este sufletul lipsit de trup, ca și cum ar înțelege, cum este în însuși trupul. Ceí îngâmfați adese-ori sê pórtă așa, ca și când numai ei singuri ar fi ómení. — (*Conditionale*): Dacă mintea-ți va fi cultivată prin artă și învățatură, îți vei fi folositor și ție și altora. Tráescse așa, că nimic sê nu-ți permiti ție, decât numai ceea ce ai poté permite și dușmanului têu. Este sigur, că Sparta nu era sê fiă, dacă nu ar fi fost Agesilaus. Nimic nu este réu, decât numai ceea ce este uricios și pécátos. ^{parafrazat} Unele popóre, dacă nu au dușman înafară, îl află acasă. Pompeius, dacă ar fi ascultat de Cicero, și ca om privat ar fi fost cel dintâi în Roma. Dacă tóte ar peri, virtutea va rămâne. Dacă Neptun nu ar fi făcut, ceea ce promisese lui Theseu, Theseu nu ar fi fost lipsit de fiul sêu. Neoptolemus nu ar fi putut ocupa Troia, dacă ar fi voit sê asculte de Lycomed, la care a fost crescut. Dacă am ajuns, ce doresc, mé bucur; dacă însă nu, totuși mé mângăi. Memoria slăbesce, dacă n'ai deprinde-o. — (*Adversative*). Pe copilul réu nici părinții nu-l iubesc, necum sê-l iubescă învețatorul. Onorăm și dárnicia, cu atât mái puțin desprețuim virtutea. ^{parafrazat} Învingénd Caesar Cato n'a voit sê mái tráescă, pe când Cicero și alții s'au supus învingétorului. Domițian a cumpărat pacea cu bani dela Geți, pe când Traian a nimicit poporul Dacilor.

parafrazat
b) Premergétóre.

1. Proposițiunii causale.

Exemple. a) *Cum* sint in nobis ratio, consilium, prudentia, *necessé est* Deum haec habere maiora. —
b) Manlius Torquatus filium suum, *quod* is contra imperium in hostem pugnauerat, necari iussit. — Thra-

ces proelio excedunt, *quia* (quoniam) satis praedae habebant. — c) *Quando* virtus est affectio animi constans, ex ea proficiscuntur honestae voluntates. — d) Gratulor tibi, *quod* te provincia decedentem summa laus prosecuta est. Gaudeo, *quod* vales. — e) Consilium tuum reprehendo, *non quod* tibi melius dare possim, sed *quod* te indignum puto. — Litteras non deduntio tuo, *non quia* diligentiae non confiderem, sed *quod* ipse ad te venturus eram.

Regulă: *Propozițiunea secundară de cauză* exprimă cauza adevărată ori presupusă, ori numai închipuită a celor din propozițiunea supraordinată.

Conjuncțiunile causale sunt:

- a) *cum* (causale) = de ôrece, fiindcă;
- b) *quod, quia, quoniam* = de ôrece, fiindcă, din cauză că;
- c) *quando, quando quidem* = de ôrece, de vreme ce (arată totodată și timpul).

d) În chip deosebit se pune în latinesce conjuncțiunea *quod* și în următoarele casuri:

1. *după verbele*, care însemnă *laudă, defaimare, admonițiune, acuzare*. Așa:

laudare = a lăuda.

vituperare = a defăima, a vorbi de rău.

gratulari = a gratula, a felicita.

gratias agere = a mulțumi.

accusare = a acuză, a învinui.

damnare = a osândi.

arguere = a bănui.

coarguere = a dovedi ș. a.

2. *după verbele*, care însemnă vre-o dispoziție sufletescă, o simțire ôre care. Așa:

laetari
gaudere } = a se bucura.

gloriari = a se lăuda.

mirari = a se mira.

queri = a se plânge.

dolere = a se întrista.

indignari = a se indigna.

indigne, aegre, moleste ferre = a suferi greū, a lua în nume de rău.

După verbele aceste însă pôte sta și Acusativul cu infinitiv.

c) non quod, non quia, non eo quod, non quo = nu pentru; non quod non = nu pentrucă nu.

Notă. Observăm expresiunile următore: *est quod* = am causă, ca; *nos est quod*, = n'am causă, ca; *habeo*, — *non habeo*, *quod* = am, — n'am causă, ca.

Modul în propozițiunile causale este când *indicativul*, când *conjunctivul*, după cum cere înțelesul propozițiunii (veđi „Folosirea modurilor“. p. 102).

2. Propozițiuni de origine.

Exemple. 1) *Aetas non impedit, quominus* litterarum studia teneamus usque ad ultimum tempus snectutis. — 2) *Me non possum retinere, quin* rideam. — *Non multum abfuit, quin* hostes etiam castris expellerentur. — *Non est dubium, quin* nunquam possit utilitas cum honestate contendere. — 3) *Impedior dolore animi, ne* de Sullae miseria plura dicam. — **Me impedit pudor tua facinora exquirere.* — *Tantum* aberat, *ut* Athenienses multitudinem Persarum timeant, *ut* iis Marathona obviam irent. — *Patres non dubitabant hostem ad oppugnandam Romam venturum esse.*

Regulă. *Propozițiunile secundare* de origine iaū locul determinațiunilor adverbiale de origine și staū ca determinațiuni adverbiale lângă verbele, care însemnă: *impedecare, reținere, lipsă orî inđoială.*

Conjunctiunile propozițiunilor secundare de origine sunt:

1. *quominus* = ca sē, ca sē nu. Acastă conjunctiune stă de regulă după verbele, care însemnă *impedecare* (verba impediendi) Așa: *arcere* = împedec, opresc,

rețin; *adversari* = a se împotrivi, a fi în contra; *deterrere* = a înspăimânta, a reține; *impedire, impedimento esse* = a împedeca, a face piedică; *intercludere* = a împedeca; *morari* = a zăbovi, a hesita; *recusare* = a nu primi, a refuza; *resistere* = a se opune; *officere* = a sta în cale, a se opune, a împedeca; *obsistere, obstarere* = a reține, a se opune, a nu lăsa; *religio est* (mă reține conștiința), *stare per aliquem* (atârână dela cineva).

2. *quin* = ca să, ca să nu, că. Acastă conjuncțiune pôte sta și după verbele de mai înainte (p. 1.), dar mai ales se folosește după verbele, care arată *reținere, lipsă, îndoială*. Așa:

se non tenere, non teneri	}	= nu mă rețin, nu obstaū.
se non continere, non contineri		
non abstinere.		
non deest, nihil abest,	}	= nu mult lipsesce, nimic nu lipsesce;
non multum abest, non		
abest		
non dubito, non est dubium,	}	= nu dubitez, nu mă îndoiesc,
quis dubitat		

3. *ne* = ca să nu. Acastă conjuncțiune se folosește după „*verba impediendi*“, dacă propozițiunea secundară exprimă o dorință, ca ceva să nu se întempe.

Modul în toate propozițiunile de origine totdeauna este *conjunctivul*.

— (* După verbele „*impediendi et dubitandi*“ aflăm și infinitivul, ori Acusativul cu infinitiv. După „*abest*“ pôte sta și conjuncțiunea: *ut*.

3. Propozițiuni concesive.

M

Exemple. 1. *Honestum, etiamsi in alio cernimus, tamen nos movet.* — *Hostes, etsi pari proelio disceserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere.* — *Quamquam Hamilcar flagravit bellandi cupiditate, tamen paci serviendum esse putavit, quod patriam exhaustam sumptibus diutius calamitates belli ferre non*

posse intellegebat. — 2. Quod turpe est, id, *quamvis* occultetur, tamen honestum fieri nullo modo potest. — *Ut* desint vires, tamen est laudanda voluntas. — Phocio fuit perpetuo pauper, *cum* divitissimus esse posset.

Regulă. *Propozițiunile secundare concesive* exprimă o determinațiune adverbială, care conține la aparență o contradicere față de propozițiunea supraordinată. În urma celor zise în propozițiunea secundară s'ar păre, că cele din propozițiunea principală sunt imposibile, dar' totuș se întemplă; astfel în urma contradicerii aparente din propozițiunea secundară, cele din propozițiunea supraordinată se accentuează cu atât mai mult.

Conjuncțiunile concesive sunt: 1. *etiamsi, etsi, tanetsi, quamquam* = deși, cu toate că, chiar se, măcar că. *modre*
2. *quamvis, quantumvis; licet, cum, ut* = cu toate că, deși chiar se, măcar că.

Modul propozițiunilor concesive este când *conjunctivul*, când *indicativul*, după cum cere înțelesul propozițiunii. Observăm însă, că la *indicativ* se folosesc mai ales conjuncțiunile de sub p. 1., eră la *conjunctiv* cele de sub p. 2.

Deprinderea 27. I. (*Propozițiunii causale*). Fiindcă firea nu se pôte schimba, pentru aceea adevăratele prietini sunt neperitóre. Manlius Torquatus a poruncit se fie ucis chiar fiul său, pentru că luptase cu dușmanul în contra porunței. Trebuie se lăudăm forte mult pe Hippocrates, pentrucă și-a mărturisit greșelile, ca astfel urmașii se nu greșescă. Mă bucur, că ai sosit sănėtos. Mă bucur, că te ved. Într'o epistolă Filip învinuesce pe fiul său Alexandru, că ar umbla după bunăvoința Macedonenilor prin dărnicie. N'am causă, ca se mă supăr pe aceia, din partea căroră am fost învinuit și osindit. N'avem nici o causă, ca se vorbim multe. Din toate orașele l'au felicitat pe Pompeius, după ce s'a însănėtoșat din un morb greu. Deorece viața fără prietini ar fi plină de intrigă, pentru aceea mințea sănėtosă ne îndemną, ca se căștigăm prietini. De vreme ce e nopte, depărtați-vė, cetățenilor, la casele vóstre. Nu-mi pare rėu, că am trăit, de órece astfel am trăit, încat imi pare, că nu m'am născut de gėba. Ți mulțumesc, că m'ai șăpat de tot necazul. Cato zicea, că se

miră că nu ride haruspicele, când a văzut un alt haruspice. N'am nici o cauză, ca să învinuesc bătrânețea. †

II. (*Propozițiunii de origine*). Când privim lumea întrăgă, putem ôre sta la îndoială, că în fruntea ei se află un dirigător și stăpânitor? Pe cel înțelept nu-l înfrică mórtea, ca să nu se îngrijescă în totdeuna de stat și de ai săi. Ce ne împedecă, ca să onorăm pretutindenî virtutea? Ce conștiință l'a reținut pe Marius, ca să nu omóre pe Glaucia? Nici prietini și nici toți ômenii nu mă vor împedeca, să fac astfel, după cum am hotărît. Morbul te-a reținut, să vii la joc. Dușmanii numai cu greu se rețin, ca să nu asedieze tabăra. Nu era dubios, că te-oi vedé la Tarent ori la Brundisium. Xerxes nu se îndoia, că îi va supune ușor pe Greci. Nu este îndcios, că toți cei răi sunt nefericiți. Nu mă îndoiesc, că toți vor zice, cumcă cei înțelepți sunt totdeuna fericiți. Prietinel meu prin slăbiciunea vocii sale a fost împiedecat, ca să vorbească în public. Sunt departe de aceea, să-ți invidiez lauda. Nu voi tăgădăui, că toți citesc scrierile mele. Regulus a refuzat, să-și spună părerea. Nu trebuie să ne îndoim, că și înainte lui Homer au fost poeți. Cine se îndoiesce, că virtutea este bogăție? Soldații noștri n'au hesitat de a se lovi, îndată ce au zărit pe dușmanii. †

III. (*Propozițiunii concesive*). Lucrul cinstit, chiar în altul să-l vedem, totuși ne mișcă și ne face prietini aceluia, în care l'am observat. Cu tóte că nu are mărirea nimic în sine, pentru ce să fie dorită, totuș ea urmăzează virtutea ca o umbră. Scrisórea, ce mi-ai trimis, cu tóte că n'a dovedit o prea mare iubire pentru mine, să știu totuș, că mi-a fost plăcută. Lingușirea, chiar periculósă să fie, totuș nu póte strica niménuî, decât numai aceluia, care se bucură de ea. Chiar să nu poți face, ce voesci, totuș poți face, ca mórtea să nu fie nici un rău pentru tine. Cine nu și-ar aduce aminte cu drag de C. Fabricius și de M. Curius, chiar să nu-î fi vedut nici-odată? Cine a mințit odată, acela și-a perdut credința, chiar decă vorbește adevărul. Chiar învățat să fii, totuș multe nu știu. Fie că toți lărnuiesc, eu voi spune, ceea ce simțesc. Cu tóte că Aristides întru atâta s'a distins, că a fost numit „cel drept“, totuș a fost pedepsit cu un exil de 10 ani. Bărbații cei buni fac, ceea ce este corect, măcar că nu așteptă nici o răsplată. †

c) Următore.

1. Propozițiuni finale.

Exemple. Legibus idcirco servimus, ^{scilicet accen} ut liberi esse possimus. Gallinae avesque reliquae pullos pennis fovent, ne frigore laedantur. Legem brevem esse oportet, ^{causa} quo facilius ab imperitis teneatur. Exules Athenas se contulerunt, non quo sequerentur otium, sed ut patriam recuperare niterentur. Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent. Ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones. Classem septuaginta navium Athenienses Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros adiuverant, bello persequeretur. Dareus pontem fecit in Istro flumine, quo facilius copias traduceret. *Observare.* Atheniensibus Pythia respondit, ut moenibus legneis se munirent. Vestra interest, ne imperatorem pessimi faciant. ^{apud est} ^{interest si refert se potest fieri prosp. si accensio}

Regulă. Propozițiunile secundare finale țin locul determinațiunilor adverbiale de scop și răspund la aceeași întrebări, ca și determinațiunile adverbiale de scop. În propozițiunile supraordinate ale propozițiunilor secundare finale aflăm de regulă adverbele: *eo, ideo, idcirco, eo consilio, ea mente, ob hanc causam* ș. a. = pentru aceea, cu acel scop, cu acel plan, cu acel gând ș. a.

Conjuncțiunile finale sunt: a) *ut* = ca să, pentru ca să, cu acel scop, ca să ș. a. b) *ne, neve, neu* = ca să nu, nici să nu, ori să nu; c) *quo* = ca cu atât, ca astfel. După „quo“ de regulă se află vre-un comparativ.

Observare. Adeseori după „*verba dicendi*“ propozițiunile la aparență obiective de fapt sunt propozițiuni finale. Drept aceea după verbe ca: *respondere, dicere, narrare* ș. a. adeseori aflăm conjuncțiunile *ut* ori *ne* în loc de Acusativ cu infinitiv. Tot astfel stău propozițiuni finale și după: *oportet, opus est, necesse est, interest, refert* = trebuie, este de lipsă, e trebuință, este în interesul (cuiva) ș. a.

Modul propozițiunilor finale este totdeauna conjunctivul.

2. Propositioni consecutive.

Exemple. 1. a) Hamilcar *effecit*, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur. — Cicero *meruit*, ut amplissimis honoribus decoraretur. — b) Soli sapienti *contingit*, ut nihil faciat ^{iniquitatis} *inuitus*. — Miltiadis aequitate *factum est*, ut ^{conuenit} summa imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses. Et intemperantia Pausaniae et iustitia *factum est* Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniensium societatem se applicarent. — *Accidit*, ut una nocte omnes Hermae deicerentur. — *Qui fit*, ut nemo sua sorte contentus vivat? — *Restat*, ut de huius viri moribus dicam. Iam *in eo erat*, ut muros evaderet miles. Hamilcar hostes *eo compulit*, ut locorum angustiis clausi plures fame, quam ferro interirent. Hannibal assiduis patris ^{obsecrationibus} *eo est perductus*, ut interire quam Romanos non experiri mallet. — ^{ante} Mos a maioribus Lacedaemoniis erat traditus, ut binos haberent semper reges. *Natura fert*, ut iis faveamus, qui eadem pericula, quibus nos ^{ante} perfuncti sumus, ingrediuntur. *Verum est*, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit. — c) Miltiades cum *ea* esset aetate, ut non iam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent, *accidit*, ut Athenienses Chersonesum colonos vellent mittere. — Agesilaus *talem* se imperatorem praebuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. *Tantum* exarsit intestinum bellum, ut nunquam in pari periculo fuerit Carthago. — Hannibal odium paternum erga Romanos *sic* conservavit, ut prius animam quam id deposuerit. Epaminondas *adeo* veritatis diligens erat, ut ne ioco quidem mentiretur. — Nemo *adeo* ferus est, ut non mitescere possit. c) Depugna *potius*, quam ut (orī numai:

quam) servias. — 2. a) *Facere non possum, quin* quotidie ad te mittam litteras. *Fieri non potest, quin* cives boni patriam ament. Ego *nihil praetermisi, quin* Pompeium a Caesaris coniunctione avocarem. — b) *Nemo fuit omnium militum, quin* vulneraretur. *Quis est, quin* cernat, quanta vis sit in sensibus. — c) *Nihil tam difficile est, quin* quaerendo investigari possit. *Nemo adeo ferus est, quin* mitescere possit.

Regulă: *Propozițiunile secundare consecutive* arată împrejurările, ce rezultă din cele exprimate în propozițiunea supraordinată; ele arată deci *efectul, rezultatul, urmărirea* propozițiunii supraordinate.

Conjuncțiunile consecutive sunt:

1. *ut* (consecutivum) = încât; că; ca să.

Propozițiunii secundare consecutive cu conjuncțiunea *ut* aflăm:

a) după verbele: *facere, efficere, perficere, impetrare* = a mijloci, a face, a dobândi; *merere* = a merita; *probare* = a dovedi, că; *committere* = a duce pe cineva la ceva. (Aceste propozițiuni în românesce se consideră ca prop. obiective):

b) după verbele: *est, fit, accidit, evenit, usuvenit, contingit* = se întâmplă; *sequitur, consequens est* = urmăzează; *accedit* = se mai adaugă; *restat, reliquum est, superest, relinquitur* = mai rămâne, ca; mai resteză, ca; mai este; *prope est, proximum est* = este aproape, ca; *in eo est* = lucrul stă astfel, în cât; lucrul ajunge acolo; *eo rem (aliquem) deducere orî compellere, perducere* = a aduce lucrul acolo, a aduce pe cineva acolo. (Multe din aceste propozițiuni secundare în l. română sunt privite ca propozițiuni subiective.)

c) după expresiunile = *mos orî moris est* = este obiceiul; *lex est* = este lege; *usus est, consuetudo est* = este obiceiul, e o deprindere, este us; *natura fert, consuetudo fert* = natura, obiceiul aduce cu sine; *aequum est, iustum est, rectum est, verum est, verisimile est, rarum est* = este

echitabil, just, drept, cu drept, verosimil, rar; *primum est* = lucrul cel dintâiu este, este foarte aproape; *extremum est* = lucrul cel din urmă este, este foarte departe, de a....

2) după cuvintele: *is* (astfel, așa), *talis* (astfel, așa), *tantus*, *eiusmodi* (astfel), *sic*, *ita*, *tam*, *adeo*, *tantopere* (așa, atât de).

c) după comparativele adiectivelor ori adverbelor stă *ut*, dinpreună cu *quam*: *quam ut* (decât ea). Câte odată, mai ales după *potius* stă numai *quam*. Aceste propozițiuni sunt totodată și comparative.

2. Conjunțiune consecutivă e și *quin* (*consecutivum*) = ca să nu, ca să; înțât să nu.

Acastă conjunțiune stă:

a) după verbele: *facere non possum* = nu pot face, ca să nu; *non cunctor*, *nihil cunctor* = nu zăbovesc, nu stați la îndoială; *non intermitto*, *nihil intermitto* = nimic nu trec cu vederea, nimic nu întrelas.

b) după expresiunile: *nemo est*, *nullus est*, *quis est?*

c) după adverbele: *tam*, *adeo*, *sic* etc. în înțeles negativ: ca să nu.

3. Propozițiuni optative și provocătore.

Exemple. a) *Volo, ut mihi respondeas. Phaëton optavit, ut in currum patris tolleretur. Peto a te, vel si pateris, oro, ut homines miseros conserves incolumes. Postulatur ab omnibus, ut ab iis se abstineant maxime vitiis, in quibus alterum reprehenderint.* — Patres conscripti legatos in Bithyniam miserunt *petitum* a rege, *ne inimicissimum Romanis Hannibalem secum haberet. Caesar imperavit, ut milites in castris se tenerent. Vetus est lex, ne mortui in urbe sepeliantur.* —

b) *Timeo, ut hos labores sustineas.* (Mă tem, că nu suportți aceste oboșeli). *Timeo, ne non perficiam, quod suscepi.* (Mă tem, că nu isprăvesc, ceea ce am între-

prins.) *Pavor* ceperat milites, *ne* mortiferum esset volnus Scipionis. (Pe soldați i-a cuprins frica, că rana lui Scipio este aducătoare de mărte). — c) *Omnia postposui, dummodo* praeceptis patris parerem. Caligula iactabat: „*Oderint, dum* metuant“. *Mediocritas placet Peripateticis, et recte placet, modo ne* laudarent iracundiam. (... numai de n'ar lăuda mânia).

Regulă: *Propozițiunile secundare optative și provocătoare* conțin obiectul unei dorințe ori lucrul, la care provocăm. Pentru aceea vedem, că în locul acestor propozițiuni stă adeseori și Acusativ cu infinitiv, când adecă ele se consideră numai de propozițiuni secundare obiective.

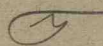
Conjuncțiunile propozițiunilor secundare optative și provocătoare sunt: *ut* = ca să; *ne* = ca să nu.

Astfel de propozițiuni aflăm:

a) după verbele și substantivele, care arată *voință, năsuință, îngrijire, cerere, poruncă, îndemnare, hotărîre*. Așa: *velle, malle, optare* — *orare, rogare, petere, precari, flagitare, postulare* — *imperare, edicere, mandare, praecipere, decernere, constituere, înstituere, censere, placere, concedere, permittere, pati, sinere, lege sancire* — *monere, hortari, svadere, persuadere, dissuadere, impellere, incitare, movere, permovere, cogere, auctorem esse* (a sfătui), — *niti, eniti, contendere, elaborare, videre, curare, providere, prospicere, exspectare*. — *Substantive*: *voluntas, consilium, sententia, lex, edictum, auctoritas, interdictum, munus, officium; legem ferre; consilium capere; in animum inducere; studium, cura, curam adhibere, operam dare, animum advertere*.

b) după verbele, care înșamnă *frică, temă, îngrijare*. Așa: *timere, metuere, vereri, pertimescere, periculum est, timor est, in metu est, pavore capi, timorem alieui iniicere*. — Observăm aci, că dacă dorim, ca ceva să se întempe și ne temem, că *nu* să întemplă, atunci în latinesce folosim conjuncțiunea: *ut* ori *ne non*, în romănesce *că nu*. Dacă însă dorim, ca ceva să nu se întempe și ne temem, că se întemplă, atunci folosim conjuncțiunea

ne, în românesce *că*. *Ex.* Timeo, *ut* mater veniat (*ne non* veniat) = Mă tem, că nu vine mama. Timeo, *ne moriar* = Mă tem, că mor.

c) dacă propozițiunea *optativă* conține totodată și *condițiunea* verbului, de care se ține, atunci conjuncțiunea este: *dummodo, modo ut, dum* = numai să; *dummodo ne, modo ne, dum ne* = numai să nu, numai de nu;

Deprinderea 28. I. Finale: Nu pentru aceea ne-am așezat la Rin, pentru ca să apărăm Italia, ci ca să nu se facă un alt Ariovistus stăpân peste Gallia. Vom expune, cum s'a întâmplat lucrul dela început, ca astfel să puteți înțelege mai ușor și suferințele acestui om nevinovat și obrăznicia acelorora. Marius a cuprins două coline vecine, pentruca să aibă loc pentru retragere. Romanii au dus pe Cincinnatus dela plug, ca să fie dictator. Dumnezeu a pus răsplată vecinică pentru virtute, ca cu atât mai zelos să o cultivăm. Toți, cari vor governa statul, vor trebui să îngrijescă, ca să fie belșug în acele lucruri, cari sunt de folos. În toate lucrurile trebuie să ne folosim de rațiune, ca să nu ne abatem dela calea cea adevărată. Vorbirea „despre bătrânețe“ Cicero i-o atribue lui M. Cato, ca să aibă cu atât mai mare trecere. Trebuie să mănânci, pentru ca să trăiesci, nu să trăiesci, pentru ca să mănânci. Tirănul Dionysius și-a învățat fetele a tunde, ca să nu-și încredințeze gâtul unui barbier. Atenienii au dat lui Miltiades o flotilă de 70 de corăbii, ca să ducă rebel în contra insulelor, cari ajutaseră pe barbari. Themistocles a trimis pe sclavul său cel mai credincios la Xerxes, ca să-i vestescă, că dușmanii lui sunt gata de fugă. Spartanii au trimis pe Pausanias la Cypru și la Helespont, ca să alunge din acele ținuturi garnisiunile barbarilor. Callias s'a învoit cu Cimon, ca să-i dea pe Elpinice de soție. Este de ajuns a aduce un singur lucru ca exemplu, ca nu cumva înșirând mai multe să obosim pe cetitori. Conon pe ascuns a început să-și dea ostenelă, ca să restituie Atenienilor Aeolia și Ionia. Refugiații au plecat de cu dinuă din Athena, ca pe înserate să pôtă sosi în Theba.

II. Consecutive: Fără voie am făcut, că am scos pe C. Flaminus din senat. În ce chip s'ar puté dovedi, că sufletul nu se pôte vindeca pe sine, când chiar și lécul trupului sufletul l-a inventat? Cumpétul liniscesce poftete și face, că acelea se su-

pun rațiunii. Adeseori se întemplă, că se pare, că binele nostru se luptă cu folosul altora. S'a întemplat, că Atenienii au voit să trimită coloniști în Chersones. Era deja aprópe, ca soldații să ajungă pe culmea délului, când deodată dușmanii au întors spatele. E timpul, să mergi acasă. Paullus a vërsat atâția bani în visteria statului, încât prada unui singur comandant a pus capët dărilor. În urma răspunsului lui Socrates judecătorii întru atâta s'au aprins, încât pe omul cel mai nevinovat l'au osândit la mórte. Tantalus li-a fost zeilor atât de drag, încât Iuppiter l-a admis la mesele zeilor. Atât de schimbăcios a fost norocul resbelului, că erau mai aprópe de primejdie aceia, cari au învins. N'am putut face, ca să nu viú la tine. N'a putut să se întemple, ca soldații noștri să nu învingă. Nicí o dí n'am lăsat, ca să nu trimit prietinelui meu o epistolă. Cine citește istoria resbelilor punice, fără ca să admire faptele lui Hannibal? Cine este atât de bogat, ca să nu poftescă mai mult? Nicí un discipul n'a ascultat pe Socrates, fără ca să se depărteze dela el mai bun și mai învățat. Puțin a lipsit, de n'a fost pustiit orașul întreg prin incendiu. Nu se póte dice, că bogatul nu este fericit. Athenienii erau așa de viteji, încât au alungat un număr inzecit de dușmani. Lui Miltiades i-s'a dat o astfel de cinste, încât, când s'a zugrăvit lupta dela Marathon, mai întâiú s'a pus chipul lui. În urma celor doué învingeri, la Marathon și la Salamis, Athenienii au câștigat la tóte némurile o glorie atât de mare, încât Spartanii au înțeles, că ei vor trebui să se lupte cu Athenienii pentru întâiătate. Aristides întru atâta s'a distins prin cumpătul său, că a fost numit „cel drept“. Pausanias a fost atât de darnic, încât nicí odată n'a pus păzitor în grădinile sale, ca nimeni să nu fie împedecat, de-a se folosi de fructe. S'a făcut o schimbare a lucrurilor atât de mare, de Spartanii au cerut pace dela Athenieni. Alcibiades așa imita obiceiurile Perșilor, că însși Perșii îl admiraú. Epaminondas era atât de iubitor al adevérului, încât nicí chiar în glumă nu minția. Casa lui Agesilaus era astfel construită, că în nicí un lucru nu se deosebia de casa vreunui sërac. Hamilcar a adus pe dușmani acolo, că mai mulți au perit de fóme, decât de fier. Hannibal a băgat o frică atât de mare în armata Romanilor, încât nimeni n'a cutezat să iasă din tabără.

III. Optative și provocătore: Vă rog, judecătorilor, să ascultați cu atențiune vorbele mele. Toți doresc, să ajungă bătrâneța. Fărte mult te îndemn, ca să citești cu sirguintă nu numai vorbirile lui Cicero, ci și cărțile lui „despre filosofie“. Judecătorul trebuie să se ferescă, ca să nu fie pedepsa mai mare, decât greșela. Odată senatul a hotărît, ca consulul L. Opimius să vadă, ca nu cumva statul să sufere vre-o daună. Caesar a hotărît, să trimită deputați la Ariovistus. Prin fire suntem împinși, ca să voim a fi spre folos cât mai multora. Este veche legea aceea a prietniei adevărate și drepte, că amicii se voiască totdeauna aceeaș. — Marius se temea, că soldații Romani nu vor suporta privirea Germanilor. Mă temeam fărte, că te vei fi depărtat. Nu mă tem, că virtutea ta nu va corăspunde păreriî ómenilor. Senatul era cuprins de grijă, că poporul va alege pe tribuni militari din popor. Themistocles a îndemnat pe Athenieni, ca să se urce pe corăbiî. Caesar hotărîse a trece Rinul. — Mulți negliă tóte cele cinstite și corecte, numai să câștige putere. Pythia a răspuns Athenienilor, ca să alegă pe Miltiades de conducător. Miltiades a îndemnat pe păzitoriî podului lui Darius, ca să nu scape ocașiunea dată de sórte pentru de a elibera Grecia. Darius, îndemnat de amicii săi, ca să supună Grecia, a adunat o flotilă de 500 de corăbiî. Themistocles a sfătuit pe Athenieni, ca să zidescă 100 de corăbiî. Alcibiades a cerut dela Pharnabazus, ca să-l trimită la regele. Meneclides avea obiceiul a îndemna pe Thebani, ca să pună mai pe sus pacea, de cât resbelul. Epaminondas a venit în adunarea Arcașilor cerând, ca să facă prietinie cu Thebani și cu Argiviî; din contră însă Callistratus pretindea, ca mai bine să se țină de prietinia Atticilor. Epaminondas un singur lucru a cerut dela Thebani, ca să scrie pe mormântul său: „Epaminondas a fost pedepsit cu mórte din partea Thebanilor, pentrucă la Leuctra i-a silit să învingă pe Spartani“. Agesilaus a îndemnat pe Spartani, ca să-l trimită pe el cu armată în Asia și să pórte resbel în contra regelui Perșilor. Hannibal îndemnase pe Antiochus, ca să plece cu armatele sale în Italia. Comandantul a poruncit marinarilor, ca toți să dea năvală numai în contra corăbiei regelui.

D) Proposițiuni secundare atributive și apositionale (explicative).

1. Proposițiuni secundare atributive.

Exemple. 1. Nullum animal, ^{antecedent} quod sanquinem habet, sine corde esse potest. Est profecto deus, qui audit et videt ea, quae nos gerimus. Boni viri ad utilitatem civium referunt, quaecumque agunt. Paphlagoniae iuncti erant Eneti, unde quidam Venetos originem trahere credunt. Antonius sibi M. Pisonis domum, ubi habitaret, legerat. — 2. Sunt multi (homines), qui eripiunt aliis (id), quod aliis largiuntur. Quam quisque norit artem, in hac se exerceat. 3. Hippias gloriatus est anulum, quem haberet, pallium, quo amictus, ^{sub} soccos, quibus indutus esset, sua manu confecisse. Fruges atque fructus, quos terra gignit, optimum cibum offerunt. Caesar ad flumen Scaldem, quod (ori: qui) influit in Mosam, ire constituit. 4. Lacedaemonii Agin regem, quod nunquam antea apud eos acciderat, necaverunt. — 5. a) Magna est culpa Pelopis, quippe qui (ori numai: qui) non erudierit filium, neque docuerit, quatenus esset quidque curandum. Solis candor illustrior est, quam ullius ignis, quippe qui in immenso mundo tam longe colluceat. b) Missi sunt delecti cum Leonida, qui Thermopylas occuparent. Aristides electus est, qui tributa constitueret. — c) Sunt qui censeant una animum et corpus occidere. Nihil est, quod metuat sapiens. Quis est, qui non oderit libidinosam adolescentiam, Digni sumus, quos consilii tui participes habeas. Nulla mihi videbatur aptior persona, quae de senectute loqueretur, quam Catonis. Innocentia est talis affectio animi, quae ^{personae in latine} noceat nemini. Sapientia est, quae maestitiam ^{et} pellat ^{superare} ex

animis, *Maior sum, quam cui possit fortuna nocere.* --

2) Egomet, *qui sero Graecas litteras attigissem, tamen complures Athenis dies sum commoratus.*

Regulă. 1. Propozițiunile secundare atributive iaă locul unui atribut și răspund la aceleași întrebări, ca și atributul adiectival ori substantival. — Propozițiunile secundare atributive/determină mai deaprobe un substantiv sau un alt cuvânt substantival din propozițiunea supraordinată (pronume personal, determinativ ori demonstrativ).

Conjuncțiunile propozițiilor secundare atributive sunt: a) *qui, quae, quod; f)* pronumele nehotărîte: *quicumque, quisquis, quilibet* ș. a.; c) vre-un adverb (mai ales *de loc* ori *de timp*).

2. *Cuvântul determinat* de propozițiunea secundară atributivă de regulă e exprimat în propozițiunea principală, dar' câte-odată numai se subînțelege. Uneori însă cuvântul determinat se pune în propozițiunea secundară însași; așa mai ales, când propozițiunea atributivă stă înaintea propozițiunii supraordinate. În limba română cuvântul determinat se exprimă chiar și atunci, când el în l. latină nu este exprimat.

3. *Pronumele relativ concordă* cu vorba de care se ține numai la *gen și număr*, era *casul* îl punem după înțelesul propozițiunii. Dacă pronumele se referă la mai multe substantive, atunci concordarea lui se face după aceleași reguli, ca la *întregirea predicativă*. Dacă substantivul determinat are și aposiție, pronumele concordă fie cu substantivul respectiv, fie cu aposiția lui.

4. *Dacă pronumele relativ nu se referă la un singur cuvânt*, ci la propozițiunea întregă, atunci stă în singularul neutru și în românesce se traduce cu pronumele „ceea ce”, (*quod, id quod*).

5. *Propozițiunile secundare atributive* pe lângă înțelesul lor de atribut adeseori aă și alt înțeles. Astfel propozițiunile atributive pot avé:

α) înțeles causal, când însușirea exprimată arată totodată și cauza celor spuse în propozițiunea supraordinată. În cazul acesta pe lângă *qui, quae, quod* se mai pune de regulă și *quippe, utpote*. Aceste propozițiuni secundare atributive în românesce se și traduc prin propozițiuni causale cu conjuncțiunile: *de ôrece, că, fiindcă* ș. a.

β) înțeles final, mai ales după verbele care arată *mișcare* (trimit, vin ș. a.) ori *alegere*. Astfel de propozițiuni în românesce se pot introduce și cu conjuncțiunile finale: *ca să, cu scopul ca să* ș. a. *ca să* ~~este final~~

γ) înțeles consecutiv α) după verbele de înțeles general: *est, sunt, inveniuntur, reperuntur, qui....* = este, sunt, se află, se găsește (un astfel de om, așa fel ș. a.); β) după expresiunile: *nemo est, nihil est, nullus est, quis est? quid est? quotusquisque est?* = nu este nimeni, nu este nimic, nici unul nu este, cine este? ce este? (se înțelege la tôte astfel ori așa, încât ori ca să....); c) după adiectivele: *dignus* = demn; *indignus* = nedemn; *idoneus, aptus* = apt, potrivit, ca să....; δ) după cuvintele: *is, talis, eiusmodi*, care însă în propozițiunea principală pot să fie și numai subînțelese; e) după comparativul unui adiectiv ori adverb urmază câte-odată o propozițiune consecutivă, care totodată este și comparativă. În astfel de propozițiuni conjuncțiunea este: *quam qui* = decât ca să.

δ) înțeles concesiv, în care cas în românesce putem folosi și conjuncțiunile concesive: *cu tôte că, deși* ș. a.

Modul în propozițiunile curat atributive este indicativul; în propozițiunile atributive cu înțeles causal, final, concesiv și consecutiv stă totdeauna modul conjunctiv. Tot conjunctiv este — bine înțeles — și în propozițiunile atributive cu înțeles potențial, ori dacă în propozițiune se exprimă părerăa altuia (coni. obliquus).

Deprinderea 29. Odinióră numai fiarele locuia în acei agri, unde astăzi este orașul Romei. Ori ce faci, s'o faci cu înțelepciune și privesce la sfârșit. Am primit numai decât apărarea unui nevinovat, care mai întâi mi s'a oferit. Themistocles a

conferunt. 3) *Bene facis, quod me adiuvas. Gratum mihi fecisti, quod litteras ad me misisti. Magnum ego duco, quod placui tibi, qui turpi secernis honestum.* — 4) *Mitto, quod pericula subire paratissimus fuisti. Ad communem omnium trepidationem accessit, quod Romani nunquam elephantos viderunt. Adde, quod innumerabiles sunt mundi.* — *Notă.* Epicurus se unum, *quod sciam*, sapientem profiteri ausus est.

Regulă: *Propozițiunile secundare apositionale* sau *explicative* iaș locul unei apositioni. Conjunctiunea acestor propozițiuni este: **quod** = că; ă ră modul în aceste propozițiuni este *indicativul*.

Propozițiuni secundare apositionale explică:

1. *pronumele:* *id, hoc, illud, istud; ea res, ista s. illa res, eo, hoc, ad id, de eo, ex eo*

2. *substantivele:* *causa* (causa), *ratio* (reson, împrejurare), *vitium* (greșală, păcat), *benignitas* (bunăătate).

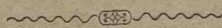
3. *expresiunile:* *bene* (male, recte, commode, prudenter) *facere* = a face bine (rău, corect, înțelepțesce); *bene fieri*, *accidere*, *evenire* = se întâmplă bine; *magnum s. parum ducere*, *habere*, *existimare* = a ține, a considera de lucru mare, de lucru mic; *gratum facere* = a face un lucru plăcut.

4. *Verbele:* *omittere, mittere, praeterire* = las la o parte, trec cu vederea; *accedere* = se mai adaugă, se mai întâmplă; *adiicere; addere* = mai adaug.

Notă. Câte odată conjunctiunea *quod* orî *quod quidem* introduce un fel de propozițiuni intercalate cu înțelesul „întrucât”. În acest fel de propozițiuni stă *modul conjunctiv*.

Deprinderea 30. Pe Helvețieni i-a îndemnat să iasă din hotarele lor mai ales acea împrejurare, că înțeleseseră, că Eduii se apropiu de hotarele lor. S'a întâmplat foarte rău, că amicul nostru nu s'a rentors. Caesar avea o fire blândă și îndurătoare; s'a mai adăugat, că era de un talent foarte distins. Fie-care trebuie să lucre în folosul său, întrucât acesta pôte să se întâmple fără nedreptățirea altuia. Omênii chiar numai în acel lucru se

deosibesc de fiare, că pot vorbi. E o mare binefacere a frii, că omul trebuie să móră. Numai chiar acel lucru îl desaprobam la Alexandru, că a fost mánios. Bine faci, că ajuți pe prietini tói. Mi-a cădút fórte greú, că nici odată n'am mai vedút pe frate-meú. Ceí mai mulți ómení greșesc în aceea, că urméză orbesce exemplul altora. S'a întemplat, că armatei i-aú lipsit bucatele. Am înțeleș, că lui Cn. Octavius, care din acea familie cel din-tâiú s'a făcut consul, i-a fost spre mare onóre, că și-a zidit o casă fórte frumósă în Palatium. Este păcat, că mulți își negligă datorințele. Între cei buní și cei rúi mai ales acea deosebire este, că cei buní fac bine și altora, cei rúi însă nu-și folosesc nici sieși. Ne-a venit fórte bine, că părinții ni-s'aú întors. Bine faci, că ajuți pe cei sėrací. Ceí mai renumiți oratorí, intrucát scim noi, aú fost Demosthenes la Greci și Cicero la Romani. Frumseța trupului chiar prin aceea desfátéză, că tóte părțile armoniază între sine. Ceí ce voesc să fie mai darnici, decât e de lipsă, tocmai în aceea greșesc, că devin nedrepti față de sine. Îmi scrii, că-ți cade bine, că ești adese-orí însciințat prin mine despre tóte lucrurile. Causa, pentru ce n'a fost cetatea numai decât cucerită, a fost, că a venit un trimis dela rege cerénd loc și timp pentru o convorbire. E fórte frumósă acea bunătate a bogaților, că ajută pe cei sėrací.

Copiaz orun
scipio are
admiror ductas tam dno =
recessus
tribus in ista are
auctoritas
tondo tondo tonsum are
commutatio nisi - asiam ero - a me
collum = gal tonsoz orobis
fidelis. murator are
in fuga som = sunt gate
Paisanas re

Oratio obliqua.

Exemple. 1. Caesar ad Ariovistum legatos cum his mandatis misit:

~~XXXI~~ Quoniam tanto meo
populique Romani benefi-
58 cio adfectus, cum in con-
sulatu meo rex atque ami-
cus a senatu appellatus es,
hanc mihi populoque Ro-
mano gratiam refers, ut in
colloquium venire invita-
tus graveris neque de com-
muni re dicendum tibi et
cognoscendum putes, haec
sunt, quae abs te postulo:
primum ne quam homi-
num multitudinem ampli-
us trans Rhenum in
Galliam traducas; deinde
obsides, quos habes ab Ae-
duis, reddas Sequanisque
permittas, ut, quos illi ha-
bent, voluntate tua reddere
illis liceat; neve Aeduos
iniuria lacessas, neve his
sociisque eorum bellum

Quoniam tanto suo po-
puli que Romani beneficio
adfectus, cum in consu-
latu suo rex atque ami-
cus a senatu appellatus esset,
haec sibi populoque Ro-
mano gratiam referret, ut
in colloquium venire invi-
tatus gravaretur neque de
communi re dicendum sibi
et cognoscendum putaret,
haec esse, quae ab eo postu-
laret: primum ne quam ho-
minum multitudinem ampli-
us trans Rhenum in
Galliam traduceret; deinde
obsides, quos haberet ab
Aeduis, redderet Sequanis-
que permetteret, ut, quos illi
haberent, voluntate eius red-
dere illis liceret; neve Ae-
duos iniuria lacesseret, neve
his sociisque eorum bel-

inferas. Si id ita feceris, mihi populoque Romano perpetua gratia atque amicitia tecum erit; si non impetrabo, ego, quoniam senatus censuit, uti, quicumque Galliam provinciam obtineret, Aeduos ceterosque amicos populi Romani defenderent, Aeduorum iniurias non neglegam."

lum inferret. Si id ita fecisset, sibi populoque Romano perpetuam gratiam atque amicitiam cum eo futuram esse; si non impetraret, sese, quoniam senatus censuisset, uti, quicumque Galliam provinciam obtineret, Aeduos ceterosque amicos populi Romani defenderent, Aeduorum iniurias non neglecturum.

~~XXXII~~ Ad haec Ariovistus respondit:

60 „*Quid mihi vis? Cur venisti in meas possessiones? Jus est belli, ut, qui vicerunt, iis, quos vicerunt, quemadmodum velint, imperent; item populus Romanus victis non ad alterius praescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consuevit. Si ego populo Romano non praescribo, quemadmodum suo iure utatur, non oportet memet a populo Romano in meo iure impediri.* Aedui mihi, quoniam belli fortunam temptarunt et armis congressi ac superati sunt, stipendiarii sunt facti.

Quid Caesar sibi vellet? Cur in suas possessiones veniret? Jus esse belli, ut, qui vicissent, iis, quos vicissent, quemadmodum velint, imperarent; item populum Romanum victis non ad alterius praescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consuesse. Si ipse populo Romano non praescriberet, quemadmodum suo iure uteretur, non oportere sese a populo Romano in suo iure impediri. Aeduos sibi, quoniam belli fortunam temptassent et armis congressi ac superati essent, stipendiarios esse fac-

Magnam tu iniuriam facis, qui tuo adventu vectigalia mihi deteriora facias. Aeduis obsides non reddam, neque iis neque eorum sociis iniuria bellum inferam, si in eo manebunt, quod convenit, stipendiumque quotannis pendent; si id non fecerint, longe iis fraternum nomen populi Romani aberit. Quod mihi denuntias, te Aeduorum iniurias non neglecturum, nemo mecum sine sua pernicie contendit. Cum vis, congregere; intelleges, quid invicti Germani, exercitatisimi in armis, qui inter annos XIV tectum non subierunt, virtute possint.“

tos. Magnam Caesarem iniuriam facere, qui suo adventu vectigalia sibi deteriora faceret. Aeduis se obsides redditurum non esse, neque iis neque eorum sociis iniuria bellum inlaturum, si in eo manerent, quod convenisset, stipendiumque quotannis penderent; si id non fecissent, longe iis fraternum nomen populi Romani abfuturum. Quod sibi Caesar denuntiaret, se Aeduorum iniurias non neglecturum, neminem secum sine sua pernicie contendisse. Cum vellet, congregeretur; intellecturum, quid invicti Germani, exercitatisimi in armis, qui inter annos XIV tectum non subissent, virtute possent.

Caesar Helvetiis respondit: Si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium iniuriarum memoriam se deponere posse? — Caesar Helvetios in fines suos, unde erant profecti, reverti iussit. — Caesari nunciatur Sulmonenses, quod oppidum a Corfinio septem milium intervallo est, cupere ea facere, quae vellet. — Themistocles apud Lacedaemonios professus est: Atheniensium urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam iam bis classes regias fecisse naufragium (= nam apud eam iam bis classes regiae nau-

fragium fecerunt). — Marcius legatis respondit: Si quid ab senatu petere vellent, *ab armis discedant, Romanam supplices proficiscantur.*

Regulă: Cele ڏise de noi ori de altcineva le putem reproduce intocmai cum ele au fost ڏise, din cuvânt în cuvânt, și în aceeaș formă. Acestă reproducere se ڏice *reproducere directă (oratio recta)*. Dacă însă vorbele noastre ori ale altuia le reproducem ca atârnatore de o altă propozițiune, atunci reproducerea se numesce *indirectă (oratio obliqua)*. În cazul din urmă și forma celor reproduse se schimbă cu totul. *Oratio obliqua* atâră dela un „verbum dicendi ori sentiendi“, care însă adese-ori nu este exprimat, ci se subînțelege numai.

Cu privire la „*oratio obliqua*“ în limba latină observăm următoarele:

1. *Propozițiunile principale indicative* se exprimă prin *Accusativus cum infinitivo*. În toate celelalte propozițiuni principale, așa și în cele întrebătoare, predicatul se pune în *modul conjunctiv*, afară de cazul, dacă propozițiunea respectivă nu se ține de reproducere, ci exprimă vre-o observare intercalată a reproducătorului ori dacă propozițiunea respectivă are înțelesul unei propozițiuni principale indicative (fiind numai după formă propozițiune secundară); propozițiunile intercalate se construiesc independent de regulile reproducerii indirecte, ără propozițiunile secundare cu înțeles de prop. principală indicativă se pun de regulă în Acusativ cu infinitiv.

3. *Timpurile* în *oratio obliqua* urmază regula despre „urmarea timpurilor“, atârând — bine înțeles — dela verbul principal, prin care se introduce reproducerea, fie acel verb exprimat ori gândit numai. În privința acesta însă întâlnim și esceptiuni, de ore-ce câte-odată, cu toate că verbul principal este în timp trecut, totuș în *oratio obliqua* aflăm timpuri referitoare la prezente.

4. În reproducerea indirectă nu pôte sta, decât numai persóna a 3-a. Dreptaceea:

a) *in locul persónei I (ego)* în *oratio obliqua* se pun pronumele reflexiv: *sui, sibi, se*. Dacă ar fi trebuința de

Nominativul persoanei I (pe care reflexivul nu-l are), atunci folosim pronumele *ipse*, care se folosește câte odată chiar și în alte cazuri înlocuind pronumele reflexiv.

6) în locul persoanei II (tu) în oratio obliqua se pune de regulă *ille*, mai rar *is* ori *hic*; adese-ori însă se pune numele aceluia, către care este adresată vorbirea.

c) *Persóna III* (is, ille) se exprimă și în oratio obliqua tot prin *is* ori *ille*.

5. În locul pronumelui *meus* și *tuus* în oratio obliqua se pune *suus*, *a*, *um*.

Observare: Adverbele de timp și de loc — foarte natural — încă se schimbă în oratio obliqua. Așa: *hodie* = *illo die*; *cras* = *postero die*; *adhuc* = *ad id tempus*; *nunc* = *tum*; *hic* = *ibi* ș. a.

Deprinderea 31. Poporul lărmuia: că Tarquiniî prea s'au obicinuit cu domnia; că Tarquiniî nu sciû sê trăescă ca ómenî privați; că nu-i place numele, este periculos pentru libertate. — Se îndemna unul pe altul: sê nu se dea recrut; sê cătănescă patricienî, patricienî sê prindă armele, ca și pericolul sê fie la aceia, în mânilor cărorora este rêsplata. — Ubiîl foarte tare rugău pe Caesar: sê le aducă ajutor, saũ cel puțin sê trecă armata peste Rin, acel lucru le va fi în destul ajutor. — Ariovistus a rêspons lui Caesar: că el a venit mai 'nainte în Gallia, decât poporul roman; ce vrea cu el? pentru ce a venit în posesiunile lui? — Socrates obicinuia a zice: că toți sunt destul de elocinți în aceea, ce sciû. — Lui Caesar i-s'a adus veste: că nobilul Cato s'a sinucis în Utica, — un oraș care este aședat în Africa. — Cineva a zis, că Athenienî sciû, ce este corect, dar nu vreaũ s'o facă. — Tarquinius dicea: că el a fost alungat prin o conjurațiune pécătósă; că-și cere îndêret patria și domnia sa. — Senatul rêsponde trimișilor, că va fi grija senatului, ca aliăților sê nu le pară rêu pentru credința lor. — Bocchus a rêspons lui Marius cu bunătate: că cele vechî le lasă la o parte, și că acum, dacă i-se dă voie de Marius, va trimite deputați la senat. — Miltiades a đis: că, dacă Dareus ar peri dinpreună cu armata, — pe care o dusesse cu sine, — Europa va fi în siguranță. — Hannibal a promis soldaților mare rêsplată: că le va da pământ în Italia, Africa, Hispania, fie-care unde voesce, liber

de dare (immunis) atât pentru acela, care l'a primit, cât și pentru copiii lui; cine ar vrea mai bine bani decât pământ, acelaia îi va satisface cu argint. — Lui Marcellus i-s'a adus vestea: că nóptea se fac convorbiri între plebe și Puni și că s'a hotărît, ca, pe când armata romană va eși din oraș, să închidă porțile și după aceea să ocupe zidurile. Aristoteles zice, că lângă riul Hypanis — care se varsă în Pontus — se nasc unele animale, care numai o zi trăesc. — Aristides a întreat pe un cetățen athenian, că pentru ce voesce să exileze pe Aristides. Era acela a răspuns: că nu cunoșce pe Aristides, dar' lui nu-i place, că se numesce „cel drept“. — Micythus trimis de Artaxerxes, regele Persilor, a voit să corumpă pe Epaminondas cu bani. Epaminondas însă i-a răspuns: că nu este nici o trebuință de parale; căci dacă regele voesce aceea, ce este folositor Thebanilor, el este gata s'o facă de géba (gratis), dacă însă regele ar voi lucruri stricăcioșe Thebanilor, atunci nu are destul aur și argint; căci el pentru toate bogățiile lumii nu-și vinde patria; că el nu se miră și nici nu se supără, că Micythus necunoscându-l l-a pus la probă (temptare); dar' se plece grabnic din Theba, ca să nu corumpă pe alții, dacă pe el nu l-a putut. — Meneclides îndemna pe Thebani, să voiască mai bine pacea, decât resbelul. Epaminondas însă i-a răspuns: că el înșală cu vorbele sale pe cetățeni, prin aceea că îi reține dela resbel; căci el sub numele păcii propune sclăvie; căci pacea din resboi se nasce; așadară cine vrea să se bucure timp mai îndelungat de pace, acela trebuie să fiă deprins în resbel; pentru aceea, dacă Thebani voesc să fie fruntașii Greciei, să trăescă în tabără și sub arme. — Regele Filip i-a dis fiului său Alexandru, să-și caute altă patrie, căci Macedonia e prea mică pentru el.

VI.

Construcțiunea de propozițiuni.

(Propozițiunea compusă prin coordinațiune)

Cervus ad fontem.

Cervus ad fontem venit, ut sitim ^{haustu} frigidae aquae expleret. Qui, cum in aqua imaginem suam vidisset: „Cornua quidem ^{malheras}” — inquit — „mea sunt pulcherrima, ^{micore arbo} sed crura essent pulchriora, si non essent tam ^{multum} tenuia“. Subito venerunt venatores. Cervo fugiendum erat, *vel* venatores illum occidissent. Cervus autem erat velocior venatoribus, *nam* crura eius erant apta ad cursum. At cornua fuerunt ei pernicioosa. His in silva retinebatur, *itaque* a venatoribus canibusque captus et necatus est. Ante mortem autem dixit: „Crura, quae non sunt pulchra, mihi utilia fuerunt, *et* cornua, quibus gloriabar, mihi fuerunt perniciosissima“.

Regulă: O idee se poate exprima prin mai multe propozițiuni, care însă nu stau în raport de subordinațiune sintactică între sine, ci numai într'un *raport logic*, care se numește *raport de coordinațiune*. Acest complex de propozițiuni, care stau în raport de coordinațiune, se dice *construcțiune de propozițiuni* ori *propozițiune compusă prin coordinațiune*.

Raportul dintre aceste propozițiuni este mai ales de 5 feluri:

1. *Raport copulativ*, când mai multe propozițiuni, care exprimă acelaș cerc de idei, se lăgă una de

alta, cu tóte că ar puté să fiă despărțite și prin punct.

Conjuncțiunile copulative sunt :

et, — *que*, *atque*, *ac* = și

etiam, *quoque* = și

et-et, *que-que* = și-și, pe de-o parte, pe de altă parte

neque, *nec* = și nu

cum-tum = pe când — pe atunci (mai ales)

ce e drept — dar' mai ales, pe cât — pe atât, atât — cât.

tum-tum

modo-modo

partim-partim

nunc-nunc

când-când,

= pe de-o parte, pe de altă parte

neque-neque

nec-nec

} = nici-nici

nec-et = pe de-o parte nu — pe de altă parte însă.

et-nec = pe de-o parte — pe de altă parte însă nici.

La înșirări se folosesc: *primum-deinde-tum* (porro, postea) — *denique* s. *postremo* = mai întâi, înainte de tóte — după aceea — apoi — în sfârșit.

Ex: Crura, quae non sunt pulchra, mihi fuerunt utilia, et cornua, quibus gloriabar, mihi fuerunt perniciosissima.

2. *Raport disiunctiv*, prin care se exprimă, că dintre 2 aserțiuni numai una este pozitivă ori adevărată, sau că dintre 2 acțiuni numai una se póte întempla.

Conjuncțiunile disiunctive sunt :

aut, *vel*, — *ve*, *sive* (seu) = ori, sau

aut-aut }
vel-vel } = ori-ori
 } = sau-sau
 } = fie-fie

vel potius = sau mai bine zis.

Ex: Cervo fugiendum erat, *vel* venatores eum occidissent.

3. *Raport adversativ*, când două afirmări se pun față 'n față, pentruca cu atât mai tare se iasă la ivelă una dintre ele.

Conjuncțiunile adversative sunt:

at (ast), sed, autem, verum = însă, dar;

tamen, attamen = totuș.

atqui, nihilo minus = dar totuș, însă cu toate acestea.

non solum (non modo) — sed etiam (verum etiam) = nu numai

— ci chiar (ci și, dar și).

ne... quidem — non modo = nici chiar — cu atât mai puțin.

Ex: Cornua quidem mea sunt pulcherrima, *sed* crura essent pulchriora, si non essent tam tenuia.

4. *Raport explicativ*, în care propozițiunea ulterioară explică, pentruce se întemplă orî nu se întemplă cele dîse în propozițiunea anterioară.

Conjuncțiunile explicative sunt:

nam, namque, $\left\{ \begin{array}{l} \\ \end{array} \right.$ = căci, de vreme ce.
enim, etenim $\left\{ \begin{array}{l} \\ \end{array} \right.$

Ex: Cervus autem erat velocior venatoribus, *nam* crura eius erant apta ad cursum.

5. *raport conclusiv*, în care propozițiunea ulterioară arată urmarea propozițiunii anterioare.

Conjuncțiunile conclusive sunt:

itaque, igitur, ergo = astfel, așa dar', prin urmare.

ideo, idcirco, propterea = pentru aceea.

quare, quam ob rem, hanc ob causam, $\left\{ \begin{array}{l} \\ \end{array} \right.$ din cauza acêsta,
hanc ob rem, ea de re $\left\{ \begin{array}{l} \\ \end{array} \right.$ = drept aceea.

Ex: His in silva retinebatur, *itaque* a venatoribus captus et necatus est.

Deprinderea 32: 1) Ce e drept mulți ómenî, dar' mai ales Cicero a experiat, cât de nestatornică și schimbăciósă este sórtea. Sunt de desprețuit aceia, cari nu folosesc nici altora, nici sieși. Recunoscința și religiunea sunt legătura cea mai sigură a societății omenescî. Învățătura și virtutea sórtea nu póte nici sê le dea, nici sê le ia. Multe ierburî ne dau mâncare pe cât de sănătósă, pe atât de plăcută. Calul nobil îl conduce și prin umbra vergelei, pe cel prost nu-l aprindî nici chiar prin pintenî. Geminus Maecius a fost vestit între Latinî atât prin némul sêu, cât și prin faptele sale. Sê vorbim mai întâi de felul resbelului, după aceea despre mărimea lui, apoi despre alegerea comandantului.

2. Orî trebuie să învingem, orî să murim. Bărbatul cel bun nici-odată nu se va nizuî să isprăvescă ceva pe ascuns orî cu puterea. Poetii orî voesc să folosescă orî să destăteze. Romulus a făcut 100 de senatori, orî fiindcă acel număr era deajuns, orî fiindcă nu erau mai mulți potriviți pentru acel oficiu. Crușă timpul, în 3 orî 4 ore poți face forțe multe. Nemurirea sufletului este verosimilă, sau mai bine ȃis ea este sigură.

3. Pe noi cei mulți ne defaimă, dar' puținî ne laudă. Gyges nu era văduț de nimenî, el însă tôte le vedea. Bogățiile cele mari, puterea trupului și tôte celelalte de felul acesta în scurt timp se vor prăbuși, dar' faptele distinse ale geniului sunt nemuritoare. Eă nu numai că nu mă supăr pe tine, dar' nici chiar nu desaproab fapta ta. Nu are a face, câte cărți ai cetit, ei cât de bune? Este forțe folositor a naviga, arta de a naviga însă este forțe grea. Tôte vor peri, virtutea însă va rămâne. Hannibal s'a rentors în tabără, dar' din cauza lipsei de hrană n'a putut rămâne mult timp. Toți ómenii pot să fie fericiți, dar' prin virtute, nu prin pécate.

4. Un cerc al Helvetienilor se numia Tigurinus; căci întreg statul Helveției a fost împărțit în 4 cercuri. Nu te încrede norocului, căci nimic nu este mai schimbăcios decât norocul. Până acum nimic nu este mai vestit decât lupta dela Marathon, căci nici odată o cétă atât de mică n'a nimicuit o armată atât de mare.

5. Atât de mare a fost ura mulțimiî față de Phocion, încât nici un om liber n'a cutezat să-l îngrope; astfel sclaviî l-au îngropat. Numai singură virtutea nu va'peri nici odată, așa dară după acésta trebuie să umblăm. Cicero a scăpat patria, așa dară el a fost numit părintele patriei. Cicero vătămase forțe pe Antonius, drept aceea a fost ucis la porunca lui Antonius. Natura nu se póte schimba, pentru aceea prietiniile adevărate sunt vecinice.

VII.

Topica.

De bello contra Pyrrhum gesto.

Anno quadringentesimo septuagesimo tertio post urbem conditam Tarentinis, qui in ultima Italia erant, a Romanis bellum indictum est, quod legatis Romanorum iniuriam intulissent. Itaque Tarentini a Pyrrho, rege Epiri, qui ex genere Achillis originem trahebat, contra Romanos auxilium petiverunt. Is mox in Italiam advenit. Missus est contra eum P. Valerius Laevinus consul. Qui, cum exploratores Pyrrhi cepisset, eos per castra duci, ostendi iis omnem exercitum tumque eos dimitti iussit, ut nuntiarent Pyrrho, quaecunque a Romanis agerentur. Pugna mox comissa, Pyrrhus elephantorum auxilio hostes vicit; Laevinus per noctem fugit. Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit; captos honorificentissime tractavit; occisos sepelivit. Quos cum adversis vulneribus et feroci vultu etiam mortuos iacere vidisset, manus ad caelum tendisse dicitur et dixisse, se totius orbis terrarum dominum esse potuisse, si tales milites sibi fuissent.

Pyrrhus, postquam Samnites, Lucanos Bruttiosque sibi adiunxit, Romam perrexit, omnia ferro ignique vastans; Campaniam populatus usque Praeneste, urbem Latii, venit. Mox autem commotus terrore exercitus, qui cum consule eum sequebatur, Campaniam versus se recepit. Legati ad Pyrrhum missi, ut captivos redimerent, ab eo honorifice excepti sunt. Cap-

tivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum, Fabricium, rex sic admiratus est, ut, cum eum pauperem esse cognovisset, quarta parte regni promissa, eum sollicitare vellet, ut ad se transiret; sed a Fabricio contemptus est. Qua re cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum Romam misit Cineam, insignem virum, qui pacem aequis condicionibus peteret, sed ea condicione, ut Pyrrhus eam partem Italiae, quam armis iam occupavisset, obtineret. Pax non inita est Pyrrhoque nuntiatum est a senatu illum cum Romanis, nisi ex Italia cessisset, pacem habere non posse. Tum Romani omnes captivos, a Pyrrho redditos, infames haberi iusserunt, quod armati capi potuissent, neque ad veterem statum eos reverti, priusquam binorum hostium occisorum spolia rettulissent. Hoc responso lato legatus Pyrrhi in castra revertit. Ab rege interrogatus, qualis Roma sibi visa esset, Cineas respondit: regum se patriam vidisse; tales enim illic fere omnes esse, qualis unus Pyrrhus apud Epirotas et ceteros Graecos putaretur.

Paulo post contra Pyrrhum duces missi sunt P. Sulpicius et Decius Mus consules. Proelio commisso Pyrrhus vulneratus et Tarentum fugatus est. Insequenti anno Fabricius exercitui contra regem misso praefuit. Pyrrhus habebat medicum, cui in omnibus rebus confidebat, sed is regi non fuit fidelis. Venit enim nocte ad Fabricium et pollicitus est, se veneno Pyrrhum necaturum esse, si sibi praemium daretur; quem Fabricius vinctum iussit ad dominum reduci Pyrrhoque dici, quid contra caput eius medicus spondisset. Tum rex admiratus virtutem et probitatem Fabricii dixisse fertur: „Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam sol a cursu suo averti potest. Paulo post Pyrrhus in Siciliam profectus est;

Fabricsius, Samnitibus et Lucanis victis, triumphavit. Cum Pyrrhus ex Sicilia redisset, adversus eum Curius Dentatus et Cornelius Lentulus consules missi sunt; Curius eius exercitum concidit, ipsum fugavit Tarento tenus, castra cepit. Eo die viginti tria milia hostium caesa sunt. Curius triumphavit primusque Romam elephantos quattuor duxit. Pyrrhus etiam Tarento mox cessit et cum exercitu domum rediit. Paulo post Argis, in Graeciae urbe, interfectus est.

Regulă. 1. *Topica propozițiunii simple.* Părțile propozițiunii se așeză într'o anumită ordine. Ordinea acésta se zice *topică*.

La *propozițiunea simplă* de regulă în fruntea propozițiunii se pune *subiectul*, érá *predicatul* se pune la sfêrșitul propozițiunii. Celelalte părți ale propozițiunii se așeză pe lângă subiect și pe lângă predicat, după cum adecă se țin de subiect ori de predicat.

Observăm următoarele: *a) Atributul și aposiția* de regulă se pun după cuvântul, de care se țin. — *b) Obiectul direct și determinațiunile adverbiale* vin de regulă înaintea verbului, de care se țin. De regulă imediat înaintea verbului se pune determinațiunea adverbială *de mod*, apoi *obiectul direct* și după aceea celelalte determinațiuni adverbiale. — *c) Prepozițiunile* se pun înaintea cuvântului, de care se țin. Escepțiune fac numai *tenus* și *versus*, care se pun după substantiv; (tot așa se pun după Genetivul respectiv Ablativele de scop: *causa, ergo, gratia*). — *d) Conjuncțiunile* de regulă se pun în fruntea propozițiunii, afară de *enim, vero, autem, quoque*, care de regulă staū după cuvântul prim din propozițiune. *Tamen* încă pôte sta mai la urmă. Conjuncțiunile *-que* și *-ve* se légă la sfêrșitul cuvântului. — *e) Pronumele* întrebătoare, determinătoare și relative se pun la începutul propozițiunii.

Acésta este *topica regulată*. Topica însă pôte să fie și altfel. Dacă adecă voim să accentuăm mai tare vreun cuvânt din propozițiune, atunci topica se schimbă și la început se pune cuvântul accentuat, la urmă éráși

unul mai accentuat. Acéastă topică se numesce *topica accentuată*. Topica accentuată pôte fi fôrte variată.

2. *Topica propozițiunii compuse*. În propozițiunea compusă propozițiunea secundară, mai bine zis unirea sintactică, stă la locul acelei părți de propozițiune, pe care o înlocuesce.

În genere putem observa următoarele :

Întrebările indirecte (interrogatio obliqua), propozițiunile secundare *finale, consecutive, optative, adversative* și cele *de origine* staū de regulă *după* propozițiunea supraordinată. Propozițiunile secundare *de timp, de loc*, apoi cele *causale, condiționale, concesive* și cele *de mod* staū de regulă *înaintea* propozițiunii supraordinate. Propozițiunile secundare *atributive* staū de regulă imediat după cuvântul, de care se țin.

În topica accentuată — bine înțeles — și propozițiunile secundare se așeză altfel. Ceea ce ar trebui să stea mai înainte, se pune mai la urmă ori întors.

Deprinderea 33.

Despre al doilea rebel al Perșilor.

Dareus, regele Perșilor, supărat pe Athenieni, că dăduseră ajutor Ionilor, cari locuiaū în Asia, a hotărît să ducă rebel în contra Greciei. Așadară a trimis delegați prin fie-care prvoincie a Asiei, ca să adune cete, cai, corăbii lungi și bucate. Într'aceea însă Dareus a murit. Murind Dareus domnia Perșilor a primit-o Xerxes. Acesta, cu tôte că la început n'avea de gând să ducă rebel în contra Greciei, totuși a fost induplecat de Mardonius, pe care mult îl iubia, ca să urmeze planurile lui Dareus. Astfel în decurs de 4 ani a adunat o armată mare și tôte lucrurile trebuitoare armatei, ca cu anul al cincilea să pôta întreprinde acea campanie.

Dupăce Mardonius plecând în contra Greciei și înconjurând muntele, care se chêmă Athos, a suferit o mare nenorocire, Xerxes a poruncit să tae muntele Athos, érá altora li-a poruncit, să facă pod peste Helespont. Dar' podul făcut, s'a născut o fortună mare, care a dărîmat tôte. Lucrările aū trebuit să fie din nou începute. După ce i s'a făcut cunoscut, că muntele Athos este tăiat și podul isprăvit, la începutul primăverii regele a plecat cu armata din Sardes la Abydus, de unde cetele aū trecut peste Helespont. Herxes, după ce a sosit la strămtórea

Thermopilelor, și-a așezat tabăra pe câmpul situat înaintea strîmtorii. Grecii însă se aședaseră chiar în strîmtóre, ca să respingă pe Perși dela intrarea Greciei.

Pe când Perșii nu mai erau departe dela intrarea strîmtorii, Grecii pötunși de frică au început să discute despre retragere. Părerile multora mergeau într'acolo, ca să se întorcă cât mai repede acasă și să apere Isthmul. Leonidas însă, de órece Locrii și Phocensii desaprobaú pãrerea acésta, a hotãrit să remănã acolo și a trimis delegați prin orașe, ca să cërã ajutor dela ele, de órece ei sunt mai puțin, decât ca să se pótã împotrivi Perșilor. Xerxes spera, că Grecii nu vor aștepta atacul dușmanului, ci vor întorce spatele. A cincea zi însă, după ce i s'a vestit, că nu s'au retras, regele aprins de mânia a trimis pe Međi și pe Cisiu în contra Grecilor și li-a poruncit, ca să-i prindă pe toți și să-i aducă la el. Međii și Cisiu însă îndurând o mare pierdere s'au întors fără nici o ispravă în tabără.

Atunci însă regele a trimis în contra Grecilor pe Perșii, cari se chemau nemuritori, cređend, că aceia ușor vor alunga pe dușmani. Dar nici chiar aceia lovindu-se cu Grecii n'au isprãvit mai mult, ca Međii și Cisiu. Astfel pe când regele era îndoios, ce plan să apuce, a venit la el un Grec cu numele Ephialtes, ca să-i arate o potecă, care ducea prin munți la Thermopile crezënd, că va primi mare rësplată pentru acésta dela regele. Xerxes în urma tradãrii lui Ephialtes cuprins de mare bucurie a poruncit, că amintiții (ille) nemuritori să plece din tabără, ca să atace pe Greci dela spate.

Nóptea au venit fugari la Greci vestindu-le, că Perșii au plecat în jurul muntelui, ca să-i atace din spate. La vestea acésta, pe când Grecii discutaú, ce ar fi de făcut, unii erau de pãrerea, că trebuie să pãrãsescã poziția (statio), alții nu voiaú s'o pãrãsescã. Atunci Leonidas pe toți i-a dimis afarã de Spartanii. La rësãrirea sórelui Xerxes dete nãvalã asupra dușmanilor. Leonidas a fost ucis luptând vitejese și cu el dimpreună mulți alți Spartanii de frunte. Toți, cari au fost uciși la Thermopyle, au fost îngropați pe acelaș loc, unde au cãdut. În onórea lor s'a așezat o columnă, pe care a fost scris:

„Dic hospes, nos te hic vidisse iacentes,
Dum sanctis patriae legibus obsequimur!“

PARTEA A TREIA.

ADAUSE.

I.

Banii, măsurile, fracțiunile, calendarul roman și prescurtarea numelor romane.

1. *Măsurile romane.* Unitatea măsurilor de lungime sunt: pes = cam 0·3 metru. 1 pes = 12 uncia = 16 digitus; 4 digitus = 1 palmus (palmă); 1 palmus = $\frac{1}{4}$ pes.

cubitum s. cubitus = $1\frac{1}{2}$ pes.

passus = 5 pes.

Lapis = 1000 passus, cam 1·5 kilometru. Pe drumuri tot la câte 1000 de pași era aședată o pêtre. Așa: *ad quintum lapidem* = în depărtare de 5 mile dela oraș.

Stadium e o măsură grecă = 625 pes = 125 passus = 184·84 metri.

Măsură de suprafață e *iugerum*, 240 pes de lung și 120 pes de lat.

Măsură de conținut (de volum). La liquide: *amphora* (25 litri) =

2 *urna* = 3 *modius*.

1 *urna* = 4 *congius*.

1 *congius* = 6 *sextarius*.

1 *sextarius* = 12 *cyathus* s. *uncia*.

Culeus = 20 *amphora*.

La măsurarea bucatelor: *modius* = cam 30 litri = 16 *sextarius*; 3 *modius* = 1 *amphora*, cam 90 de litri.

Măsură de greutate. *Libra* s. *pondo* s. *as* = uncia, cam $\frac{1}{2}$ kilogram.

2. *Banii romană.* *Bani de aramă.* Unitate *as*, greutatea lui *libra*: *as libralis* = 12 uncia (0·33 kilogr.)

Bani de argint. *Denarius* = 10 *as* (= 35 crucei); *quinarius* = 5 *as*; *sestertius* = $2\frac{1}{2}$ *as* (= 8·7 crucei).

Bani de aur. Aureus s. solidus s. numus = 25 denarius (8 florinî și 77 cr.)

Drachma e ban grecesc: e ceva mai mult decât *denarius*.
100 drachma = 1 *mina*.

- 60 mina = 1 *talentum* (talant = 2357 fl.)

În vechime se socotia mai ales cu *as*, mai târziu cu *numus*.

sestertius, i = 1 sestertiu; se socotia până la 1000 cu numerale cardinale (centum sestertii = 100 sestertii etc.)

sestertia, orum = 1000 de sestertii; se socotia cu numerale distributive până la 100,000. D. ex. *bina sestertia* = 2000 sestertii; *tricena sestertia* = 30,000 sestertii etc.

sestertium = 100,000 sestertii; se socotia cu numerale multiplicative. D. ex. *quingies sestertium* = 500,000 de sestertii; *decies sestertium* = 1 milion de sestertii etc.

Semnul dela *sestertius* este HS; lângă acest semn se scria numărul. D. ex. HSX = 10 sestertii. Semnul dela *sestertia* este HS̄. D. ex. HS̄X = 10,000 sestertii. Semnul dela *sestertium* este HS̄. D. ex. HS̄X = 1 milion sestertii.

Pe timpul împăraților valoarea unui *sestertius* era deja mai mult chiar de 10 cruceri.

3. *Fracțiunile*. $\frac{1}{2}$ = *dimidium* s. *dimidia pars*. La fracțiunea cu numărătorul 1 se exprimă numai numitorul: *tertia* ($\frac{1}{3}$), *quarta* ($\frac{1}{4}$) (adecă: pars) etc.

Numărătorul se exprima cu numerale cardinale, numitorul cu numerale ordinale. D. ex. $\frac{3}{4}$ = tres quartae, $\frac{5}{4}$ = quinque sextae etc.

La socoteli de moștenire și de interese cuvântul *as* însemna *suma întregă*. *Herēs ex asse* = erede, moștenitor universal (care a moștenit totul).

Acesta *as* se împărția în 12 *uncia*.

1 *uncia* = $\frac{1}{12}$ *as*; *sextans* = $\frac{2}{12}$ ($\frac{1}{6}$); *quadrans* = $\frac{3}{12}$ ($\frac{1}{4}$); *triens* = $\frac{4}{12}$ ($\frac{1}{3}$); *quincunx* = $\frac{5}{12}$; *semis* = $\frac{6}{12}$ ($\frac{1}{2}$); *bes* = $\frac{8}{12}$ ($\frac{2}{3}$); *dodrans* = $\frac{9}{12}$ ($\frac{3}{4}$); *dextans* = $\frac{10}{12}$ ($\frac{5}{6}$); *deunx* = $\frac{11}{12}$.

4. Calendarul roman. În timpurile cele mai vechi anul roman era împărțit în 10 luni: *Martius, Aprilis, Maius, Iunius, Quintilis, Sextilis, September, October, November, December*. — Numa Pompilius la aceste 10 luni a mai adăugat două: *Ianuaris* și *Februarius*.

Pe vremea împăratului August luna *Quintilis* s'a numit *Iulius*, era *Sextilis* a primit numirea de *Augustus*.

În fie-care lună erau 3 zile principale: *Calendae* (Kalendae), *Nonae*, *Idus* (tote trei substantive sunt „plurale tantum“).

Calendae este prima zi din fiecare lună.

Nonae în lunile *Martius, Maius, Iulius* și *October* este ziua a 7-a, în celelalte luni a 5-a.

Idus în lunile *Martius, Maius, Iulius* și *October* este ziua a 15-a, în celelalte luni a 13-a.

La întrebarea *când?* zilele principale (*Calendae, Nonae, Idus*) ale lunilor stau în Ablativ și numele lunilor concordă cu ele ca niște adiective. D. ex. în 1 Iunie = *Calendis Iuniis*; în 1 Octombrie = *Calendis Octobribus*; în 1 Decembrie = *Calendis Decembribus*; în 1 Maiu = *Calendis Maiis*; în 7 Martie = *Nonis Octobribus*; în 5 Aprilie = *Nonis Aprilibus*; în 15 Martie = *Idibus Martiis*; în 13 Noiembrie = *Idibus Novembribus* ș. a.

Celelalte zile se socotesc dela zilele principale înderēt. Si anume ziua primă cu cuvântul *pridie* și Acusativul zilei principale, dela care socotim (cu care concordă apoi numele lunii). D. ex. În 14 Martie = *Pridie Idus Martias*; în 14 Oct. = *Pridie Idus Octobres*; în 12 Noiembrie = *Pridie Idus Novembres*; în 6 Martie = *pridie Nonas Martias*; în 4 Aprilie = *pridie Nonas Apriles* ș. a. — Celelalte zile se exprimă cu *tertio, quarto* (adecă: die) etc. și *Acusativul* zilei principale, dela care socotim (cu care concordă apoi numele lunii). D. ex. În 30 Decembrie = *Tertio Kalendas Ianuarias*; în 2 Decembrie = *quarto Nonas Decembres* etc.

Socotirea datului roman pe calendarul nostru se face mai ușor prin următoarele 2 formule.

$$1. (a + 1) - b = \text{ziua căutată.}$$

$$2. (a + 2) - b = \text{ziua căutată.}$$

Formula 1 se folosește, când socotéla se face dela *Nonae* orî *Idus*, érá formula 2 se folosește când socotéla se face dela *Calendae*. b = numărul zilei numite, érá a în formula 1 e numărul zilelor arătate prin ziua principală și în formula 2 e numărul zilelor din luna Calendelor. D. ex. Vrem să șcim ce va să zică pe românesce: *Sexto Idus Octobres*. Fiind vörbă de „*Idus*“, folosim formula 1. $a = 15$ (numărul zilelor arătate prin ziua principală). $b = 6$ (ziua numită „*sexto*“). Prin urmare $(15 + 1) - 6 = 10$, adecă „în 10 Octomvre“. Decî *sexto Idus Octobres* = în 10 Octomvre. — Vrem să șcim ce va să zică pe românesce: *Decimo Calendas Augustas*. Fiind vörbă de „*Calendae*“ folosim formula 2. a = numărul zilelor din luna Calendelor, aici adecă din August = 31. $b = 10$ (ziua numită „*decimo*“). $(a + 2) - b = 31 + 2 - 10 = 23$ Iulie. Decî „*decimo Calendas Augustas*“ = în 23 Iulie.

Luna Februarie are 28 de zile, în anul bisect însă are 29 de zile. Anul bisect latinesce se zice: *annus intercalaris* sau *bissextus*. Ziua bisectă e în 24 a lunii; urméză decî după „*sexto Calendas Martias*“ și se póte numi orî „*bissexta Calendas Martias*“ (adecă „a doua 23 Februarie“, fiindcă „*sexto Calendas Martias*“ este „în 23 Februarie“), orî că socotim regulat luând de basă la socotéla 29 de zile, nu 28, și atunci după „*Idibus Februariis*“ urméză „*septimo decimo Calendas Martias*“, nu „*sexto decimo Calendas Martias*“ cum ar fi în luna cu 28 de zile.

La întrebarea *pe când?* înaintea datului respectiv punem „*in ante*“, la întrebarea „*până când?*“ „*usque ad*“ și la întrebarea „*de când?*“ „*ex ante*“. D. ex. pe 12 Martie = *in ante diem quartum Idus Martias*; până în 17 Aprilie = *usque ad diem quindecimum Calendas Maias*; dela sau începând cu 5. Noembrie = *ex ante diem Nonas Novembres*.

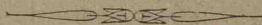
Calendarul nostru și calendarul roman.

Calendarul nostru	Martius, Maius, Iulius, October 31 de zile	Ianuarius, Augustus, December 31 de zile	Aprilis, Iunius, September, November 30 de zile	Februarius, 28 de zile, în an visect 29 de zile
1	Calendis Martiis etc.	Calendis Ianuariis etc.	Calendis Aprilibus etc.	Calendis Februariis
2	IV Nonas Mar-	IV Nonas Ianuarias,	IV Nonas Aprilis, Iu-	IV Nonas Fe-
3	V tias, Maias,	III Augustas, Decem-	III nias, Septembres,	III bruarias
4	IV Iulias, Oc-	Pridie Nonas Ianuuar, etc.	Pridio Nonas Aprilis etc.	Pridie Nonas Februarias
5	III tobres	Nonis Ianuariis etc.	Nonis Aprilibus etc.	Nonis Februariis
6	Pridie Nonas Martias etc.	VIII	VIII Idus Apri-	VIII
7	Nonis Martiis etc.	VII Idus Ia-	VII les, Iu-	VII
8	VIII	VI nuarias,	VI nias, Sep-	VI Idus Fe-
9	VII Idus Mar-	V Augustus,	V tembres,	V bruarias
10	VI tias, Ma-	IV Decem-	IV Novem-	IV
11	V ias, Iulias,	III bres,	III bres	III
12	IV Octobres	Pridie Idus Ianuarias etc.	Pridie Idus Aprilis etc.	Pridie Idus Februarias
13	III	Idibus Ianuarets etc.	Idibus Aprilibus	Idibus Februariis
14	Pridie Idus Martias etc.	XIX	XVIII	in an visect XVI XVII
15	Idibus Martiis etc.	XVIII	XVII	XV XVI
16	XVII	XVII	XVI	XIV XV
17	XVI	XVI	XV	XIII XIV
18	XV	XV	XIV	XII
19	XIV	XIV	XIII	XI
20	XIII Calendas	XIII	XII	X
21	XII	XII	XI	IX
22	XI	XI	X	VIII
23	X	X	IX	VII
24	IX	IX	VIII	VI
25	VIII	VIII	VII	V
26	VII	VII	VI	IV
27	VI	VI	V	III
28	V	V	IV	Pr. C. Mart.
29	IV	IV	III	III
30	III	III	Pridie Calendas Maias etc.	Pr. C. Mart.
31	Pridie Calen. Aprilis etc.	Pridie Calen. Februa. etc.		

5. Prescurtarea unor cuvinte și expresiuni. a) *Nume proprii.* A = Aulus. Ap. = Appius. C. = Caius. C. = Cnaeus. D. = Decimus. G. = Gaius. Gn. = Gnaeus. L. = Lucius. M. = Marcus. M'. = Manius. Mam. = Mamercus. P. = Publius. Q. = Quintus. S. = Sextus. Ser. = Servius. Sp. = Spurius. T. = Titus. Ti. s. Tib. = Tiberius.

b) *Dignități.* Aed. = Aedilis. Aug. = Augur. Cens = Censor. Cos. = Consul. Coss. = Consules. Caess. = Caesares. Des. = Designatus. Dic. = Dictator. Dic. p. = Dictator perpetuus. D. = Dux. Eq. Rom. = Eques Romanus. Fl. D. = Flamen dialis. Fl. Q. = Flamen Quirinalis. Imp. = Imperator. Leg. = Legatus. M. eq. = Magister equitum. P. C. = Patres Conscripti. P. M. = Pontifex Maximus. Pr. = Praetor. Praef. = Praefectus. Proc. = Proconsul. S. = Senatus. Tr. m. cos. p. = Tribunus militum consulari potestate. Tr. pl. = Tribunus plebis.

c) *Expresiiuni.* I. O. M. = Jovi Optimo Maximo. O. M. = Optimus Maximus. C. R. = Civis Romanus. P. R. = Populus Romanus. Quir. = Quirites. S. P. Q. R. = Senatus Populusque Romanus. P. S. = Plebiscitum. X. vir. = Decemvir. F. = Filius. N. = Nepos. — În epistole: S. = Salutem. S. D. = Salutem dico. P. S. = Salutem plurimam. S. P. D. = Salutem plurimam dico. V. = Vale. D. = Data.

II.

Elemente de metrică.

I. Noțiuni introductive.

1. Versificațiunea antică în asemănare cu cea modernă.

Scim din teoria versificațiunii române, că esența versului, prin care el se deosebesce de prosă, este ritmul regulat al graiului.

Scim că *ritmul* versului este undulațiunea plăcută la auz, ce se nasce prin rostirea unui șir de silabe, în cari silabele *tonice* și *netonice* se urmază după o regulă ôre-care, ér nu după voia întâmplării ca în prosă.

Tot din teoria versificațiunii române scim deosebirea dintre *accentul* cuvintelor și dintre *tonul* versului, pe care 'l putem numi mai scurt: *ton ritmic* (ton versificațional).

Dacă regula primă a ritmului din versul român era, că tonul ritmic pôte sta numai pe o silabă accentuată, vom vedé acum că în versul antic era altfel. — Cu alte cuvinte: dacă poetul român trebuie să fiă cu băgare de samă *la accentul* firesc al cuvintelor, pe cari le înșiră în versul său, pentruca să producă ritmul, — vom vedé, că poetul latin nu avea nici o nevoie de acesta. Nu pentrucă dór versul lui ar fi fost lipsit de tonuri ritmice, ci pentrucă ritmul versului antic nu se basa pe accentul său neaccentul silabelor, ci pe alt ceva.

Índe toró pater Áeneás sic órsus ab álto.

Étă un vers latin, care 'și are ritmul său compus din o urmare variată de tonuri ritmice și de silabe netonice. Silabele remarcate prin tipar sunt cele tonice, pe cari dacă le cetim cevași mai apésat decât pe cele tipărite normal, vom auzi îndată ritmul versului antic.

Supunând versul citat, care e compus de poetul distins Vergilius, la o analiză, vom vedé într'adevăr, că tonul ritmic nu ține samă de accentul natural al cuvintelor. D. es. cuvântul *toro*, are accentul pe silaba 1: *to*, ér tonul ritmic s'a pus pe silaba **ro**, care nu are accent. Tot așa e în cuvântul *Aeneas*, unde are ton ritmic în vers silaba 1 și 3, pe când aceste sunt silabe neaccentuate, ér silaba a doua, care are accentul, nu are ton.

Ar puté decî să crédă cineva, că tonul ritmic al versului antic sta tot-déuna pe silabe neaccentuate; dár cuvintele **inde**, **órsus**, **á**lto ne arată, că nu e așa, căci aci tonul ritmic și accentul natural al cuvântului coincid. Este decî evident, că:

tonul ritmic al versului antic putea să stee și pe silabe accentuate și pe silabe neaccentuate, după bunul plac al poetului.

Continuând cu analiza versului citat însă, vom vedé, că *tonul ritmic stă totdeuna pe o silabă lungă*, (v. es. citat).

Alte exemple:

Beátus ille, **quí** procul **negótiis**.

Cúm subit **illiús** **tristíssima** **nóctis** **imágo**,

Quáe mihi **súpremúm** **témpus** in **úrbe** fuit.

Pretutindenî tonul ritmic stă pe o silabă lungă, fără considerare dacá ea este accentuată ori nu.

*Din cele expuse urméză, că versul antic își avé ritmul său basat nu pe accentul, ci pe **cuantitatea silabelor**. Poetul latin își puneá tot-déuna întrebarea **quantum?** (= cât de lungă? [e silaba]), ca să-î pótă da loc în vers unei silabe, de aceea versificațiunea antică este **cuantitativă**, pe când cea modernă e o versificațiune **de accent**.*

De aci se esplică și numele sciinței, care tractéză despre versificațiunea antică. Ea se numesce „**Metrica**“, dela cuvântul grecesc „*meter*“ = măsură, însemnând „*sciința măsurării versului*“, ér versurile se numesc și *versuri* **metrice**, adecă versuri basate pe măsură.

2. Prosodia latină.

Fiind versul antic basat pe cuantitatea silabelor, e evident, că nu póte nimenî rosti corect saú auđi clar ritmul versului antic, fără de-a sci esact carî sunt silabele lungi, și carî

cele scurte ale limbei latine. Știința, care se ocupă cu stabilirea regulilor de cantitate a silabelor și cu cele de accent ale cuvintelor, se numește *prosodiă*. Înainte de ce am intra în amănuntele versificațiunii latine, trebuie să cunoștem deci regulile de căpeteniă ale prosodiei latine, și anume pe acele ce privesc cantitatea silabelor.

+ A) Regule generale.

1. *Cantitatea* (adecă lungimea sau scurțimea) *silabelor depinde dela vocala din silabă*. Dacă vocala e lungă, este și silaba lungă, dacă vocala e scurtă, este și silaba scurtă. D. es. în cuvântul *ă-mō* silaba primă e scurtă, ăr a doua lungă, pentrucă „a“ e scurt, ăr „o“ e lung; alte eșemple: *sae-pē, pă-tēr, mā-tēr, vēr-tōs*, etc.

Cestiunea este deci, să șcim cari vocale sunt lungi și cari sunt scurte, sau când vocalele sunt lungi și când scurte? Șciind acēsta, șcim și despre silabe, dacă ele sunt lungi sau scurte.

2. *Vocalele simple* (a, e, i, o, u) *sunt scurte, ăr diftongii* (ae, oe, au, eu) *și vocalele născute prin contragere sau elisiune* (d. es. *iūnior* din *iuenior*, *ēs* din *edis*) *sunt lungi*.

3. *Astfel de silabe, în cari se află o vocală lungă după firea sa* (diftong sau vocală contrasă) *se numesc silabe lungi după natură*: „*natura longae*“.

4. *Orī-ce vocală dela natură scurtă pōte să devină lungă prin pozițiunea, ce o are în silabă* („*positione longa*“). *Astfel orī-ce vocală scurtă dela natură devine lungă, îndată ce îi urmază două consonante sau o consonantă duplă* (x).

Silabe, în cari se află astfel de vocale lungi în urma pozițiunii ce au, se numesc lungi după pozițiune „*positione longae*“.

D. es. *aes, sōl, cōr*, sunt silabe „*natura longae*“, ăr *est, ex, (pe)-per-(ci), (fe)-fel-(li)* sunt silabe „*positione longae*“.

Lungimea vocalei se indică cu —, ăr scurțimea se pōte indica cu √ de-asupra ei.

5. *Vocala, după care urmază o consonantă mută* (c, g; t, d; p, b) *și după ea una liquidă* (l, r), pōte fi considerată și lungă și scurtă și se numește „*syllaba anceps*“. D. es. *pātrēm, pōples, volūcris*, etc.

6. În cuvintele pur latine vocala urmată de o altă vocală sau de **h** e tot-deuna scurtă: „*vocalis ante vocalem brevis est*“; d. es. mēus, pīus, vēho, etc.

7. O vocală scurtă dela sfârșitul unui cuvânt nu devine nici odată lungă prin pozițiune. — D. es. sideră spectā, praemiā scribae.

B) Regule speciale.

1. Cuvintele compuse și derivate, precum și toate formele flexionare ale verbelor și numelor își păstrează cuantitatea trupinei. — D. es. dela trupina „**ăm**“: **ăm**o, **ăm**or, **ăm**atus, **ăm**icus etc.; dela trupina perf. vīc: vīcī, vīcisse, etc.

Excepțiuni. — a) Unele compozițiuni ale lui „**nōtus**“ au vocala din trupină scurtă, ca cognītus, agnītus.

b) „**Prō**“ în unele cuvinte compuse se scurtază, precum: prōfugus, prōfari, prōfiteor.

2. Cuantitatea cuvintelor monosilabe.

a) Cuvintele de o silabă, cari se termină într'o vocală sunt lungi: **ā**, **ē**, **dē**, **prō**, **mē**, **tē**, **sī**, **nē**.

Scurte sunt numai encliticele: -quē, -vē, -nē, -tē, -ptē, etc.

b) Cuvintele monosilabe declinabile, cari sunt terminate într'o consonantă, sunt lungi. — Esemple: **iūs**, **sōl**, **vās**, **vēr**, **vīs**, **plūs**.

c) Cuvintele monosilabe indeclinabile terminate în consonantă sunt scurte: **ăb**, **ăd**, **bīs**, **cīs**, **ēt**, **ūt**, **vēl**, **sūb**, **quōd**.

Excepțiuni: **nōn**, **quīn**, **crās**, **sīc**, **hūc**.

3. În acusativil plural al masculinelor și femininelor și în ablativil singul. al tuturor cuvintelor declinabile silaba finală este lungă. D. es. **mensā**, **dominō**, **manū**, **diē**; **mensās**, **dominōs**, **regēs**, **manūs**, **diēs**.

Excepțiune: terminațiunea **-e** a ablativilui sing. la declinațiunea III (substantivală) este scurtă. D. es. **temporē**, **hominē**, — dar **felicī**, **acrī**, **dulcī**.

4. Vocala finală **-ī**, **-o**, **-u**, la declinațiunii este lungă. D. es. **puerī**, **longō**, **noctū**.

5. La conjugățiunii:

a) terminațiunea **-ā -ās**, **-ē -ēs**, **-ī -īs** este lungă, dacă în pers. 2. din plural îi corăspunde **-ātis**, **-ētis**, **-ītis**; d. es. **amā** — **amās**, **docē** — **docēs**, **audī** — **audīs**;

b) *terminațiunea în -ĕ, -ĭs și ũs este scurtă*; d. es. legĕ-legĭs; amabĭs; audiarĭs; amamŭs, amatŭs;

c) *terminațiunea în ĭ și o este lungă*; — d. es. doceō, monēbō, amantō, audī.

6. *În cuvintele indeclinabile:*

a) *terminațiunea -a, -e, -i, -o, și -es este* (cu puține excepțiuni) *lungă, ăr*

b) *terminațiunea -is și -us e scurtă.*

7. *Cuvintele grecesci își păstrează cuantitatea silabelor, cum le aŭ în limba grecăscă.* D. es. Alphēus, Arĭōn, etc.

3. Cetirea versurilor latine.

Cetirea versurilor latine, afară de observarea regulilor ritmice, despre cari vom vorbi la urmă, se deosebia de cetirea texturilor scrise în prosă.

Dacă în internul unui vers urma după un cuvânt terminat în vocală saŭ în m un cuvânt, care se începea cu o vocală saŭ cu h, această întĕlnire se numia hiatus (căscătură, abis, gol) și trecea de cacofoniă, care la cetirea versurilor trebuia ocolită.

Esemples de hiatus:

improvisi aderant; monstrum horrendum; sapere aude; bonum est; matrem ubi, etc.

Ocolirea hiatului se face prin *clisiune* (scótere, lăpĕdare), adecă la cetirea versului contragem cele 2 cuvinte (prin cari se forméză hiatul) într'un singur cuvânt:

a) elidând (scóțĕnd) vocala finală a cuvântului prim; d. es. în loc de „improvisi aderant“, cetim „improvis'aderant“, în loc de „sapere aude“: „saper'aude“;

b) la cuvintele terminate în m se elidéză și vocala dinaintea lui m; d. es. în loc de „matrem ubi“, cetim „matr'ubi“;

c) dacă hiatul se nasce prin cuvântul „est“, care urméză după un cuvânt terminat în vocală saŭ m, atunci se elidéză nu vocala finală saŭ m din cuvântul precedent, ci vocala e din est; d. es. în loc de „homo est“ cetim „homo'st“, în loc de „ulla est“: „ulla'st“, în loc de „bonum est“: „bonum'st“, etc.;

2) la ocolirea hiatului **h** se elidază totdeauna; — d. es. în loc de „monstrum horrendum“ cetim „monstr' orrendum“, în loc de „tollere humo“: „toller' 'umo“, etc.

Poetul latin la compunerea versurilor trebuia să țină samă de cacofonia hiatului și trebuia să-și tocmască versul așa, ca ritmul acestuia să fie format numai prin cetirea cu elisiunile arătate.

Nu era cacofonic hiatul numai dacă era produs prin interjecțiunii, (d. es. **O** et de Latia, **o**, et de gente Latina!) și dacă vocala finală a cuvântului precedent era lungă, ér vocala primă a celui următor scurtă, d. es. intimō āmore.

II. Versificațiunea latină.

4. Tactul „pes“.

Cea mai simplă unitate ritmică (adecă lucrul cel mai simplu, despre care se pôte zice în versul latin, că forméză **un** ritm) se numia **pes** (= picior), ceea ce cu termin modern esprimat, însamnă „*tact*“. Tactele versului antic își aű numele de „pedes“ dela împrejurarea, că în anticitate cele mai multe poesii fiind și cântate, începutul fie-cărui tact la cântare se marca printr'o bătăia de picior.

Ritmul, după cum seim, fiind un șir de tonuri (*arsis*) și netonuri (*thesis*) și tonul aplicându-se în versul latin de obicei pe silaba lungă, ér netonul pe silabe scurte, — urméză că cel mai simplu ritm saű tact (*pes*) era cel de două silabe, dintre carí una era lungă, alta scurtă.

Dacă silaba lungă se însamnă cu: —, ér cea scurtă cu: ∪, atunci: $\underline{\quad} \cup$ saű $\cup \underline{\quad}$ represintă cele mai simple tacte (*pedes*) în versul antic, unde ∪ însamnă tonul ritmic.

De óre-ce însă în cas de nevoie putea primi câte-odată și silaba scurtă tonul versificațional, tactul impropriu: ∪ ∪ (cu tonul ritmic pe silaba primă saű pe a doűa) ni se presintă ca cel mai simplu *pes* al versului latin.

Tactele versului latin se deosebesc între olaltă după numărul și pozițiunea silabelor. *Un* tact e d. es. $\underline{\quad} \cup$ (*mătěr*), *alt* tact e $\cup \underline{\quad}$ (*dăbűnt*) și *érăș* altul $\underline{\quad} \cup \cup$ (*viděrăt*). Cele dintăi

doă tacte sunt în privința *numărului* silabelor identice, dar e alta *pozițiunea* silabelor în fie-care, altul este deci și tactul.

Tactele, la cari silaba tonică (cea lungă) era înainte, erau de caracter coboritor, ér cele care aveau tonul la urmă erau tacte suitore.

Consemnarea feliurilor de *pedes* se pôte face din 2 puncte de vedere, saũ după numărul silabelor, saũ după numărul morelor.

Notă. *Mora* se numia durata de timp, ce se recere pentru esprimarea unei silabe scurte. *Mora* se însamnă cu: \smile și în esprimare dura tocmai jumătate din timpul unei silabe lungi. Deci 2 more: $\smile \smile$ sunt egale cu o silabă lungă: $\smile \smile = -$.

Dăm aici un conspect mic de tacte după numărul silabelor cu numele lor.

Tacte de două silabe:

1. $\overset{(r)}{\smile} \overset{(r)}{\smile} = \textit{pyrrhichius}$, d. es. bënë; pătér;
2. $\underline{\smile} \smile = \textit{trochaeus}$, d. es. mătér; coelüm;
3. $\smile \underline{\smile} = \textit{iambus}$, d. es. dăbunt; ämō;
4. $\overset{(r)}{\smile} \underline{\overset{(r)}{\smile}} = \textit{spondeus}$, d. es. aetäs; cögēns.

Tacte de trei silabe:

1. $\underline{\smile} \smile \smile = \textit{dactylus}$, d. es. vidërät: iudicis;
2. $\smile \smile \underline{\smile} = \textit{anapaestus}$, d. es. bönitäs; cëlērī;
3. $\overset{(r)}{\smile} \overset{(r)}{\smile} \overset{(r)}{\smile} = \textit{tribrachys}$, d. es. dömīnūs; cëlērīs;
4. $\underline{\overset{(r)}{\smile}} \underline{\overset{(r)}{\smile}} = \textit{molossus}$, d. es. Maecēnäs; cögēbānt,
5. $\smile \underline{\smile} \smile = \textit{amphibrachys}$, d. es. cölēbät; ämārē;
6. $\underline{\smile} \smile \underline{\smile} = \textit{amphimacer}$, d. es. fēcēräs: tēndērēt.
(creticus)

Afară de aceste mai erau și tacte compuse de patru silabe, dar cu aceste noi aci nu ne ocupăm.

Notă. Consemnați tactele mai de sus după numărul morelor în tacte de 2, 3, 4, 5 și 6 more!

5. Colónele ritmice.

Un complex de cel puțin 2 și cel mult 6 tacte *de acelaș fel* ca unitate ritmică se numesce o *colónă ritmică*.

E evident deci, că cea mai mică colónă ritmică e cea formată din două tacte, — ea se numesce *dipodiă*:

∨ — ∨ — = e o dipodiă iambică.

— ∨ — ∨ = e o dipodiă trochaică.

O colônă ritmică de trei tacte se numia: o *tripodiă*, una de patru: o *tetrapodiă*, una de șese: *hexapodiă*.

6. Versul.

Colónele ritmice staū saū mai multe împreună formând un întreg ritmic, saū forméză singure o unitate ritmică de sine stătătoare, — unitatea acésta ritmică mai mare se numesce: *vers*.

Regula generală a versului antic este, că el se compune din tacte homogene în privința cuantității. Adecă tactele unui vers sunt tóte de o potrivă de lungi, tóte sunt d. es. de 3 more, — saū la alt vers tóte sunt tacte de 4 more și așa mai departe. [Esecptiune fac numai versurile așa numite *logaoedice*, în cari se întêlesc tacte heterogene în privința cuantității, și cari din cauza acésta nici nu se consideraū de versuri adevérate].

Deci la versurile regulate s'ar puté însemna în frunte fe-liul tactului, tocmai ca la piesele musicale, așa d. es. dacă luăm mora de egală cu o notă de ♩ și silaba lungă deci cu o notă de ♪, — atunci am puté dice despre poesia:

„Băa-| tūs il-| lē qui| prōcul| nēgo- tīs|“ (v. cartea II de cet. latină de Perthes-Budiu), că e scrisă în tacte de $\frac{3}{8}$, căci fiecare vers al ei constă din tacte de 3 more.

Minimul tactelor, din cari póte consta un vers antic e de 2 tacte, ér macsimul de 8. Astfel sunt versuri de 2, 3, 4, 5, 6 și 8 tacte. Lungimea versului fiind de importanță mare în ver-sificațiune, *ori-ce vers își avea numele său după numărul tac-telor, din cari se compunea.*

Versul de 2 tacte se numia: *dimeter*.

”	”	3	”	”	”	<i>trimeter</i>
”	”	4	”	”	”	<i>tetrameter.</i>
”	”	5	”	”	”	<i>pentameter.</i>
”	”	6	”	”	”	<i>hexameter.</i>

Aci e de observat, că la determinarea lungimii unui vers *trocheic, iambic și anapestic* se socotiaū câte 2 tacte drept un „meter“, — deci d. es. un vers de 4 trochei nu se numia un *tetrameter* trocheic, ci un *dimeter* trocheic.

Aşa dară despre poesia „*Beatus ille qui procul*“ putem dice, că ea este scrisă în versuri iambice și anume: versurile 1, 3, 5, 7, 9 etc. sunt: *versus trimeter iambicus*, ér cele 2, 4, 6, 8, 10 etc. *versus dimeter iambicus*.

Dar versul acesta :

1. | 2. | 3. | 4. | 5. | 6. |
 — — — | — — — | — — — | — — — | — — — | — — — |

nu e trimeter, ci *hexameter dactylicus*. (De ce?)

Tactul final din cele mai multe versuri pöte fi ciuntat prin aceea, că în locul unei saũ a două silabe din urmă se pune o pauşă corăspundătoare.

Versurile astfel ciuntate de una saũ de două silabe se numesc *catalectice*, cele neciuntate saũ întregi: *acatalectice*. Aşa d. es.

— — — | — — — | — — — | — — — | — — — | — — — ^

este un *versus hexameter dactylicus catalecticus* cu pauşă de o moră ^ la urmă.

Ér acesta :

∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ —

versus dimeter iambicus acatalecticus.

7. Feliurile de versuri.

Elinii și Romanii cei vechi aveau foarte multe feliuri de versuri în produsele lor poetice. Noi o să ne însemnãm pe cele mai de căpeteniã.

a) Versuri iambice (*versus iambici*).

1. *Versus trimeter iambicus* (v. senarius).

∪ " ∪ — | ∪ ' ∪ — | ∪ ' ∪ — |
 Paterna ru- | ra bobus e- | xercet suis |

2. *Versus dimeter iambicus* (v. quaternarius).

∪ " ∪ — | ∪ ' ∪ — |
 Ut prisca gens | mortalium |

Versul 1 constã din 3 dipodii iambice (∪ ' ∪ —) ér al doilea din 2 dipodii iambice, saũ cu alte cuvinte: primul din 6 iambi, ér al doilea din 4 iambi.

În versurile iambice silaba primã scurtã a fiecãruí „*metru*“ pöte fi înlocuitã și cu o silabã lungã impropriã, — pe care, deși e lungã, o cetim scurt.

Tonurile ritmice ale versurilor iambice cad pe silabele lungi ale iambilor fără păreche. Tonul cel mai puternic îl are iambul prim. Iambi 2, 4 și 6 în vers își pierd tonul formând cu iambul precedent un singur tact (dipodiă).

b) Versuri dactilice (versus dactylici).

1. *Versus hexameter dactylicus* (catalecticus).

" ∪∪	' ∪∪∪	' ∪∪∪	' ∪∪∪	' ∪∪∪	' ∪∪∪	' ∪∪∪
Vis t'hōmī-	nes ūr-	bēmquē fē-	rīs praē-	pōnērē	sīlvīs?	

Acest vers constă din 6 tacte dactilice adică de câte 4 more. Silaba lungă a dactilelor din acest vers nu se poate desface nici când în două silabe scurte, dar cele 2 silabe scurte ale fiecărui dactil pot să fiă contrase și înlocuite cu câte o silabă lungă.

Deci fiă-care tact în hexametru dactilic poate fi dactil sau spondeu. Esecțiune face numai tactul al 5-lea și al 6-lea: al 5-lea e de obicei dactil, ér al 6-lea spondeu sau trocheu.

Tonul principal al hexametru cade pe silaba primă a versului; tonuri ritmice secundare au primele silabe ale fie-cărui tact.

2. *Versus pentameter dactylicus* (catalecticus).

" ∪∪∪	' ∪∪∪	' ^ ^ ^	" ∪∪∪	' ∪∪∪	' ^ ^ ^
Lābitūr	ēx ōcū-	lis ^ ^	nūnc quōquē	gūttā mē-	īs ^ ^

Versul acesta, deși de fapt are 6 tacte, totuș a primit numele de pentameter și nu de hexameter, pentru că tactul lui al treilea și al 6-lea, cari sunt ciuntate și constau numai din câte o singură silabă lungă s'au numărat drept un singur tact. Tactele pentametru sunt dactilice. Tactul 1) și 2) poate fi dactil sau spondeu, al 4 și al 5-lea e totdeauna dactil, ér al 3 și al 6-lea e totdeauna catalectic, constând din câte o singură silabă lungă și din o paușă de 2 more.

Tonurile principale cad pe silaba primă a dactilului și 1) alui al 4-lea.

8. Despre caesură.

Tóte versurile mai lungi din poeziile antice se despart la rostire în 2 părți prin aceea, că la un anumit loc al versurilor mai lungi ne oprim un moment. *Locul acesta în versurile latine coincide totdeauna cu sfârșitul unui cuvânt în interiorul unui tact* și se numește *caesură* adecă „tăietură“, pentru-că prin paușa aceea scurtă tactul și versul se taiă óre-cum în două.

Caesura principală a unui vers se însamnă cu ||. D. es.

$\overset{\vee}{\text{Be}} - \overset{\vee}{\text{a}} - \overset{\vee}{\text{tus}} \quad \overline{\text{il}} - \left| \overset{\vee}{\text{le}} \right| \left| \overset{\vee}{\text{qui}} \quad \overset{\vee}{\text{pro}} - \overline{\text{cul}} \right| \overset{\vee}{\text{ne}} - \overset{\vee}{\text{go}} - \overset{\vee}{\text{ti}} - \overline{\text{is}}$

În tactele de două silabe caesura numai într'un singur loc póte să stee, d. es. în $\overset{\vee}{\text{—}} : \overset{\vee}{\text{—}} || \overset{\vee}{\text{—}}$, ér în cele de 3 silabe cum e d. es. dactilul, póte sta caesura saũ după silaba lungă saũ după prima scurtă, decí: saũ

1) $\overset{\vee}{\text{—}} || \overset{\vee}{\text{—}} \overset{\vee}{\text{—}}$ saũ

2) $\overset{\vee}{\text{—}} \overset{\vee}{\text{—}} || \overset{\vee}{\text{—}}$. 1) se numește *caesură tare*, 2) *caesură slabă*.

Exemple:

ad 1. $\overset{\vee}{\text{Arid}} \overset{\vee}{\text{'et}} \left| \overset{\vee}{\text{óre}} \overset{\vee}{\text{fe}} - \right| \overset{\vee}{\text{rens}} \left| \overset{\vee}{\text{aci}} - \right| \overset{\vee}{\text{num}} \overset{\vee}{\text{se}} - \left| \overset{\vee}{\text{mesaque}} \right| \overset{\vee}{\text{lardi}}$.

ad 2. $\overset{\vee}{\text{Esset}} \overset{\vee}{\text{a}} - \left| \overset{\vee}{\text{dór}} \overset{\vee}{\text{lo}} \overset{\vee}{\text{li}} - \right| \overset{\vee}{\text{umque}} \left| \overset{\vee}{\text{da}} - \right| \overset{\vee}{\text{pis}} \overset{\vee}{\text{meli}} - \left| \overset{\vee}{\text{óra}} \overset{\vee}{\text{re}} - \right| \overset{\vee}{\text{linquens}}$.

Notă. Dacă tactul se sfirșia deodată cu cuvântul, această se numia: *diersă* și nu avea însemnătate pentru versul latin.

Importanța caesurii este, că prin ea versul se desface totdeauna în 2 părți neegale, — dintre cari la rostire o parte are ritm suitor și alta coboritor. Astfel decí caesura era neapărată pentru de a produce variațiune și decí frumșetă în versuri.

Dintre versurile învățate de noi caesură trebuia să aibă (ca fiind mai lungi) *trimetrul iambic, hexametrul și pentametrul dactilic*. Pentru dimetrul iambic caesura era de prisos. (De ce?)

Trimetrul iambic avea caesura principală după silaba a 5-a, adecă în primul tact al dipodiei a doua.

$\overset{\vee}{\text{Beatus}} \overset{\vee}{\text{il}} - \left| \overset{\vee}{\text{le}} \right| \left| \overset{\vee}{\text{qui}} \quad \overset{\vee}{\text{procul}} - \right| \overset{\vee}{\text{negótiis}}$

III.

Preparațiunii pentru deprinderi.

1.

în fie-care an = quotannis
iubitor de ómenī = humānus,
a, um

mai bine (adverb) = melius

mai mult = magis

de ajuns = satis

din tóte părțile = undique

cei mai mulți = plerique, pleraeque, pleraque.

Cei din Veiī = Veientes

în contra = contra, adversus
(cu Ac.)

2.

cu drept cuvânt = recte

mă căiesc = poenitet, poenituit me (substantivul, care exprimă lucrul, pentru care mă căiesc, se pune în Genitiv).

în contra = contra, adversus (Ac.)

mă îndoesc = dubito, 1.

mă plimb = perambulo, 1.

întristez = maerore affligo (afflixi, afflictum, 3).

mă sui = ascendo, ascendi, ascensum 3 (cere cazul Acusativ).

mă reîntorc = redeo, redii, (redīvi), reditum, redire.
mă desfătez = delector, 1.

3.

daū îndărēt = reddo, reddidi, redditum, 3.

duc resbel = bellum infero (intuli, inlātum, inferre).

ca nu cumva = ne (cu modul conjunctiv).

mai mult = magis

cele bune = bona (bonōrum), n.

cele rele = mala (malōrum), n.

la început = initio.

4.

mă apropiu = appropinquo, 1.

se face ziuă = illucescit

se face séră = vesperascit

câte odată = interdum

port resbel = bellum gero (gessi, gestum, 3. Verbul „a purta“ înseamnă pe latinesce tot-deuna „gero“, dacă e vorba de „resbel“.)

sub conducerea lui Hannibal = Hannibale duce (Abl. abs.)

sub conducerea lui Caesar = Caesare duce (Abl. abs.)

de aici = hinc.

la rugarea Mamertinilor =
Mamertinis rogantibus (Abl.
abs.)

pe timpul consulilor Appius
Claudius și Quintus Fulvius
= Appio Claudio Quinto Ful-
vio consulibus (Abl. abs.)

din Milet = Milesius, a, um.
se întâmplă = fit, factum est,
fieri.

sunt tare = vigeo, vigui, — 2.
mă sfiesc = vereor, veritus
sum, 2.

5.

memorisare = edisco, edidici,
— 3. (în românesce e sub-
stantiv, în latinesce însă se
traduce cu gerundivul ver-
bului *edisco* = învăț pe din
afară).

mi-se pare = mihi videtur.

fac foc = ignem elicio (elicui,
elicitum, 3).

prețuesc mult = *magni* aes-
timo (cât de mult prețuesc
ceva, vine în Genitiv).

mai înainte = ante.

se iscă = oritur (orior, ortus
sum, 4).

numirea = nomen dare.

cu luare aminte = cautus,
a, um.

6.

mă fac (devin) = fio, factus
sum, fieri; evădo, evăsi,
evăsum, 3.

din întâmplare = casu.

prin lașitate = ignavia (mijlo-
cul său instrumentul, cu
ajutoriuul căruia se face ceva
Latinul îl pune numai în
Ablativ fără prepozițiune.
Acest Ablativ se dice „Abla-
tivus instrumenti.“ În româ-
nesce folosim de regulă pre-
pozițiunea „prin“ ori „cu“.)

din cauza = propter (cu Ac.)
după numele său = de suo
nomine.

voesc mai bine = malo, malui,
malle.

cu drept cuvânt = *merito*, sau
iure.

nefericirea = res adversae (re-
rum adversarum).

7.

să nu = ne (cu conjunctivul).
prin înșelăciune = fraude (Abl.
instrumenti).

în anul 396. Latinul exprimă
în casurii de acestea numă-
rul anilor cu numerale or-
dinale „în anul al 396-lea“:
anno tricentesimo nonagesimo
sexto fără prepozițiune).

senatul și poporul roman =
senatus populusque Romā-
nus (tot-deuna așa se dice).
mulțămesc = gratias ago (egi,
actum, 3).

stați tare (pe lângă ceva) =
persevero, 1.

soldul pentru soldați = stipen-
dium (stipendii), n.

mă joc = ludo, lusi, lusum 3.
 ca vai de ei = misere (ad-
 verb; tot așa și: ca vai de
 mine, de tine ș. a.)
 în vreme ce = dum
 pierd timpul = tempus tero
 (trivi, tritum, 3).
 de ôrece = *quia* (cu indicati-
 vul), *cum* (mai des cu con-
 jectivul).
 într'acestea = interim
 când apoi = ut vero (cu in-
 dicativul).
 într'atâta = adeo, tam.
 mă aprind = accendor, accen-
 sus sum, 3.
 eu toții = omnes (omnium), m.

8.

dintre tôte animalele = ex
 omnibus animalibus saũ:
 omnium animalium (întreg-
 ul, din care se ia o parte,
 se pune în latinesce de re-
 gulă în Genitiv: Genitīvus
 partitīvus).
 mai nainte = antea
 însoțitorea = comes (comitis),
 m. f. (fie „însoțitorea“, fie
 „însoțitor“).
 vestitor = nuntius (nuntii), m.
 vestitorea = nuntia (nuntiae), f.

9.

mă adun = convenio, convēni,
 conventum, convenire.
 mă vars = influo, influxi, in-
 fluctum, 3.

până la = usque ad (Ac.)
 la porunca = iussu
 deja mai nainte = iam pridem.
 de privirea ta = aspectu tuo
 (după „a lipsi“ pe cineva
 de ceva vine numai Ablati-
 tivul fără prep.)
 nu voesc = nolo, nolui, nolle.
 câte tôte = quae omnia.

10.

daũ năvală = impetum facio
 (feci, factum, 3); eruptiōnem
 facio (când e vorba de o nă-
 vălire din cetate ori oraș).
 din tôte părțile = undique.
 mă opresc = consisto, constiti,
 constitum, 3.
 nici chiar în locurile mai ri-
 dicat = *ne* in locis *quidem*
 superioribus (*ne* *quidem* =
 nici chiar. Între *ne* și *qui-*
dem se pune cuvântul, la
 care se referă *nici chiar*).
 mă întorc = reverto, reverti,
 reversum, 3; recipio me (re-
 cēpi, receptum, 3).
 umblu de-a lungul și de-a la-
 tul = vagor (1) dispersus
 (a, um).
 fôrte mare = ingens (ingentis);
 summus, a, um.
 vêrf de colină = summus col-
 lis (collis m.) (așa se ex-
 primă aprôpe totdeuna păr-
 țile cele mai extreme ale
 vre-unui lucru. D. es. vêr-

ful arborilor = summae arbores; vârful munților = summi montes).

mă întind = pateo, patui, 2.
de dragul, pentru = causa; ergo; gratia (aceste cuvinte se pun după Genitivul substantivului respectiv. D. ex. pentru câștig = quaestus causa ș. a.).

se întâmplă = fit, accidit, evēnit (factum est, accidit, evēnit).

cele încredințate = mandāta (mandatōrum), n.

11.

cu mintea sănătoasă (în înțeles de adiectiv) = sanus, a, um.
mă îndoiesc = dubito, 1.

adunarea bucatelor (trebuie tradus cu construcțiune gerundivă; adun = percipio, percēpi, perceptum, 3).

mai iute = citius (dela adverbul: cito).

e vorbă = interest.

chiar și = etiam (și apoi: ipse).

fără inimă (în înțeles adiectival) = durus, a, um.

a face recrutarea = delectum habēre.

de bună sēmă = profecto.

sunt deschis = pateo, patui, — 2.

de dragul hatirului = gratiae causa.

mă feresc = caveo, cavi, cautum, 2.

pun înaintea = antepōno, anteposui, antepositum, 3.

mai întâiū = primum.

mai vârtoș = potissimum.

îmi aduc aminte = memini.

mai mult = magis.

12.

cele trecute = praeterita (praeteritōrum), n.

este știut = constat.

decât numai = nisi.

sunt de față = adsum.

încă nu = nondum.

a fost veste = fama fuit.

iau venin = venēnum sumo, (sumpsi, sumptum, 3).

de bună voie = sua sponte.

despre = de.

supunerea Greciei (trebuie tradus cu construcțiunea gerundivă; supun = opprimo, oppressi, oppressum, 3).

a rămas convingerea = traditum est.

până la = tenus (Abl.)

13.

cel sărac = miser, a, um.

îmi bat joc de cineva = rideo (risi, risum, 2) aliquem.

jalea = luctus (luctus), m.

vestea ține = fama est.

sunt lipsit = egeo, egui, — 2.

14.

Gintea Fabius = Gens Fabia.

rotogolul pământului = orbis terrarum.

cei vechi = veteres (veterum),
m.
de aur = aureus, a, um.
călătoresc = iter conficio (con-
feci, confectum 3).
plin de praf = pulverulentus,
a, um.
mă razim = nitor, nisus sum, 3.
numele strămoșilor = fama ma-
iōrum (dela: maiōres).
sunt de față = adsum, adfui,
adesse.
de-acasă = domo.
d'ale mîncării = cibaria (ci-
batiōrum), n.
cel laș = ignāvus, a um.
mă las = desisto, destiti, de-
stitum, 3.
mă las înspăimîntat = deter-
reor, deterritus sum, 2.
scrutarea adevărului = veri-
tātem perquīro (perquisīvi,
perquisitum, 3; a se tra-
duce cu construcțiunea ge-
rundivă).
celce = qui, quae, quod.
sunt oprit = interdictus, a, um
sum.
sunt silit = cogor, coactus
sum, 3.
mă depărtez = discēdo, dis-
cessi, discessum, 3.
de aici = hinc; inde.
pe jos = pedibus.
ca nisce = tamquam.
e lucru murdar = turpe est.
pun mă pre sus = praefero,
praetuli, praelātum, prae-
ferre.

15.

nóptea târziū = multa nocte.
mă întorc = redeo, redii, re-
ditum, redire.
din Ephes = Ephesius, a, um.
culmea Alpilor = summae Al-
pes.
cu mult = multo (adv.)
mă așez = cōsido, consēdi,
consessum, 3.
cel cu Utica = Uticensis, e.
nu este permis = nefas est.
afară din = extra (prep. cu
Ac.).
o singură nópte (adv.) = unam
noctem.
adânci bătrânețe = summa se-
nectus (senectūtis, f.)

16.

cortul comandantului = prae-
torium (praetorii), n.
în linisce = silentio.
mă întorc = redeo, redii, re-
ditum, redire; me recipio
(recēpi, receptum, 3).
până când? = quo usque?
mă fac stăpân = potior, po-
tītus sum, 4 (peste ce mă
fac stăpân, vine în Abl.)
cel cu Utica = Uticensis, e.
cu mult = multo.
sunt într'o depărtare = absum,
abfui, abesse.
cu jumătate = dimidio.
mă joc de-a pila = pila s.
alea ludo (lusi, lusum, 3).
piatră scumpă = gemma (gem-
mae), f.

podul Mulvius = pons Mulvius.

de regulă = plerumque.

mă apropiu = accēdo, accēssi, accessum, 3.

fac bine = salūtem do (dedi, datum, dare).

mă deprind = exerceor, exercitus sum, 2.

mai vîrtos = maxime.

învăț de rost = edisco, edidici, — 3.

cât mai mult = quam plurimus, a, um.

mă incred = fido, fisis sum, fidere, 3.

mai mult = plus.

17.

fiind nevinovat = innocens (innocentis).

mai ales = maxime.

mă întristez = maereo, mae-rui, — 2.

parcă = videor, vidēris, vidē-tur etc.

daū în proces = arcesso, arcessivi, arcessitum, 3; postulo, 1.

vătămare de onóre = iniuria (iniuriae), f.

mă-e rușine = piget, piguit me. (Gen.)

mă-e milă = misereor, miseritus sum, 2.

mă îndur = misereor, — 2.

îmi trag originea = oriundus sum; genus repeto (repetivi, repetitum, 3).

de frunte = nobilis, e.

sunt compus = consto, constiti, constitum ori constatum, 1.
am trebuință = indigeo, indigui, — 2.

sunt lipsit = vaco, 1.

mă usc = aresco, — 3.

mă deosebesc = differo, distuli, dilatum, diferre.

staū mai pre sus = praesto, praestiti, praestitum, 1.

cu piciórele góle = nudus (a, um) pedem.

18.

I. mă scuz = excūso, 1.

de dragul prefacerii = (a se traduce cu gerundiul) dissimulo, 1.

de dragul = ergo; gratia; causa.

mă plâng = queror, questus sum, 3.

osêndesc = damno, 1.

osêndesc la mórte = capitis damno, 1.

în fie-care an = quotannis.

vița de vie = vitis (vitis), f.

îmi daū nisuință = operam do (dedi, datum, 1).

sunt în fruntea = praesum, praefui, praeesse.

apêrarea orașului = (a se traduce cu construcțiunea gerundivă).

apêr = defendo, defendi, defensum, 3.

II. *îmi pierd speranța* = *despero*, 1 (alicui rei).
mă mărit = *nubo*, *nupsi*, *nuptum*, 3 (alicui).
mă rog (de cineva) = *supplico*, 1 (alicui).
mă supăr (pe cineva) = *irascor*, *irātus sum*, 3 (alicui).
invidiez (pe cineva) = *invideo*, — 2 (alicui).
mă tem (de ceva) = *timeo*, *timui*, — 2 (aliquid).
lucru murdar = *sordidum* (*sordidi*) n.
pun mai pre sus = *praefero*, *praetuli*, *praelatum*, *praeferre*.
cu drept cuvânt = *recte*.
mă asemăn = *comparor*, 1.
mă îngrijesc (de cineva) = *caveo*, *cavi*, *cautum*, 2, (alicui).
mai bine = *melius*.
decât cum = *quam*.
fac atent = *moneo*, *monui*, *monitum*, 2.
mă feresc (de cineva) = *caveo*, *cavi*, *cautum*, 2 (aliquem ori aliquo).
mai târziu = *longius*.
mai curând = *propius*.
sunt supărat = *irātus sum*.
mă nisuesc (spre ceva) = *peto*, *petivi*, *petitum*, 3 (aliquid).
mă apropiu (de ceva) = *succedo*, *successi*, *successum*, 3 (aliquid).

urmez (după ceva) = *succedo*, *successi*, *successum*, 3 (alicui rei).
alerg (sub ceva) = *subruo*, *subrui*, *subrūtum*, 3 (alicui rei).
lucrul cel mai drag = *gratissimus*, a, um.
sămăn (cu cineva) = *similis*, e (sum alicui).
niciodată = *nunquam*.
mă pot măsura cu cineva = *par* (sum alicui).
afară de = *praeter* (Ac.)
în consonanță (cu cineva) = *constanter* (alicui).
în prietinia = *amice* (alicui) adv.
trăesc în prietinie = *est mihi amicitia* (ori: *consuetudo*).
mai înainte = *ante*.
mai târziu = *serius*.
trăiesc în dușmănie = *est mihi controversia*.
pe mine mă chiamă = *mihi nomen est*.

III. *la bine* = *in secundis rebus*.
la rău = *in adversis rebus*.
mă plâng = *queror*, *questus sum*, 3.
cu drept cuvânt = *recte*.
nedețai la nici o disciplină = *nulla disciplina assuefacti*.

19.

departe = procul.
departe de = procul ab.
de departe = eminus.
din drépta = dextra.
din stânga = sinistra.
din toate părțile = undique.
mă vars = influo, influxi, in-
fluctum, 3.
ori-unde = ubicunque.
de demult = pridem.
câte-odată = nonnunquam.
cât mai curând = propediem.
mai întâi = primo.
după aceea = deinde; postea.
deja de demult = iam dudum.
mă culc = cubo, cubui, cubi-
tum, 1.
séra (adv.) = vespere (ori: ves-
peri).
de timpuriu = protinus.
mă scol = surgo, surrexi, sur-
rectum, 3
des dimineță = bene mane.
înainte de acesta = antehac.
timp îndelungat (adv.) = diu.
o sută de ani (un secol) =
saeculum (saeculi), n.
neconținut = continuo; sem-
per.
în fie-care an = quotannis.
de bună seamă = profecto.
de acum înainte = dehinc.
puțin (adv.) = paulisper; pau-
lum.
de mâncare = cibus (cibi), m.
cu abundență = affatim; a-
bunde.
într'adevăr = vero.

forțe tare = valde; magno-
pere; admodum; perquam.
cel puțin = saltem.
pote = forsitan; fortasse.
la orice cas = certo; utique.
dimpreună = una.
îndată ce = ut primum.
numai decât = illico; extem-
plo; statim.
pentru aceea = idcirco; ideo.
mă lupt = contendo, contendi,
contentum, 3.
nu numai — ci și, dar' și =
non solum (non modo) —
sed etiam (verum etiam).
abia = vix.
scap cu fuga = effugio, effūgi,
effugitum, 3.
afară de aceea = praeterea.
de stat = publicus, a, um.
mai bogat (adv.) = opulentius.
arareori = nequaquam.
cu înțelepciune = sapienter.
mai bine (superl.) = optime.
forțe mult timp = diutissime.
timp mai îndelungat = diu.

20.

chem îndărăt = revoco, 1.
mai întâi = primo.
apoi = deinde.
în urmă = denique.
în contra = adversus, contra
(Acc.)
până la = usque ad (Acc.);
tenus (Abl.)
mai târziu = serius; postea.
de pe = de (Abl.)
mă așez = consideo, consēdi,
consessum, 2.

21.

în decurs de = sub (Abl.)
în mânilor = penes (Acc.)
tribuni militari = tribuni militum.
mai mult de = ultra (Acc.)
în decursul = per (Acc.); sub (Abl.); intra (Acc.)
se născă = orior, ortus sum, 4.
până la = usque ad (Acc.);
tenus (Abl.)
cel din urmă = ultimus, a, um.
pe la = ad (Acc.)
de călăreți = equestris, e.
mai ales = praesertim.
mă depărtez = discēdo, discessi, discessum, 3.
de cu ziuă = de die
pe (câtva timp) = in (Acc.)

22.

după = ad (Acc.)
în comparațiune cu = ad (Acc.)
prin = per (Acc.)
amăsurat = ad, in (Acc.)
printr'un = per (Acc.)
fără scirea = clam (Abl.)
ale mele = mea (meōrum), n.
în batjocură = per iocum; per ludum.
cu înșelăciune = per fraudem.
în scris = per literas.
va să ȳică = id est.
prea mare = nimius, a, um.
pedepsesc = punio, 4.; poena affligo, affixi, afflictum, 3.
sunt dator = debeo, debui, debitum, 2.

mai ales = praesertim
despre = de (Abl.)
cel mai de jos = infimus, a, um.
atât de mare = tantus, a, um.

23.

I. din urmă = ultimus, a, um.
după firea lor = naturā (Abl.)
mă depărtez = cedo, cessi, cessum, 3.
II. mă predaū = me dedo (dedidi, detitum, 3.)
mă confund = perturbor, 1.
împrejurări grele = res asperae.
binemeritat pentru stat = meritus de republica.
fără cumpăt = immoderate.
norocul = secundae res.
nefericirea = adversae res.
sunt bine = salvus sum.
de aur = aureus, a, cum.
de lut = fictilis, e.
atât de mare = tantus, a, um.
incât = ut (consecutivum), stă tot-deuna cu conjunctivul.
trei zile (timp de trei zile) = triduum (tridui), n.
este mai de valōre = pluris est.
întru nimic = minimi.
cele cinstite = honesta (honestōrum), n.
în scurt timp = brevi tempore.
pentru atâta = tanti
cât = quantum (quantī), n.
pentru = pro (Abl.)

instruirea fiului său = (a se traduce cu construcțiunea gerundivă); instruéz = erudio, 4.

aduc lege = legem fero (tuli, latum, ferre).

unul = alter, a, um (când e vorba de „unul dintre doi“).
este constatat = constat.

aducerea aminte = memoria (memoriae), f.

înpotriva = contra (Acc.)

am parte (de ceva) = particeps sum (participis) alicuius rei.

îmi aduc aminte (de ceva) = memor sum (alicuius rei).

fără păreche = singularis, e.

IV. mai sus = superior (superiōris).

mai jos = inferior (inferiōris).

cu mult = longe.

în viață = vivus, a, um.

partea din dărăt a corăbiei = puppis (puppis), f.

fără voe = invitus, a, um.

cu părere de rău = dolens (dolentis).

24.

Theseus.

cu puțină anî = paucis annis (Abl.)

în ce chip = quomodo.

scap (eū însumî nu pe altul) = effugio, effugi, effugitum, 3.

mă nutresc = vescor, 3.

iaă de soție = coniugem facio (fēcî, factum, 3.)

Codrus.

îmi răsbun (asupra cuiva) = ulciscor, ultus sum, 3. (aliquem).

de viu = vivus, a, um.

pe acel timp = eo tempore.

Calul troian.

fără rezultat = frustra.

mă folosesc (de ceva) = utor, usus sum, 3. (aliqua re).

mă retrag = me recipio (recēpi, receptum, 3.)

de lemn = ligneus, a, um.

de admirat = mirus, a, um.

mă ascund = me occulto, 1.

Despre Arminius.

1. mă opun = resisto, restiti, restitum, 3.

afară de = praeter (Acc.)

de aici = inde.

umblu încócî și încolo = vagor, 1.

mai vèrtos = imprimis.

mă desfătez = delector, 1.

de cele mai multe ori = plerumque.

mă depărtez = discēdo, discessi, discessum, 3.

2. devin = fio, factus sum, fieri.

mă supun = pareo, parui, — 2.

pe vremea când = quo tempore.

fôrte rău (adv.) = pessime.

mai ântâiū = primum.

arunc (asupra cuiva) = impono, imposui, impositum, 3. (alicui).

cu tóte că = *quamquam*.
după aceea = *deinde*.
în sfârșit = *denique*.
la judecări = în iudiciis. (*iudicium, iudicii, n.*)
3. în acel timp = *illo tempore*.
dreptul de cetățen roman = *civitas Romāna*.
mai mult, decât = *plus, quam*.
dinlăuntru (adi.) = *interior (interiōris)*.
s'a făcut = *ortus, a, um est*.
acolo = *illuc*.
daū năvală = *impetum facio*.
asupra = *in*.
cuprins de durere = *dolore affectus (afficio, affēci, affectum, 3.)*
daū îndărēt = *reddo, reddidi, redditum, 3.*

25.

este permis = *licet*
ponderez ceva = *aliquo numero sum*.
fără precauțiune = *temere*.
în siguranță = *tuto*.
de aur = *aureus, a, um*.
ariergarda = *agmen novissimum* (așa se numia partea cea din urmă a armatei, care avea să păzescă să nu fiă armata lovită din dărēt pe neașteptate).
a fost cuprins de mare durere = *summo dolore affictus est (affligo, affixi, afflictum, 3.)*

aduc în disordine = *perturbo, 1.*
încep resbel = *bellum capesso (capessivi, capessitum, 3.)*
mă re'ntorc = *revertor, reverti, reversum, 3.*
ordinea de bătaie = *acies (aciēi), f.*
așez ordinea de bătaie = *aciem instruo (instruxi, instructum, 3.)*
mă sfătuesc = *consulto, 1.*
sunt în putere = *vigeo, vigui, — 2.*
puțin = *ullus, a, um.*

26.

mă opun = *obsisto, obstiti, obstitum, 3.*
întocmai așa = *tam*.
cei mai de jos = *inferiōres (inferiōrum), m.*
cei mai de sus = *superiōres (superiōrum), m.*
stă la noi = *praesto est*.
mă duc = *recēdo, recessi, recessum, 3.*
sunt de față = *praesto sum*.
la noroc = *in rebus prosperis*.
mai bine = *potius*.
mai mult = *magis*.
petrec dormind = *dormio, 4.*
nu pot = *nequeo*.
cum = *qualis, e.*
lipsit = *vacuus, a, um.*
mă port = *me gero (gessi, gestum, 3.)*
este sigur = *constat*.
în afară = *foris*.

ascult (de cineva) = pareo,
parui, — 2. (alicui).

ca om privat = in toga.

lipsesc (pe cineva de ceva) =
orbo, 1.

cresc (pe cineva) = edūco, 1.

ajung (ceva) = assequor, as-
secūtus sum, 3.

mă bucur = gandeo, gavisus
sum, gaudere, 2.

mă mângâi = consolor, 1.

mai puțin = minus.

27.

în contra = contra (Acc.)

mă bucur = gaudeo, gavisus
sum, gaudere, 2.

umblu (după ceva) = consec-
tor, 1. (aliquid).

mă însănătoșez = convalesco,
convalui, — 3.

mintea sănătoasă = ipsa ratio.

mă depărtez = discēdo, dis-
cessi, discessum, 3.

imi pare = existimo, 1.

de gēba = frustra.

mă mir = miror, 1.

stați la îndoială = dubito, 1,

mă aflu în frunte = praesum,
praefui, praesse.

dirigător = effector (effectō-
ris), m.

stăpânitor = moderător (mo-
deratōris), m.

mă îngrijesc (de cineva) = con-
sulo, consului, consultum
(alicuius), 3.

conștiința mă reține = religio
est.

după cum = ut.

cu greu = aegre.

în public = in publico

sunt departe = longe absum.

lucru cinstit = honestum (ho-
nesti), n.

prea mare = nimius, a, um.

mă bucur (de ceva) = delec-
tor, 1. (aliqua re).

imi aduc aminte = meminī,
meminisse.

cu drag = libentissime.

mă disting = excello, excel-
lui, — 3.

28.

I. (*Finale*):

pentru aceea = ideo; idcirco.

mă așez = insideo, insēdi, in-
sessum, 2.

mă fac stăpân (peste ceva) =
potior, potītus sum, 4 (ali-
qua re).

lucrul s'a întemplat = res
gesta est.

dela început = ab initio.

pun = propōno, proposui, pro-
positum, 3.

de folos = necessarius, a, um.

mă abat = abdūcor, abductus
sum, 3.

sunt gata de fugă = in fuga
sum.

mă învoesc = ago, ēgi, ac-
tum, 3.

aduc ca exemplu = exempli
gratia profero (protuli, pro-
lātum, proferre).

pe ascuns = clam.

îmi dau osteneală = operam do.
de cu ziuă = interdiu.

pe înserate = vesperscente
coelo (Abl. abs.)

II. (*Consecutive*):

fără voie = invitus, a, um.

în ce chip? = qui?

mă supun = pareo, parui,
— 2.

se pare = videtur.

întorc spatele = tergum do.

vărs = invehō, invexi, invec-
tum, 3.

visteria statului = aerarium
(aerarii), n.

pun capăt = finem adfero (at-
tuli, adlatum, adferre).

mă aprind = exardesco, ex-
arsi, exarsum, 3.

masă (în înțeles de mâncare,
prânz, cină ș. a.) = epulae
(epularum), f.

mai aproape = propius.

faptele = res gestae (rerum
gestarum) f.

la Marathon (ca adiectiv) =
Marathonius, a, um.

mă lupt = dimico, 1.

mă disting = excello, excel-
lui, — 3.

sunt împedecat = impedior,
impeditus sum, 4.

mă folosesc = fruor, fruitus
sum, 3.

în glumă = ioco.

mă deosebesc = differo, dis-
tuli, dilatum, diferre.

III. (*Optative și provocă- tore*);

cu atențiune = attente.

ajung = adipiscor, adeptus
sum, 3.

förte mult (adv.) = magno-
pere.

cu sirguință = studiöse.

mă feresc = caveo, cavi, cau-
tum, 2.

sufăr daună = detrimentum
capio (cepi, captum, 3.)

sunt spre folos = prosum,
profui, prodesse.

cât mai mulți = quam plu-
rimi.

mă depărtez = discēdo, dis-
cessi, discessum, 3.

mă urc (pe ceva) = conscendo,
conscendi, conscensum 3.
(aliquid, etc.)

cele cinstite = honesta (ho-
nestorum), n.

cele corecte = recta (rectō-
rum), n.

puterea = potentia (potentiae),
f. *puterea* trupescă = vis
(vim, vi), érá *puterea* de a
dispune asupra altora = po-
tentia.

pentru de a elibera Grecia =
(a se traduce cu construc-
țiunea gerundivă).

supun = redigo (redēgi, re-
dactum, 3) in meam potes-
tatem.

pun mai pre sus = antefero,
antetuli, antelatum, ante-
ferre (pacem bello anteferre).

adunarea = conventus (conventus), m.

din contră = contra.

un singur lucru = unum (unius), n.

scriu pe = inscribo, inscripsi, inscriptum, 3 (in cu Ac.).

din partea = a, ab (Abl.)

daŭ năvală = concurro, concurri, concursum, 3.

29.

cu înțelepciune = prudenter. privesc = respicio, respexi, respectum, 3.

numai decăt = statim.

se varsă = influit.

mă desfac (de) = deficio, defici, defectum (ab).

mă odihnesc = quiesco, quiescivi, quietum, 3.

se pare = videtur.

mai vêtos = maxime.

ajung (ceva) = consequor, consequutus sum, 3.

țin = servo, 1.

port rău lucru = rem male gero (gessi, gestum, 3).

din partea = ab (Abl.)

fôrte mare = ingens (ingentis).

sunt deschis (pentru) = pateo, patui, — 2 (Dat.)

sunt gata = paratus, a, um sum.

îmi vârs sângele = sanguinem profundo (profundi, profundum, 3).

30.

mai ales = maxime.

împrejurare = res (rei), f.

mă apropiu (de ceva) = appropinquo, 1 (alicui rei).

Mi-a căđut fôrte greŭ = Valde male mihi accidit.

orbesce (adv.) = temere.

bucatele = frumentum (frumenti), n.

lipsesc = desum, defui, desesse.

am înțeles (din bătrâni) = accēpi (accēpimus).

este deosebire = interest.

fac bine = bene facio.

folosesc (cuiva) = prosum, profui, prodesse (alicui).

armoniez = harmonicus, a, um sum.

tocmai în aceea = in eo ipso.

devin = fio, factus sum, fieri.

înștiințez (pe cineva) = certiore facio (aliquem); sunt

înștiințat = certior facior.

31.

mă obicinuesc = assuesco, assuevi, assuetum, 3.

nu știu = nescio, nescivi, nescitum, 4.

unul pe altul = alius alium.

mă daŭ recrut = nomen do.

fôrte tare = magnopere.

saŭ cel puțin = vel modo.

mai nainte = prius.

se aduce veste = nunciatur.

mă sinucid = mortem mihi
conscisco (conscīvi, conscī-
tum, 3).
cer îndărăt = repeto, repetīvi,
repetītum, 3.
este grija mea = mihi curae
est.
îmi pare rău pentru ceva =
poenitet me (alicuius rei).
cu bunătațe = benigne.
las la o parte = omitto, omīsi,
omissum, 3.
se dă voie = licet.
dinpreună = una.
în siguranță (înțeles adiectival)
= tutus, a, um.
pământ (de arat) = ager (a-
gri), m.
fiecare = quisque, quidque.
liber de dare = immūnis, e.
ies = egredior, egressus sum,
3.
sunt gata = parātus, a, um
sum.
de gēba = gratis.
lucruri stricăciōse = perni-
ciōsa (perniciosōrum), n.
mă mir = miror, 1.
mă super = irascor, irātus
sum, 3.
pun la probă = tempto, 1.
necunoscându-l l'a pus la
probă = ignōtus temptāvit.
mă bucur (de ceva) = utor,
usus sum, 3 (aliqua re).
timp mai îndelungat = diu-
tius.

32.

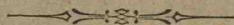
1. ce e drept = quidem.
cât de = quam.
folosesc (cuiva) = prosum,
profui, prodesse (alicui).
iaș = eripio, eripui, erep-
tum, 3.
daș = praebeo, praebui,
— 2.
fapta = factum (facti), n.
mă nuzuesc = conor, 1.
pe ascuns = clam.
cu puterea = vi.
saș mai bine zis = vel potius.
cei mai mulți = plurimi.
de felul acesta = huius-
modi.
mă prăbușesc = dilābar,
dilapsus sum, 3.
are a face = interest.
câte? = quot?
mult timp = diu.
mă încred = confīdo, con-
fīdi (orī confisus sum), 3.
până acum = adhuc.
dela Marathon (în înțeles
adiectival) = Marathō-
nius, a, um.
cēta (de ómenī) = manus
(manus) f.
om liber = liber (liberi), m.
numai singur = solus, a,
um.
umblu (după ceva) = ex-
peto, expetīvi (orī ex-
petii), expetītum, 3 (ali-
quid).

la porunca = iussu.
mă schimb = mutor, 1.
fôrte = valde.

33.

despre = de (Abl.)
supărat (pe) = irātus, a, um
(Dat.)
locuesc (în) = incolo, inco-
lui, incultum, 3. (aliquid).
fiecăre = singuli, ae, a.
cete = copiae (copiārum), f.
într'aceea = interea.
la început = initio.
am de gând = in animo habeo.
mult (adv.) = maxime.
în decurs de = per (Acc.)
pe mine mă chêmă = mihi
nomen est.
sufăr nenorocire = accipio cla-
dem (cladis, f.)
peste = in (Abl.)
fac cunoscut = nuntio, 1.
la începutul primăverii = pri-
mo vere.
înaintea = ante (Acc.)
s'a născut = ortus, a, um est.
din nou = iterum.
chiar în strîmtóre = in ipsis
angustiis.

pe când = cum.
pětruns de frică = timōre
commōtus.
merg într'acolo = eo inclino, 1.
mă întorc = redeo, redii, re-
ditum, redire.
cât mai repede = quam ce-
lerrime.
mă împotrivesc = resisto, res-
titi, restitum, 3.
întorc spatele = tergum do.
mă retrag = recēdo, recessi,
recessum, 3.
îndur perdere = cladem ac-
cipio.
fără nici o ispravă = frustra.
mă lovesc = congredior, con-
gressus sum, 3.
apuc = capio, cepi, captum, 3.
cred = spero, 1.
cuprins de bucurie = laetitia
affectus.
dela spate = a tergo.
în jurul = circa (Acc.)
la vestea acēsta = quo nuntio.
sunt de părere = censeo, cen-
sui, — 2.
afără de = praeter (Acc.)
de frunte = illustris, e.
în onórea = ad honorem.
pe care = in qua.

Dicționarul român-latin.

(Pentru deprinderi).

A.

abia = vix.

absurd = absurdus, a, um.

abusez = abūtor, abūsus sum, 3.

Abydus = Abydus (Abydi), m.
(oraș în Asia-Mică).

academia = academia (academiae), f.

acela = is, ea, id; ille, illa, illud.

acelaș (aceeaș) = idem, eādem, idem.

Achaei = Achaei (Achaeorum), m. (un nēm al Grecilor).

Achilles = Achilles (Achillis), (cel mai vitez eroū al Grecilor în resbelul troian).

achit = absolvo, absolvi, absolutum, 3.

acolo = illic, illuc; ibi.

acum = nunc; dehinc.

adaug = adiungo, adiunxi, adiunctum, 3.

adeseori = saepe.

adeverat = rectus, a, um; verus, a, um.

adeverul = veritas (veritatis), f.; verum (veri), n.

administrez = administro, 1.

admir = admīror, 1.

admit = admitto, admīsi, admisum, 3.

aducerea - aminte = memoria (memoriae), f.

aduc = addūco, adduxi, adductum, 3.

aduē (în) = indūco, induxi, inductum, 3.

adun = comparo, 1; congero' congesi, congestum, 3; percipio, percēpi, perceptum, 3.

adunare = comitia (comitiōrum), n.; contio (contiōnis), f. (adunarea oficială a poporului roman se zicea: comitia, ōrum, conventus (conventus), m.

adverb = adverbium (adverbii), n.

aedilis = aedilis (aedilis), m. (un funcționar înalt la Romanii).

Aeolia = Aeolia (Aeoliae), f.

afacere = negotium (negotii), n.; causa (causae), f.

afară de aceea = praeterea.

afară de = extra (Ac.); praeter (Acc.)

afară din = extra (Acc.).

aflu = cognosco, cognōvi, cognitum, 3; invenio, invēni, inventum, invenire; reperio, reperii, repertum, 4.

Africa = Africa (Africae), f.

Agamemnon = Agamemnon (Agamemnonis), m. (conducătorul Grecilor în resbelul troian).

Agesilaus = Agesilaus (Agesilai), m. (un rege al Spartei).

agrul = ager (agri), m.

aici = hic.

ajung = pervenio, pervēni, perventum, pervenire.

- ajung (ceva) = assequor, assecutus sum, 3.
 ajung (la ceva) = adipiscor, adeptus sum, 3 (cu Ac.)
 ajunge = satis est.
 ajut = iuvo, iuvi, iutum, 1.
 ajutor = praesidium (praesidii), n.; auxilium (auxilii), n.
 alaiul = comitatus (comitatus), m.
 Alba-Longa = Alba-Longa (Albae-Longae) f.
 albina = apis (apis) f.
 Alcibiades = Alcibiades (Alcibiadis), m.; (un grec vestit).
 aleg = creo I; deligo, delēgi, delectum, 3.
 alerg = fugio, fugi, fugitum, 3.
 alerg sub... = subruo, subrui, subrutum, 3.
 Alesia = Alesia (Alesiae), f. (un oraș).
 Alexandria = Alexandria (Alexandriae), f. (oraș în Egipt).
 Alexandru = Alexander (Alexandri), m.
 aliatul = socius (socii), m.
 Allobrogii = Allobroges (Allobrogum), m. (popor din Gallia).
 Alpii = Alpes (Alpium), f.
 altul = alius, a, ud.
 alung = pello, pepuli, pulsum, 3; fugo, 1.
 am = habeo, habui, habitum, 2.
 am de gând = volo, volui, velle.
 ameninț = minor, 1.
 America = America (Americae), f.
 amic = amicus (amici), m.
 amenințare = minae (minarum), f.
 Anchises = Anchises (Anchisis), m. (tatăl lui Aeneas).
 animal = animal (animalis), n.
 întâiătatea = principatus (principatus), m.
 Antiochus = Antiochus (Antiochi), m. (rege în Asia).
 Antonius = Antonius, i.
 apă = aqua (aquae), f.
 apă = defendo, defendi, defensum, 3.
 apărarea = defensio (defensio-nis), f.
 apărătorul = defensor (defensōris), m.
 apă = premo, pressi, pressum, 3.
 Apollo = Apollo (Apollinis), m.; (un zeu al Grecilor).
 aprind = accendo, accendi, accensum, 3; incito, 1.
 aprins = incensus, a, um.
 aprópe (adv.) = prope; fere; ferme.
 apun = occido, occidi, occāsum, 3.
 ar = aro, 1.
 arat = indico, 1.
 arareori = nequaquam; raro.
 arbitriul = arbitrium (arbitrii), n.
 arbore = arbor (arboris), f.
 Arcadii = Arcades (Arcadum), m.
 ard (transitiv) = uro, ussi, ustum, 3.
 ard (intransitiv) = deflagro, 1.
 Ardea = Ardea (Ardeae), f.; (un oraș în Italia).
 argintul = argentum (argenti), n.
 Argivi = Argivi (Argivōrum), m.
 Ariadne = Ariadna (Ariadnae) f.
 ariergarda = agmen novissimum (agmen, is, n.) (partea dindărēt a armatei).
 aripa = ala (alae), f.
 Aristides = Aristides (Aristidis), m.
 Aristippus = Aristippus (Aristippi), m.

Aristoteles = Aristoteles (Aristotelis), m. (un mare învățat al Grecilor).

armată = exercitus (exercitus), m.

armă = arma (armorum), n.

Armenia = Armenia (Armeniae), f. (țară în Asia).

Arminius = Arminius (Arminii), m. (un principe german).

armoniez = harmonicus, a, um sum.

Arnus = Arnus (Arni), m. (nume de bărbat).

artă = ars (artis), f.

Artaxerxes = Artaxerxes (Artaxerxis), m.

artist = artifex (artificis), m.

arunc (asupra cuiva) = impōno, imposui, impositum, 3 (alicui).

arunc (de undeva) = deiicio, deiici, deiectum, 3.

așa = sic.

așadară = igitur.

Ascanius = Ascanius (Ascanii), m.

ascult = audio, 4.

ascult (de cineva) = pareo, parui, — 2 (alicui).

ascultarea = obtemperatio (obtemperatiōnis), f.

ascund = occulto, 1.

aședat = situs, a, um.

asediarea = obsidio (obsidiōnis), f.

asediat = obsessus, a, um.

asediez = obsideo, obsēdi, obsessum, 2.

asediul = obsidio (obsidiōnis), f.

asemenea = similis, e.

așez = constituo, constitui, constitutum 3; pono, posui, positum, 3.

astăzi = hodie.

aștept = maneo, mansi, mansum, 2 (aliquem); exspecto, 1.

astfel = igitur; itaque; ita; sic.

Astyages = Astyages (Astyagis), m. (un domnitor din Persia).

atac = invādo, invāsi, invāsum, 3; adorior, adortus sum, 4.

atacul = impetus (impetus), m.

atârñ = pendeo, pependi, pensum, 2.

atât de = tam; adeo.

Atena = Athēnae (Athenārum), f. (orașul cel mai de frunte al Grecilor).

Athenian = Atheniensis, e (din Athena).

Atenieniū = Athenienses (Atheniensium), m.

Athos = Athos (Athōnis), m. (un munte).

ațiș = stimulo, 1; incito, 1.

atrag = traho, traxi, tractum, 3.

atribuesc = tribuo, tribui, tributum, 3.

Attalus = Attalus (Attali), m. (regele Pergamului).

Atticii = Attici (Atticorum), m. (locuitorii Atticeii).

Atticus = Atticus (Attici), m.

atunci = tum.

an = annus (anni), m.

aud = audio, 4.

Augustus = Augustus (Augusti), m. (primul împărat al Romanilor).

aurul = aurum (auri) n.

Australia = Australia (Australiae), f.

anticitatea = antiquitas (antiquitatis), f.

Aventinus = Aventinus (Aventini), m.

averea = res (rei), f.

B.

Babylonul = Babylon (Babylōnis), m.
Bactriana = Bactriana (Bactrianae), f. (o țară în Asia).
băet = puer (pueri), m.
bag = iniicio, iniēci, iniectum, 3.
bagajul = impedimenta (impedimentōrum), n.
Bochus = Bochus (Bochi), m. (regele în Africa).
banul = pecunia (pecuniae), f.
bănuiala = suspiciō (suspiciōnis), f.
barbarul = barbarus (barbari), m.
bărbăție = virtus (virtūtis) f.
bărbat = vir (viri), m.
bărbat (adj.) = fortis, e.
barbier = tonsor (tonsōris), m.
bat = oppugno, 1.
bătaia = verber (verberis). n.
batere = obsidio (obsidiōnis), f.
Belgiū = Belgae (Belgārum), m. (popor în Gallia).
belșug = copia (copiae), f.
bêtrâneța = senectus (senectūtis), f.
betrânul = senex (senis), m.
beătură = potio (potiōnis), f.
Bibulus = Bibulus (Bibuli), m.
bine (adiectiv) = bonus, a, um.
bine (adv.) = bene.
binefacere = beneficium (beneficii), n.
binefăcător = benignus, a, um; salutāris, e.
binele (subst.) = salus (salūtis), f.; commodum (commodi), n.
binemeritat = bene meritus, a, um.
biserica = templum (templi), n.
blând = pius, a, um; mitis, e.
blăstemat = improbus, a, um.

bogat (adv.) = abunde.
bogat (adi.) = opulentus, a, um.
bogăția = divitiae (divitiarum), f.
bólă = morbus (morbi), m.
bolnav = aegrōtus, a, um.
boū = bos (bovis), m.
Brașovul = Corōna (Corōnae), f.
Brundisium = Brundisium (Brundisii), n. (un mic port de mare în partea ostică a Italiei).
bucatele = frumentum (frumenti), n.; fructus (fructus), m.
bucuria = laetitia (laetitiae), f.; gaudium (gaudii), n.
bucuros = laetus, a, um; bucu-ros (adverb) = libenter.
bun = bonus, a, um; aptus, a, um; idoneus, a, um (în înțelese de: potrivit).
bunătațe = clementia (clementiae), f.; benignitas (benignitātis), f.
bunăvoința = benevolentia (benevolentiae), f.
bunul = bonum (boni), n.

C.

ca = quam (la comparațiunii).
căci = enim (stă după primul cuvânt al propozițiunii); nam.
cad = cado, cecidi, casum, 3.
Caelius = Caelius (Caelii), m.
Caesar = Caesar (Caesaris) m. (un mare general roman).
câine = canis (canis), m.
cal = equus (equi), m.
călăreț = eques (equitis), m.
călărimea = equitatus (equitatus), m.
cald = calidus, a, um.
căldură = calor (caloris), m.
calea = via (viae), f.
călătoresc = proficiscor, profectus sum, 3.
Callias = Callias (Calliae), m.

campania (de rebel) = expeditio (expeditionis), f.
 câmpul = campus (campi), m.
 Canuleius = Canuleius (Canulei), m.
 capitala = caput (capitis), n.
 Capitoliul = Capitolium (Capitolii), n. (cetatea Romei).
 car = currus (currus), m.
 care = qui, quae, quod.
 cârmaciul = gubernator (gubernatoris), m.
 Carpetani = Carpetani (Carpetanorum), m. (popor).
 Carol = Carolus (Caroli), m.
 carte = liber (libri), m.
 Carthaginea = Carthago (Carthaginis), f. (capitala Puniilor).
 Carthaginén = Carthaginiensis, e.
 Carthageniit = Carthaginienses (Carthaginiensium), m.
 casa = domus (domus orî domi), f.; tectum (tecti), n.
 castelul = castellum (castelli), n.
 câstig (verb) = adipiscor, adeptus sum, 3; comparo, 1.
 câstig (substant.) = quaestus (quaestus), m.
 cât = quantum (quanti), n.
 cătănesc = milito, 1.
 cătē doî = bini, ae, a.
 cătē-odată = interdum; nonnunquam.
 Catilina = Catilina (Catilinae), m.
 catilinar = Catilinaris, a, um (cu Catilina).
 câțiva (cătēva) = nonnulli, nonnullae, nonnulla.
 Cato = Cato (Catonis), m. (un fruntaș roman).
 când? = quando?
 Cannae = Cannae (Cannarum), f. (un oraș în Italia).

causa = causa (causae), f.
 cânt = cano, cecini, cantum, 3; canto, 1.
 caut = quaero, quaesivi, quaesitum, 3.
 ce = quid.
 cedez = cedo, cessi, cessum, 3.
 ceea ce = qui, quae, quod.
 ceialaltă, ceialalte = ceteri, ae, a.
 celalalt (cealaltă) = reliquus, a, um.
 celce = qui, quae, quod.
 Censorius = Censorius (Censorii), m. (porecla lui Cato).
 censura = censura (censurae), f. (o dirigătorie mare la Romani).
 cer = peto, petivi sau petii, petitum, 3; posco, poposci, — 3.
 cercetez = advenio, advēni, adventum, advenire.
 cercul (politic) = pagus (pagi), m.
 ceriul = caelum (caeli), n. orî coelum (coeli), n.
 cerșesc = efflagito, 1.
 cërta = certamen (certaminis), n.; contentio (contentionis), f.
 ceta = agmen (agminis), n.; în plural „cetele“ = copiae (copiarum), f.; manus (manus), f. (o mână de omeni).
 cetatea = urbs (urbis), f.; arx (arcis), f.
 cetățen = civis (civis), m.
 cetesc = lego, legi, lectum, 3.
 cetitor = lector (lectoris), m.; legens (legentis), m.
 ceva = aliquid (alicuius).
 chem = voco, 1.
 Cheruscii = Cherusci (Cheruscorum), m. (un popor german).
 Chersonesul = Chersonesus (Chersonesi), f.

- chipul = imāgo (imāginis), f.
Cimbrii = Cimbri (Cimbrōrum),
m. (un popor german).
Cimon = Cimon (Cimōnis), m.
(un fruntaș al Grecilor).
cina = coena (coenae), f.
cine? = quis?
cineva (ceva) = quisquam, quid-
quam.
cineva, ceva = aliquis, aliqua,
aliquid s. aliquod.
cinstea = honos (honōris), m.
cinstesc = colo, colui, cultum,
3.
cinstit = honestus, a, um.
Cissii = Cissii (Cissiorum), m.
(popor).
cithara = cithara (citharae), f.
civil = civilis, e.
Clitus = Clitus (Cliti), m. (un
prietin al lui Alexandru cel
Mare).
Cloelia = Cloelia (Cloeliae) f.
(o Romană vestită).
Clusini = Clusini (Clusinorum),
m. (locuitorii orașului Clu-
sium).
cocorul = grus (gruis), f.
cocostêreul = ciconia (cico-
niae), f.
Codrus = Codrus (Codri), m.
(cel din urmă rege al Athe-
nei).
colibă = casa (casae), f.
colină = collis (collis), m.
Collină = Collinus, a, um.
colonia = colonia (coloniae), f.
colonistul = colonus (colōni), m.
columna = columna (columnae), f.
comandantul = dux (ducis), m.;
imperător (imperatōris), m.
compătinesc = misereor, mi-
serritus sum, 2.
compătimirea = misericordia
(misericordiae), f.
comun = communis, e.
concetățenul = civis (civis), m.
conștiință = condicio (condi-
ciōnis), f.
conduc = rego, rexi, rectum, 3.
duco, duxi, ductum, 3.
conjurat = coniuratus (coniu-
rati), m.
conjurațiune = coniuratio (con-
iuratiōnis), f.
Conon = Conon (Conōnis), m.
(un grec vestit).
consider = habeo, habui, habi-
tum, 3; puto, 1.
construez = construo, construxi,
constructum, 3.
contimporan = aequalis, e.
convorbirea = colloquium (col-
loquii), n.
copil = puer (pueri), m.
consângeneul = propinquus (pro-
pinqui), m.
consimțirea = assensus (assen-
sus), m.
constant = constans (constan-
tis).
consul = consul (consulis) m.
consulat = consulatus (consu-
latus) m. (cea mai de frunte
direcție la Roman).
contract = foedus (foederis), n.
convin = convenio, convēni,
conventum, 4.
corabia = navis (navis), f.
corect = rectus, a, um.
corêspund = respondeo, res-
pondi, responsum 2.
cortul = tabernaculum (taber-
naculi), n.
corup = corrumpo, corrūpi, cor-
ruptum, 3.
cost (verb) = sto, steti, statum,
stare.
consciul = conscius, a, um.
crăieșe = regius, a, um.
crâncen = acer, acris, e.
cred = opinor, 1; puto, 1; cre-
do, credidi, creditum 3.
credincios = fidelis, e.

credință = fides (fidēi), f.
 cresc (pe cineva) = edūco, 1.
 crescut = educātus, a, um.
 creștinul = Christiānus (Christiāni), m.
 Creusa = Creusa (Creusae), f.
 crima = crimen (criminis), n.
 criminal = scelerātus, a, um.
 critic (verb) = reprehendo, reprehendi, reprehensum, 3.
 Crotonian = Crotoniensis, e (din Croton).
 cruț = parco, pepercii (și persi), parcitum (și parsum), 3 (Dat).
 cruzimea = crudelitas (crudelitātis), f.
 cuceresc = occupo, 1; potior, potītus sum, 4 (ce cuceresc, se pune în cazul Ablativ).
 cu drept cuvânt = recte.
 cuget = cogito, 1.
 cuibul = nidus (nidi), m.
 culmea = iugum (iugi), n.
 cultivez = alo, alui, altum, 3; colo, colui, cultum, 3.
 cultivat = excultus, a, um.
 cum = quomodo.
 cumpătul = abstinentia (abstinentiae) f.; moderatio (moderatiōnis), f.
 cumpăr = emo, emi, emptum, 3.
 cumpătat = moderātus, a, um.
 cunosc = cognosco, cognōvi, cognitum, 3.
 cunoscința = scientia (scientiae), f.
 cunoscut = notus, a, um.
 cuprind = afficio, affēci, affectum, 3; (cuprins de durere = dolore affectus); capio, cepi, captum, 3; occupo, 1; comprehendo, comprehēdi, comprehensum, 3.
 curajul = audacia (audaciae), f.
 cutez = audeo, ausus sum, audere, 2.

cu toate că = quamquam; etiamsi.
 Cyprul = Cyprus (Cypri), f.
 Cyrus = Cyrus (Cyri), m. (un rege al Perșilor).

D.

dacă = si.
 Daci = Daci (Dacōrum), m.
 dar' = sed.
 dare = vectigal (vectigālis), n.; tribūtum (tribūti), n.
 dărim = diruo, dirui, dirūtum, 3.
 darnic = liberālis, e.
 dărnicia = liberalitas (liberalitātis), f.; largitio (largitiōnis), f.
 dăruesc = dono, 1.
 darul = donum (doni), n.
 datorez = debeo, debui, debitum, 2.
 datoria = officium (officiū), n.
 datorința = officium (officiū), n.
 daū = do, dedi, datum, 1.
 daū înderēt = reddo, reddidi, redditum, 3.
 dauna = detrimentum (detrimenti), n.
 de = a, ab (Abl.)
 dedat = assuefactus, a, um; imbutus, a, um.
 de aici = hinc.
 de ajuns = satis (adv.)
 de-alungul = iuxta.
 de-asupra = super.
 decât = quam;
 decât numai = nisi.
 deci = igitur.
 de demult = dudum; pridem.
 defaimiez = vitupero, 1.
 de frunte = nobilis, e.
 deja = iam.
 del = collis (collis), m.
 dela = a, ab (Abl.)
 delegat = legātus (legāti), m.
 Delphi = Delphi (Delphōrum), m. (un oraș al Greciei).

- Demaratus = Demarātus (Demarāti), m.
 Demosthenes = Demosthenes (Demosthenis), m.
 demn = dignus, a, um.
 de mult = diu.
 deneg = nego, 1.
 deodată = una; statim; subito.
 de órece = cum; quia; quoniam.
 deosebit = varius, a, um.
 depărtarea (ca acțiune) = discessus (discessus), m.
 departe (adv.) = procul.
 de pe = de.
 deplâng = lugeo, luxi, luctum, 2.
 deprind = exerceo, exercui, exercitum, 2.
 deprins = exercitatus, a, um.
 deputat = legātus (legāti), m.; delegātus (delegāti), m.
 desagul = sarcina (sarcinae), f.
 desarmat = inermis, e.
 desaprob = reprehendo, reprehendi, reprehensum, 3.; vitupero, 1.
 desbrac = exuo, exui, exutum, 3.
 deschid = aperio, aperui, apertum, 4.
 deschis = patens (patentis).
 descopăr = detego, detexi, detectum, 3.; patefacio, patefeci, patefactum, patefacere, 3.
 desconsider = contemno, contempsi, contemptum, 3.
 deșert = vanus, a, um.
 desfătarea = deliciae (deliciarum), f.
 desfătez = delecto, 1.
 desfrânat = pravus, a, um.
 desfrâul = voluptas (voluptatis), f.; luxuria (luxuriae), f.
 deși = quamquam (cu Indicativ); cum (cu conjunctiv).
 desmoștenesc = exheredito, 1.
 despart = seiungo, seiunxi, seiunctum, 3.; separo, 1.
 despre = de (Abl).
 desprețuesc = contemno, contempsi, contemptum, 3.
 destoinic = aptus, a, um.
 destul (destulă) = satis.
 de timpuriu = protinus (adv.)
 Diana = Diāna (Diānae), f.
 dictator = dictātor (dictatoris), m.
 Dienece = Dienēces (Dienēcis), m.
 diferit = varius, a, um.
 diligența = industria (industriae), f.
 dimit = dimitto. dimīsi, dimissum, 3.
 diminéța = mane.
 dimpreună = una.
 din = ex (Abl.)
 dincócî de = cis.
 dincolo de = trans.
 dinlăuntrul = intra.
 dintăiu = primus, a, um.
 dintre = ex.
 Dion = Dion (Diōnis), m.
 Dionysius = Dionysius (Dionysii), m.
 dirigător = effector (effectōris), m.
 dirigătorul = magistrātus (magistrātus), m.
 disciplina = disciplina (disciplīnae), f.
 discipul = discipulus (discipuli), m.
 discut = disputo, 1; delibero, 1.
 disertez = dissero, disserui, disertum, 3.
 disprețuirea = ignoratio (ignoratiōnis), f.
 distins = excellens (excellētis); egrēgius, a, um.
 docil = docilis, e.

dolma = fossa (fossae), f.
 domnesc = regno, 1.
 Domițian = Domitiānus (Domi-
 tiāni), m. (un împărat român).
 domnia = regnum (regni), n.
 dorm = dormio, 4.
 dolesc = expeto, expetivi, ex-
 petitum, 3; cupio, cupivi (cu-
 pii), cupitum, 3.
 Dorii = Dores (Dorum), m. (Spar-
 tani).
 dorința = cupidō (cupidinis), f.
 doritor = cupidus, a, um; stu-
 diōsus, a, um; cupiens (cupi-
 entis); (de ce e cineva dori-
 tor, vine în cazul Genitiv).
 dovada = testis (testis), m. f.
 dovedesc = monstro, 1; probo,
 1; coarguo, coargui, coargū-
 tum, 3.
 drag = gratus, a, um; carus, a,
 um.
 dragălaș = amabilis, e.
 dragul = studium (studii), n.
 drept (adi.) = iustus, a, um.
 drept (mâna drepta) = dexter,
 dextra, um.
 dreptatea = iustitia (iustitiae), f.
 drumul — via (viae), f.
 duc = duco, duxi, ductum, 3;
 porto, 1.
 Dumnezeu = deus (dei), m.
 după = ad; post.
 după aceea = deinde; postea.
 după ce = postquam; cum.
 durere = dolor (dolōris), m.
 durez = duro, 1.
 dușman = hostis (hostis), m.
 dușmănia = controversia (con-
 troversiae), f.; similtas (si-
 multātis), f.

E.

economul = agricola (agricolae), f.
 edificiul = aedificium (aedificii),
 n.
 Eduii = Haedui (Haeduōrum), m.
 Egipteni = Aegyptii (Aegypti-
 ōrum), m.
 Egipt = Aegyptus (Aegypti), f.
 elev = discipulus (discipuli), m.
 elefantul = elephas (elephantis),
 m. său: elephantus (elephan-
 ti), m.
 eliberez = libero, 1.
 elocința = eloquentia (eloquen-
 tiae), f.
 elocințe = eloquens (eloquentis).
 Ephestion = Hephaestio (He-
 phaestiōnis), m. (un grec).
 Ephesus = Ephesus (Ephesi),
 m. (oraș în Asia mică).
 Ephialtes = Ephialtes (Ephial-
 tis), m.
 epistola = litterae (litterarum),
 f.; epistula (epistulae), f.
 ără = autem.
 ărăși = rursus.
 ări = heri.
 ărnă = hiems (hiemis), m.
 ărna (adv.) = hieme.
 es (ies) = exeo, exii, exitum,
 exire.
 escelent = insignis, e.
 ășirea = exitus (exitus), m.
 Etruria = Etruria (Etruriae), f.
 (țară în Italia).
 Etruscii = Etrusci (Etruscōrum),
 m. (popor în Italia).
 Euphratul = Euphrates (Eu-
 phrātis), m. (un râu din Asia).
 Evreii = Hebraei (Hebraeorum),
 m. (Jidovii).
 exil = exsilium (exsilii), n.
 exilez = exsulo, 1.
 exist = existo, exstiti, exsti-
 tum, 3; sto, steti, statum, 1.

experiez = exsuper, expertus
sum, 4.
exprim = exprimo, expressi, ex-
pressum, 3.
expun = expōno, exposui, ex-
positum, 3.
exterior = externus, a, um.

F.

Fabius = Fabius (Fabii) m.
Fabricius = Fabricius (Fabri-
cii), m.
fac = facio, feci, factum, 3.
făloşie = ostentatio (ostenta-
tiōnis), f.
fals = falsus, a, um.
familia = familia (familiae), f.
fapt = factum (facti), n.; faci-
nus (facinoris), n.
faptele = res gestae (rerum ges-
tarum), f.
fără = sine (Abl.)
fată = filia (filiae), f.
felul = genus (generis), n.
ferbinte = aestuosus, a, um.
feciōra = virgo (virginis), f.
felicit = gratulor, 1.
femeea = mulier (mulieris), f.
Fenicienii = Phoenices (Phoe-
nicum), m. (popor din Asia
mică).
fericit = beatus, a, um; felix
(felicis) (adi.)
fiara = fera (ferae), f.
fiecăre = quicunque, quaecun-
que, quodecunq; omnis, e;
singuli, ae, a; uterque, utră-
que, utrumque.
ficia = filia (filiae), f.
filosof = philosophus (philoso-
phi), m.
filosofez = philosophor, 1.
filosofia = philosophia (filoso-
phiae), f. (sciința despre în-
țelepciune).
findcă = quia; cum; quod.
ființa = animal (animalis), n.

firea = natūra (natūrae), f.
fierul = ferrum (ferri), n.
Filip = Philippus (Philippi), m.
fire = ingenium (ingenii), n.;
natūra (natūrae), f.
fiul = filius (filii), m.
Flaminius = Flaminius (Flami-
nii), m. (cetățen roman).
flórea = flos (floris), m.
flotila = classis (classis), f.
foc = ignis (ignis), m.; incen-
dium (incendii), n.
folos = utilitas (utilitatis), f.
folosesc (cuiva) = prosum, pro-
fui, prodesse.
folosesc (ceva) = utor, usus
sum, 3.
folositor = utilis, e.
folosul = utilitas (utilitatis), f.
fómea = fames (famis), f.
forma = forma (formae), f.
forța = vis (vim, vi), f.
fórtē = valde.
Francisc = Franciscus (Fran-
cisci), m.
fratele = frater (fratris), m.
frica = metus (metus), m.; ter-
ror (terrōris), m.
fricos = timidus, a, um.
frigul = frigus (frigoris), n.
fruct = fructus (fructus), m.
frumos = pulcher, pulchra, um.
frumșetea = pulchritudo (pul-
chritudinis), f.
frunțaș = princeps (principis), m.
fug = curro, cucurri, cursum, 3;
fugio, fugi, fugitum, 3.
fuga = fuga (fugae), f.
fugăresc = fugo, 1.
fugariul = perfuga (perfugae), m.
furca = furca (furcae), f.
furia = furia (furiae), f.; ira
(irae), f.
furtuna = tempestas (tempes-
tātis), f.

G.

Gabiï = Gabii (Gabiorum), m.
 (un oraş al Italiei).
 găina = gallina (gallinae), f.
 Gallia = Gallia (Galliae), f.
 garnisóna = praesidium (praesidii), n.
 gâtlejul = faux (faucis), f.
 gâtul = collum (colli), n.
 Germania = Germania (Germaniae), f.
 Germanicus = Germanicus (Germanici), m. (un general roman).
 Germaniï = Germăni (Germanorum), m. (popor).
 Geţi = Getae (Getarum), m.
 gîntea = gens (gentis), f.
 glas = vox (vocis), f.
 Glauca = Glaucia (Glauciae), m.
 gloria = gloria (gloriae), f.
 gol = nudus, a, um.
 grabnic (adv.) = propere.
 grădina = hortus (horti), m.
 graiu = oratio (oratiōnis), f.;
 sermo (sermōnis), m.
 grămada = vis (vim, vi), f.
 Granicus = Granicus (Granicus), m. (rîu în Asia-mică).
 grap = occo, 1.
 grecesc = Graecus, a, um.
 Grecia = Graecia (Graeciae), f.
 greşelă = vitium (vitii), n.;
 error (errōris), m.; culpa (cul-pae), f.
 greşesc = erro, 1; pecco, 1.
 greu = difficilis, e; gravis, e.
 grija = cura (curae), f.
 grindina = grando (grandinis), f.
 guvernez = gubernō, 1; rego, 1;
 rexi, rectum, 3.
 Gyges = Gyges (Gygis), m.

H.

hain = falsus, a, um.
 haina = vestis (vestis), f.
 Hannibal = Hannibal (Hannibal-
 balis), m. (un mare general
 al Carthagineilor).
 Hanno = Hanno (Hannōnis), m.;
 (un fruntaş al Carthagine-
 nilor).
 harnic = idoneus, a, um.
 Harpagus = Harpagus (Harpa-
 gi), m.
 haruspicele = haruspex (harus-
 picis), m. (preoţi romani, care
 profetiaş).
 hatîrul = gratia (gratiae), f.
 Helespontul = Hellespontus
 (Hellesponti), m. (strîmtōrea
 dintre Dardanele şi marea
 egeică).
 Helveţian = Helvetius, a, um.
 Helveţienii = Helvetii (Helve-
 tiōrum), m. (popor).
 Hephaestio = Hēphaestio (Hē-
 phaestiōnis), m. (prietinel lui
 Alexandru cel Mare).
 Herodotus = Herodotus (Hero-
 doti), m. (cel dintăi istorio-
 graf grec).
 hesitez = dubito, 1.
 Hibernia = Hibernia (Hiber-
 niae), f.
 Hiero = Hiero (Hierōnis), m.
 (regele Syracusei).
 Hippocrates = Hippocrates (Hip-
 pocratis), m.
 Hispania = Hispania (Hispa-
 niae), f.
 hotărăsc = statuo, statui, sta-
 tūtum, 3; instituo, institui,
 institūtum, 3; constituo, con-
 stitui, constitūtum, 3; decer-
 no, decrēvi, decrētum, 3.
 hotărîrea = institūtum (institū-
 ti), n.

Homerus = Homērus (Homēri),
m.

hoțul = latro (latrōnis), m.

hrana = res frumentaria.

Hypanis = Hypanis (Hypanis),
m. (rîu).

I.

iarba = herba (herbae), f.

iau = sumo, sumpsi, sumptum,
3; occupo, 1.

iernez = hiemo, 1.

iert = ignosco, ignōvi, ignō-
tum, 3.

ies = eggedior, eggressus sum,
3; exeo, exii, exitum, exire.

Ilion = Ilium sau Troia (un oraș).

îmbrăcat = vestitus, a, um.

îmbrățișez = amplector, am-
plexus sum, 3.

imens = ingens (ingentis);

imitarea = imitatio (imitatiō-
nis), f.

imitez = imitor 1.

împac = placo, 1.

împart = distribuo, distribui,
distribūtum, 3.

împărțit = divīsus, a, um.

împedec = impedio, impedivi,
impeditum, 4.

împērat = imperator (imperatō-
ris), m.

împērăția = imperium (impe-
rii), n.

imperiuł = imperium (imperi), n.

împing = impello, impuli, im-
pulsum, 3.

împlinesc = conficio, confēci,
confectum, 3; praesto, praes-
titi praestatum, praestare.

împodobesc = orno, 1.

împodobit = ornatus, a, um.

importez = importo, 1.

împotriva = contra, adversus
(cu Ac.)

împrăsciū = fundo, fudi, fusum,
3.

împrăștiat = difusus, a, um.

împrejurare = tempus (tempo-
ris), n.; res (rei), f.

împrejurul = circa (Ac.)

împresor = circumvallo, 1.

împreună = una; simul.

împreunat = coniunctus, a, um.

înainte de = ante (Ac.)

înaintea = ante; prae; coram.

înainte de acēsta = abhinc;
antehac.

înalt = altus, a, um.

încóce = huc.

încă nu = nondum.

încăpăținarea = pertinaciae (per-
tinaciae), f.

incendiu = incendium (incen-
dii), n.

încep = incipio, incēpi, incep-
tum, 3; coepi, coeptum, coe-
pisse.

încredintez = committo, commī-
si, commissum, 3.

încetez = desino, desīvi (și de-
sii), desitum, 3.

închid = claudio, clausi, clau-
sum, 3.

în contra = contra; adversus
(Acc.)

încunjur = vito, 1; cingo, cin-
xi, cinctum, 3; circumdo,
circumdedi, circumdatum, 1;
circumvenio, circumveni, cir-
cumventum, 4; fugio, fugi,
fugitum, 3.

încunosciințez = certiozem fa-
cio (feci, factum, 3).

îndată = statim; extemplo.

îndemn = commoveo, commō-
vi, commōtum, 2; confirmo,
1; hortor, 1.

îndemnat = commōtus, a, um.

îndērēt = retro; retrorsum.

îndoios = incertus, a, um.
 îndreptător = rector (rectōris), m.
 înduplec = incito, 1.
 îndur = accipio, accēpi, accep-
 tum, 3.
 îndurare = misericordia (miseri-
 cordiae), f.
 îndurătoriu = clemens (clemen-
 tis).
 infamia = infamia (infamiae), f.
 în fața = contra (Acc.)
 în fie-care an = quotannis (adv.)
 înfloresc = floreo, florui, 2; vi-
 reo, virui, — 2.
 înfric = deterreo, deterrui, de-
 territum, 2.
 înfricat = territus, a, um.
 îngâmfat = superbus, a, um.
 ingratitudea = impietas (im-
 pietatis), f.
 îngrijesc = caveo, cavi, cau-
 tum, 2. (alicui).
 îngrop = sepelio, sepelivi (se-
 pelii), sepultum, 4.
 îngrozitor = horridus, a, um.
 inima = animus (animi), m.
 (inima reală, adecă organul
 trupesc cunoscut cu acest
 nume se zice latinesce: ani-
 ma, ae).
 înlăuntru = intus, intra.
 înlăuntru = intra (Acc.)
 înpotriva = contra (Acc.)
 înrudit = propinquus, a, um.
 însă = autem.
 însucițez = certiorum facio (fe-
 ci, factum, 3.)
 însel = fallo, fefelli, falsum, 3.
 înselăciune = dolus (doli), m.;
 fraus (fraudis), f.
 însemnat = gravis, e.
 în sfârșit = demum.
 înșir = numero, 1.
 însoțitoare = comes (comitis),
 m. f.

instituțiunea = institutum (in-
 stituti), n.
 instruez = doceo, docui, doc-
 tum, 2; erudio, 4.
 insula = insula (insulae), f.
 întăresc = munio, 4.
 întăritura = munimentum (mu-
 nimenti), n.; munitio (muni-
 tiōnis), f.
 întârziu = cuncto, 1.
 iuțela = celeritas (celeritatis), f.
 înteleg = intellego, intellexi, in-
 tellectum, 3.
 întelepțiune = prudentia (pru-
 dentiae), f.; sapientia (sapi-
 entiae), f.; consilium (consi-
 lii), n.
 întelepț = sapiens (sapiens), m.
 întelepțesc = prudenter.
 înteles = sensus (sensus), m.
 întemeiez = condo, condidi, con-
 ditum, 3.
 în tot-deuna = semper.
 întrarea = introitus (introitus),
 m.
 între = inter (Acc.)
 întreb = consulo, consului, con-
 sultum, 3.
 întrec = supero, 1.
 întreg = omnis, e; totus, a,
 um.
 întreprend = suscipio, suscepi,
 susceptum, 3.
 într'acestea = interim.
 într'atâta = adeo; tam.
 intriga = insidiae (insidiarum), f.
 întristez = maerere affligere (af-
 fligo, affixi, afflictum, 3).
 în, într'un (într'o) = in (Abl.)
 întru (verb) = ingredior, in-
 gressus sum, 3; intro, 1 (cu
 Ac.)
 întunecimea = defectio (defec-
 tiōnis), f.
 inventătoare = inventrix (in-
 ventricis), f.

inventatorul = inventor (inventōris), m.
 înveselesc = gaudio affligere (affligo, affixi, afflictum, 3).
 învêț (eũ dela altul) = disco, didici, — 3; înveț (eũ pe altul) = doceo, docui, doctum, 2.
 învêț de rost = edisco, edidici, — 3.
 învêțat = doctus, a, um.
 învêțătorea = magistra (magistrae), f.
 învêțăturã = doctrīna (doctrīnae), f.; praeceptum (praecepti), n.; litterae (litterarum) f.
 invidia = invidia (invidiae), f.
 invidiez = invideo, 2.
 în vreme ce = dum.
 învingerea = victoria (victoriae), f.
 învingetor = victor (victōris), m.
 învinuez = accuso, 1; însimulo, 1.
 înving = vinco, vici, victum, 3.
 înzecit = decemplex, (decemplexis).
 Ionia = Ionia (Ioniae), f.
 Ioniũ = Iōnes (Ionum), m.
 Iosif = Iosephus (Iosephi), m.
 Iphigenia = Iphigenia (Iphigeniae), f.
 iritez = irrito, 1.
 isprãvesc = perficio, perfeci, perfectum, 3.
 isteț = peritus, a, um.
 Isthmul = Isthmus (Isthmi), f.
 istoria = historia (historiae), f.
 iubesc = amo, 1; diligo, dilexi, dilectum, 3.
 iubire = amor (amōris), m.; voluntas (voluntātis), f.
 iubitor = amans (amautis); cupidus, a, um; diligens (diligentis).

Iulus = Iulus (Iuli), m.
 Iupiter ori Joe = Iuppiter (Iovis), cel mai mare zẽu al Grecilor și al Romanilor.
 iute (adv.) = celeriter.
 iute (adi.) = citus, a, um; iute (adv.) = cito.
 investez = dono, 1.

J.

jalea = luctus (luctus), m.
 joc = ludus (ludi), m.
 judec = iudico, 1.
 judecatã = iudicium (iudicii), n.; ratio (ratiōnis), f.
 judele = iudex (iudicis), m.
 just = iustus, a, um.

L.

la = ad (Ac.); apud; penes (Acc.)
 Labyrinth = Labyrinthus (Labyrinthi), m, (o grãdinã a regelui Minos din Creta).
 Lacedemoniũ = Lacedaemonii (Lacedaemoniorum), m.; Spartani (Spartanorum), m.
 lacrima = lacrima (lacrimae), f.
 lãcomia = avaritia (avaritiae), f.
 lacul = lacus (lacus), m.
 lânã = lana (lanae), f.
 lance = hasta (hastae), f.
 lângã = apud (Ac.); ad (Ac.); iuxta (Acc.)
 lanțul = vinculum (vinculi), n.
 lapãd = abiicio, abiēci, abiectum, 3.
 lapte = lac (lactis), n.
 lãrmuiesc = fremo, fremui, fremitum, 3.
 lãrmuire = strepitus (strepitus), m.
 laș = ignãvus, a, um.
 las = praetermitto, praetermisi, praetermissum, 3; relinquo, reliqui, relictum, 3; sino, si-

vi, situm, 3.; patior, passus sum, 3.
 lașitatea = ignavia (ignaviæ), f.
 lat = latus, a, um.
 Latin = Latinus, a, um.
 laud = laudo, 1.
 lauda = laus (laudis), f.
 lécul = medicina (medicinæ), f.
 legătură (morală) = amicitia (amicitiæ), f.
 legătura = vinculum (vinculi), n.
 lege = lex (legis), f.
 legiune = legio (legiōnis), f. (o parte a armatei romane, un regiment).
 Lemannus = Lemannus (Lemanni), m. (un lac).
 lemnul = lignum (ligni), n.
 Liber = Liber (Liberi), m. (un zeu al Grecilor).
 libertate = libertas (libertatis), f.
 lictorul = lictor (lictōris), m.
 limba = lingua (linguæ), f.
 lingușirea = assentatio (assentatiōnis), f.
 liniscea = silentium (silentii), n.
 liniscesc = sedo, 1.
 liniștit = æquus, a, um; quiētus, a, um.
 lipsă = inopia (inopiæ), f.
 lipsesc (pe cineva de ceva) = privo, 1.
 lipsesc = desum, defui, deesse.
 lipsit = vacuus, a, um.
 literă = littera (litteræ), f.
 litoralul = ora (oræ), f.
 loc = locus (loci), m.
 Locrii = Locri (Locrōrum), m. (o seminție grecescă).
 locuesc = habito, 1; incolu, incolui, incultum, 3.
 locul = locus (loci), m.
 locuitoriul = incola (incolæ), m.
 lung = longus, a, um.
 lovesc = ico, ici, ictum, 3.
 lucrarea = opus (operis), n.

lucrez = ago, egi, actum, 3; facio, făci, factum, 3; labōro, 1.

lucrul = res (rei), f.

lumea = mundus (mundi), m.

orbis terrarum. (orbis, is, m.)

lună = mensis (mensis), m.

Lupia = Luppia (Luppiae), f.

lupt = dimico, 1; pugno, 1.

luptă = proelium (proelii), n.

lupul = lupus (lupi), m.

Lycomed = Lycomedes (Lycomedis), m.

Lysander = Lysander (Lysandri), m. (un grec renumit).

M.

M. = Marcus, i, m.

măcar că = quamquam; etsi; cum (conj.)

Macedonenii = Macedones (Macedonum), m.

Macedonia = Macedonia (Macedoniæ), f.

Maecenas = Maecenas (Maecenatis), m. (un Roman de frunte, prietinelul împăratului Augustus).

măgarul = asinus (asini), m.

magnetul = magnes (magnētis), m.

Magnesia = Magnesia (Magnesiæ), f. (un oraș în Asia).

măgulesc = adolor, 1.

mai ales = praesertim.

mai bine = melius (adv.)

mai înainte = antea.

mai întâiu = primo.

mai mult = magis.

mămuță = simius (simii), m.

maltratarea = tormentum (tormenti), n.

mama = mater (matris), f.

Mamertinii = Mamertini (Mamertinōrum), m.

mâna = manus (manus), f.

- mănânc = edo, edi, esum, 3;
mandūco, 1.
mânc = comedo, comēdi, comēsum, 3.
mâncarea = frumentum (frumentū) n.; cibus (cibi), m.
mândria = superbia (superbiae), f.
mâne = cras.
mângăi = consōlor, 1.
mânie = furor (furōris), m.
mânios = iracundus, a, um.
Mantinea = Mantineia (Mantineae), f. (oraș în Grecia).
Marathon = Marathon (Marathonis), m.
mare = magnus, a, um.
marea = mare (maris), n.
măreț = magnificus, a, um; regalī, e.
măreția = dignitas (dignitātis) f.
mărime = magnitūdo (magnitudinis), f.
marinar = nauta (nautae), f.; classarius (classarii), m.
mărire = gloria (gloriae), f.
maritim = maritimus, a, um; navālis, e.
Marius = Marius (Marii), m. (un mare general roman).
Marsilia = Marsilia (Marsiliae), f.
mărturisesc = confiteor, confessus sum, 2.
masa (în înțeles de mâncare) = epulae (epularum), f.
Matia = Matthias (Matthiae), m.
mă abat = abducor, abductus sum, 3.
mă aprind = exardesco, exarsi, — 3; accendor, accensus sum, 3.
mă apropiu = appropinquo, 1; succēdo, successi, successum, 3 (aliquid).
mă așez = consideo, consēdi, consessum, 2.
mă bucur (de ceva) = delector, 1 (aliqua re).
mă bucur = gaudeo, gavisus sum, gaudēre, 2.
mă căesc = poenitet, poenituit me.
mă confund = perturbor, 1.
mă cule = cubo, cubui, cubitum, cubāre, 1.
medic = medicus (medici), m.
Meșii = Medi (Medōrum), m. (popor).
mă disting = excello, excellui, — 3.
mă deosebesc = differo, distuli, dilātum, differe.
mă depărtez = discēdo, discessi, discessum, 3; cēdo, cessi, cessum, 3.
mă desfătez = delector, 1.
mă feresc = caveo, cavi, cautum, 2.
mă îndoesc = dubito, 1.
mă întind = pateo, patui, — 2.
mă întorc = redeo, redii, reditum, redire; me recipio, recepī, receptum, 3.
mă întristez = maereo, maerui, — 2.
mă isc = orior, ortus sum, 4.
mă însănătoșez = convalesco, convalui, — 3.
mă joc = ludo, lusi, lusum, 3.
mă lupt = pugno, 1.
mă mângăi = consōlor, 1.
membrul = membrum (membri), n.
memorabil = memorabilis, e.
memoria = memoria (memoriae), f.
memorisare = edisco, edidici, — 3.
mă nisuesc = peto, petivi, petitum, 3 (aliquid).
mă obicinuesc = assuesco, assuevi, assuetum, 3.

mă odihnesc = quiesco, quiēvi, quiētum, 3.
 mă opresc = consisto, constitui, constitum, 3.
 mă opun = obsisto, obstiti, obstitum, 3.
 mă plâng = queror, questus sum, 3.
 mă plimb = perambulo, 1.
 mă predaŭ = dedo, dedidi, deditum, 3.
 mă port = me gero (gessi, gestum), 3.
 merg = eo, ivi, itum, ire; pergo, perrexi, perrectum, 3.
 mă scól = surgo, surrexi, surrectum, 3.
 mă scuz = excūso, 1.
 mă sfiesc = vereor, veritus sum, 2.
 meșteșugul = ars (artis), f.
 mă suī = ascendo, ascendi, ascensum, 3.
 mă supun = pareo, parui, — 2.
 mă tem = timeo, timui, — 2.
 meŭ, mea = meus, a, um.
 mă urc (pe) = conscendo, conscendi, conscensum, 3 (Ac.)
 mă usc = aresco, —, —, 3.
 mic = exiguus, a, um; parvus, a, um.
 micimea = paucitas (paucitatis), f.
 Micythus = Micythus (Micythi), m.
 mielul = agnus (agni), m.
 mijlociu, e = mediocris, e.
 militar = militāris, e; miles (militis), m.
 milostiv = clemens (clementis).
 minciuna = mendacia (mendaciae), f.
 Minerva = Minerva (Minervae), f. (zeița înțelepciunii).

Minos = Minos (Minois), m. (regele Cretei).
 Minotaurul = Minotaurus (Minotauri), m. (monstrul, care păzia Labyrintul).
 mintea = mens (mentis), f.; ingenium (ingenii), n.
 mințesc = mentior, mentitus sum, 4.
 minunat = mirabilis, e.
 mișc = moveo, movi, motum, 2.
 mișc (sufletesce) = commoveo, commōvi, commōtum, 2.
 miseria = miseria (miseriae), f.
 mituirea = blanditia (blanditiae), f.
 mocirlă = palus (palūdis), f.
 moderez = moderor, 1.
 modestia = modestia (modestiae), f.
 moleșirea = mollitia (mollitiae), f.
 Moluccha = Moluccha (Molucchae), f. (rîu în Africa).
 monstru = monstrum (monstri), n.
 morav = mos (moris), m.
 morb = morbus (morbi), m.
 mormântul = sepulcrum (sepulcri), n.
 mórte = mors (mortis), f.
 moșul = avus (avi), m.
 mulțimea = multitūdo (multitudinis), f.; vis (vim, vi), f.
 mulțumesc = gratias ago, (egi, actum, 3.)
 mulțumit = contentus, a, um, f.
 mulțumită = gratia (gratiae), mulțumitor = gratus, a, um.
 Mulvius = Mulvius, a, um.
 munca = labor (labōris), m.
 munte = mons (montis), m.
 murdar = sordidus, a, um.
 muritor = mortālis, e.

N.

nădējduesc = spero, 1.

Narbo = Narbo (Narbōnis), m.
(un oraș, astăzi Narbonne în
Francia).

naufraġiul = naufragium (nau-
fragii), n.

năvală = impetus (impetus), m.

năvălesc = ingredior, ingressus
sum, 3.

navigez = navigo, 1.

Naxus = Naxus (Naxi), f. (o in-
sulă grecescă).

neasēmănător = dissimilis, e.

năcazul = molestia (molestiae), f.

neexpert = imperitus, a, um.

neconțenit = continuo; semper.

necunoscut = ignotus, a, um.

nedrept = iniustus, a, um.

nedreptate = iniuria (iniuriae), f.

nedreptățirea = iniuria (iniu-
riae), f.

nefericit = miser, misera, um;
infelix (infelicitis).

nefericirea = res adversae (re-
rum adversarum), f.; calami-
tas (calamitatis), f. (Theseus).

nefolositor = inutilis, e.

neglig = negligo, neglexi, ne-
glectum, 3.

neglijez = negligo, neglexi, ne-
glectum, 3.

negustorie = mercatūra (merca-
tūrae), f.

negustorul = mercător (merca-
tōris), m.

neînțelegerea = discordia (dis-
cordiae), f.

neînvețat = indoctus, a, um.

némul = gens (gentis), f.; ge-
nus (generis), n.

nemurirea = immortalitas (im-
mortalitatis), f.

nemuritor = immortalis, e.

nenorocirea = calamitas (cala-
mitatis), f.

nenorocul = fortuna (fortūnae), f.

nenumerat = innumerabilis, e.

neobicinuit = insolitus, a, um.

neonest = improbus, a, um.

Neoptolem = Neoptolēmus (Ne-
optolēmi), m.

nepotrivit = inimicus, a, um.

Neptun = Neptūnus (Neptūni),
m. (zeul mărilor).

nestatornic = inconstans (in-
constantis).

neumblat = invius, a, um.

nevinovat = innocens (innocen-
tis).

nicăiri = nusquam.

nicî-nicî = neque-neque.

nicî un (o) = nullus, a, um;
după negațiune: ullus, a, um.

niciodată = nunquam (adv.)

nimeni = nemo (nemini), m.

nimic = nihil (nihilis), n.

nimicesc = exstinguo, exstinxi,
exstinctum, 3.

nimicit = exstinctus, a, um.

nisuință = opera (operae), f.

nobil = nobilis, e.

noroc = felicitas (felicitatis), f.;
fortuna (fortūnae), f.; res
prosperae; secundae res; sa-
lus (salūtis), f.

nóptea (subst.) = nox (noctis), f.

nóptea (adv.) = noctu; nocte.

noū = novus, a, um.

nu = non; haud.

numai = tantum; solum; modo.

numai decât = illico; extemplo;
statim.

nume = nomen (nominis), n.;
fama (famae), f.

numesc = nomen do; nomino,
1; appello, 1.

Numidia = Numidia (Numidiae),
f. [țară în Africa].

O.

obiceiul = mos (moris), m.; consuetudo (consuetudinis), f.
 obicinuesc = consuesco, consuevi, consuētum, 3; soleo, solitus sum, solere, 2.
 obosesc (pe altul) = defatigo, 1.
 obosit = fessus, a, um; fatigatus, a, um.
 obrăznicia = audăcia [audăciae], f.
 observ = video, vidi, visum, 2.
 ocasiunea = occasio (occasiōnis), f.
 Oceanul = Oceanus (Oceani), m.
 Ochiul = oculus (oculi), m.
 ocup = occupo, 1; potior, potitus sum, 4.
 odată = semel.
 odihnă = quies (quiētis), f.
 odinióră = olim.
 ofer = praebo, praebui, — 2; obfero, obtuli, oblātum, obferre.
 oficiul = munus (muneris), n.
 ogor = ager (agri), m.
 óie = ovis (ovis), f.
 om = homo (hominis), m.
 omenesc = humănus, a, um.
 omor (verb) = interficio, interfeci, interfectum, 3.
 onorez = colo, colui, cultum, 3.
 onorurile = honores (honōrum), m.
 operă = opus (operis), n.
 opresc = prohibeo, prohibui, prohibitum, 3.
 óra = hora (horae), f.
 oracolul = oraculum (oraculi), n.
 oratorie = eloquentia (eloquentiae), f.
 oratorul = orator (oratoris), m.
 orb = caecus, a, um.

orbesce (adv.) = temere.
 ordinațiune = edictum (edicti), n.
 óre = — ne (se pune la sfârșitul cuvântului prim din propozițiune).
 orice = omnis, e; quivis, quaevis, quodvis s. quidvis.
 ori unde = ubicunq̃ue.
 ostatic = obses (obsidis), m.
 ostășesc = militaris, e.

P.

pacea = pax (paxis), f.
 pacinic = pacatus, a, um; blandus, a, um.
 pădure = silva (silvae), f.
 Padus = Padus (Padi), m. (rîu în Italia, azi Po).
 painjen = aranea (araneae), f.
 Palatin = Palatinus (Palatini), m.
 pămênt = ager (agri), m. (de arat); terra (terrae), f.
 până la = usque ad (Acc.); tenus (Abl.)
 parale = pecunia (pecuniae), f.
 părăsesc = relinquo, reliqui, relictum, 3; desero, deserui, desertum, 3.
 părăsit = desertus, a, um; solus, a, um.
 par'că = tamquam.
 părerea = sententia (sententiae), f.; opinio (opiniōnis), f.
 părinte = parens (parentis), m., f.; pater (patris), m.
 părtaș = particeps (participis).
 partea = pars (partis), f.
 pas = passus (passus), m.
 pasc = pasco, pavi, pastum, 3.
 păserea = avis (avis), f.; volucris (volucris), f.
 pășesc = ingredior, ingressus sum, 3; procēdo, processi, processum, 3.

- păstorul = pastor (pastōris), m.
 păstrez = servo, 1.
 patima = passio (passiōnis), f.
 patricienii = patres (patrum), m.
 Patroclus = Patroclus (Patrocli), m.
 Paul = Paullus (Paulli), m.
 păzitorul = custos (custōdis), m.
 păzirea = custodia (custodiae), f.
 pe = in.
 pe când = dum.
 păcat = vitium (vitii), n.
 păcătoș = sceleratus, a, um.
 păcătuesc = pecco 1.
 pedăpsa = poena (poenae), f.
 pedepsesc = punio, 4; multo, 1. (și mulcto 1.)
 pedestraș = pedes (peditis), m.
 pele = pellis (pellis), f.
 Pelopidas = Pelopidas (Pelopidae), m. (un cetățen de frunte al Thebei).
 Pelopones = Peloponnesus (Peloponnesi), f. (peninsula Pelopones).
 Peloponesienii — Peloponnesii (Peloponnesiorum), m.
 pentru = ad; pro.
 pentru aceea = idcirco; propterea; ideo.
 pentrucă = quia; quod; cum (conj.)
 pentruca = ut.
 per = pereo, perii, peritum, perire.
 perd = amitto, amisi, amissum 3;
 perdo, perdidi, perditum, 3.
 pierderea = clades (cladis), f.
 Perdiccas = Perdiccas (Perdiccae), m. (un general al lui Alexandru cel Mare).
 perfect = perfectus, a, um.
 perfid = perfidus, a, um.
 perire = interitus (interitus), m.
 periculos = perniciōsus, a, um;
 periculōsus, a, um.
 permis = licet.
 permit = committo, commisi, commissum, 3; permitto, permisi, permissum, 3.
 perseveranța = perseverantia (perseverantiae), f.
 Persia = Persia (Persiae), f.
 Perșii = Persae (Persarum), m.
 persoană = persōna (persōnae), f.
 perturbațiunea = perturbatio (perturbatiōnis), f.
 pescărie = piscina (piscinae), f.
 pesce = piscis (piscis), m.
 peste = trans (Acc.)
 pétra = lapis (lapidis), m.
 petrecere = convivium (convivii), n.
 Pharnabazus = Pharnabazus (Pharnabazi), m.
 Philippi = Philippi (Philipporum), m. (un oraș în Grecia).
 Phocensii = Phocenses (Phocensium), m. (o seminiție grecă).
 Phocion = Phocion (Phociōnis), m. (un cetățen grec de frunte).
 piața = forum (fori), n.
 piatra scumpă = gemma (gemmae), f.
 Picen = Picenus, a, um.
 Picenum = Picenum (Piceni), n. (un ținut în Italia).
 piele = pellis (pellis), f.
 pier = intereo, interii, interitum, interire, 4; pereo, perii, peritum, perire.
 pierd = amitto, amisi, amissum, 3; perdo, perdidi, perditum, 3.
 Pindar = Pindarus (Pindari), m.
 pinten = calcar (calcāris), n.
 pirat = praedo (praedōnis) m.;
 pirăta (piratae), m.

pîrêsc = *accuso*, 1.
 Pireul = *Pirëus* (*Pirëi*), m. (aşa se numia portul Atenei).
 Pisistratus = *Pisistratus* (*Pisistrati*), m. (tiranul Atenei).
 Placentia = *Placentia* (*Placentiae*), f. (oraş în Italia).
 plăcerea = *gaudium* (*gaudii*), n.; *voluptas* (*voluptatis*), f.
 plăcut = *iucundus*, a, um; *gratus*, a, um.
 plantez = *sero*, *sevi*, *satum*, 3.
 planz = *consilium* (*consilii*), n.
 plata = *merces* (*mercēdis*), f.
 Plato = *Plato* (*Platōnis*) m. (un mare filosof al Grecilor).
 plebea = *plebs* (*plebis*) f.
 plec = *proficiscor*, *profectus sum*, 3.
 plin = *plenus*, a, um.
 plop = *pōpulus* (*pōpuli*), f.
 plugariu = *agricola* (*agricolae*), f.
 plugul = *aratrum* (*aratri*), n.
 pocal = *poculum* (*poculi*), n.
 podul = *pons* (*pontis*), m.
 poet = *poëta* (*poëtae*), m.
 pofta = *appetitus* (*appetitūs*), m. *cupiditas* (*cupiditātis*), f.; *cupīdo* (*cupidinis*), f.
 pōla (muntelu) = *radix* (*radicis*), f.
 poimâne = *perendie*.
 pontificele = *pontifex* (*pontificis*), m [aşa se numia preotul cel mai de frunte la Romani].
 Pontus = *Pontus* (*Ponti*), m. (Marea neagră).
 poporul = *plebs* (*plebis*), f.; *pōpulus* (*pōpuli*), m.
 Porsenna = *Porsenna* (*Porsennae*), m. (regele Etruscilor).
 port = *porto*, 1; *fero*, *tuli*, *latum*, *ferre*; *port resbel* = *bellum gero* (*gessi*, *gestum*, 3).

pörtă = *porta* (*portae*), f.
 portul = *portus* (*portus*), m.
 porumb = *columba* (*columbae*), f.
 poruncesc = *iubeo*, *iussi*, *iussum*, 2; *praecipio*, *praecēpi*, *praeeptum*, 3; *impero*, 1.
 poruncă = *praeeptum* (*praeepti*), n.; *imperium* (*imperii*), n.
 posed = *possideo*, *possēdi*, *possessum*, 2; *habeo*, *habui*, *habutum*, 2.
 posësiunea = *possessio* (*possessiōnis*), f.
 poziția = *statio* (*statiōnis*), f.
 postav = *pannus* (*panni*), m.
 pot = *possum*, *potui*, *posse*.
 pôte (adverb) = *forsitan*.
 poteca = *semita* (*semitae*), f.
 potrivit = *aptus*, a, um; *idoneus*, a, um.
 povara = *sarcina* (*sarcinae*), f.
 povestea = *fabula* (*fabulae*), f.
 povestesc = *narro*, 1.
 prăbuşesc = *prostro*, 1.
 pradă = *praeda* (*praedae*), f.
 prea mare = *nimius*, a, um.
 predau = *trado*, *tradidi*, *traditum*, 3.
 prefacerea = *dissimulatio* (*dissimulatiōnis*), f.
 prefer = *antepōno*, *anteposui*, *antepositum*, 3; *malo*, *malui*, *malle*.
 pregătesc = *paro*, 1.
 premiul = *praemium* (*praemii*), n.
 preotésă (orî preot) = *sacerdos* (*sacerdotis*), m. f.
 pretind = *postulo*, 1.
 preţuesc = *facio*, *feci*, *factum*, 3; *aestimo*, 1; *habeo*, *habui*, *habutum*, 2.

pretul = pretium (pretii], n.
pretutindenî = ubique.
prevestesc = praedico, praedixi,
praedictum, 3.
pribegesc = exsulo, 1.
prietinia = amicitia (amicitiae), f.
primăvara = ver (veris), n.
primejdia = periculum (peri-
culi], n.
primesc = suscipio, suscēpi, sus-
ceptum, 3; accipio, accēpi,
acceptum, 3.
prin = per; cum.
principe = princeps (principis),
m.
prind = prehendō, prehendī, pre-
hensum, 3; capio, cepi, cap-
tum, 3.
prisoner = captivus (captivi], m.
privat = privatus, a, um.
priveghetore = luscinia (luscii-
nae), f.
priveļište = aspectus (aspec-
tus), m.
privesc = aspicio, aspexi, as-
pectum, 3; habeo, habui, ha-
bitum, 2; respicio, respexi,
respectum, 3; cerno, crevi,
cretum, 3.
privirea = aspectus (aspectus),
m.
procesul = lis (litis), f.
proclam = declāro, 1.
produc = fero, tuli, latum,
ferre.
profesor = professor (professō-
ris), m.
progresez = procēdo, processi,
processum, 3.
promit = promitto, promīsi,
promissum, 3; polliceor, pol-
licitus sum, 2.
promisiunea = promissum (pro-
missi), n.
propag = propāgo, 1.

propun = propōno, proposui,
propositum, 3
prost = ignāvus, a, um; stul-
tus, a, um.
prostia = stultitia (stultitiae), f.
provincia = provincia (provin-
ciae), f.; civitas (civitātis), f.
provincialist = provinciālis (pro-
vinciālis), m.
provişune = commeātus (com-
meātus), m.
Ptolemeus = Ptolemaeus (Pto-
lemaei), m.
puiul = pullus (pulli), m.
Pulvinus = Pulvīnus (Pulvīni),
m. (localitate).
pun = pono, posui, positum, 3.
Puniî = Poeni (Poenōrum), m.
(locuitorii oraşului Carthago;
se mai ziceau şi Carthagi-
nienses).
purpurul = purpura (purpurae), f.
putere = potestas (potestātis), f.;
potentia (potentiae) f.; impe-
rium (imperii), n.; vis (vim,
vi), f.
puternic = potens (potentis).
puţin = parvus, a, um; exiguus,
a, um.
puţin (adv.) = paulum.
putinţă = facultas (facultātis), f.
Pyrrhus = Pyrrhus (Pyrrhi), m;
(rege al Epirului).
Pythagoras = Pythagoras (Py-
thagorae), m.; (un filosof gre-
cesc).

Q.

questorul = quaestor (quaestō-
ris), m.
Quintus = Quintus (Quinti), m.

R.

răbdarea = patientia (pacien-
tiae), f.

rana = vulnus (vulneris), n.
 rănesc = vulnero, 1.
 rănit = vulnerātus, a, um.
 rănesc = rapio, rapui, raptum, 3.
 răpitor = rapax (rapācis).
 rațiunea = ratio (ratiōnis), f.
 Ravenna = Ravenna (Ravennae),
 f. (un oraș în Italia).
 readuc = redūco, reduxi, reduc-
 tum, 3.
 recrutarea = delectus (delectus),
 m.
 recunosc = agnosco, agnōvi, ag-
 nitum, 3.
 recunoscința = pietas (pietā-
 tis), f.
 refugiatul = exul (exulis), m.
 refuz = recūso, 1.
 rege = rex (regis), m.
 regesc = regius, a, um.
 regina = regina (regīnae), f.
 regiune = loca (locorum), n.;
 regio (regiōnis), f.
 Regulus = Regulus (Reguli), m.
 (un fruntaș roman).
 religiunea = religio (religiōnis), f.
 rămân = maneo, mansi, man-
 sum, 2; permaneo, permansi,
 permansum, 2.
 rămas = reliquus, a, um.
 rëndunica = hirundo (hirundi-
 nis), f.
 renume = fama (famae), f.
 renumit = clarus, a, um.
 rēsăr = orior, ortus sum 4.
 reșbel = bellum (belli), n.
 reșbun = ulciscor, ultus sum, 3.
 reșcōlă = seditio (seditiōnis), f.
 resist = resisto, restiti, resti-
 tum, 3.
 resonul = ratio (rationis), f.
 rēsping = prohibeo, prohibui,
 prohibitum, 2; repello, re-
 puli, repulsum, 3; respuo,
 respui, respūtum, 3.

rēsplată = emolumentum (emo-
 lumentum), n.; praemium (prae-
 mii), n.
 rēsplătesc = afficio, affēci, affec-
 tum, 3; dono, 1.
 rēspond = respondeo, respondi,
 responsum, 2.
 restituez = restituo, restitui, res-
 titūtum, 3.
 rezultatul = eventus (eventus),
 m.
 retac = taceo, tacui, tacitum,
 2.
 rătăcirea = error (errōris), m.;
 vitium (vitii), n.
 rețin = retineo, retinui, reten-
 tum, 2; teneo, tenui, ten-
 tum, 2.
 retragerea = receptus (receptus),
 m.
 rău = malus, a, um.
 răul = malum (mali), n.
 răutatea = malitia (malitiae), f.
 revoc = revōco, 1.
 rîd = rideo, risi, risum, 2.
 ridic = prodūco, produxi, pro-
 ductum, 3; tendo, tetendi,
 tensum orī tentum, 3.
 ridicat = superus, a, um.
 Rinul = Rhenus (Rheni), m. (un
 rîu mare).
 risipa = luxuria (luxūriae), f.
 rîu = amnis (amnis), m.; flu-
 men (fluminis), n.; fluvius
 (fluvii), m.
 Rhodanus = Rhodānus (Rhodā-
 ni), m. (un rîu în Gallia).
 rēsărirea = ortus (ortus), m.
 rog = rogo, 1; obsecro, 1,
 Roma = Roma (Romae), f.
 România = Romania (Roma-
 niae), f.
 Romulus = Romulus (Romuli),
 m. (primul rege al Romani-
 lor).

roșela = rubor (rubōris), m.
 rotogolul = orbis (orbis), m.
 rup = rumpo, rupi, ruptum, 3.
 rușine = pudor (pudōris), m.

S.

săgétă = sagitta (sagittae), f.
 Sagunt = Saguntum (Sagunti),
 n. (oraș în Spania).
 Saguntini = Saguntini (Sagun-
 tinōrum), m.; (locuitorii ora-
 șului Saguntum din Hispania).
 Salamis = Salamis (Salaminis),
 f. (o insulă grecăscă).
 saltez = exulto, 1.
 samên (sămênță) = sero, sevi,
 satum, 3.
 sănătatea = sanitas (sanitātis), f.
 sănătos = sanus, a, um.
 sănătos (pentru cineva) = sa-
 lūber, salubris, salubre.
 șanț = vallum (valli), n.
 sărăcia = paupertas (paupertā-
 tis), f.
 Sardes = Sardes (Sardum), m.
 (un mare oraș în Asia-Mică).
 sarea = sal (salis), m.
 sat = vicus (vici), m.
 satisfac = satisfacio, satisfēci,
 satisfactum, 3.
 sbor = volo, 1; avōlo, 1.
 scap = libero, 1; dimitto, di-
 mīsi, dimissum, 3; expedio,
 4; servo, 1.
 scăpat = salvus, a, um.
 scap cu fuga = effugio, effugi,
 effugitum, 3.
 scena = scaena (scaenae), f.
 schimb = muto, 1.
 schimbăcios = mobilis, e; va-
 rius, a, um.
 schimbarea = commutatio (com-
 mutationis), f.
 sciință = doctrīna (doctrīnae),
 f.; litterae (litterarum), f.

sciu = scio, scivi, scitum, 4.
 sclav = servus (servi), m.
 sclăvia = servitus (servitūtis) f.
 șcōla = schola (scholae), f.
 școlarul = discipulus (discipuli),
 m.
 scot = edūco, eduxi, eductum,
 3; eiicio, eiēci, eiectum, 3;
 emitto, emīsi, emissum, 3;
 expello, expuli, expulsum, 3;
 scot (d. e. unt) = paro, 1.
 scriere = scriptum (scripti), m.
 scris = scriptus, a, um.
 scriu = scribo, scripsi, scrip-
 tum 3.
 scrutez = perquīro, perquisīvi,
 perquisitum, 3.
 scump = carus, a, um.
 scurt = brevis, e.
 scutul = clipeus (clipei), m.
 seceriș = messis (messis), f.
 șed = sedeo, sedi, sessum, 2.
 sêdesc = sero, sevi, satum, 3.
 sedivacanta = interregnum (in-
 terregni), n.
 se întemplă = fit, factum est,
 fieri.
 sêlbatic = ferox (ferōcis); trux
 (trūcis).
 sēmênat = satum (sati), n.
 semnal = signum (signi), n.
 senator = senātor (senatōris),
 m.
 senatul = senātus (senātus), m.
 senin = serēnus, a, um.
 sentența = sententia (senten-
 tia), f.
 se pare = vidētur, visum est,
 vidēri.
 Sequani = Sequāni (Sequanō-
 rum), m. (popor).
 sêra (adv.) = vespere (orī ves-
 peri).

sêrac = miser, a, um.
seriositatea = severitas (severitatis), f.
serveesc = servio, 4.
șes = planities (planitiēi), f.
setea = sitis (sitis), f.
sêvêșesc = gero, gessi, gestum, 3.
Severus = Sevêrus (Sevêri), m.
sfatul = consilium (consilii), n.
sfătuesc = suadeo, suasi, suasum, 2.
sfêșesc = conficio, confēci, confectum, 3.
sfêșit = finis (finis), m.; extrēmum (extrēmi), n.
sfînțit = sacer, sacra, um.
sgârcitul = avârus (avâri), m.
și = et; que.
Sibiiū = Cibînum (Cibîni), n.
sigur = certus, a, um; secûrus, a, um.
silesc = cogo, coēgi, coactum, 3.
Simiramis = Semiramis (regina Babylonief).
simplitate = simplicitas (simplicitatis), f.
simțesc = sentio, sensi, sensum, 4.
simțirea = sensum (sensi), n.
simțul = sensus (sensus), m.
simulez = simulo, 1.
singur = solus, a, um.
sîrguință = industria (industriae), f.
situat = situs, a, um.
slăbesc = hebesco, — 3; minnor, minūtus sum, 3.
slăbiciunea = infirmitas (infirmitatis), f.
societatea = societas (societatis), f.
Socrates = Socrates (Socratis), m.; (cel mai mare filosof al Grecilor).

sofist = sophista (sophistae), m.
șoimul = aquila (aquilae), f.
soldatul = miles (militis), m.
somnia = somnus (somnia), m.
Sophocles = Sophocles (Sophoclis), m. (un mare tragedian al Grecilor).
sora = soror (sorōris), f.
sóre = sol (solis), m.
sôrtea = fortūna (fortūnae), f.; sors, sortis, f.
sosesc = advenio, advēni, adventum, advenire, 4; pervenio, pervēni, perventum, 4.
sosirea = adventus (adventus), m.
spâl = luo, lui, lutum, 3; subluo, 3.
Spartanii = Spartāni (Spartanōrum), m.
spatele = tergum (tergi), n.
specula = quaestus (quaestus), m.
sper = spero, 1.
speranța = spes (spei), f.
spre = ad (Acc.)
spun = dico, dixi, dictum, 3; indico, 1.
stâng = sinister, sinistra, um.
stâng (verb) = opprimo, oppressi, oppressum, 3.
stăpânesc = rego, rexi, rectum, 3.
stăpânirea = imperium (imperii), n.
stăpânitor = moderātor (moderātoris), m.
stăpânul = dominus (domini), m.
stat = res publica (rei publicae), f.; civitas (civitatis), f.
staū = sto, steti, statum, stare.
stânca = rupes (rupis), f.
steaua = stella (stellae), f.; saū: sidus (sideris), n.

stejarul = quercus (quercus), f.
strălucesc = fulgeo, fulsi, fulsum, 2; splendo, splendui — 2.
strămoși = maiōres (maiōrum), m.
stric = corrumpo, corūpi, corruptum, 3; noceo, nocui, — 2.
stricăcios = nocivus, a, um; perniciōsus, a, um.
strig = exclāmo, 1.
strimt = angustus, a, um.
strimtōrea = angustiae (angustiarum), f.
subt = sub (Acc. Abl.)
Suevi = Suevi (Suevōrum), m. (un popor german).
sufēr (de ceva) = labōro, 1; patior, passus sum, 3.
suferință = miseria (miseriae), f.
suferit = acceptus, a, um.
sufletul = animus (animi), m.; pectus (pectoris), n.
Sulla = Sulla (Sullae), m. (un fruntaș roman).
sunet = vox (vocis), f.
superat = irātus, a, um.
support = sustineo, sustinui, sustentum, 2; patior, passus sum, 3.
suprem = summus, a, um.
supun = opprimo, oppressi, oppressum, 3; subigo, subēgi, subactum, 3; subiicio, subiēci, subiectum, 3; supero, 1.
supus = subactus, a, um.
susțin = sustineo, sustinui, sustentum, 2.
Syracusa = Syracusae (Syracusarum), f.
Syria = Syria (Syriae) f. (o țară în Asia).

T.

tabără = castra (castrōrum), n.
tabărăesc = castra facio (feci, factum, 3).
tabula = tabula (tabulae), f.
tac = sileo, silui, — 2.
Tacitus = Tacitus (Taciti), m.
tăgăduesc = recūso, 1; nego, 1.
taiu = perfodio, perfōdi, perfossum, 3.
talentul = ingenium (ingenii), n.
țara = terra (terrae), f.; regnum (regni), n.
tare = robustus, a, um; firmus, a, um.
Tarent = Tarentum (Tarenti), n.
tăria = vis (vim, vi), f.
Tarpeic = Tarpeius, a, um.
Tarquini = Tarquini (Tarquiniorum), m. (oraș în Etruria).
Tarquinius = Tarquinius (Tarquini), m. (familie regescă romană).
Tarraco = Tarraco (Tarracōnis), m. (un oraș).
tată = pater (patris), m.
Taurus = Taurus (Tauri), m.; (un munte în Asia).
Teba = Thebae (Thebarum), f.
temerea = angor (angōris), m.
temeritatea = temeritas (temeritātis) f.
Tenedus = Tenedus (Tenedi), f. (insulă grecescă).
terminez = perficio, perfēci, perfectum, 3; finio, 4.
țermul = litus (litoris), n.
țes = texo, texui, textum, 3.
Tesaloniceni = Thessalonicenses (Thessalonicensium), m.
tēu, ta = tuus, a, um.
Teuturgic = Teuturgiensis, e.

- Teutonii = Teutōni (Teutonōrum), m. (un popor german).
 Thales = Thales (Thalis), m. (un filosof grec).
 Thebanii = Thebāni (Thebanōrum), m.
 Thermopylele = Thermopylae (Termopylarum), f.
 Theseus = Theseus (Thesei), m.
 Thucydides = Thucydides (Thucydidis), m. (un mare istoriograf grecesc).
 Tigranes = Tigranes (Tigranis), m. (regele Armeniei),
 Tibrul = Tiberis (Tiberis), m.
 timp = tempus (temporis), n.
 Timotheus = Timothēus (Timothēi), m.
 țin (pe cineva a ceva) = habeo, habui, habitum, 3.
 tinereța = iuventus (iuventūtis), f.
 tinerul = iuvenis (iuvenis), m.
 ținutul = regio (regiōnis), f.
 tiran = tirannus (tiranni), m.
 tirănia = tyrannis (tyrannidis), f.
 Tissaphernes = Tissaphernes (Tissaphernis), m.
 Titus = Titus (Titi), m. (nume de bărbat; un împărat roman).
 tot = omnis, e.
 totdeauna = semper.
 totuș = tamen.
 tovarăș = collega (collegae), m.; socius (socii), m.
 tractez = tracto, 1.
 tradarea = proditio (proditio-nis), f.
 tradez = trado, tradidi, traditum, 3.
 trăesc = vivo, vixi, victum, 3.
 trag = traho, traxi, tractum, 3; duco, duxi, ductum, 3.
 tragedia = tragoedia (tragoediae), f.
 Traian = Traiānus (Traiāni), m.
 trandafir = rosa (rosae), f.
 Trasumenus = Trasumēnus (Trasumēni), m. (un lac în Italia).
 trăba = res (rei), f.
 Trebia = Trebia (Trebiae), f. (oraș în Italia).
 trebue = debeo, debui, debitum, 2.
 trebuitoriu = necessarius, a, um.
 trec = transeo, transii, transitum, trunsire.
 trecere = auctoritas (auctoritātis), f.
 trecător = cadūcus, a, um; fluxus, a, um.
 tribun = tribūnus (tribūni), m.
 trimisul = legātus (legāti), m.; delegātus (delegāti), m.
 trimiț = mitto, misi, missum, 3.
 triumfez = triumpho, 1.
 Troia = Troia (Troiae), f.
 troian = Troiānus, a, um.
 Troianii = Troiāni (Troianōrum), (locuitorii orașului Troia).
 tronul = solium (solii), n.
 trupul = corpus (corporis), n.
 tund = tondo, totondi, tonsum, 3.
 tună = tonat.
 turma = grex (gregis), m.
 turnul = turris (turris), f.
 Tusculanul = Tusculānum (Tusculāni), n.
 Tyrus = Tyrus (Tyri), m. (un oraș al Fenicienilor în Asia-mică).

U.

- Ubiu = Ubi (Ubiōrum), m.
 ucid = occido, occidi, occisum, 3.
 uit = obliviscor, oblītus sum, 3.
 umblu (de-a lungul și de-a latul) = vagor, 1.
 umblu (după ceva) = consector, 1.

umblu = incēdo, incessi, incessum, 3.
umbră = umbra (umbrae) f.
unde = ubi.
Ungaria = Hungaria (Hungariae), f.
Unguri = Hungari (Hungarorum), m.
uniū, unele = nonnulli, nonnullae, nonnulla.
unt = butyrum (butyri), n.
ura = odium (odii), n.
ureche = auris (auris), f.
uricios = turpis, e.
urmaş = descendens (descendentis), m. f.
urmaşii = posteri (posterorum), m.
urmez = sequor, secutus sum, 3; persequo, persecutus sum, 3; succēdo, successi, successum, 3 (alicui).
uscat = aridus, a, um.
uşor = levis, e; facilis, e.
uşor (adv.) = facile.
uşorez = levo, 1.
uşurintă = levitas (levitatis), f.

V.

vadul = vadum (vadi) n.
Vaga = Vaga (Vagae), f. (oraş în Africa).
vara (adv.) = aestate.
Varrus = Varrus (Varri), m. (un fruntaş roman).
vars = invehō, invexi, invec-tum, 3.
vas = vas (vasis), n.
vatăm = lacesso, lacessivi, lac-cessitum, 3; offendo, offendi, offensum, 3.
vaza = auctoritas (auctorita-tis), f.
vecin = finitimus, a, um; vi-cinus a, um.

vechiu = antiquus, a, um; ve-tus (veteris).
vecinic = aeternus, a, um; diu-urnus, a, um.
vêd = animadverto, animad-verti, animadversum, 3; vi-deo, vidi, visum, 2.
Veii = Veii (Veiorum), m. (un oraş al Italiei).
vênd = vendo, vendidi, vendi-tum, 3.
vênez = veno, 1.
venin = venenum (veneni), n.
vênt = ventus (venti), m.
vergeaua = virga (virgae), f.
verosimil = verosimilis, e.
vestese = nuntio, 1.
vesel = laetus, a, um.
vestit = clarus, a, um; prae-clarus, a, um.
vestitor = nuntius (nuntii), m.
vestitoare = nuntia (nuntiae), f.
via = vinea (vineae), f.
viaţă = vita (vitae), f.
vin = venio, veni, ventum, ve-nire.
vina = culpa (culpa), f.
vindec = medeor, - 2 (Dat.)
vindecarea = curatio (curatio-nis), f.
vinovat = noxius, a, um; reus a, um.
vinul = vinum (vini) n.
vioreaua = viola (violae), f.
virtute = virtus (virtutis), f.
visteria statului = aerarium (ae-rarii), n.
vită = pecus (pecoris), n.
viţa de vie = vitis (vitis), f.
vitejia = fortitudo (fortitudinis), f.; virtus (virtutis), f.
vitejesce = fortiter (fortissime).
vitéz = fortis, e.
Vettius = Vettius (Vettii), m.

voie = facultas (facultātis), f.
voința = voluntas (voluntātis), f.
Volscii = Volsci (Volscōrum),
m. (popor italian).

vorbă = verbum (verbi), n.
vorbesc = dico, dixi, dictum, 3;
loquor, locūtus sum, 3.

vorbirea = colloquium (collo-
quii), n. (când vorbim cu ci-
neva); sermo (sermōnis), m.
(vorbirea în genere); oratio
(oratiōnis), f. (când ținem o
vorbire undeva).

votéz = decerno, decrēvi, de-
crētum, 3.

Vulcanus = Vulcānus (Vulcāni),
m. (zeul focului).

vultur = aquila (aquilae), f.

X.

Xerxes = Xerxes (Xerxis), m.
Xenophon = Xenophon (Xeno-

phontis), m. (un fruntaș gre-
cesc).

Z.

Zama = Zama (Zamae), f. (oraș
în Africa).

zăresc = conspicio, conspexi,
conspēctum, 3.

zelos = studiōsus, a, um.

Zeno = Zeno (Zenōnis), m.

zeul = deus (dei), m.

ziua (adv.) = diu; die.

ziua = dies (diēi), f.

zidul = murus (muri), m.

zidesc = condo, condidi, con-
ditum, 3; aedifico, 1.

zid = murus (muri), m.

ziduri = moenia (moenium), n.

zagrăvesc = pingo, pinxi, pinc-
tum, 3; depingo, depinxi, de-
pinctum, 3.

Dicționariul latin-român.

A.

ab (Abl.) = din partea.
abdīco, 1 = abzie.
aberro, 1 = greșesc.
abhinc = acum; de acum.
abiicio, abiēci, abiectum, 3 = arunc.
absens (absentis) = cel care nu e de față.
abstineo, abstiniui, abstentum, 2 = rețin.
absum, abfui, abesse = sunt departe.
abundo, 1 = am în belșug.
ac = decât; ca; și.
accēdit = se adaugă.
accēdo, accessi, accēssum, 3 = mă apropiu; pășesc la; vin.
accendo, accendi, accensum, 3 = aprind.
accīdit = se întemplă.
accipio, accēpi, acceptum, 3 = primesc.
accūso, 1 = învinuiesc; acuz.
Achilles (Achillis), m. = Achil-les (un eroū grecesc).
acies (aciēi), f. = linia de bătaie; lupta.
acuio, acui, acūtum, 3 = ascut; fac ager.
ad = înaintea; la; lângă; după; amēsurat; cu privire la; față de; în raport cu. — ad lucem = cătră, înspre ziuă.
addo, addidi, additum, 3 = adaug.

adeo, adii, aditum, adire = mă apropiu; întru.
adeo (adv.) = într'atâta.
adfero (affero), attuli, adlātum (allātum), adferre (afferre) = aduc.
adficio, -fēci, -fectum, 3 = împărtășesc.
adiaceo, — 2 = zac lângă.
adiungo, -iunxi, -iunctum, 3 = leg; adaug.
adiuvo, adiūvi, adiūtum, 1 = ajut.
admiratio (admiratiōnis), f. = admirațiune; mirare.
admīror, 1 = admir.
admoveo, -mōvi, -mōtum, 2 = mișc.
Adriaticus, a, um = adriatic.
adsensus (adsensus), m. = consimțire.
adsum, adfui, adesse = sunt de față; ajut.
adulatio (adulatiōnis), f. = lina-
gușire.
adulescens (adulescentis), m. = tinēr.
adulescentia (adulescentiae), f. = tinereță.
adveho, -vexi, -vectum, 3 = aduc.
advena (advenae), m. = strein.
advenio, advēni, adventum, ad-
venire = sosesc.
adventus (adventus), m. = so-
sire; venire.
adversus (Ac.) = în contra; față
de; în fața.

adverto, adverti, adversum, 3 =
abat.
aedifico, 1 = zidesc.
Aedui (Aeduōrum), m. = Aeduii
(un popor).
aeger, -ra, -rum = bolnav.
Aegina (Aegīnae), f. = Aegina
(oraș).
Aegypti (Aegyptōrum), m. =
Egipteni.
Aegyptus (Aegypti), f. = Egi-
petul.
Aenēas (Aenēae), m. = Eneas
(strămoșul Romanilor).
aequitas (aequitātis), f. = drep-
tate; echitate.
aequo, 1 = sunt egal.
aequus, a, um = potrivit; echi-
tabil; cuviincios.
aēr (aēris), m. = aer.
aetas (aetātis), f. = vîrstă; etate.
aeternus, a, um = etern; vecinic.
affectio (affectiōnis), f. = afec-
țiune; înclinare.
afficio, affēci, affectum, 3. =
cuprind; ating; — poenă ca-
pităli afficere = a pedepsi cu
môrte.
affigo, affixi, affictum, 3. = răs-
tignesc.
affligo, affixi, affictum, 3. = lo-
vesc.
Agamemnon (Agamemnōnis), m.
= Agamemnon (conducătorul
Grecilor în resbelul troian).
ager (agri), m. = agru; pămînt
arătoriu.
Agesilaus (Agesilai), m. = Age-
silauș.
agger (aggeris), m. = dălmă.
Agiș (Agis), m. = Agis (rege în
Sparta).
agmen (agminis) n. = ceta; ôste.
ago, egi, actum, 3. — fac; lu-
cru; pertractez. — diem agere
= petrec ziua. — agere gra-

tiam = a da mulțumită. —
id agere = a esopera.
agrarius, a, um = agrariu.
Alba (Albae), f. = Alba.
Albānus (Albānus), m. = Al-
banus.
Alcibiades (Alcibiadis), m. =
Alcibiades.
Alexander (Alexandri), m. =
Alexandru.
aliquando = odinióră.
aliqui, aliquae, aliquod = ceva.
aliquotiens = de câte-va ori.
aliter = altfel; în alt chip.
alius, a, ud = altul.
alo, alui, altum, 3. = nutresc.
Alpes (Alpium), f. — Alpi.
altum (alti), n. = marea; mijlo-
cul mării; largul mării.
Amāsis (Amāsis), m. = Amasis
(un rege din Egipt).
ambulo, 1. = me plimb.
amicio, amicui (amixi), amictum,
4. = încing.
amicitia (amicitia), f. — prie-
tinie.
amīcus (amīci), m. = prietin.
amo, 1. = iubesc.
amor (amōris), m. = iubire.
amplius = mai mult.
amplus, a, um = bogat.
Amulius (Amulii), m. = Amu-
lius.
an = ori.
anceps (ancipitis), = îndoios.
angustiae (angustiārum), f. =
strimțore.
angustus, a, um = îngust; strimt.
animal (animālis), n. = animal.
animus (animi), m. = suflet;
spirit. — animum advertere
a băga de sēmă. — in ani-
mum inducere = a-și lua de
gând, a-și pune de gând.
Anio (Aniōnis), m. = Anio (un
riū).
annulus (annuli), m. = inel.

annus (anni), m. = an.
 ante (Ac.) = înainte.
 antequam = înainte de ce.
 Antiochia (Antiochiae), f. = Antiochia (oraș).
 Antiochus (Antiochi), m. = Antiochus.
 antiquus, a, um = vechiu.
 Antisthenes (Antisthenis), m. = Antisthenes.
 Antonius (Antonii), m. = Antonius.
 appereo, apparui, — 2. = apar; se vede; mă arat.
 appello, 1. = numesc.
 aper (apri), m. = mistreț.
 appetens (appetentis) = poftitor.
 applico, 1. = aplic; întorc.
 Apollo (Apollinis), m. = Apollo.
 aptus, a, um = potrivit.
 apud (Ac.) = la; lângă;
 aqua (aquae), f. = apă.
 aquila (aquilae), f. = vultur.
 Aquitani (Aquitanorum), m. = Aquitanii (popor).
 arbitrium (arbitrii), n. = arbitriu; voie.
 abitror, 1. = dau cu socotela; cred; sunt de părere.
 Archias (Archiae), m. = Archias.
 Argi (Argorum), m. = Argi (oraș).
 Argivus, a, um = din Argos.
 Ariadna (Ariadnae), f. = Ariadna (Ariadne).
 Ariovistus, (Ariovisti), m. = Ariovistus.
 arma (armorum), n. = arme.
 Armenia (Armeniae), f. = Armenia (țară).
 ars (artis), f. = artă; meșteșug.
 Artaphernes (Artaphernis), m. = Artaphernes.
 artifex (artificis), m. = artist; meșter.

arx (arcis), f. = cetățuie; fortăreță.
 as (assis), m. = as (ban roman).
 Ascānius (Ascanii), m. = Ascānius.
 Asia (Asiae), f. = Asia.
 asinus (asini), m. = măgariu; asin.
 asper, a, um = aspru.
 Aspis (Aspis), m. = Aspis.
 assensus (assensus), m. = consimțire.
 assiduus, a, um = neconținut; zilnic.
 astra (astrorum), n. = stele (astrum = stea).
 astutus, a, um = șiret.
 at = dar; însă.
 Athēnae (Athenarum), f. = Athena.
 Atheniensis, e = athenian; din Athena.
 atque = și; dar; însă.
 atrox (atrocis) = aspru,
 Attica (Atticae), f. = Attica (țară).
 Atticus (Attici), m. = Atticus.
 attingo, attingi, attingo, 3 = ajung la.
 auctio (auctōnis), f. = licitație.
 auctor (auctōris), m. = propunător. — auctor sum = sfătuiesc.
 auctoritas (auctoritatis), f. = trecere; vază; hotărîre; auctoritate.
 audax (audācis), = curajos.
 audeo, ausus sum, audere, 2 = cutez.
 audio, 4 = aud.
 augeo, auxi, auctum, 2 = cresc; măresc.
 augurium (augurii), n. = semndumnezeesc.
 Augustales (Augustalium), m. = Augustalii (serbări în onorea lui Augustus).

Augustus (Augusti), m. = Augustus.

Aulus (Auli) = Aulus.

Aurelius (Aurelii), m. = Aurelius.

aureus, a, um = de aur.

aurum (auri), n. = aur.

aut = ori.

aut-aut = saŭ-saŭ; ori-ori.

autem = însă.

auxilium (auxilii), n. = ajutoriu.

avaritia (avaritiae), f. = sgârzenie.

avidus, a, um = lacom.

avis (avis), f. = pasere.

avoco, 1 = chem la.

avus (avi), m. = moș.

B.

Babylon (Babylōnis), m. = Babylon (oraș în Asia).

barbarus, a, um = barbar.

beate (adv.) = fericit.

Belgae (Belgārum), m. = Belgii (un popor).

bello, 1 = mă răsboiesc.

bellum (belli), n. = resbel. —

bellum gerere = a purta resbel. —

bellum indicere = a declara resbel. —

bellum moveri = a se nasce resbel.

bene = bine.

beneficium (beneficii), n. = binefacere.

benignitas (benignitātis), f. = bunățate.

benignus, a, um = blând; bun.

bibo, bibi, — 3 = beaŭ.

biennium (biennii), n. = timp de 2 ani.

bini, binae, bina = câte doi.

Bitho (Bithōnis), m. = Bito.

Bithynia (Bithyniae), f. = Bithynia (o țară în Asia-Mică).

bonitas (bonitātis), f. = bunățate.

bonum (boni), n. = bunul.

bos (bovis), m. f. = boŭ; vacă.

bracchium (bracchii), n. = braț.

brevis, e = scurt.

breviter = pe scurt (adv.)

Bruttii (Bruttiōrum), m. = Brutii (un popor).

C.

cado, cecidi, casum, 3 = cad.

cadūcus, a, um = trecetor.

caecus, a, um = orb.

caedes (caedis, f. = omor.

Caelius (Caelii), m. = Caelius.

caelum (caeli), n. = ceriu.

caena (caenae), f. = prânz.

Caesar (Caesaris), m. = Caesar.

Caius (Cai), m. = Caius.

Calendae (Calendārum), f. = ziua primă din fiă-care lună: Calende.

calamitas (calamitātis), f. = nefericire; desastru.

Caligula (Caligulae), m. = Caligula.

callidus, a, um = șiret.

calliditas (calliditātis), f. = șiretenie.

Campania (Campaniae), f. = Campania.

candor (candōris), m. = strălucire; lumină.

canis (canis), m. = câne.

capio, cepi, captum, 3 = primesc; prind; apuc.

capitalis, e = important; foarte însemnat.

Capsa (Capsae), f. = Capsa.

captivus (captivi), m. = prizonier.

caput (capitis), n. = cap.

carcer (carceris), m. = închisore.

careo, carui, — 2 = sunt lipsit.

caritas (caritātis), f. = curățenie.

Carthāgo (Carthaginis), f. = Carthaginea.
 carrus (carri), m. = car.
 carus, a, um = plăcut.
 Cassius (Cassii), m. = Cassius.
 castellum (castelli), n. = castel; fortărăță.
 castra (castrōrum), n. = tabără.
 casus (casus), m. = întēmplare.
 Catilīna (Catilīnae), m. = Catilina.
 Cato (Catōnis), m. = Cato. Cato Censorius = Cato cel cu „censuo.”
 causa (causae), f. = cauză.
 canto, 1 = cânt.
 caveo, cavi, cautum, 2 = grijesc; am grijă. — cavēre alīcui = a îngriji de cineva.
 cedo, cessi, cessum, 3 = mă depărtez.
 celeberr, celebris, e = renumit.
 cerebro, 1 = laud.
 censeo, censui, censum, 2 = sunt de părere; socotesc.
 centum = o sută.
 cerno, crevi, cretum, 3 = privesc; vëd; hotărăesc.
 certamen (certaminis), n. = certy; sfēșit; întrecere; luptă.
 certe (adv.) = de bună semy; de sigur.
 certiorum facio = fac cunoscut; încunosciințez.
 certus, a, um = sigur; anumit.
 cervix (cervicis), f. = gât.
 cervus (cervi), m. = cerb.
 cesso, 1 = las; cedez.
 ceteri, ae, a = ceialaltți.
 Carthaginiensis, e = Carthaginien; din Carthaginea.
 Chersonēsus (Chersonēsi), f. = Chersonesul.
 Cheruscī (Cheruscōrum), m. = Cheruscii (popor).
 Christus (Christi), m. = Christos.
 cibus (cibi), m. = mncare.

Cicero (Cicerōnis), m. = Cicero.
 Cimon (Cimōnis), m. = Cimon.
 Cinēas (Cinēae), m. = Cineas.
 circa (Ac.) = în jurul.
 circum (Ac.) = împrejurul.
 circumdo, -dedi, -datum, 1 = încunjur.
 circumdūco, -duxi, -ductum, 3 = due împrejur.
 circumvenio, -vēni, -ventum, 4 = impresor.
 Cirta (Cirtae), f. = Cirta.
 cis (Ac.) = dincōce de.
 Citium (Citii), n. = Citium.
 cito, 1 = aprind; îndemn.
 citra = dincōce de.
 civis (civis), m. = cetățen.
 civitas (civitātis), f. = cetățenime; stat; provincie.
 clades (cladis), f. = desastru; nefericire.
 clam = fără scirea (prep. Abl.)
 clamo, 1 = chem; strig.
 classis (classis), f. = flotilă.
 Claudius (Claudii), m. = Claudius.
 claudio, clausi, clausum, 3 = închid.
 Cleobis (Cleobis), m. = Cleobis.
 Cleopatra (Cleopatrae), f. = Cleopatra.
 Clodius (Clodii), m. = Clodius.
 coactus, a, um = silit.
 Cocles (Coclis), m. = Cocles.
 coena (coenae), f. = prânz.
 coeno, 1 = prânzesc.
 coepi, coeptum, coepisse = încep.
 cogitatio (cogitātōnis) f. = cugetare.
 cogito, 1 = gândesc; meditez.
 cognosco, cognōvi, cognitum, 3 = cunosc.
 cogo, coēgi, coactum, 3 = sillesc.
 cogor, 3 = sunt silit.

Augustus (Augusti), m. = Augustus.

Aulus (Auli) = Aulus.

Aurelius (Aurelii), m. = Aurelius.

aureus, a, um = de aur.

aurum (auri), n. = aur.

aut = ori.

aut-aut = saũ-saũ; ori-ori.

autem = insă.

auxilium (auxilii), n. = ajutoriu.

avaritia (avaritiae), f. = sgâr-
cenie.

avidus, a, um = lacom.

avis (avis), f. = pasere.

avoco, 1 = chem la.

avus (avi), m. = moș.

B.

Babylon (Babylōnis), m. = Ba-
bylon (oraș în Asia).

barbarus, a, um = barbar.

beate (adv.) = fericit.

Belgae (Belgārum), m. = Belgii
(un popor).

bello, 1 = mă răsboiesc.

bellum (belli), n. = resbel. —

bellum gerere = a purta res-

bel. — bellum indicere = a

declara resbel. — bellum mo-

vĕri = a se nasce resbel.

bene = bine.

beneficium (beneficii), n. = bine-
facere.

benignitas (benignitātis), f. =
bunătate.

benignus, a, um = blând; bun.

bibo, bibi, — 3 = beaũ.

biennium (biennii), n. = timp
de 2 ani.

bini, binae, bina = câte doi.

Bitho (Bithōnis), m. = Bito.

Bithynia (Bithyniae), f. = Bi-

tinia (o țară în Asia-Mică).

bonitas (bonitātis), f. = bună-
tate.

bonum (boni), n. = bunul.

bos (bovis), m. f. = boũ; vacă.

bracchium (bracchii), n. =
braț.

brevis, e = scurt.

breviter = pe scurt (adv.)

Bruttii (Bruttiōrum), m. = Brutii
(un popor).

C.

cado, cecidi, casum, 3 = cad.

caducus, a, um = trecetor.

caecus, a, um = orb.

caedes (caedis, f. = omor.

Caelius (Caelii), m. = Caelius.

caelum (caeli), n. = ceriu.

caena (caenae), f. = prânz.

Caesar (Caesaris), m. = Caesar.

Caius (Cai), m. = Caius.

Calendae (Calendārum), f. =

ziua primă din fiă-care lună:

Calende.

calamitas (calamitātis), f. = ne-
fericire; desastru.

Caligula (Caligulae), m. = Ca-
ligula.

callidus, a, um = șiret.

calliditas (calliditātis), f. = și-
retenie.

Campania (Campaniae), f. =
Campania.

candor (candōris), m. = strălu-
cire; lumină.

canis (canis), m. = câne.

capio, cepi, captum, 3 = pri-
mesc; prind; apuc.

capitalis, e = important; foarte
însemnat.

Capsa (Capsae), f. = Capsa.

captivus (captivi), m. = priso-
nier.

caput (capitis), n. = cap.

carcer (carceris), m. = închi-
sore.

careo, carui, — 2 = sunt lipsit.

caritas (caritātis), f. = curățenie.

Carthāgo (Carthaginis), f. = Carthaginea.
 carrus (carri), m. = car.
 carus, a, um = plăcut.
 Cassius (Cassii), m. = Cassius.
 castellum (castelli), n. = castel; fortărăță.
 castra (castrōrum), n. = tabără.
 casus (casus), m. = întemplanie.
 Catilīna (Catilīnae), m. = Catilina.
 Cato (Catōnis), m. = Cato. Cato Censorius = Cato cel cu „censură”.
 causa (causae), f. = cauză.
 canto, 1 = cânt.
 caveo, cavi, cautum, 2 = grijesc; am grijă. — cavere alicui = a îngriji de cineva.
 cedo, cessi, cessum, 3 = mă depătez.
 celeberrimus, celebris, e = renumit.
 cerebro, 1 = laud.
 censeo, censui, censum, 2 = sunt de părere; socotesc.
 centum = o sută.
 cerno, crevi, cretum, 3 = privesc; văd; hotărăsc.
 certamen (certaminis), n. = certă; sfârșit; întrecere; luptă.
 certe (adv.) = de bună seamă; de sigur.
 certiorum facio = fac cunoscut; încunoscim.
 certus, a, um = sigur; anumit.
 cervix (cervicis), f. = gât.
 cervus (cervi), m. = cerb.
 cesso, 1 = las; cedez.
 ceteri, ae, a = ceilalți.
 Carthaginiensis, e = Carthaginien; din Carthaginea.
 Chersonesus (Chersonesi), f. = Chersonesul.
 Cherusei (Cheruscōrum), m. = Cheruscii (popor).
 Christus (Christi), m. = Christos.
 cibus (cibi), m. = mâncare.

Cicero (Cicerōnis), m. = Cicero.
 Cimon (Cimōnis), m. = Cimon.
 Cineas (Cinēae), m. = Cineas.
 circa (Ac.) = în jurul.
 circum (Ac.) = împrejurul.
 circumdo, -dedi, -datum, 1 = încunjur.
 circumducō, -duxi, -ductum, 3 = duc împrejur.
 circumvenio, -veni, -ventum, 4 = impresor.
 Cirta (Cirtae), f. = Cirta.
 cis (Ac.) = dincoace de.
 Citium (Citii), n. = Citium.
 cito, 1 = aprind; îndemn.
 citra = dincoace de.
 civis (civis), m. = cetățen.
 civitas (civitatis), f. = cetățenie; stat; provincie.
 clades (cladis), f. = desastru; nefericire.
 clam = fără scirea (prep. Abl.)
 clamo, 1 = chem; strig.
 classis (classis), f. = flotilă.
 Claudius (Claudii), m. = Claudius.
 claudio, clausi, clausum, 3 = închid.
 Cleobis (Cleobis), m. = Cleobis.
 Cleopatra (Cleopatrae), f. = Cleopatra.
 Clodius (Clodii), m. = Clodius.
 coactus, a, um = silit.
 Cocles (Coclis), m. = Cocles.
 coena (coenae), f. = prânz.
 coeno, 1 = prânzesc.
 coepi, coeptum, coepisse = încep.
 cogitatio (cogitationis) f. = cugetare.
 cogito, 1 = gândesc; meditez.
 cognosco, cognōvi, cognitum, 3 = cunosc.
 cogo, coēgi, coactum, 3 = sillesc.
 cogo, 3 = sunt silit.

- cohors (cohortis), m. = companie; cohortă.
 colloquium (colloquii), n. = con-vorbire.
 colloquor, collocutus sum, 3 = vorbese.
 colluceo, colluxi, — 2 = luminez; strălucesc.
 colo, colui, cultum, 3 = cultivez; stimez.
 colonus (colōni), m. = colonist.
 colossus (colossi), m. = colos.
 columba (columbae), f. = porumb.
 comburo, combussi, combustum, 3 = aprind; ard.
 comitatus (comitatus), m. = însoțire; alaiu; tovărășie.
 comitia (comitiōrum), n. = adunare.
 comitor, comitatus sum, 1 = însoțesc.
 committo, commisi, commissum, 3 = fac; sêvêșesc. — pugnam committere = a da luptă.
 commode = comod; plăcut; fără grijă.
 commōror, 1 = petrec.
 comunico, 1 = comunic; împărtășesc.
 commūnis, e = comun.
 comparo, 1 = asemenez; compar; adun; câștig.
 compello, compuli, compulsum, 3 = mân. — eo compellere = a aduce acolo.
 compleo, 2 = umplu.
 complexor, complexus sum, 3 = îmbrățișez.
 complures (complurium), m. = mai mulți.
 concēdo, -cessi, -cessum, 3 = conced.
 concessus (concessus), m. = permisiune.
 concido, concidi, concisum, 3 = taiu; bucășesc; nimicesc.
- concido, concidi, — 3 = cad; mă prăbușesc; încetez.
 concio (conciōnis), f. = adunare.
 concito, 1 = așit.
 concordia (concordiae) f. = înțelegere; concordie.
 condico, 3 = balsamez.
 condicio (condiciōnis), f. = condițiune.
 condo, condidi, conditum, 3 = zidesc.
 confero, contuli, collatum, conferre = aduc; duc; întrebuintez. — me confero = mă duc.
 conficio, confeci, confectum, 3 = fac; isprăvesc.
 confido, fidi (confisus sum), 3 = mă încred.
 congredio, congressus sum, 3 = atac.
 congruenter (adv.) = în consonanță.
 coniunctio (coniunctiōnis), f. = legătură.
 coniuratio (coniuratiōnis), f. = conjurațiune.
 coniunx (coniugis), f. m. = soț; soție.
 Conon (Conōnis), m. = Conon.
 conscendo, conscendi, conscensum, 3 = mă urc.
 conscientia (conscientiae), f. = conștiință.
 conscriptus, a, um = înscris. — patres conscripti = senatul roman.
 consero, conserui, consertum, 3 = isprăvesc.
 conservo, 1 = păstrez.
 consideo, consēdi, consessum, 2 = mă așed; șed.
 consilium (consilii), n. = plan; sfat; cumințenie. — consilium capere = a face plan; a lua hotărîre.

conspicio, -spexi, -spectum, 3
= vëd; zăresc.
constans (constantis) = con-
stant; statornic.
constantia (constantiae), f. =
statornicie.
constat = este sciut, constat.
constituo, constitui, constitū-
tum, 3 = așez; ridie; hotă-
rësc.
consto, constitui, constātum, 1
= constaū; sunt compus.
consuesco, consuevi, consuētum,
3 = obicinuesc.
consul (consulis), m. = consul.
consulātus (consulātus), m. =
consulat.
consūmo, consumpsi, consump-
tum, 3 = petrec.
contemno, contempsi, contemp-
tum, 3 = resping.
contendo, contendī, contentum,
3 = lupt; më incred; nizuesc.
contentus, a, um = mulțumit.
continens (continentis), m. =
uscat.
contineo, continui, contentum,
2 = rețin.
contingit = se întêmplă.
contra = în fața.
contraho, contraxi, contractum,
3 = adun.
contumelia (contumeliae), f. =
vătămăre.
convalesco, convalui, — 3. =
më însănătoșez.
convenio, conveni, conventum,
3 = më adun; më întălnesc.
convēnit = s'a făcut învoială.
converto, converti, conversum,
3 = întorc.
convīva (convīvae), m. = con-
măsen; ôspe.
convivium (convivii), n. = os-
pët; masă; prânz; banchet.
copia (copiae), f. = bogăție.
copiosus, a, um = bogat.

copiae (copiarum), f. = cete.
copiosè (adv.) = pe larg.
copiosus, a, um = bogat.
cor (cordis), m. = inimă.
Corfinium (Corfinii), n. = ora-
șul Corfinium.
Corynthus (Corynthis), f. = ora-
șul Corint.
Corioli (Coriolōrum), m. = ora-
șul Corioli.
Cornelius (Cornelii), m. = Cor-
nelius.
cornu (cornus), n. = corn.
corōna (corōnae), f. = corónă;
cunună.
corpus (corporis), n. = trup;
corp.
cotidie (quotidie) = în fiecare zi.
cras = mâne.
Crassus (Crassi), m. = Crassus.
crassus, a, um = gras; gros.
credo, credidi, creditum, 3 =
cred.
creo, 1 = creez; aleg; fac.
creSCO, crevi, cretum, 3 = cresc.
Croesus (Croesi), m. = Croesus.
crucio, 1 = chinuesc.
crus (crucis), f. = cruce.
culpa (culpae), f. = greșelă.
Cumae (Cumārum), f. = Cumae
(oraș).
cupiditas (cupiditātis), f. =
poftă; dorință.
cupidus, a, um = doritor.
cupio, cupivi, cupitum, 3 =
doresc.
cur? = pentru ce?
cura (curae), f. = grijă. Curam
adhibere = am grijă.
curatio (curatiōnis), f. = vinde-
care.
Curius (Curii), m. = Curius.
curo, 1 = îngrijesc.
curro, cucurri, cursum, 3 =
alerg; fug.
cursus (cursus), m. = alergare;
curs.

currus (curri), m. = car.
Curtius (Curtii), m. = Curtius.
custos (custōdis), m. = păzitor.
Cyprus (Cypri), f. = Ciprul (insulă).

D.

Daedalus (Daedali), m. = Dae-
dalus.
Damocles (Damoclis), m. = Da-
mocles.
Darēus (Darēi), m. = Dareus.
Datis (Datidis), m. = Datis.
de (prep. Abl.) = din; despre;
în privința; în aceea ce pri-
vesce; după; din cauza.
Decebal (Decebalis), m. = De-
cebal.
decem = zece.
decemviri (decemvirōrum), m.
= cei 10 bărbați.
decerno, decrēvi, decretum, 3
= hotărâsc; poruncesc.
decet, decuit, 2 = șade bine;
se cuvine; trebuie.
declāro, 1 = declar; mărturisesc.
decipio, decēpi, deceptum, 3
= prind.
Decius (Decii), m. = Decius.
decōro, 1 = împodobez; deco-
rez; disting.
decōrus, a, um = frumos.
dedūco, -dūxi, -ductum, 3 =
conduc.
defendo, defendi, defensum, 3
= apăr.
defluo, defluxi, defluctum, 3 =
mă vărs; cad.
deinde = după aceea; apoi.
delecto, 1 = desfătez.
delectus, a, um = ales.
Delphicus, a, um = dela Delphi.
delubrum (delubri), n. = bise-
rică.
Demarātus (Demarāti), m. = De-
maratus.

demonstro, 1 = arăt; dovedesc.
Demosthenes (Demosthenis), m.
= Demosthenes.
denigro, 1 = a înegri; a face
negru.
devinco, devīci, devictum, 3 =
îving.
denique = în sfârșit.
denuntio, 1 = vestesc; aduc la
cunoscință.
depōno, -pōsui, -positum, 3 =
depun; pun jos.
depugno, 1 = mă lupt.
describo, -scripsi, -scriptum, 3
= descriu; impart.
desidero, 1 = am lipsă; doresc;
poftesc.
despēro, 1 = îmi perd speranța;
desperez.
desum, defui, deesse = lipsesc.
deterior, deterius = mai mic.
detraho, detraxi, detractum, 3
= trag jos.
deus (dei), m. = Dumnezeu.
dico, dixi, dictum, 3 = zic;
vorbesc; spun. — salūtem
dicere = a saluta.
dictātor (dictatōris), m. = dic-
tator.
dicto, 1 = dictez.
dies (diei), f. = ziua. — diem
agere = a petrece ziua. —
in dies = din zi în zi.
differo, distuli, dilātum, differre
= amân.
difficilis, e = greu; anevoios.
digitus (digiti), m. = deget.
dignitas (dignitātis), f. = dem-
nitate, vrednicie; merit; o-
nóre.
dignus, a, um = demn.
dilābor, dilapsus sum, 3 = mă
prăbușesc.
diligens (diligentis) = diligent.
diligentia (diligentiae), f. = hăr-
nicie; diligență.

diligo, dilexi, dilectum, 3 = iubesc.
 dimico, 1 = mă lupt.
 dimitto, dimīsi, dimissum, 3 = las; scap; las din mână.
 Diogenes (Diogenis), m. = Diogenes.
 Dionysius (Dionysii), m. = Dionysius.
 discēdo, discessi, discessum, 3 = mă depărtez.
 discipulus (discipuli), m. = învățăcel; școlar.
 disco, didici, — 3 = învăț.
 discordia (discordiae), f. = neînțelegere.
 disertus, a, um = eloquent
 dissimulatio (dissimulatiōnis), f. = prefăcere.
 disputo, 1 = discut.
 dissuadeo, dissuāsi, dissuāsum, 2 = combat; desmânt (dela ceva).
 diutius (adv.) = timp mai îndelungat.
 diuturnus, a, um = îndelung.
 dives (divitis), = bogat.
 divido, divīsi, divisum, 3 = împart.
 dīvinus, a, um = divin; dumnezeesc.
 divitiae (divitiarum), f. = bogăție.
 do, dedi, datum, dare, 1 = daș.
 — operam do = îmi daș ostentelă.
 doceo, docui, doctum, 2 = învăț (pe altul).
 doctrīna (doctrīnae), f. = învățătura.
 doleo, dolui, — 2 = mă dore.
 domi = acasă (stare în loc).
 dominus (domini), m. = domn; stăpân.
 domum = acasă (direcțiune).

domus (domus și domi), f. = casă.
 donec = până când.
 donum (doni), n. = dar.
 dormito, 1 = a ațipi; a moțai; a dormita.
 dubito, 1 = dubitez; staș la îndoială.
 dubius, a, um = îndoios; îndoelnic.
 duco, duxi, ductum, 3 = conduc; consider; țin. — magnum duco = țin de lucru mare.
 dulcis, e = dulce.
 dummodo = numaș ca.
 duo, duae = doi.
 duodecim = doisprezece.
 duplico, 1 = măresc; duplic; îngroș.
 durus, a, um = dur; greș.
 dux (ducis), m. = comandant; conducătoriu.

E.

edīco, edixi, edictum, 3 = poruncesc.
 edoceo, edocui, edoctum, 2 = instruez; învăț (pe altul).
 edūco, 1 = cresc; educ.
 effero, extuli, elātum, efferre = înalț; scot la ivelă.
 efficio, effēci, effectum, 3 = fac; esoperez.
 elaboro, 1 = esoperez.
 elefantus (elefanti), m. = elefant.
 eloquentia (eloquentiae) f. = elocință.
 eloquor, elocūtus sum, 3 = vorbesc.
 emitto, emīsi, emissum, 3 = trimit.
 emo, emi, emptum, 3 = cumpăr.
 emolumentum (emolumenti), n. = întărire; folos; câștig.
 Enēti (Enetōrum), m. = Enetiu (popor).

enim = căci.
 enītor, enīsus sum, 3 = mă ni-
 zuesc; imi daŭ silința.
 Ennius (Ennii), m. = Ennius.
 eo = acolo; cu atât.
 eo, ivi, itum, ire, 4 = merg.
 Epaminondas (Epaminondae),
 m. = Epaminondas.
 Ephesus (Ephēsi), f. = Efes (oraș).
 Epicurus (Epicūri), m. = Epi-
 curus (filosof grecesc).
 Epirōtae (Epirotarum), m. = lo-
 cuitoari Epirulu.
 epistola (epistolae), f. = epistolă.
 epulor, 1 = mănânc.
 eques (equitis), m. = călăreț.
 equitatus (equitatus) m. = că-
 lărima; cavaleria.
 equus (equi), m. = cal.
 erga = față de.
 ergo = așadară.
 eripio, eripui, eruptum, 3 =
 scot; mântuesc; răpesc.
 erro, 1 = rătăcesc; greșesc.
 erudio, 4 = învăț (pe altul); in-
 struez.
 et = și.
 etiam = chiar și; etiam si =
 chiar dacă.
 etsi = cu toate că; chiar sē.
 evādo, evāsi, evāsum, 3 = mă
 urc; scap; ies.
 evēnit = se întâmplă.
 evīto, 1 = încunjur.
 ex (Abl.) = din.
 exardeo, exarsi, exarsum, 2 =
 ard; aprind.
 excēdo, excēssi, excessum, 3 =
 depărtez.
 excipio, excēpi, exceptum, 3 =
 primesc.
 excito, 1 = deștept; ațîț.
 exclāmo, 1 = strig.
 exclūdo, exclūsi, exclūsum, 3 =
 eschid.
 exerceo, exercui, exercitum, 2
 = esercitez; deprind.

exercitatus, a, um = deprins.
 exercitus (exercitus), m. = ar-
 mată; ôste.
 exhaurio, exhausti, exhaustum,
 4 = istovesc; storc.
 existimo, 1 = socotesc; con-
 sider.
 expello, expuli, expulsum, 3 =
 alung; scot.
 experior, expertus sum, 4 =
 încerc; scrutez; experiez.
 expers (expertis) = eschis; lipsit.
 expeto, expetivi (ii), expetitum,
 3 = doresc; cer; poftesc.
 expleo, 2 = umplu; satur; as-
 tēmpăr.
 explorator (exploratoris), m. =
 iscodă; sciriceitor.
 exploro, 1 = cercetez; sciricesc.
 expugno, 1 = cuceresc; elupt.
 exquiro, -quisivi, -quisitum, 3 =
 cercetez; caut; scrutez.
 exsisto, exstiti, exstatum, 3 =
 exist; sunt în ființă.
 expectatio (expectationis), f.
 = așteptare.
 expecto, 1 = aștept.
 exstruo, exstruxi, exstructum,
 3 = instruez.
 extemplo = numai decăt.
 extra = în afară de.
 extrēmus, a, um = cel din urmă.
 exul (exulis), f. = refugiat;
 exilat.

F.

Fabricius (Fabricii), m. = Fa-
 bricius.
 facilis, e = ușor.
 facinus (facinoris), n. = faptă;
 crimă; blăstămăție.
 facio, fēci, factum, 3 = fac.
 factum (facti), n. = faptă.
 fallax (fallacis), = înșelător.
 fallo, fefelli, falsum, 3 = înșel.
 falso (adv.) = în mod fals.
 fama (famae) f. = veste; faimă.

fames (famis), f. = fâme.
fas = iertat.
fatum (fati), n. = sôrte.
faveo, favi, fautum, 2 = sprinjinesc; favorisez.
felicitas (felicitatis), f. = fericire; noroc.
felix (felîcis) = fericit.
fere (adv.) = aprôpe.
ferme = cam; aprôpe.
fero, tuli, lâtum, ferre = duc.
ferox (ferôcis) = sêlbatic; crunt.
fertur = se zice.
ferus, a, um = sêlbatic.
ferrum (ferri), n. = fier.
festus, a, um = de sêrbâtore; sêrbătorese.
fidelis, e = credincios.
fides (fidêi), f. = credință.
filia (filiae), f. = copilă; fică.
fingo, finxi, fictum, 3 = fac; construcz; plâsmuesc.
finis (finis), m. = hotar.
finitimus, a, um = vecin.
firmo, 1 = întăresc.
fio, factus sum, fieri = devin.
flagitiôsus, a, um = pécâtos.
flagito, 1 = insist; mē rog cu insistență.
flagro, 1 = ard.
fleo, 2 = plâng.
floreo, florui, — 2 = înfloresc.
flumen (fluminis), n. = riû.
foedus (foederis), n. = învoelă.
— foedus icere = a încheia învoială.
fons (fontis), m. = izvor.
foris = în afară (adv.)
forma (formae), f. = formă; chip.
forsitan = pôte; dór'; din întêmplare.
forte = din întêmplare.
fortis, e = viteză.
fortuitus, a, um = întêmplător.
fortūna (fortūnae), f. = noroc; sôrte. — fortūna secunda = noroc bun; sôrte bună.

fortunātus, a, um = fericit; norocos.
forum (fori), n. = piață; for.
foveo, fovi, fotum, 2 = încălzeze; apër.
fragilis, e = slab; fragil.
fraternus, a, um = frățese; de frate.
fraus (fraudis), f. = înșelăciune.
frequens (frequentis) = des; în număr mare, complet.
frigidus, a, um = rece.
frigus (frigoris), n. = frig.
fructus (fructus), m. = fruct.
frumentum (frumenti), n. = bucate.
frux (frugis), f. = legumă.
fuga (fugae), f. = fuga.
fumus (fumi), m. = fum.
furor (furôris), m. = mânie; ură; furóre.

G.

Gallia (Galliae), f. = Gallia.
gallīna (gallīnae), f. = găină.
Gallus (Galli), m. = gal (nume de popor).
Garumna (Garumnae), f. = riul Garumna.
gaudeo, gavīsus sum, gaudere, 2 = mē bucur.
gaudium (gaudii), n. = bucurie.
gelidus, a, um = rece.
gemitus (gemitus), m. = oftare.
gemma (gemmae), f. = pētră scumpă.
gens (gentis), f. = nēm.
genus (generis), n. = fel; gen. — genus repetere = a-și trage originea, nēmul.
Germānus (Germāni), m. = germân (nume de popor).
gero, gessi, gestum, 3 = port; duc. — bellum gerere = a purta resbel.
gigno, genui, genitum, 3 = produc; nasc.

gladius (gladii), m. = sabie ;
spadă.
glorior, 1 = mă laud.
Graecia (Graeciae), f. = Grecia.
Graecus (Graeci), m. = Grec
(nume de popor).
gratia (gratiae), f. = mulțumită ;
înclinaie ; bunăvoință. — gra-
tiam referre = a da mulțu-
mită.
gratulor, 1 = felicit ; gratulez.
gratus, a, um = plăcut ; drag.
gravis, e = neplăcut ; greū.
gravor, 1 = imi vine greū.
Gregovia (Gregoviae), f. = ora-
șul Gregovia.

II.

habeo, habui, habitum, 2 = am ;
țin ; consider.
habito, 1 = locuiesc.
Hamilcar (Hamilcaris), m. =
Hamilcar.
Hannibal (Hannibalis), m. =
Hannibal.
Hanno (Hannōnis), m. = Hanno.
Hasdrubal (Hasdrubalis), m. =
Hasdrubal.
haustus (haustus), m. = sorbire.
Helvetii (Helvetiōrum), m. =
Helvețienii (popor).
heri (adv.) = erī.
hermae (hermarum), f. = sta-
tuele lui Hermes.
hiberna (hibernōrum), n. = ta-
beră de iarnă.
hic, haec, hoc = acēsta ; acesta.
hilāris, e = vesel ; vioiu.
Hippias (Hippias), m. = Hip-
pias.
hirundo (hirundinis), f. = rēn-
dunică.
Hispania (Hispaniae), f. = Spa-
nia.
historia (historiae), f. = istoria.
hodie (adv.) = astăzi.

Homērus (Homēri), m. = Ho-
mer (poet).
homo (hominis), m. = om.
honestas (honestatis), f. = ones-
titate ; cinste.
honestum (honesti), n. = ones-
titatea ; cinstea.
honestus, a, um = onest ; cinstit.
honor o. honos (honōris), m =
onóre ; cinste.
honorificus, a, um = cinstit ;
cu cinste.
hora (horae), f. = óră ; cias.
Horatius (Horatii), m. = Hora-
tius (poet).
horreo, horruī, — 2 = înspăi-
mânteș.
Hortensius (Hortensii), m. =
Hortensius.
hortor, 1 = îndemn ; ațiș ; fac
atent.
hortus (horti), m. = grădină.
hospes (hospitis), m. = óspe ;
prietin.
hospitium (hospitii), n. = ospē-
tărie ; ospēț ; gazdă.
hostilis, e = dușman ; de dușman.
hostis (hostis), m. = dușman.
humānus, a, um = omenesc.
humi = pe pământ.

I.

iaceo, — 2 = zac.
iacto, 1 = mă laud ; strig.
iactūra (iactūrae), f. = perdere.
iam = deja.
Ianuarius (Ianuarii), m. = Ia-
nuarie.
ibi = acolo.
ico, ici, ictum, 3 = lovesc. —
foedus icere = a face învo-
ială ; a încheia alianță.
idcirco = pentru aceea.
idem eādem, idem = acelaș,
aceeaș.
ideo = de aceea ; drept aceea.
ignis (ignis), m. = foc.

illic = acolo.
 illustris, e = strălucitor.
 imāgo (imāginis), f. = chip.
 imber (imbris), m. = plóie; grin-
 dină.
 imitor, 1 = imitez.
 immemor (immemoris) = neadu-
 cător aminte; care nu-și aduce
 aminte.
 immensus, a, um = fără mar-
 ginî; nemăsurat.
 impedio, 4 = împedec.
 impello, impuli, impulsum, 3 =
 îndemn.
 imperator (imperatoris), m =
 comandant; general.
 imperitus, a, um = nepriceput;
 neexpert.
 imperium (imperii), n. = co-
 mandă; domnie; poruncă;
 imperiu.
 impero, 1 = poruncesc.
 impetro, 1 = dobândesc; ajung;
 primesc; câștig.
 impetus (impetus), m. = năvală;
 atac.
 impius, a, um = păcătos.
 imprimis (adv.) = mai ales; îna-
 inte de tóte.
 improbus, a, um = păcătos.
 in = în; pe; între; în înțelesul.
 — In dies = din zi în zi.
 In praesentia = pentru acum;
 între împrejurările de acum.
 In tempore = la timpul po-
 trivit; tocmai la timp.
 inimicus, a, um = dușman;
 inimic.
 inanimus, a, um = fără viață.
 incipio, incēpi, inceptum, 3. =
 încep.
 incito, 1. = îndemn.
 inclūdo, inclūsi, inclūsum, 3. =
 închid.
 incognitus, a, um = necunoscut.
 incolō, incolui, incultum, 3. =
 locuesc.

incolumis, e = nevătămat.
 incorruptus, a, um = nestrucăt.
 incredibilis, e = de necređut.
 incumbo, incubui, incubitum, 3.
 = mă așez; mă pun pe ceva.
 indīco, indixi, indictum, 3. =
 vestesc. — Bellum indicere =
 a declara rebel.
 indignus, a, um = nedemn.
 indūco in animum = a-și lua
 în gând; a-și pune de gând.
 induo, indui, indūtum, 3. =
 înbrac.
 ineo, inii, inītum, inīre = în-
 tru în. — Ab ineunte adu-
 lescentia = dela începutul
 tinereții. — Pacem inīre =
 a încheia pace.
 infamia (infamiae), f. = infa-
 mie; hoție; blăstēmăție.
 infāmis, e = păcătos.
 infans (infantis), m. = mititel;
 copil de țită.
 infelix (infelicis), = nefericit.
 infero, intuli, inlātum, inferre =
 duc. Bellum inferre alicui =
 a duce rebel în contra cuiva.
 infirmus, a, um = slab; sgu-
 duit.
 influo, influxi, influctum, 3. =
 curg în; mă vărs.
 infra = sub; din jos de.
 infrequentia (infrequentiae), f.
 = necercetare; lipsă.
 ingenium (ingenii), n. = fire;
 talent; natură; geniū.
 ingens (ingentis) = fórtē mare.
 ingredior, gressus sum, 3. =
 pășesc în.
 iniūcio, iniēcī, iniectum, 3. =
 bag.
 inimicus, a, um = vrășmaș.
 initium (initii), n. = început.
 iniuria (iniuriae), f. = nedrep-
 tate.
 iniustus, a, um = nedrept.

innocentia (innocentiae), f. = nevinovăție.
 innumerabilis, e = nenumărat.
 inquit = zice; a zis.
 inscribo, inscripsi, inscriptum, 3. = scriu pe.
 insequens (insequentis) = următor.
 insignis, e = distins.
 inspecto, 1. = privesc.
 instituo, institui, institutum, 3. = încep; hotărăsc; fac; așez.
 institutum (instituti), n. = așezământ.
 insto, institi, — 1. = mă apropiu; sunt aproape.
 insula (insulae), f. = insulă.
 insum, infui, inese, = sunt în.
 intellego, intellexi, intellectum, 3. = înțeleg; pricep.
 intemperantia (intemperantiae), f. = necumpăt.
 inter = între; în mijlocul; în decursul.
 interdictum (interdicti), n. = opreliște.
 interdum = într'aceea.
 intereo, interii, interitum, interire = mă prăpădesc; pier.
 interest = are de a face; este în interesul; este deosebire.
 interficio, interfeci, interfectum, 3. = omor;ucid.
 interfluo, interfluxi, interfluctum, 3. = curg printre.
 interrōgo, 1. = întreb.
 intervallum (intervalli), n. = depărtare.
 intestinus, a, um = înlăuntric; din lăuntru.
 intra (Ac.) = în lăuntrul; în decursul; în decurs de.
 inutilis, e = nefolositor.
 invādo, invāsi, invāsum, 3. = atac; năvălesc; acus; cuprind.

invenio, invēni, inventum, invenire, = aflu; inventez; născoces.
 investigo, 1. = cercetez; aflu.
 invictus, a, um = neînvins.
 invideo, invīdi, invīsum, 2. = invidiez.
 invidia (invidiae), f. = ură.
 invitatus, a, um = invitat; chemat.
 invito, 1. = invit; chem.
 invitus, a, um = fără voie.
 iocōsus, a, um = glumeț.
 iocus (ioci), m. = glumă.
 ipse = însuși.
 ira (irae), f. = mânie.
 iracundia (iracundiae), f. = mânie.
 irascor, irātus sum, 3. = mă supăr; sunt mânios.
 irātus, a, um = supărat.
 ire obviam = a eși înainte.
 irrumpo, irrūpi, irruptum, 3. = atac; năvălesc în.
 is, ea, id = acel, acea.
 Isocrates (Isocratis), m. = Isocrates.
 Ister (Istri), m. = Istrul (Dunărea).
 ita = astfel; așa.
 iter (itineris), n. = drum; cale.
 iterum (adv.) = din nou.
 iubeo, iussi, iussum, 2. = poruncesc.
 iucundus a, um = plăcut.
 iudicium (iudicii), n. = judecată.
 iudico, 1. = judec
 iugulo, 1. = junghez.
 iugum (iugi), n. = jug; vârful (munților).
 Iugurtha (Iugurthae), m. = Iugurtha.
 iunctus, a, um = legat; adăugat.
 Iuno (Iunōnis), f. = Iuno (zeiță).

- Iuppiter (Iovis), m. = Iuppiter (zeu).
- Iura (Iuræ), f. = Iura [munte].
- iuramentum (iuramenti), n. = jurământ.
- iuvo, 1. = jur.
- ius (iuris), n. = drept; lege.
- iussu (adv.) = la poruncă.
- iustitia (iustitiæ), f. = dreptate.
- iustus, a, um = drept.
- iuvat me = mă bucur.
- iuvenis (iuvenis), m. = tinăr.
- iuventus (iuventutis), f. = tine-reță.
- iuxta = lângă.
- L.**
- labor (labōris), m. = muncă; oboseală.
- lac (lactis), n. = lapte.
- Lacedaemonii (Lacedaemoniōrum), m. = Lacedemoniî (Spartaniî).
- laccio, laccio, laccio, 3. = supăr.
- lacrima (lacrimæ), f. = lacrimă.
- laedo, laesi, laesum, 3. = vatăm.
- laetitia (laetitiæ), f. = bucurie.
- laetus, a, um = vesel; bucuros.
- lapis (lapidis), m. = piatră.
- largior, largitū sum, 4. = dăruiesc; dau din gros.
- late (adv.) = dealungul și dealatul.
- lateo, latui, — 2. = stau ascuns.
- Latium (Latii), n. = Latium (un ținut în Italia).
- latro (latronis), m. = hoț; tâlhariu.
- latrocinium (latrocinii), n. = furt.
- latus, a, um = lat.
- latus (lateris), n. = lature; cōste.
- laudo, 1. = laud.
- laus (laudis), f. = laudă.
- legatus (legati), m. = delegat; trimis; deputat.
- legio (legionis), f. = legiune (regiment).
- lego, lēgi, lectum, 3. = citesc; aleg.
- Lemannus (Lemanni), f. = Lemannus (un lac).
- Lentulus (Lentuli), m. = Lentulus.
- Leonidas (Leonidae), m. = Leonidas.
- Lesbus (Lesbi), f. = Lesbus (insulă).
- lex (legis), f. = lege. — Legem ferre = a aduce lege.
- libenter (adv.) = cu drag; bucuroș.
- liber (libri), m. = carte.
- liber, libera, um = liber.
- liberalitas (liberalitatis) f. = dărnicie.
- liberi (liberorum), m. = copii.
- libertus (liberti), m. = libertin (sclav eliberat).
- libidinōsus, a, um = desfrânat.
- libra (librae), f. = font (măsură).
- licet = este iertat.
- licitor (lictōris), m. = licitor; slugă; servitoriu.
- lignus, a, um = de lemn.
- litterae (litterarum), f. = știință.
- litteratus, a, um = învățat.
- locuples (locupletis) = bogat; avut.
- locus (loci), m. = loc; regiune.
- Lucani (Lucanorum), m. = locuitorii Lucaniei.
- ludus (ludi), m. = joc.
- luna (lunae), f. = lună.
- lupus (lupi), m. = lup.
- lusus (lusus), m. = joc.
- lux (lucis), f. = lumină.
- Lycurgus (Lycurgi), m. = Lycurgus.

III.

maestitia (maestitiae), f. = su-
părare, tristeță.
magis = mai bine.
magistra (magistrae), f. = învă-
țătore.
magister (magistri), m. = în-
vățătoriu.
magistrātus (magistrātus), m. =
dirigătorie; dirigătoriu; ma-
gistrat.
magnitūdo (magnitūdinis), f. =
mărime.
magnus, a, um = mare. Mag-
num duco = țin de lucru
mare.
maiōres (maiōrum), m. = stră-
moși.
malo, malui, malle, = vreaū mai
bine.
mālum (māli), n. = răul.
mālum (māli), n. = măr.
mālus, a, um = rău.
mandātum (mandāti), n. = man-
dat; poruncă; vorbă.
mando, 1. = incredințez; tri-
mit; trimit vorbă; poruncesc.
mando, mandi, mansum, 3. =
rod; mănânc.
mane (adv.) = diminéța.
maneo, mansi, mansum, 2. =
rămân; aștept.
Manlius (Manlii), m. = Manlius.
mare (maris), n. = mare. Mare
altum = largul mării.
Marcius (Marcii), m. = Marcius.
medeor, 2. = vindec.
mediocritas (mediocritātis), f. =
mediocritate; măsura de mij-
loc.
medicus (medici), m. = medic.
Megara (Megarae), f. = Megara
(oraș).
melius (adv.) = mai bine.
memini, meminisse = îmi aduc
aminte.

memor (memoris) = aducător
aminte; care-și aduce aminte.
memoria (memoriae), f. = me-
morie; aducere aminte. —
Memoriae proderet = las amin-
tirea; iaū aminte.
Menippus (Menippi), m. = Me-
nippus.
mens (mentis), f. = minte.
mensis (mensis), m. = lună (de
zile).
mentior, mentitus sum, 4 =
mințesc.
mereo, merui, meritum său me-
reor, meritus sum, 2 = merit.
merces (mercēdis), f. = plată.
meridies (meridiēi), m. = amézî;
sud.
meritātus, a, um = binemeritat.
Metellus (Metelli), m. = Me-
tellus.
mēto, 1 = măsur.
mēto, messui, messum, 3 = co-
sesc; secer.
metuo, metui, — 3 = mă tem.
metus (metus), m. = frică; témă.
meus, a, um = al meū.
miles (militis), m. = soldat;
ostaș; cătană.
Milesius, a, um = din Milet.
mille = o mie.
Minos (Minois), m. = Minos
(rege în Creta).
minister (ministri), m. = ser-
vitor.
mirabilis, e = admirabil; mira-
culos; de mirat; minunat.
miraculum (miraculi), n. = mi-
nune.
miror, 1. = admir; mă mir.
mirus, a, um = minunat; de mi-
nune.
miser, misera, um = sërman;
nefericit; sërac.
miseria (miseriae), f. = miserie;
sărăcie; nefericire.

mitesco, 3 = îmblânzesc.
 mitto, misi, missum, 3 = trimit; trec cu vederea.
 modus (modi), m. = mod; chip; măsură.
 moenia (moenium), n. = ziduri (în jurul oraşului).
 moneo, monui, monitum, 2 = admoniez; îndemn; fac atent.
 mons (montis), m. = munte; del.
 morbus (morbi), m. = morb; bôlă.
 morior, mortuus sum, 3 = mor.
 moror, 1 = întârziu; reţin.
 mors (mortis), f. = mórte.
 mortālis, e = muritor.
 mortiferus, a, um = de mórte; aducător de mórte.
 mortuus, a, um = mort.
 mos (moris), m. = obicei; morav.
 moveo, movi, motum, 2 = îndemn; mişc, mă mişc. — Bellum movere = a începe resbel.
 mox (adv.) = îndată.
 mulier (mulieris), f. = femee; muiere.
 multitudo (multitudinis), f. = mulţime.
 multus, a, um = mult.
 mulus (muli), m. = catâr.
 mundus (mundi), m. = lume.
 municipium (municipii), n. = municipiu; oraş.
 munio, 4 = întâresc.
 munus (muneris), n. = dar; oficiu; datorinţă.
 murus (muri), m. = zid.
 mus (muris), m. = şórece.
 muto, 1 = schimb.
 mutuus, a, um = alternativ; mutual; în schimb.
 Murēna (Murēnae), m. = Murena.

N.

Naevius (Naevii), m. = Naevius.
 nam = căci.
 nascor, natus sum, 3 = mă nasc.
 natūra (natūrae), f. = natura; firea.
 naufragium (naufragii), n. = naufragiu.
 nauta (nautae), f. = corăbier; marinar.
 navis (navis), f. = corabie. Navem solvere = a pleca cu corabia.
 ne = ca să nu.
 nebula (nebulae), f. = negură.
 nec = şi nu.
 necesse est = este de lipsă.
 neco, 1 = ucid; omor.
 nedum = necum.
 negligo, neglexi, neglectum, 3 = neglig.
 nego, 1 = neg; zic că nu.
 nemo (neminis), m. = nimeni.
 Neoptolēmus (Neoptolēmi), m. = Neoptolemus.
 nequeo = nu pot.
 nescio, nescivi, nescitum, 4 = nu sciū.
 niger, nigra, um = negru.
 nihil (nihilis), n. = nimic.
 nimis = fôrte mult (adv.).
 nimius, a, um = fôrte mare; prea mare.
 nisi = dacă nu.
 nitor, nisus sum, 3 = mă razim; mă nizuesc.
 nobilis, e = de frunte; nobil.
 nobilitas (nobilitatis), f. = nobilime; nobleţă.
 noceo, nocui, — 2 = stric.
 nolo, nolui, nolle = nu voesc.
 nomen (nominis), n. = nume.
 non = nu.
 nonne = aşa e că.
 nonnullus, a, um = uni; câţiva.

noseo, novi, notum, 3 = cunosce.
 notus, a, um = cunoscut.
 Novius (Novii), m = Novius.
 novus, a, um = nou.
 nox (noctis), f. = nopte. — Sub noctem = în decursul nopții.
 nullus, nulla, nullum = nici un.
 num = ore nu.
 Numa (Numae), m. = Numa.
 numero, 1. = număr; socotesc.
 numerus (numeri), m. = număr.
 nunc = acum.
 nunquam = nici-odată.
 nuntio, 1. = vestesc.
 nuntius (nuntii), m. = vestitor; veste.
 nusquam = nici-odată.

●.

obiicio, obiēci, obiectum, 3. = pun înainte; arunc.
 obliviscor, oblitus sum, 3. = uit.
 obscūrus, a, um = întunecos; obscur.
 obsecro, 1. = rog ferbinte.
 obses (obsidis), m. = ostatic.
 obstupefacio, obstupefēci, obstupefactum, 3. = uimesc; pun în mirare.
 obtestatio (obtestatiōnis), f. = rugămintea.
 obtineo. — tinui, — tentum, 2. = stăpânesc.
 obtingo, obtigi, 3. = se întâmplă.
 obviam ire = a eși înainte.
 obvius, a, um = în față.
 occasio (occasiōnis), f. = ocaziune; prilej.
 occīdo, occīdi, occīsum, 3. = omor;ucid.
 occupo, 1. = ocup.
 occurro, ocurri, occursum, 3. = dau peste; ies înainte.
 octāvus, a, um = al optulea.

octingenti (ōrum), = opt sute.
 occulto, 1 = ascund.
 occultus, a, um = ascuns.
 oculus (oculi), m. = ochiu.
 odi, odisse = urăsc.
 odiōsus, a, um = urit.
 odium (odii), n. = ură.
 offensio (offensiōnis), f. = vătămare.
 offero, obtuli, oblātum, offerre = ofer; dau.
 officium (officii), n. = afacere; datorință; dirigētorie.
 oleum (olei). n. = ulei.
 omnis, e = tot.
 opera (operae), f. = ostenelă.— Operam dare = a-și da ostenelă.
 operio, operui, opertum, 4. = acoper; îngreunez.
 opīnor, 1. = cred; sunt de părere.
 oportet = trebuie.
 oppidum (oppidi), n. = oraș.
 Oppius (Oppii), m. = Oppius.
 oppōno, — posui, — positum, 3. = pun în față.
 opprimo, oppressi, oppressum, 3. = suprim; zădărnicesc; nimicesc.
 oppugno, 1. = bat; asediez.
 ops (opis), f. = bogăție; putere.
 optimus, a, um = cel mai bun.
 opto, 1. = doresc.
 opulentus, a, um = bogat.
 opus est = este trebuință.
 oratio (oratiōnis), f. = vorbire.
 orātor (oratoris), m. = orator; vorbitor.
 orbis (orbis), m. = cerc. — Orbis terrārum = rotogolul pământului.
 orbus, a, um = lipsit.
 Orgetorix (Orgetorigis), m. = Orgetorix.

oriens (orientis), m. = răsărit; orient.
 origo (originis), f. = origine.
 orior, ortus sum, 4 = mă nasc; răsar.
 oro, 1 = rog.
 otium (otii), n. = linisce; pace; odihnă.
 ortus (ortus), m. = răsărire.
 os (ossis), n. = os.
 ostendo, ostendi, ostentum, 3 = arat.

P.

paene = aproape.
 palatium (palatii), n. = palat; curte.
 palus (palūdis), f. = mocirlă.
 par (paris) = egal.
 parātus, a, um = pregătit; căștigat.
 parco, peperci (și parsi), parci-
 tum (și parsum), 3 = cruș.
 parens (parentis), m. = părinte.
 pareo, parui, — 2 = ascult; mă supun.
 pariter (adv.) = în chip egal; într'o formă; de-opotrivă.
 paro, 1 = pregătesc; căștig.
 pars (partis), f. = parte.
 parsimonia (parsimoniae), f. = crușare; parsimonie; economie.
 particeps (participis) = părtaș.
 partim-partim = parte = | parte.
 parvus, a, um = mic; puțin.
 passus (passus), m. = pas
 pateo, patui, — 2 = sunt deschis.
 pater (patris), m. = tată; părinte. — Patres conscripti = senatul roman (Onorat senat!)
 paternus, a, um = părintesc.
 patior, passus sum, 3 = sufăr.
 patria (patriae), f. = patria.
 paucus, a, um = puțin; mic.
 paulo (adv.) = puțin; cu puțin.

pauper (pauperis) = sărac.
 paupertas (paupertatis), f. = sărăcie.
 Pausanias (Pausaniae), m. = Pausanias.
 pavor (pavoris), m. = frică; spaimă.
 pax (pacis), f. = pace. — Pacem inire = a încheia pace.
 pecunia (pecuniae), f. = ban.
 pedes (peditis), m. = pedestraș.
 pello, pepuli, pulsum, 3 = alung.
 Pelopidas (Pelopidae), m. = Pelopidas.
 penna (pennae), f. = pênă; condeiu.
 pendo, pependi, pensum, 3 = plătesc.
 per (Ac.) = prin.
 perditus, a, um = perdut; prăpădit.
 perdo, perdidī, perditum, 3 = perd; nimicesc.
 perducō, -dixi, -ductum, 3 = trag; duc.
 pereō, perii (perīvi), peritum, perire = pier.
 peregrinor, 1 = călătorese în depărtare.
 perfectus, a, um = perfect.
 perficio, perfeci, perfectum, 3 = isprăvesc.
 perfidia (perfidiae), f. = păcătoșie; perfidie.
 perfidus, a, um = perfid; păcătoș.
 perfungor, -functus sum, 3 = folosesc; provăd (ceva); isprăvesc ceva.
 pergo, perrexi, perrectum, 3 = merg; plec.
 Pericles (Periclis), m. = Pericles.
 periculum (periculi), n. = pericol; primejdie.
 Peripathetici (-ōrum), m. = Peripateticii (filosofi grecesci).

- permaneo, -mansi, -mansum, 2 = rămân.
- permitto, -mīsi, -missum, 3 = permit.
- permoveo, -mōvi, -mōtum, 3 = îndemn.
- permultus, a, um = prea mult; fōrte mult.
- perniciēs (perniciēi), f. = primejdie.
- perniciōsus, a, um = primejdios.
- peropportūnus, a, um = tocmai la timp; potrivit.
- perpetuo = în continu; într'una; în veci.
- perpetuus, a, um = neîntrerupt.
- Persa (Persae), m. = persian.
- perscribo, perscripsi, -scriptum, 3 = scriu.
- Perseus (Persei), m. = Perseus.
- persequor, persecūtus sum, 3 = urmez.
- persuadeo, -suāsi, -suāsum, 2 = înduplec; îndemn.
- pertimesco, -timui, — 3 = mētem.
- pervenio, -vēni, -ventum, -venire = sosesc; ajung.
- peto, petivi (petii), petitum, 3 = cer; poftesc; nisuesc.
- pes (pedis), m. = picior.
- Phaëton (Phaëtōnis), m. = Phaëton.
- Paphlagonia (Paphlagoniae), f. = Paflagonia.
- philosophia (philosophiae), f. = filosofia.
- Phocio (Phociōnis), m. = Phocion.
- Phoenices (Phoenicum), m. = Fenicienii.
- pietas (pietātis), f. = gratitudine; evlavie; mulțamită.
- pinso, pinsi și pinsui, pinsum (pinsitum, pistum), 3 = macin; dărăburesc; coc.
- piscātor (piscatōris), m. = pescariu.
- piscis (piscis), m. = pesce.
- Piso (Pisōnis), m. = Piso.
- pious, a, um = mulțumitor; recunoscător; evlavios.
- placeo, placui, 2 = poruncesc; hotărăsc; (imī place, plac).
- plāne = de-adreptul; hotărit.
- placidus, a, um = blând.
- Plautus (Plauti), m. = Plautus.
- plebs (plebis), f. = popor de rënd.
- plerique, pleraeque, plerāque = cei mai mulți.
- Plato (Platōnis), m. = Plato.
- plurimum (adv.) = mai ales.
- plus (adv.) = mai mult.
- poena (poenae), f. = pedepsă. — Poenas repetere = a pedepsi.
- Poeni (Poenōrum), m. = Puni.
- poenitet (me) = imī pare rău.
- poëta (poëtae), m. = poet.
- polliceor, pollicitus sum, 2 = promit.
- Polycrates (Polycratis), m. = Polycrates.
- Pompeius (Pompeii), m. = Pompeius.
- pone = dindăret; în dosul.
- pono, posui, positum, 3 = pun.
- pōntifex (pontificis), m. = pontifice (cel mai de frunte preot roman).
- populāris, e = popular.
- populor, 1 și populo, 1 = devastez.
- populus (populi), m. = popor.
- porta (portae) f. = pōrtă.
- portō, 1 = duc; port.
- possessio (possessiōnis), f. = posesiune.
- possideo, possēdi, possessum, 2 = posed; am.
- possum, potui, posse = pot.
- post = după (Ac.)

- postea = după aceea.
 postquam = după ce.
 posterus, a, um = următor; din urmă.
 posterī (posterōrum), m. = urmași.
 postpōno, -posui, -positum, 3 = pun îndărăt; pun mai pe jos.
 postrēmo = în sfârșit.
 postulātum (postulāti), n. = cerere; poruncă.
 postulo, 1 = cer.
 potens (potentis), = puternic.
 potentia (potentiae), f. = putere.
 potius (adv.) = mai bine.
 prae = înainte (Abl.)
 praeceptum (praecepti), n. = poruncă; învățătură.
 praecipio, praecēpi, praecēptum, 3 = spun înainte; prescriu; poruncesc.
 praeda (praedae), f. = pradă.
 praedico, -dixi, -dictum, 3 = spun înainte; prorocesc; statoresc; poruncesc.
 praeficio, fēci, fictum 3 = pun în frunte.
 praefero, -tuli, -lātum, -ferre = duc înainte; prefer.
 praemitto, -mīsi, -missum, 3 = trimit înainte.
 praemium (praemii), n. = premiu; răsplată; plată.
 Praeneste (Praenestis), n. = Praeneste (un oraș).
 praepōno, -posui, -positum, 3 = pun înainte; pun mai presus; prefer.
 praescribo, -scripsi, -scriptum, 3 = scriu înainte; prescriu.
 praescriptum (praescripti), n. = prescriș; porunca.
 praesentia (praesentiae), f. = prezență. — In praesentia = pentru acum; în împrejurările de față.
 praesidium (praesidii), n. = pază; garnisónă; ajutor.
 praestruo, -struxi, -structum, 3 = zidesc; pregătesc.
 praesum, -fui, -esse = a sta în frunte.
 praeter (Ac.) = afară de.
 praetermitto, -mīsi, -missum, 3 = întrelas; trec cu vederea.
 praetor (praetōris), m. = pretor; comandant.
 prandium (prandii), n. = prânz.
 prehendo, prehendi, prehensum, 3 = prind.
 precor, 1 și preco, 1 = cer; mă rog.
 pretiosus, a, um = prețios; scump.
 pretium (pretii), n. = preț; plată; răsplată.
 primo = mai întâi.
 primum = mai întâi.
 princeps (principis), = fruntaș; principe.
 privatim (adv.) = în deosebi; în sine.
 privātus, a, um = privat; lipsit.
 priusquam = înainte de ce.
 pro (Abl.) = pentru.
 proavus (proavi), m. = strămoș.
 probitas (probitātis), f. = cinste; omenie.
 probum (proברי), n. = rușine; infamie; faptă rușinosă.
 probus, a, um = cinstit; de omenie.
 procēdo, -cessi, -cessum, 3 = vin.
 procul (adv.) = de departe.
 proditio (proditōnis), f. = trădare.
 proditor (proditōris), m. = trădător.
 produco, -duxi, -ductum, 3 = produc; amân; aduc înainte.

proelium (proelii), n. = luptă.
profectio (profectiōnis), f. = ple-
care; călătorie.
profecto (adv.) = de bună sēma.
proficiscor, profectus sum, 3. =
plec.
profiteor, professus sum, 2. =
mărturisesc.
prohibeo, — hibui, — hibitum,
2. = rețin; împedec.
promitto, — mīsi, — missum,
3. = promit,
prope = aproape.
propter = din cauza; pentru.
propugnaculum (propugnaculi),
n. = fortărăță; bastiune.
propulso, 1. = alung; delătur.
prosequor, prosecūtus sum, 3. =
urmez; alung.
prosperē (adv.) = bine; cu noroc.
prosperus, a, um = favorabil;
norocos.
prospicio, — spexi, — spectum,
3. = me îngrijesc.
provincia (provinciae) f. = pro-
vincie.
proveho, — vexe, — vectum, 3.
= duc înainte; ajutor; ridic.
provenio, — vēni, — ventum, 3.
= provin; mă afflu; mă întel-
nesc.
provideo, provīdi, provīsum, 2.
= mă îngrijesc înainte.
providentia (providentiāe), f. =
provedința.
provōco, 1. = chem; provoc.
prudentia (prudentiāe), f. = în-
tèlepciune; prudentă; cum in-
tenie.
Ptolomaeus (Ptolomaei), m. =
Ptolomaeus.
pudor (pudōris), m. = rușine.
puer (pueri), m. = băiat; copil.
pueritia (pueritiāe), f. = copilă-
rie.

pugna (pugnae), f. = luptă; bă-
tălie. Pugnam comittere = a
se lupta.
pugno, 1. = mă lupt.
pulcher, pulchra, um = frumos.
pullus (pulli), m. = pui.
puto, 1. = cred; sunt de pă-
rere.
Pyrrhus (Pyrrhi), m. = Pyrrhus.
Pythagoras (Pythagorae), m. =
Pythagoras.
Pythia (Pythiae), f. = Pythia.

Q.

qua = pe unde.
quadraginta = patruzeci.
quaero, quaesīvi, quaesitum, 3.
= caut; întreb.
qualis, e = cum.
quam = decăt; ca.
quam primum = cât mai curēnd.
quamquam = cu tôte că.
quamvis = cu tôte că; chiar
dacă.
quando = când.
quanto = cu cât.
quare = drept aceea; din cauza
aceea.
quartus, a, um = al patrulea
quatēnus = cât de mult; până
când.
quatquor = patru.
quatquordecim = patrușpredece.
quemadmodum = cum; în ce
chip.
queror, questus sum, 3. = mă
plâng.
quī = în ce fel; cum.
quī, quae, quod = care, ce.
quia = pentru-că; deorece.
quicumque, quaecumque, quod
cumque = ori-ce; tot ce.
quidam, quaedam, quoddam v.
quiddam = un óre-care.
quicquam = ceva.
quidem = ce e drept.
quin = ca sē nu; ca sē.

quinam, quaenam, quodnam s.
 quidnam = óre-care, óre-ce.
 quingenti = cincî sute.
 quinque = cincî.
 quintus, a, um = al cincilea.
 Quintus (Quinti), m. = Quintus.
 quiris (quirîtis), m. = cetăţen
 roman. Quirîtes (quiritium o.
 — um), = cetăţeniî romanî.
 quis, quid = cine, ce.
 quispiam, quidpaim = orî-cine ;
 orî-ce ; cineva.
 quo = cu cât ; ca cu atât ; ca.
 quocunque = orî unde.
 quominus = ca sě ; ca sě nu.
 quondam = odinióră.
 quoniam = de óre-ce.
 quoque = şi.
 quotannis = în fie-care an.
 quotidie = în fie-care zi.

R.

rapax (rapācis) = răpitor.
 raro (adv.) = rar.
 ratio (ratiōnis), f. = minte ; re-
 zon.
 Ravenna (Ravennae), f. = Ra-
 venna.
 recens (recentis) = prospēt.
 recipio, recēpi, receptum, 3. =
 retrag.
 recte (adv.) = cu drept cuvânt ;
 corect.
 recupro, 1. = câştig îndērēt.
 redo, reddidi, redditum, 3. =
 dau îndērēt.
 redeo, redii, reditum, redire =
 mă întorc.
 redimo, — ēmi, — emptum, —
 3. = scap.
 reditio (reditiōnis), f. = rentór-
 cere.
 redūco, — duxi, — ductum, 3.
 = duc napoî.
 refero, retuli, — lātum, — ferre =
 potrivesc ; referez. — Gratiam
 referre = a da mulţumită.

regius, a, um = de rege ; re-
 gesc.
 regno, 1. = domnesc.
 regnum (regni), n. = domnie.
 regula (regulae), f. = regulă ;
 ordine.
 relēvor, 1. = mă uşurez.
 religio (religiōnis), f. = reli-
 giune.
 relinquo, reliqui, relictum, 3. =
 las ; părăsesc.
 reliquus, a, um = cela-lalt ; cel
 rămas.
 remitto, -mīsi, -misum, 3. =
 trimit înapoî.
 Remus (Remi), m. = Remus.
 reperio, reperi, repertum, 4. =
 aflu.
 repeto, repetīvi, repetitum, 3
 = cer, pretind ; deduc, trag ;
 doresc din nou. — Genus re-
 petere = a-şî trage originea.
 = Poenas repetere = a pe-
 depsi.
 reprehendo, reprehendi, repre-
 hensum, 3. = desaproab ; critic.
 repudio, 1. = resping.
 res (rei), f. = lucru ; trébă.
 respondeo, respondi, responsum,
 2. = răspund.
 responsum (responsi), n. = răs-
 puns.
 res publica (reipublicae), f. =
 stat.
 restat = mai rămâne.
 retineo, — tinui, — tentum, 2.
 reţin.
 revertor, reversus sum, 3. = mă
 întorc.
 rex (regis), m. = rege.
 Rhea Silvia = Rhea Silvia.
 Rhenus (Rheni), m. = Rinul.
 Rhodānus (Rhodāni), m. = Rho-
 danus.
 rideo, rīsi, rīsum, 2. = rîd.
 ripa (ripae), f. = rîpă ; ţerm.
 risus (risus), m. = ris.

rodo, rosi, rosum, 3. = rod;
 vorbesc de rău.
 rogo, 1. = rog.
 Roma (Romae), f. = Roma.
 Romānus (Romāni), m. = Romanul.
 Romānus, a, um = roman.
 Romulus (Romuli), m. = Romulus.
 Roscius (Roscii), m. = Roscius.
 ruina (ruinae), f. = ruină; dărîmătură.
 rure (adv.) = dela țară.
 ruri (adv.) = la țară.
 rursus (adv.) = din nou; éraš.
 rusticus, a, um = țărănesc; dela țară.

S.

Sabini (Sabinorum), m. = Sabini (popor).
 sacerdos (sacerdotis), m. = preot; sacerdote.
 saevio, saevivi (saevii), saevitum, 4. = mă năpustesc asupra cuiva;
 sagulum (saguli), n. = manta.
 salus (salutis), f. = binele. — Salutem dicere = a saluta.
 saluto, 1. = salut; felicitez.
 Samnites (Samnitium), m. = Samniții (popor).
 Samus (Sami), f. = Samus (insulă).
 sanctus, a, um = sfânt.
 sancio, sancivi, (sancii, sanxi), sancitum, 4. = sfîțesc; lege sancire = a întări prin lege.
 sanquis (sanquinis), m. = sânge.
 sapiens (sapiensis), m. = înțelept.
 sapienter (adv.) = cu înțelepciune.
 sapientia (sapientiae), f. = înțelepciune.
 satis = destul.

Scaldis (Scaldis), m. = Scaldis (rîu).
 schola (scholae), f. = școlă.
 scio, scivi, scitum, 4. = știu.
 scribo, scripsi, scriptum, 3. = scriu.
 Scytha (Scythae), m. = Scyth.
 secerno, secrovi, secretum, 3. = deosebesc.
 seco, secui, sectum, 1. = taiu.
 secundum (Ac.) = amăsurat; în conformitate cu; după; dealungul.
 secundus, a, um = al doilea; favorabil. Secundae res = sorte bună, noroc. Secunda fortuna = noroc.
 securis (securis), f. = secore.
 sed = dar; ci.
 sedo, 1. = liniscesc; molcomesc.
 seiungo, seiunxi, seiunctum, 3. = despart.
 sementis (sementis), f. = sêmănătură; sêmênță.
 semper (adv.) = totdeauna.
 Sempronius (Sempronii), m. = Sempronius.
 senatus (senatus), m. = senatul.
 senectus (senectutis), f. = bătrâneță.
 senex (senis), m. = bătrân; moșneg.
 senior, senius = mai bătrân.
 sensus (sensus), m. = simț.
 sententia (sententiae), f. = părere.
 sentio, sensi, sensum, 4 = simțesc.
 sepelio, sepelivi, (sepelii), sepultum, 4 = îngrop; sap.
 septentrio (septentrionis), m. = nord.
 septingenti, ae, a = șapte sute.
 septuaginta = șaptezeci.
 Sequani (Sequanorum), m. = Sequanii (popor).

- sequor, secutus sum, 3 = urmez; urmăresc; atac.
- sermo (sermōnis), m. = vorbire; vorbă.
- sero (adv.) = târziu.
- servio, 4 = slujesc; ajut.
- servitus (servitūtis), f. = sclăvie; robie.
- servo, 1 = păstrez.
- servus (servi), m. = sclav.
- servilis, e = servil; de sclav; josnic.
- sex = șese.
- si = dacă.
- sic = așa.
- Sicilia (Siciliae), f. = Sicilia (insulă).
- significatio (significatiōnis), f. = semn.
- silentium (silentii), n. = linisce.
- sileo, silui, — 2 = tac.
- silva (silvae), f. = pădure.
- similis, e = asemenea.
- simplex (simplicis) = simplu.
- simulatio (simulatiōnis), f. = prefacere.
- sin = dacă însă.
- sine = fără.
- sino, sivi, situm, 3 = las; permit.
- sinus (sinus), m. = sîn; port (de mare).
- sitis (sitis), f. = sete.
- situs, a, um = așezat.
- soccus (socci), m. = încălțăminte; călțun.
- societas (societātis), f. = societate.
- socius (socii), m. = soț; tovarăș.
- Socrates (Socratis), m. = Socrates.
- sol (solis), m. = sôre.
- soleo, solitus sum, solere, 2 = obișnuiesc.
- solitudo (solitudinis), f. = pustietate.
- sollicito, 1 = îndemn.
- Solo (Solōnis), m. = Solon.
- solus, a, um = singur.
- solvo, solvi, solutum, 3 = plătesc; plec; desleg. Navem solvere = plec cu corabia.
- somnus (somni), m. = somn.
- Sophocles (Sophoclis), m. = Sophocles.
- soror (sorōris), f. = soră.
- sors (sortis), f. = sôrte.
- spatium (spatii), n. = spațiu.
- specto, 1 = privesc.
- spero, 1 = sper; nădăduiesc.
- spes (spei), f. = speranță, nădejde.
- splendidus, a, um = strălucit.
- spolium (spolii), n. = pielea trasă de pe vre-un animal; jaful, pe care-l iaî cu puterea dela dușman; armatura luată dela dușmanul ucis.
- spondeo, spondi, sponsum, 2 = promit; mă leg.
- stadium (stadii), n. = stadiu (măsură grecescă de lungime, cam 125 de pași).
- statim (adv.) = numaî decăt.
- statua (statuae), f. = statuă.
- statuo, statui, statutum, 3 = hotărâesc.
- status (status), m. = stare.
- stipendiarius, a, um = platnic; tributar.
- stipendium (stipendii), n. = contribuție; dare.
- sto, steti, statum, 1 = staū.
- studium (studii), n. = zel; studiu; iubire; atragere.
- stultus, a, um = prost.
- suadeo, suasi, suatum, 2 = propun; sfătuesc; îndemn.
- suavus, a, um = drag; iubit.
- sub = în decursul; sub. — Subnoctem = în decursul nopții.
- subeo, subii, subitum, subire = intru; primesc; merg sub.

subfero (suffero), sustuli, sublātum, subferre (sufferre), = duc; nimicesc; ridic.
 subito = în curēnd; numai de-căt.
 sublicius, a, um = pe stâlpi.
 submissus, a, um = supus; modest; onest.
 subter = subt; din jos de.
 subvenio, -veni, -ventum, -venire, 4 = vin în ajutor.
 Suebi (Suebōrum), m. = Suebi.
 Sulla (Sullae), m. = Sulla.
 Sulmonenses (Sulmonensium), m. = locuitorii orașului Sulmo.
 Sulpicius (Sulpicii), m. = Sulpicius.
 sum, fui, esse = sunt.
 summa (summae), f. = sumă; locul cel de frunte; întâietate.
 summus, a, um = cel mai mare, mai înalt, mai adēnc.
 sumptus (sumptus), m. = cheltuială.
 super = mai sus de; mai presus de.
 superbus, a, um = îngâmfat; mândru.
 superior, superius = mai sus; mai ridicat.
 superior (superiōris), m. = superior; cel mai de sus.
 supero, 1 = înving; întrec.
 superstīto (superstītiōnis), f. = superstițiune; credință deșartă.
 suppetias ire = a veni în ajutor.
 supplex (supplicis), = rugător.
 supra = din sus de; de-asupra; mai sus.
 suscipio, suscēpi, susceptum, 3 întreprind; primesc.
 sustento, 1 = susțin.
 sustineo, -tinui, -tentum, 2 = susțin; suport.
 suus, a, um = al său.

T.

talentum (talenti), n. = talant (ban grecesc).
 talis, e = astfel; așa.
 tam = așa de.
 tamen = totuș.
 tanquam = ca și.
 tango, tetigi, tactum, 3 = ating.
 tanto = cu atât.
 tantum = numai.
 tantus, a, um = atât de mare.
 Tarentīni (Tarentinōrum), m. = Tarentini (locuitorii orașului Tarentum).
 Tarentum (Tarenti), n. = Tarentum (oraș).
 Tarquinius (Tarquinii), m. = Tarquinius.
 Tarraco (Tarracōnis), m. = Tarraco.
 Tatius (Tatii), m. = Tatius.
 taurus (tauri), m. = taur.
 Taurus (Tauri), m. = muntele Taurus.
 tectum (tecti), n. = acoperiș; locuință; casă.
 tellus (tellūris), f. = pământ.
 templum (templi), n. = biserică.
 tempus (temporis), n. = timp.
 — In tempore = la timpul potrivit; tocmai la timp. —
 Pro tempore = conform împrejurărilor.
 temptatio (temptatiōnis), f. = încercare.
 tempto, 1 = încerc; pun la probă.
 tempus (temporis), n. = timp; împrejurare.
 tendo, tetendi, tentum și tentum, 3 = întind; ridic.
 teneo, tenui, tentum, 2 = țin.
 tenuis, e = subțire; slab.
 tenus = până la.
 ter = de trei ori.

tergum (tergi), n. = spate. Tergum do = întorc spatele.
 terra (terrae), f. = țară; pământ. Orbis terrarum = rotogolul pământului.
 tertius, a, um = al treilea.
 Thebani (Thebanorum), m. = Thebanii.
 Themistocles (Themistoclis), m. = Themistocles.
 Thermopylae (Thermopylarum) = Termopile (numele unei localități în Grecia).
 Thessalia (Thessaliae), f. = Thessalia.
 Thrasybulus (Thrasybuli), m. = m. Thrasybulus.
 Thrax (Thracis), m. = Thrac (popor).
 Tiberius (Tiberii), m. = Tiberius.
 timeo, timui, — 2 = mă tem.
 timidus, a, um = fricos.
 timor (timoris), m. = frică.
 Titus (Titi), m. = Titus.
 tollo, sustuli, sublātum. tollere, 3 = stric; ridic; desființez.
 tono, 1 = tun; detun.
 Torquatus (Torquati), m. = Torquatus.
 totus, a, um = tot.
 tracto, 1 = tractez, umblu cu.
 traditum est = a rămas veste; tradiția spune.
 tradūco, -dixi, -ductum, 3 = trec peste.
 tragoedia (tragoediae), f. = tragedie.
 Traianus (Traiani), m. = Traian.
 trans = dincolo de.
 transeo, transii (vi), transitum, transire = trec.
 transfero, -tuli, -lātum, -ferre = duc peste; trec.
 transgredior, -gressus sum, 3 = trec peste.

traho, traxi, tractum, 3 = trag; scot.
 trecenti, ae, a = trei sute.
 trepidatio (trepidatiōnis, f. = frică; spaimă.
 tribūnus (tribūni), m. = tribun.
 tribuo, tribui, tribūtum, 3 = atribuez; dau; datorez.
 tribūtum (tribūti), n. = dare.
 trigeminus, a, um = întreit.
 triginta = trezeci.
 tristis, e = trist.
 triumpho, 1 = triumfez.
 trucido, 1 =ucid.
 Tullius (Tulli), m. = Tullius.
 Tullus Hostilius = Tullus Hostilius.
 tum = atunci.
 tumultus (tumulti), m. = adunătură; tumult; răsvărire.
 tunc = atunci. — Tunc temporis = pe vremea aceea.
 turpis, e = urit; murdar.
 Tusculanum (Tusculāni), n. = Tusculanum (localitate).
 tuto, 1. = apăr.
 tutus, a, um = sigur.
 Tyrus (Tyri), f. = Tyrus (oraș).

U.

Ubi = unde.
 ubique = pretutindenii.
 ubivis = ori unde.
 ultimus, a, um = cel din urmă.
 ultra = dincolo de.
 ultro = dincolo; de bună voie.
 una = dinpreună.
 unde = de unde.
 undique = de pretutindenii.
 universus, a, um = întreg.
 urbs (urbis), f. = oraș.
 usque ad = până la.
 usus (usus), m. = us; praxă; întrebuintare.
 uter, utra, utrum = care dintre doi? ori-care.

uterque, utrāque, utrumque =
amândoi; fie-care.
utilis, e = folositor.
utilitas (utilitātis), f. = folos.
utinam = de; o de!
utor, usus sum, 3. = folosesc.
ut primum = îndată ce.
utrum = ôre; ori.
uva (uvae), f. = strugur.

V.

vacuus, a, um = gol.
vae = vai.
valde = fôrte.
valeo, valui, — 2. = sunt să-
nătos.
Valerius (Valerii), m. = Vale-
rius.
valetūdo (valetudinis), f. = să-
nătate.
vallis (vallis), f. = vale.
vanus, a, um = gol; deșert.
varius, a, um = feliurit; schim-
băcios.
vasto, 1. = pustiesc.
vectigal (vectigālis), n. = con-
tribuție.
vehemens (vehementis) = furios;
vehement.
vehor, vectus, sum, 3. = sunt
dus.
Veientes (Veientium), m. = locui-
torii orașului Veii.
Veii (Veiorum), m. = orașul
Veii.
vel = ori.
velox (velōcis), = repede; iute.
velutī = ca și cum.
venālis, e = de vëndut.
venātor (venatōris), m. = vên-
nător.
vendo, vendidi, venditum, 3. =
vënd.
venēnum (venēni), n. = venin.
venero, 1. = cinstesc; stimez;
ador.
Venēta (Venētae), f. = Veneția.

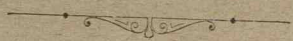
Venēti (Venetōrum) m. = Ve-
nețienii.
venio, veni, ventum, venire =
vin; sosesc.
venter (ventris), m. = pântece;
fôle.
verbum (verbi), n. = verb; vorbă;
cuvânt.
vereor, veritus sum, 2. = mă
tem; cinstesc, stimez.
vergo, 3. = înclin.
veritas (veritātis), f. = adevăr.
versor, 1. = petrec; mă arat.
versus = cătră.
verto, verti, versum, 3. = în-
torc; înclin.
verum (veri), n. = adevăr.
verum (adv.) = într'adevăr; dară;
însă; totuși.
verus, a, um = adevărat.
vescor, 3. = mă nutresc; nu-
trec; trăesc.
vesper (vesperis și vesperi), m.
= sêră.
vesperasco, vesperāvi, 3. = se
însereză.
Vestālis (Vestālis), f. = preutesa
zeiței Vesta; Vestală.
vestigium (vestigii), n. = urmă.
vestis (vestis), f. = haină; ves-
mânt.
vetus (veteris) = vechiu.
via (viae), f. = drum; cale.
viātor (viatōris), m. = călător.
vicissitūdo (vicissitudinis), f. =
= schimbare.
victor (victōris), m. = învingător.
victoria (victoriae), f. = învin-
gere.
victus (victus), m. = traiū;
viață.
vicus (vici), m. = cătun; sat.
video, vidi, visum, 2. = îngri-
jesc; vęd.
viginti = douăzeci.
vilis, e = ieftin.

villa (villae), f. = casă dela țară; villa.
vincio, vinxi, vinetum, 4. = leg.
vir (viri), m. = bărbat.
virga (virgae), f. = vergea; nuia.
virtus (virtūtis), f. = vitejie; virtute; bărbăție.
vis (vim, vi), f. = putere.
Visurgis (Visurgis), m. = Visurgis (riū).
vita (vitae), f. = viață.
vitium (vitii), n. = păcat.
vito, 1. = încunjur.
vivax (vivācis) = în viață; viețitor; durabil.

vivo, vixi, victum, 3. = trăesc.
vix = abia.
voco, 1. = chem, numesc.
volo, volui, velle = vreaū.
voluntas (voluntātis), f. = voință.
voluptas (voluptātis), f. = desfriū; plăcere.
vulnero, 1. = rănesc.
vulnus (vulneris), n. = rană.
vulpes (vulpis), f. = vulpe.
vultus (vultus), m. = față.

Z.

Zama (Zamae), f. = Zama (oraș în Africa).

VI.

Registru de materii.

(Din sintaxă).

<p>Abalienare (Abl.) 43.
 abdicare se magistratu 44.
 abesse (Abl.) 43.
 abesse (Abl.) 50.
 abhorrere (Abl.) 44.
 ablativus absolutus, 8.
 Ablativus causae 53.
 Ablativus conditionalis 52.
 Ablativus copiae et ino-
 piae 56.
 Ablativus concessivus 58.
 Ablativ. comparationis 57.
 Ablativus consecutivus 65.
 Ablativus finalis 59.
 Ablativus instrumenti 49.
 Ablativus limitationis 57.
 Ablativus loci-unde 43.
 Ablativus loci-ubi 41.
 Ablativus materiae 55.
 Ablativus mensurae sau
 differentiae 50.
 Ablativus modi 49.
 Ablativus originis 55.
 Ablativus pretii 51.
 Ablativus qualitatis 88.
 Ablativus sociativus 51
 Ablativus separationis 43.
 Ablativus status 52.
 Ablativus temporis-quan-
 do 46.
 absolvere (Gen.) 55.
 absterrere (Abl.) 44.
 abstinere (Abl.) 44.</p> | <p>abundare (Abl.) 56.
 abuti (aliqua re) 50.
 ac 149.
 ac (comparativ) 120.
 ac si (comparativ) 120.
 accedit (cu ut) 130.
 acceptus (Dat.) 64.
 accidit (cu ut) 130.
 accomodatus (Dat.) 60.
 accomodatus (Dat.) 63.
 accusare (cu quod) 123.
 accusare (Gen.) 55.
 Acusativ cu infinitiv 100,
 101, 124, 37, 32.
 Accusativus finalis 59.
 Accusativus Graecus 57.
 Accusativus temporis ex
 quo 49.
 Accusativus temporis
 quam-diu 48.
 Acusativul duplu 37.
 Acusativul gerundivului
 (ca scop) 60.
 Acusativul infinitivului (ca
 scop) 60
 Acusativul supinului (ca
 scop) 60.
 Acusativus loci-quo 44 și
 45.
 adaequare (Ac.) 35.
 addere, quod 140.
 adeo est, quin.
 adeo (cu ut) 131.</p> | <p>adesse (Dat.) 42, 47.
 adeptus (adipisci) 6.
 adiacere (Dat.) 42.
 adiicere, quod 140.
 adiective cu Gen. obiec-
 tivus 88
 adiective și participii ca
 atribut predicativ 89
 admonere 37.
 adspargere (Dat.) 62.
 adulari (Ac.) 35.
 adultus 6
 adverbe de causă 73.
 adverbe de loc 69.
 adverbe de mod 72.
 adverbe de timp 70.
 Adverbele 68.
 adversari (cu quominus)
 125.
 aegre ferre (cu quod) 124.
 aemulari (Ac) 35.
 aequare (Ac.) 35.
 aequalis (Dat.) 64.
 aequiparare (Ac.) 35.
 aequum est (cu ut) 130.
 aequum est (Ac. c. inf.) 33.
 aequum est 22.
 aestimare (Abl.) 51.
 afficere (Abl.) 56.
 affinis (Dat.) 64.
 affluere (Abl.) 56.
 alienare (Abl.) 43.
 alienus (Dat.) 63, 64.</p> |
|--|--|--|

alius (Abl.) 57.
 amice (Dat.) 64.
 amicus (Dat.) 63.
 an (întrebare) 30.
 animum advertere (cu ut) 132.
 antecedere (Abl.) 50.
 antecellere (Dat.) 42.
 anxius (Abl.) 54.
 apertum est (Accus. cu inf.) 32.
 apositiã predicativã 84, 89, 88.
 apparet (Ac. cu inf.) 32.
 apparere 17.
 appellare 17.
 aptus (qui) 138.
 aptus (Dat.) 60, 63.
 arcere (Abl.) 44.
 arcere (cu quominus) 124.
 arcessere (Gen.) 55.
 ardere (Abl.) 54.
 arguere (cu quod) 123.
 arguere (Gen.) 55.
 arridere (Dat.) 62.
 aspernatus 6.
 assuefacere (Abl.) 65.
 assueverat 26.
 at (ast) 150.
 atribut predicativ 89, 85.
 atributul adiectival 83.
 atributul prin prepoziþiunii 81.
 atribut substantival propriu 83, 86.
 attamen 150.
 attributum obiectivum 84.
 attributum subiectivum 84.
 atque 149.
 atque (comparativ) 120.
 atqui 150.
 audito 9.
 auctorem esse, ut 132.
 auctoritas (cu ut) 132.
 aut 19, 149.
 autem 150, 154.
 antequam 118.

Bene fieri, accidere, evenire (quod) 140.
 benedicere (Dat.) 61.
 benevolus (Dat.) 63.
 benignitas (quod) 140.
Canere tuba, tibiis, fidi-
 bus, cithara 50.
 capere (Dat.) 65.
 carere (Abl.) 56.
 carus (Abl.) 51, 63.
 carus (Dat.)
 Causa 53.
 causa (scop) 60.
 causa (topica) 154.
 causa (quod) 140.
 cave ne 29.
 cavere (Ac.) 35.
 cavere (Dat.) 62 (Ac. ori Abl.) 62.
 celare (Ac.) 37.
 censere, ut 132.
 cernerer (potential) 28.
 ceu (comparativ) 120.
 circumdare (Dat.) 62.
 circumfundere (Dat.) 62.
 circumire (Ac.) 35.
 circumsonare (Ac.) 36.
 circumstare (Ac.) 36.
 citare (Gen.) 55.
 coarguere (cu quod) 123.
 coarguere (Gen.) 55.
 coenatus 5.
 cogere (Ac.) 37.
 cogere, ut 132.
 cognito 9.
 cognoverat 26.
 comitatus (comitari), 6.
 commonefacere 37.
 commonere 37.
 committere (cu ut) 130.
 complere (Abl.) 56.
 communis (Dat.) 64.
 conatus 6.
 concedere, ut 132.
 concessiunea 58.
 concordarea atributului

adiectival cu substantivul 84.
 concordarea predicatului cu subiectul 18
 concordarea subiectului predicativ cu subiectul 20.
 Condiþiunea 52.
 conducere (Abl.) 51.
 confidere (Dat.) 61.
 congruenter (Dat.) 64.
 conjunctivus concessivus 28 (în prop. concessive).
 conjunctivus conditionalis 28.
 conjunctivus dubitativus 29.
 conjunctivus imperativus ori adhortativus (în prop. principale), 29.
 conjunctivus optativus 28
 conjunctivus potentialis 28.
 coniuratus 6.
 Conjuncþiunii coordinãto-re: copulative 149, — disjunctive 149 (2), — adversative 150, — explicative 150 (4), — conclusive 150 (5).
 Conjuncþiunii subordinãto-re: de loc 116; de timp 117; comparative 120; condiþionale 121; adversative 121; causale 123; de origine 124; concessive 126; finale 128; consecutive 130; optative și provocãto-re 132; atributive 137; explicative 140.
 consuetudo est (cu ut) 130.
 consuetudo fert (cu ut) 130.
 conperto 9.
 copulare (Dat.) 45.
 consedi 25.
 consequens est (cu ut) 130.

consilium capere (cu ut) 132.
 consilium est. ut 132.
 constare (Abl.) 51.
 constat (Ac. c. inf.) 32.
 constituerat 26
 constituere, ut 132.
 constructio ad intellectum
 ori ad synesim 19, 20.
 consulere (Dat. Ac.) 62.
 contendere, ut 132.
 contentus (Abl.) 54.
 contingit (cu ut) 130.
 continere (Abl.) 44.
 construcțiune gerundivă 10.
 consueverat 26.
 consuevi 25.
 consulere (Ac.) 37.
 contrarius (Dat.) 64.
 convenienter (Dat.) 64.
 convenire (Dat. Ac.) 62.
 convenire (Ac.) 36.
 venit (Ac. c. inf.) 32.
 convincere (Gen.) 55.
 conviciari (Dat.) 61.
 creare 17.
 credere 17.
 crederes (potențial), 28.
 creditur (Ac. cu inf.) 32,
 (Nom. cu inf.) 33.
 cum (adversativum) 121.
 cum (additivum), 118; cum
 iterativum 118; cum his-
 toricum 118.
 cum (causale) 123.
 cum (concesiv) 126.
 cum primum 118.
 cum-tum 149.
 cum (temporale) 117.
 cumulare (Abl.) 56.
 cura (cu ut) 132.
 cura (verb) 29.
 cura ut 29.
 curam adhibere (cu ut) 132.
 curare, ut 132.
 cupere (Dat. Ac.) 62.

cupio 22.
 cuvântul determinat de
 propozițiunea atributi-
 vă 137.

Dare (Dat.) 65.
 Dativ cu infinitiv-100.
 Dativus commodi său in-
 comodi 65.
 Dativus consecutivus 65.
 Dativus ethicus 64.
 Dativus finalis 60
 Dativus loci-quo 45.
 Dativus loci-ubi 42.
 Dativus obiectivus 60.
 debet 22.
 decernere, ut 132.
 decerneres (potential) 28.
 decet me 35.
 decet 22.
 decet (Ac. cu inf.) 32.
 declarare 17.
 dedecet 22.
 dedecet (Ac. cu inf.) 32.
 dedecet me 35.
 deest mihi 64.
 deficit (Ac.) 35.
 deinde 149
 delectari (Abl.) 54.
 delectat me 35.
 denique 149.
 depellere (Abl. 44.)
 desistere (Abl. 44.)
 desperare (Ac. 36.)
 desperare (Dat. 61.)
 deterrere (Abl. 44.)
 deterrere (cu quominus) 125.
 dicere 17.
 diceres (potențial) 28.
 dicitur (Ac. c. inf.) 32,
 Nom. (cu inf.) 33.
 diferre (Abl.) 44.
 difficile est (Accus. cu
 inf.) 33.
 difficile est 22.
 difficilis est (Abl.) 57.

diffidere (Dat.) 61.
 dignari (Abl.) 51.
 dignus (Abl.) 51, 57.
 dignus (qui) 138.
 diiudicare (Abl.) 43.
 dirimere (Abl.) 43
 discernere (Abl.) 43.
 discrepare (Abl.) 44
 dispar (Dat.) 64.
 dissimilis (Dat.) 64.
 dissuadere, ut 132.
 distare (Abl.) 43, 50.
 distinguere (Abl.) 43.
 dives (Abl.) 56.
 docere (Ac.) 37.
 dolere (Ac.) 36.
 dolere (Abl.) 54.
 dolere (cu quod) 123.
 damnare (cu quod) 123.
 donare (Dat.) 65, 62
 donec 118.
 ducere 17.
 ducere (Gen. pretii) 87.
 dum 118
 dum ne (optativ) 133.
 dum (optativ) 133.
 dummodo (ne optativ) 133.
 dummodo (optativ) 133.

Ea de re 150.
 edicere, ut 132.
 edicto 9.
 edictum (cu ut) 132.
 efficere (cu ut) 130.
 egere (Abl.) 56.
 eiusmodi (qui) 138
 elaborare, ut 132.
 eligere (Dat.) 65.
 eligere 17.
 emere (Abl.) 51.
 enim 150.
 enim (topica) 154.
 eniti, ut 132.
 eo rem deducere (cu ut) 130.
 ergo 150.
 ergo (topica) 154.

ergo (scop) 60.
 erubescere (Ac.) 36.
 erudire (Abl.) 65.
 esse 17.
 esse (Abl.) 51, 50, 60, 65.
 esse (Gen. pretii) 87.
 esse (Gen. possessivus) 86.
 est alicui nomen 64.
 est (cu ut) 130.
 est mihi 64.
 est (qui) 138.
 est quod 124.
 et 149.
 et-et 19, 149.
 etenim 150.
 etiam 149.
 etiamsi (concesiv) 126.
 et nec 149.
 etsi (concesiv) 126.
 evenit (cu ut) 130.
 evadere 17.
 excellere (Dat.) 42.
 exclamațiunile 37.
 excludere (Abl.) 44.
 exercere (Abl.) 65.
 exequias ire 37.
 existere 17.
 existimare 17.
 existimare (Gen. pretii) 87.
 exonerare (Abl.) 44.
 expedire (Abl.) 44.
 expellere (Abl.) 44.
 expertus 6.
 explere (Abl.) 56.
 explorato 9.
 exquo 118.
 expectare, ut 132.
 extremum est (cu ut) 139.
 exuere (Dat.) 62.
 exultare (Abl.) 54.

Fac 29.

fac ne 28.
 fac ut 29.
 facere (bene, male, recte,
 commode, prudenter),
 quod 140.

facere (cu ut) 130.
 facere (Gen. pretii) 87.
 facere non possum, quin
 131.
 facile est (Ac. cu inf.) 33.
 facilis est (Abl.) 57.
 facinus est (Ac. cu inf.) 33.
 fallit me (Ac. cu inf.) 32.
 fallit me 35.
 familiaris (Dat.) 64.
 fas est (Ac. cu inf.) 33.
 fas est (Abl.) 57.
 Felurile determinațiilor
 adverbiale 39, 40.
 festinare aliquem 35.
 fertur (Ac. cu inf.) 32,
 (Nom. cu inf.) 33.
 fideliter (Dat.) 64.
 fidere (Dat.) 61.
 fidus (Dat.) 64.
 fieri 17.
 fieri (Dat.) 65.
 finitimus (Dat.) 64.
 fir (cu ut) 130.
 flagitare (Ac.) 37.
 flagitare, ut 132.
 flagrare (Abl.) 54.
 flere (Ac.) 36.
 florere (Abl.) 56.
 foro cedere 44.
 fraudare (Abl.) 56.
 frui (aliqua re) 50.
 fugere (Ac.) 35.
 fugit me (Ac. cu inf.) 32.
 fugit me 35.
 fungi (aliqua re) 50.
 futurum imperfectum 24.
 futurum perfectum 26.

Gaudere (Abl.) 54.
 gaudere (cu quod) 123.
 gemere (Ac.) 36.
 Genitivus causae 54.
 Genitivus explicativus, o-
 riginis, possessivus, 86;
 G. qualitatis, quantita-
 tis s. numeri, pretii, ma-
 teriae, partitivus s. to-

tius 87; G. subiectivus
 și obiectivus 88.
 Genitivus obiecti 37.
 gerundiui 3.
 gerundivul 10.
 gloriari (Abl.) 54.
 gloriari (cu quod) 123.
 gratia (scop) 60.
 gratia (topica) 154.
 gratias agere (cu quod)
 123.
 gratulari (cu quod) 123.
 gratum facere, quod 140.
 gratus (Dat.) 63.

Habere 17.
 habere (Dat.) 65.
 habere (Gen. pretii), 87
 habeo quod 124.
 habilis (Dat.) 60.
 hanc ob causam 150.
 hanc ob rem 150.
 honestus est (Abl.) 57.
 horrere (Ac.) 36.
 hortari (Ac.) 37.
 hortari, ut 132
 hostiis sacrificare, immo-
 lare 50.

Ideo 150.
 ideo 150.
 idoneus (Dat.) 60, 63.
 idoneus (qui) 138.
 igitur 150.
 ignotus (Dat.) 64.
 imbuiere (Abl.) 65.
 impedimento esse (cu quo-
 minus) 129.
 impellere, ut 132.
 impedire (cu quominus)
 125.
 impertire (Dat.) 62.
 impetrare (cu ut) 130.
 implere (Abl.) 56.
 imponere 63.
 inanis (Abl.) 56.
 in animum inducere (cu
 ut) 132.

- incitare, ut 132.
 incredibilis est (Abl.) 57.
 incumbere (Dat.) in, (ad rem) 63.
 incusare (Gen.) 55.
 indicare 17.
 indigere (Abl.) 56.
 indignari (cu quod) 124.
 indigne ferre (cu quod) 124.
 indignus (Abl.) 51.
 indignus (qui) 138.
 induere (Dat.) 62.
 in eo est (cu ut) 130.
 inesse (Dat.) 42.
 infestus (Dat.) 64.
 infidus (Dat.) 64.
 infitias ire 37.
 infinitivul, 3.
 inimicus (Dat.) 64.
 in metu est (cu ut) 132.
 impar (Dat.) 64.
 insidere (Dat.) 42.
 insidiari (Dat.) 61.
 insistere (Dat.) 42.
 imperare, ut 132.
 inspergere (Dat.) 62.
 instruere (Abl.) 65.
 instituere ut 132.
 instituere (Abl.) 65.
 intercludere (Dat.) 62.
 intercludere (cu quominus) 125.
 interfluere (Ac.) 36.
 interest 86.
 interest 128.
 interest (Ac. c. inf. 32.)
 interesse (Dat.) 42.
 interdictum (cu ut) 132.
 interdicerere (Dat.) 62.
 interdicere alicui aliquid 44.
 interrogare (Ac.) 37.
 întrebare indirectă (interrogatio obliqua), 101.
 întregirea predicativă 16.
 inurere (Dat.) 62.
 inutilis (Dat.) 60.
 inutilis (Dat.) 63.
 inveniuntur (qui) 138.
 invidere (Dat.) 61.
 invisus (Dat.) 64.
 irasci (Dat.) 61.
 is (cu ut) 139.
 is (qui) 138.
 ita (cu ut) 131.
 itaque 150.
 iubere (Ac.) 37.
 iucundus (Dat.) 64.
 iuramentum iurare 36.
 iuratus 6.
 iungere (Dat.) 45.
 iustum est (cu ut) 130.
 iuvat me 35.
 iuvat me (Ac. c. inf.) 32.
Laborare (Abl.) 54.
 laetari (cu quod) 123.
 laetus (Abl.) 54.
 lamentari (Ac.) 36.
 latet me (Ac. c. inf.) 32.
 latet me 35.
 laudare (cu quod) 123.
 laus est (Ac. c. inf.) 33.
 liberare (Gen.) 55.
 liberare (Abl.) 44.
 licere (Abl.) 51.
 licet (Dat. c. inf.) 33.
 licet (concesiv) 126.
 lege sancire, ut 132.
 legem ferre (cu ut) 132.
 lex est (cu ut) 130.
 locare (Abl.) 51.
 Locativus 41.
 loco cedere 44.
 Locul: starea în loc, 41.
 — punctul final și direcțiunea 44. — punctul de plecare, 43.
 longum est 22.
 ludere aliquem 35.
 ludum ludere 36.
 lugere (Ac.) 36.
Mactare (Dat.) 62.
 maerere (Abl.) 54.
 maereri (Ac.) 36.
 magnum (ducere, habere, existimare). quod 140.
 maledicere (Dat.) 61.
 malle (Abl.) 50.
 malle, ut 132.
 mandare, ut 132.
 manere 17.
 manere aliquem 35.
 manifestum est (Ac. c. inf.) 32.
 mea causa etc. 60.
 mederi (Dat.) 61.
 memini 25.
 meminisse (Gen.) 37.
 metuere (Dat. Ac.) 63.
 metuere (cu ut) 132.
 merere (cu ut) 130.
 minari (Dat.) 61.
 mirari (Ac.) 36.
 mirari (cu quod) 123.
 miseret me alicuius rei 35.
 misereri 55.
 miror 22.
 mittere (Dat.) 65.
 mittere, quod 140.
 moderari (Dat. Ac.) 63.
 modo-modo 149.
 modo ne (optativ) 133.
 modo ut (optativ) 133.
 Modul 49.
 modul condițional 22.
 modul conjunctiv 28.
 modul indicativ 22.
 modul în prop. secundare:
 de loc, 103, 116; de timp 103, 118; comparative 103, 120; adversative 104, 121; finale 104, 112, 128; consecutive 104, 112; optative și provocatoare 104, 132; condiționale 104, 121; consecutive 104, 126; causale 105, 124; atributive 105, 138; 124, atributive 105, 138; explicative (aposiționale) 140.

- movēre (intransitiv), 15.
molestē ferre (cu quod) 124.
movere, ut 132.
monere, ut 132.
monere (Ac.) 37.
morari cu (quominus) 125.
moris est (cu ut) 130.
mos est (cu ut) 130.
mos est (Ac. c. inf.) 33.
munus (cu ut) 132.
- Nam** 150.
namque 150.
nasci 17.
natura fert (cu ut) 130.
— ndus, a, um est 22.
ne (de origine) 125 după
„verba impediendi“.
ne (final) 128.
— ne (intrebare) 30.
nec 149.
necesse est 22.
necesse est 128.
necesse est (Dat. c. inf.) 33.
nec — et 149.
nec — nec 149.
ne dic 29.
ne dicas 29.
nedum (adversativ) 121.
ne duc 29.
ne ducas 29.
ne fac 29.
ne facias 29.
nefas est (Abl.) 57.
nefas est (Ac. c. inf.) 33.
nemo est (qui) 138.
nemo est, quin 131.
neque 149.
neque-neque 149.
neu (final) 128.
neve (final) 128.
ni (condițiune) 121.
nihil abest (cu quin) 125.
nihil est (quod) 138.
nihil intermitto, quin 131.
nihilominus 150.
- nisi (condițiune) 121.
niti, ut 132.
noli 29.
nolite 29.
nominare 17.
Nominativ cu infinitiv 100.
non abest (cu quin), 25.
non abstinere (cu quin) 125.
non contineri (cu quin) 125.
non cunctor, quin 131.
non deest (cu quin) 125.
non dubito (cu quin) 125.
non est dubium (cu quin) 125.
non est quod 124.
non habeo 124.
non intermitto quin 131.
non modo — verum etiam 150.
non multum abest (cu quin) 125.
nonne (intrebare) 30.
non solum sed etiam 150.
non teneri (cu quin) 125.
notum erat 26.
notus (Dat.) 64.
novi 25.
noxius (Dat.) 63.
nubere (Dat.) 61.
nudare (Abl.) 56.
nudus (Abl.) 56.
nullus est (qui) 138.
nullus est, quin 131.
num (intrebare) 30.
nunc — nunc 149.
nunciato 9.
nupta.
- O**besse (Dat.) 42.
obiectul direct 34.
obiectum praedicativum 27.
obscurus (Dat.) 64.
obsistere (cu quominus) 125.
obsoletus 6.
obstare (cu quominus) 125.
- obstreare (Dat.) 61.
obvius esse (Dat.) 62.
obviam ire (Dat.) 62.
occurrere (Dat.) 62.
odi 25.
officere (cu quominus) 125.
officium (cu ut) 132.
omittere, quod 140.
onerare (Abl.) 56.
onustus (Abl.) 56.
operam dare (cu ut) 132.
operam dare (Dat.) 60.
optimus (Abl.) 56.
opinio est (A. c. inf.) 33.
oportet 22.
oportet 128.
oportet (Dat. c. inf.) 33.
optare, ut 133.
optimus est (Abl.) 57.
opulentus (Abl.) 56.
opus est 56, (Abl.) 57, 28.
orare, ut 132.
orare (Ac.) 37.
oratio recta 145.
oratio obliqua 145.
orbare (Abl.) 56.
orbis (Abl.) 56.
Originea 55.
- P**ar (Dat.) 64.
par est (Ac. c. inf.) 33.
parcere (Dat.) 62.
participiū cu Gen. obiectivus 88.
participiul 5.
participium relativum 7.
partim-partim 149.
pati, ut 132.
patrocinare (Dat.) 62.
pavore capi (cu ut) 132.
pellere (Abl.) 44.
pendere (Gen. pretii) 87.
percontare (Ac.) 37.
percurrere (Ac.) 36.
perficere (cu ut) 130.
periculum est (cu ut) 132.
persuadere (Dat.) 62.

- permeare (Ac.) 36.
 permissio 9.
 permittere, ut 132.
 permovere, ut 132.
 perniciosus (Dat.) 63.
 persoanele în oratio obliqua 145 (4).
 perspexerat 26.
 persuadere, ut 132.
 pertimescere (cu ut) 132.
 pessum ire 37.
 prepozițiunii de timp la întrebarea: *când?* 78; la întrebarea *de când?* 78; la întrebarea *până când?* 78.
 petere (Dat. Ac.) 63.
 petere, ut 132.
 piget (Gen.) 55.
 piget me (Ac. c. inf.) 32.
 piget me alicuius rei 35.
 placere, ut 132.
 pluit lapidibus, sanguine 50.
 plurale tantum 19.
 poenitet 55.
 poenitet me (Ac. c. inf.) 32.
 poenitet me alicuius rei 35.
 ponere (Ac.) 37.
 possum 22
 post quam (postea quam) 118.
 post quam ut 118.
 postremo 149.
 postulare (Gen.) 55.
 postulare, ut 132.
 potiri (aliqua) re 50.
 potus 6.
 praecellere (Abl.) 50.
 praecipere, ut 132.
 praeesse (Dat.) 42, 60.
 praeficere (Dat.) 60.
 praeire verba 37.
 praesens: historicum 23, — imperfectum con-iunctivi 28 (în pr. po-tențiale, concessive, op-tative), — perfectum lo-gicum 24, — pr. perfec-tum con-iunctivi (în pr. potențiale), pr. conce-sive), 28. — praesens per-fectum historicum, 25.
 praestare (Abl.) 50.
 praestare (Dat.) 42.
 praeterire (Ac.) 36.
 praeterire, quod 140.
 praeterit me 35.
 praeterit me (Ac. c. inf.) 32.
 praeteritum: imperfectum 23, — imperfectum co-natus 24, — imperfec-tum con-iunctivi (în pr. potențiale, condiționale, optative) 28, — perfec-tum 25, — perfectum logicum 26, — perfec-tum con-iunctivi 28.
 pransus 6.
 precari, ut 132
 predicat. propozițional 15.
 prepozițiunii de mod. de stare 80 — de cauză, ori-gine, scop, țintă, 81
 prepozițiunii de loc la în-trebarea *unde?* p. 75; la întrebarea *de unde,* 76; la întrebarea *unde?* *încătre?* 76.
 prepozițiunile 74.
 primum 149.
 primum est (cu ut) 131.
 priusquam 118.
 privare (Abl.) 56.
 probare (cu ut) 130.
 prohibere (Abl.) 44
 pronumele relativ în prop. atributivă 137.
 prope, propior, proximus (Dat.) 64.
 prope est (cu ut) 130.
 properare aliquem 35.
 propinquus (Dat.) 64.
 propitius (Dat.) 64.
 propozițiunea compusă 97.
 propoziț. concessive (prin-cipale) 28.
 propozițiunii condiționate 28.
 propozițiunii exclamative 38.
 propoziț. întrebătoare 29.
 propozițiunii indicative 28.
 propoziț. optative (prin-cipale) 28.
 prop. principale indicative în oratio obliqua 145.
 prop. principale neindica-tive în oratio obliqua 145 (1).
 propozițiunii provocătoare (principale) 29.
 propozițiunii potențiale 28.
 propozițiunii secundare: de loc 116; de timp 117; comparative 119; condi-ționale 120; adversa-tive 121; causale 122; de origine 124; conce-sive 125; finale 112, 128; consecutive 112, 129; optative și provocătoare 131; atributive 136; a-positiionale (explicative) 139.
 propozițiunii secundare 97. 100.
 propozițiunii secundare a-tributive 102.
 prop. sec. atrib. cu înțe-les causal, final, conse-cutiv, concessiv 138
 propozițiunii secundare de-terminative 101
 propozițiunii secundare o-biective 101.
 propoziț. secundare su-biective 100.
 propozițiunile secundare în oratio obliqua 145 (1).

proprius (Dat.) 64.
 propterea 150
 prospicere, ut 132.
 prospicere (Dat. Ac.) 63.
 providere (Dat. Ac.) 63.
 providere, ut 132.
 proximum est (cu ut) 150.
 pudet me (Ac. c. inf.) 32.
 pudet me alicuius rei 35.
 pudet 55.
 purgare (Gen.) 55.
 putare 17.
 putare (Gen. pretii) 87.
 putares (potențial) 28.

Qua (loc) 116.
 quacunque (loc) 116.
 qualis (comperativ) 120.
 quam (comparativ) 120.
 quamdiu 118.
 quam ob rem 150.
 quam-quam (concesiv) 126.
 quam qui 138.
 quam ut (consecutiv) 131.
 quamvis (concesiv) 126.
 quando (causă) 123.
 quando (timp) 117.
 quando quidem (causă) 123.
 quanto (comparativ) 120.
 quantumvis (concesiv) 126.
 quantus (comparativ) 120.
 quare 150.
 que 149.
 que (topica) 154.
 quemadmodum (comparativ) 120.
 queri (cu quod) 123.
 que — que 149.
 quia (causă) 123.
 quicunque 137.
 quis dubitat (cu quin) 125.
 quid est (quod) 138.
 quis est (qui) 138.
 quis est, quin 131
 quilibet 137.
 quin (consecutiv) 131.

quin (de origine) 125.
 qui, quae, quod 137.
 quis-quis 127.
 quo (comparativ) 120.
 quo (final) 128.
 quo (loc) 116.
 quoad 177.
 quocunque (loc) 116.
 quod (causă) 123.
 quod (causal) după verbele, care însemnă laudă, defaimare, admonițiune, acuzare 123; — după verbe, care însemnă vre-o dispoziție sufletescă 123.
 quod (explicativum) 140.
 quomodo (comparat.) 120.
 quoniam (causă) 123
 quominus (de origine) 124 (după verba impediendi).
 quoque 149.
 quoque (topica) 154.
 quoquo (la) 116.

Raport copulativ 148 (1), — disiunctiv 149 (2), — explicativ 150 (4), — conclusiv 150 (5).
raport de coordinațiune 148, 98.
raport de subordinațiune
 rarum est (cu ut) 130.
 ratio (quod) 140.
 rectum est (cu ut) 130.
 recusare (cu quominus) 125.
 referre (Abl.) 56.
 refert (Ac. c. inf.) 32.
 refert 86.
 refert 128.
 religio est (cu quominus) 125.
 relinquitur (cu ut) 130.
 reliquum est (cu ut) 130.
 reminisci (Gen.) 37.
 remove (Abl.) 44.

renunciare 17.
 reperiuntur (qui) 138.
 reposecere (Ac.) 37.
 resistere (cu quominus) 125.
 restat (cu ut) 130.
 reum facere (Gen.) 55.
 ridere (Dat.) 62.
 rogare (Ac.) 37.
 rogare, ut 132.

Sacer (Dat.) 64.
 saluber (Dat.) 63.
 scature (Abl.) 56.
 scopol 59.
 sed 150.
 segregare (Abl.) 43.
 se non continere (cu quin) 125.
 se non tenere (cu quin) 125.
 sententia (cu ut) 132.
 separare (Abl.) 43.
 sequitur (cu ut) 130.
 si (condițiune) 121.
 sic (cu ut) 131.
 sic est, quin.
 sicut (comparativ) 120.
 sinere (Dat. Ac.) 63.
 similis (Dat.) 64.
 sin (condițiune) 121.
 sine 149.
 sinere, ut 132.
 si non (condițiune) 121.
 solvere (Abl.) 44.
 solvere (Dat. Ac.) 63.
 solvere navem 63.
 spes est (Ac. c. inf.) 33.
 spoliare (Abl.) 56.
 stare (Abl.) 51.
 stare per aliquem (cu quominus) 125.
 starea 52.
 statuerat 26.
 studere (Dat.) 60, 62.
 stadium (cu ut) 132.
 subesse (Dat.) 42.

subiectul 32.
 subiectum praedicativum 17.
 substantive ca aposisii pre-
 dicative 29.
 substantive cu Gen. obiectivus 88.
 substantivum mobile 21.
 succedere (Dat.; rem s. sub rem) 63.
 summove (Abl.) 44.
 sunt (qui) 197.
 superare (Abl.) 50.
 superesse (Dat.) 42.
 superest (cu ut) 130.
 supervadere (Ac.) 36.
 supinul 3.
 suppetias ire 37.
 supplicare (Dat.) 62.
 svadere, ut, 132.

Tacere aliquid și aliquem 35.
 taedet 55.
 taedet me (Ac. c. inf.) 32.
 taedet me alicuius rei 35.
 talis (cu ut) 191.
 talis (qui) 138.
 tam (cu ut) 131.
 tamen (topica) 154.
 tamen est, quin.
 tametsi (concesiv) 126.
 tamquam si (comparativ) 120.
 tantus (cu ut) 131.
 temperare (Dat.; Ac.; a re) 63.
 tempus est (Ac. c. inf.) 33.
 tendere (Dat.) 45.
 tenus (topica) 154.
 timere (cu ut) 132.
 timor est (cu ut) 132.
 timorem alicui iniicere (cu ut) 132.
 Timpul (punctul de plecare) 47.
 Timpul (punctul final) 48.

Timpul (starea în loc), 46.
 timpurile în oratio obliqua 145 (3).
 timpurile infinitivului și ale participiului 111.
 timpurile în propozițiunile secundare (consecutio temporum), 108.
 — în prop. sec. indicative 108. — în prop. sec. conjunctive 109. — regula urmării timpurilor 111.
 Ținta sau obiectul indirect 60.
 topica propozițiunii compuse 155.
 topica propozițiunii simple 154.
 traditur (Ac. c. inf.) 32.
 (Nom c. inf.) 33.
 tontopere (cu ut) 131.
 transcendere (Ac.) 36.
 transire (Ac.) 36.
 tribuere (Dat.) 65.
 triumphare (Abl.) 54.
 tum 149.
 tum — tum 149.
 turpis est (Abl.) 57.

Ubi (loc) 116.
 ubi primum 118.
 ubicunque (loc) 116.
 ubi-ubi (loc) 116.
 ulcisci (Ac.) 35.
 uniri sintactice 97--98.
 unde (loc) 116.
 unde cunque (loc) 116.
 urmarea 65.
 urmarea timpurilor (consecutio temporum) 111.
 usus est (cu ut) 130.
 usuvenit (cu ut) 130.
 ut (concesiv) 126.
 ut (comparativ) 120.
 ut (consecutiv) 130.
 ut (final) 128.

ut (optativ și provocător) 132; după verbele și substantivele care arata voință, năsuință, îngrijire, cerere, poruncă, îndemnare, hotărâre.
 ut (optativ și provocător) după verbe, care în-samnă frică, tēmă, îngrijare 132.
 ut (ut primum) 118.
 uti (aliqua re) 50.
 uti (comparativ) 120.
 utilis (Dat.) 60.
 utilis (Dat.) 63.
 utrum (întrebare) 30.
 ut si (comparativ) 120.

Vacare (Dat.; re s. a re) 63.
 vacare (Abl.) 56.
 vacuus (Abl.) 56.
 ve 149.
 ve (topica) 154.
 vehi equo, curru, navi 50.
 velle (Ac.) 37.
 velle, ut 132.
 vel 149.
 vel-vel 149.
 vel potius 149.
 velut si (comparativ) 120.
 venalis (Abl.) 51.
 vendere 51 (Abl.)
 veni 25.
 venire 51 (Abl.)
 venire (Dat.) 65.
 venum ire 137.
 verba dicendi 128.
 verba impediendi 124, 125.
 verbe cu Acusativ duplu 37.
 verbe cu Ablativus separationis 43.
 verbe cu Dativus loci-ubi 42.
 verbe, care în-samnă a vinde ori a cumpăra (Gen. pretii) 87.

verbe care arată mișcare
ori alegere 138.
vereri (cu ut) 132.
vereri (Dat. Ac.) 63.
verisimile est (cu ut) 130.
vero 150.
vero (topica) 154.
versus (topica) 154.
vertere (Dat.) 65.

verum 150.
verum est (Ac. c. inf.) 32.
verum est (cu ut) 130.
vicinus (Dat.) 64.
videas 28 (potențial).
videre, ut 132.
videri 17.
videtur (Ac. c. inf.) 32.
(Nom. c. inf.) 33.

vilis (Abl.) 51.
vincere (Abl.) 50.
vitam vivere 36.
vitium (quod) 140.
vituperare (cu quod) 123.
vivere 19.
vocare 17.
voluntas est, ut 132.

CUPRINSUL:

	Pag.
Introducere.	
1. Împărțirea propozițiilor	1
2. Infinitivul, gerundiul și supinul	3
3. Participiul	5
4. Participium relativum	7
5. Ablativus absolutus	8
6. Gerundivul în locul gerundiului	10

PARTEA ÎNTÂIA.

Propozițiunea simplă.

I. Predicatul.

1. Predicatul propozițional	15
2. Întregirea predicativă	16
3. Concordarea predicatului cu subiectul	18
4. Concordarea subiectului predicativ cu subiectul	20
5. Modurile și timpurile	22
A) În propozițiuni indicative	22
B) În propozițiuni potențiale, condiționale, concesive și optative	27
C) În propozițiuni provocătoare	28
D) În propozițiuni întrebătoare	29

II. Subiectul

III. Obiectul direct.

IV. Determinațiunile adverbiale.

A) Locul	40
a) Starea în loc	41
b) Punctul de plecare	43
c) Punctul final și direcțiunea	44
B) Timpul	46
a) Starea în loc	46
b) Punctul de plecare	47
c) Punctul final	48
C) Împrejurări	49
I. Însoțitoare	49
a) Modul	49
b) Starea	52
c) Condițiunea	52
II. Premergătoare:	53
a) Causa	53
b) Originea	55
c) Concesiunea	58
III. Următoare:	59
a) Scopul	59
b) Ținta sau obiectul indirect	60
c) Urmarea	65

Adverbele	Pag. 68
Prepozițiile	74

V. Atributul

1. Felurile atributului și exprimarea lui	81
2. Atributul, adiectivul și concordarea lui cu substantivul	84
3. Atributul substantival propriu	85
4. Aposiția	88

PARTEA A DOUA.

Propozițiunea compusă.

I. Definițiunea propozițiunii compuse	97
II. Propozițiunile secundare și folosirea modurilor	99
III. Folosirea timpurilor în propozițiunile secundare	106
IV. Propozițiunile secundare cu conjuncțiunile lor	116
A) Locul. Propozițiunii secundare de loc	116
B) Timpul. Propozițiunii secundare de timp	117
C) Alte împrejurări	119
a) <i>Însoțitoare</i>	119
1. Propozițiunii comparative	119
2. Propozițiunii condiționale	120
3. Propozițiunii adversative	121
b) <i>Premergătoare.</i>	
1. Propozițiunii causale	122
2. Propozițiunii de origine	124
3. Propozițiunii concesive	125
c) <i>Următoare.</i>	
1. Propozițiunii finale	128
2. Propozițiunii consecutive	129
3. Propozițiunii optative și provocătoare	131
D) Propozițiunii secundare atributive și opoziționale.	136
1. Propozițiunii secundare atributive	136
2. Propozițiunii secundare opoziționale	139
V. Oratio obliqua	142
VI. Construcțiunea de propozițiunii	148
VII. Topica	152

PARTEA A TREIA.

Adause.

I. Bani, măsurile, fracțiunile, Calendarul roman și prescurtarea numelor romane	159
II. Elemente de metrică	163
III. Preparațiunii pentru deprinderi	177
Dicționarul român-latin	193
Dicționarul latin-român	223
Registru de materii	253